

Nr 102

Regeringens proposition med förslag till räntelag m. m.;

beslutad den 3 april 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att de nuvarande räntebestämmelserna i 9 kap. 10 § handelsbalken och 6 § skuldebrevslagen ersätts av en särskild räntelag. Lagen avses bli tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område, i den mån inte annat är avtalat eller utfäst eller särskilt föreskrivet.

Lagen innehåller i första hand regler om dröjsmålsränta. I stället för de nuvarande räntesatserna fem eller sex procent föreslås att dröjsmålsräntan skall motsvara riksbankens diskonto, ökat med fyra procentenheter. Med det diskonto som gäller f. n., sju procent, blir dröjsmålsräntan alltså elva procent.

Om förfallodagen för en fordran inte är bestämd i förväg, krävs det f. n. att gäldenären stäms till domstol för att dröjsmålsränta skall börja utgå. I propositionen föreslås att kravet på stämning slopas. I stället skall dröjsmålsränta börja utgå en månad från den dag borgenären har avsänt räkning eller framställt krav på betalning på annat sätt.

Den föreslagna räntelagen innehåller också en bestämmelse om s. k. avkastningsränta, dvs. ränta på betalning som skall återgå i samband med att avtal hävs till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott eller av liknande anledning. Avkastningsräntan skall motsvara riksbankens diskonto med ett tillägg av två procentenheter, dvs. i dagens läge nio procent.

I propositionen föreslås också ändringar i en rad olika lagar som innehåller speciella bestämmelser om ränta. Det innebär bl. a. att räntelagens regler om avkastningsränta blir tillämpliga vid ränteberäkning enligt expropriationslagen och annan fastighetsrättslig lagstiftning.

1 Förslag till

Räntelag

Härigenom föreskrives följande.

1 §

Denna lag är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område. Lagen gäller i den mån ej annat är avtalat eller utfäst eller särskilt föreskrivet.

2 §

Ränta på fordran utgår ej för tid innan fordringen är förfallen till betalning.

På fordran som avser återgång av betalning då avtal hävts till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott eller på liknande grund utgår dock ränta för tiden från den dag betalningen erlades till och med den dag återbetalning sker eller, om återbetalning ej sker i rätt tid, den dag från vilken ränta börjar utgå enligt 3 eller 4 §.

3 §

Försittes betalningstiden för fordran vars förfallodag är bestämd i förväg, utgår ränta på fordringen från förfallodagen.

På fordran som grundar sig på sysslomans eller annans skyldighet att redovisa för medel som han mottagit av huvudmannen eller tredje man utgår ränta från dagen för redovisningen eller, om denna ej avges i rätt tid, från den dag redovisning bort ske.

4 §

I annat fall än som avses i 3 § utgår ränta på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, från den dag som infaller en månad efter det borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock ej skyldig att erlægga ränta för tid innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som ej kan fastställas utan särskild utredning, utgår ränta på förfallet belopp från den dag som infaller en månad efter det borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock ej skyldig att erlægga ränta för tid innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrives i första och andra styckena utgår ränta på förfallen fordran senast från dagen för delgivning av ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivning av betalning.

5 §

I fall som avses i 2 § andra stycket beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av två procentenheter.

6 §

I fall som avses i 3 eller 4 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av fyra procentenheter.

7 §

Löper fordran med ränta när den förfaller till betalning och försittes betalningstiden, utgår ränta i fortsättningen enligt samma räntefot som gällde vid förfallodagen. Räntan skall dock utgå lägst enligt den räntefot som anges i 6 §, såvitt gäller fordran som avses i 3 § första stycket genast och såvitt gäller fordran som avses i 3 § andra stycket eller 4 § från den dag som där föreskrives för varje särskilt fall.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Lagen gäller dock ej i fall då ränta enligt utfästelse eller eljest har börjat löpa före nämnda dag.

2 Förslag till

Lag om ändring i handelsbalken

Härigenom föreskrives att 9 kap. 10 § handelsbalken skall upphöra att gälla vid utgången av år 1975. Paragrafen gäller dock fortfarande i fall då ränta enligt utfästelse eller eljest har börjat löpa före nämnda tidpunkt.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom

Härigenom föreskrives att 38 § lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §

I fråga om köparens skyldighet att gälda ränta skola de i 9 kapitlet 10 § handelsbalken stadgade grunder äga tillämpning; dock att vid handelsköp, där ej viss tid för köpeskillningens gäldande är utsatt, ränta efter sex för hundra om året skall utgå från den tid godset avlämnades eller, i händelse dess avlämnande blivit av köparen fördröjt, från det dröjsmålet inträdde.

I fråga om ränta å köpeskillningen gälla bestämmelserna i räntelagen (1975: 00).

Äger säljaren kräva betalning mot att gods eller dokument hål-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

les köparen tillhanda, utgår dock, även om förfallodagen ej är bestämd i förväg, ränta enligt 6 § räntelagen från den dag säljaren framställer sådant krav samt, till följd av att betalningen därvid ej erlægges, innehåller gods eller dokument.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då ränta har börjat löpa före nämnda dag.

4 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal**

Härigenom föreskrives att 24 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

24 §

Är ej tid utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall, skall den fullgöras en månad efter det meddelande om försäkringsfallet kommit honom till handa; dock må betalning, i den mån den är beroende av utredning som i 22 § sägs, icke krävas förrän *fyrtion dagar* förflutit efter det sådan utredning förebragts.

Är ej tid utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall, skall den fullgöras en månad efter det meddelande om försäkringsfallet kommit honom till handa; dock må betalning, i den mån den är beroende av utredning som i 22 § sägs, icke krävas förrän *en månad* förflutit efter det sådan utredning förebragts.

Förbehåll, varigenom tiden för betalningen gjorts beroende av något försäkringsgivarens beslut eller därav att betalningsskyldighet blivit genom laga dom ålagd försäkringsgivaren, må ej av denne åberopas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om försäkringsfall som har inträffat före ikraftträdandet.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev**

Härigenom föreskrives att 6 § lagen (1936: 81) om skuldebrev skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Är i skuldebrev ränta utfäst, skall den, där betalningstiden för-sittes, utgå efter enahanda grund som före förfallodagen.

Är ränta ej utfäst, gälla i fråga om skyldighet att den giva vad i 9 kap. 10 § handelsbalken sägs.

I fråga om ränta på grund av skuldebrev gälla bestämmelserna i räntelagen (1975: 00).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då ränta enligt utfästelse eller eljest har börjat löpa före nämnda dag.

6 Förslag till**Lag om ändring i ärvdabalken**

Härigenom föreskrives att 22 kap. 5 § och 25 kap. 7 § ärvdabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 kap.

5 §

Å legat, som avser visst penningbelopp, äger testamentstagarren, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta efter fem för hundra om året, sedan fyra månader förflutit från testators död.

Å legat, som avser visst penningbelopp, äger testamentstagarren, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta, sedan fyra månader förflutit från testators död. Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden fram till dess legatet enligt 1 § i detta kapitel skall utgivas och enligt 6 § räntelagen för tiden där-
efter.

25 kap.

7 §

Finnes den dödförklarade sedermera vara vid liv, skall envar, som i följd av dödförklaringen tillträtt egendom, bära den åter. Samma lag vare, där den dödförklarade finnes hava avlidit å annan tid än den som antagits såsom dödsdag och med hänsyn därtill annan är berättigad till kvarlåtenskapen.

Har egendom som skall återbäras blivit till annan överläten, är jämväl denne återbäringsskyldig, där han ej var i god tro då han åtkom egendomen.

Då egendom återbäres, skall ock gäldas ränta eller avkomst för tiden efter det innehavaren vann kunskap, att annan ägde bättre

Då egendom återbäres, skall ock utgivas avkastning som belöper på tiden efter det innehavaren vann kunskap, att annan ägde bättre

Nuvarande lydelse

rätt till egendomen, eller stämning blev honom delgiven. Har han för egendomen haft nödig kostnad, skall den ersättas; nyttig kostnad skall ock ersättas, där den ej var gjord å tid som nyss sagts.

Föreslagen lydelse

rätt till egendomen, eller stämning blev honom delgiven. Har han för egendomen haft nödig kostnad, skall den ersättas; nyttig kostnad skall ock ersättas, där den ej var gjord å tid som nyss sagts. *Utgöres egendomen av penningbelopp, skall ränta gäldas på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från den dag innehavaren vann kunskap att annan ägde bättre rätt till beloppet eller stämning delgavs honom.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före nämnda dag.

7 Förslag till**Lag om ändring i jordabalken**

Härigenom föreskrives att 4 kap. 25 §, 12 kap. 53 och 60 §§ samt 13 kap. 19 § jordabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

25 §

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen *äger de i 9 kap. 10 § handelsbalken angivna grunderna tillämpning.*

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen *gäller bestämmelserna i räntelagen (1975: 00).*

Om köpet enligt förbehåll i köpehandlingen häves på grund av utebliven betalning av köpeskillingen, skall köparen ersätta säljaren dennes skada.

12 kap.

53 §¹

Skall hyresgäst enligt hyresnämndens eller bostadsdomstolens beslut utge högre hyra för förfluten tid än som skolat utgå förut, är hyresrätten icke förverkad på grund av dröjsmål med betalning av det överskjutande beloppet, om betalningen sker inom en månad från den dag då beslutet vann laga kraft. Vad som sagts nu gäller ej, om skyldighet att flytta inträder för hyresgästen inom kortare tid än två månader efter nämnda dag.

På överskjutande belopp skall hyresgästen betala *sex procent* ränta som om beloppet förfallit till

På överskjutande belopp skall hyresgästen betala ränta som om beloppet förfallit till betalning

¹ Senaste lydelse 1974: 1083.

Nuvarande lydelse

betalning samtidigt med den förut utgående hyran.

I beslutet får anstånd medges med betalningen av det överskjutande beloppet jämte ränta som avses i andra stycket, om skäl föreligger till det.

Föreslagen lydelse

samtidigt med den förut utgående hyran. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden innan beslutet vunnit laga kraft och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

I beslutet får anstånd medges med betalningen av det överskjutande beloppet jämte ränta som avses i andra stycket, om skäl föreligger till det. *Medges anstånd, får bestämmas att ränta till förfallodagen skall beräknas enligt 5 § räntelagen.*

60 §²

I mål om ersättning enligt 57 § skall rätten på yrkande av hyresgästen, om hyresvärden medger skyldighet att utge ersättning eller sådan skyldighet fastställts genom dom som vunnit laga kraft, förplikta hyresvärden att utge förskott i avräkning på den ersättning som kan komma att bestämmas.

Första stycket äger ej tillämpning, om det är uppenbart att förskottet blir obetydligt. Har beslut i fråga om förskott meddelats, får nytt yrkande om förskott ej upptagas till prövning förrän tre månader förflutit sedan det föregående beslutet vann laga kraft.

Beslut i fråga om förskott får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslut meddelas, skall parterna beredas tillfälle att yttra sig. Mot beslut som meddelats under rättegången skall talan föras särskilt. Mot hovrättens beslut får talan ej föras.

Har hyresgästen uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, är han skyldig att till hyresvärden betala tillbaka det överskjutande beloppet jämte *sex procent* ränta från dagen för beloppets mottagande.

Har hyresgästen uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, är han skyldig att till hyresvärden betala tillbaka det överskjutande beloppet jämte ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden från dagen för beloppets mottagande till dess ersättningen blivit slutligt bestämd genom dom som vunnit laga kraft och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

13 kap.

19 §

När den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen är inne och lösesumman nedsatts enligt 18 §, upphör tomträtten med däri upplåtna rättigheter och blir inskrivningar i denna utan verkan. Innan nedsättning skett, får tillträde ej äga rum utan tomträttshavarens medgivande.

² Senaste lydelse 1972: 252.

Nuvarande lydelse

Har tomträtten frånträtts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men är lösesumman då ännu icke nedsatt, är fastighetsägaren skyldig att betala ränta till tomträttshavaren *efter sex procent om året från nämnda dag.*

Föreslagen lydelse

Har tomträtten frånträtts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men är lösesumman då ännu icke nedsatt, är fastighetsägaren skyldig att betala ränta till tomträttshavaren. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden från tillträdesdagen till dess nedsättning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

8 Förslag till**Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)**

Härigenom föreskrives att 50 och 166 §§ utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*50 §¹

Ändras eller upphäves dom, varå utmätning, kvarstad eller annan verkställighet följt, gånge, ändå att klagan över senare beslutet föres, verkställigheten åter, där så ske kan; och fülle den, som verkställigheten sökt, all skada; vare ock den, som något lyfta eller tillträda fått, pliktig att det genast med dess ränta eller avkomst till sökandens vederpart återställa. *Åro penningar lyftade, gælde ränta därå efter sex för hundrade om året från lyftningsdagen.*

Ändras eller upphäves dom, varå utmätning, kvarstad eller annan verkställighet följt, gånge, ändå att klagan över senare beslutet föres, verkställigheten åter, där så ske kan; och fülle den, som verkställigheten sökt, all skada; vare ock den, som något lyfta eller tillträda fått, pliktig att det genast med dess ränta eller avkomst till sökandens vederpart återställa. *Ha pengar lyfts, utgår ränta enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag medlen utbetalades till den dag återbetalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

166 §²

Om någon fått lyfta medel innan frågan om bättre rätt därtill blivit slutligt avgjord och han blir

Om någon fått lyfta medel innan frågan om bättre rätt därtill blivit slutligt avgjord och han blir

¹ Senaste lydelse 1921: 301.

² Senaste lydelse 1971: 495.

Nuvarande lydelse

skyldig att helt eller delvis återbära medlen, skall han betala *sex procents årlig* ränta på beloppet. I fall som avses i 159 § är den som lyft medlen dock ej skyldig att, om borgenären sedermera anmäler sig, betala ränta för längre tid än från det att utmätningsmannen eller överexekutor krävt återbetalning.

Föreslagen lydelse

skyldig att helt eller delvis återbära medlen, skall han betala ränta på beloppet. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:00) för tiden från den dag medlen utbetalades till den dag återbetalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.* I fall som avses i 159 § är den som lyft medlen dock ej skyldig att, om borgenären sedermera anmäler sig, betala ränta för längre tid än från det att utmätningsmannen eller överexekutor krävt återbetalning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

9 Förslag till**Lag om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1)**

Härigenom föreskrives att 49 § sjölagen (1891: 35 s. 1)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Till utgifterna för rederiets verksamhet skall varje redare bidra i förhållande till sin andel i fartyget. Underlåter redare att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och lägger huvudredaren eller annan redare ut beloppet, skall den försumlige betala *årlig* ränta på det förskotterade beloppet *efter det av riksbanken tillämpade diskontot ökat med fyra procent*, dock lägst sex procent.

Föreslagen lydelse

49 §

Till utgifterna för rederiets verksamhet skall varje redare bidra i förhållande till sin andel i fartyget. Underlåter redare att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och lägger huvudredaren eller annan redare ut beloppet, skall den försumlige betala ränta på det förskotterade beloppet *enligt 6 § räntelagen (1975:00)*, dock *med* lägst sex procent.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1974: 621.

10 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag**

Härigenom föreskrives att 14 § lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Har bolagsman för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, äge han att för därigenom uppkommen fordran njuta ränta efter fem för hundra om året från den dag fordringen tillkom.

Försummar bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel, gälde ränta efter ty nu är sagt, från den dag tillskottet eller redovisningen bort ske.

Har bolagsman för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, äge han att för därigenom uppkommen fordran njuta ränta från den dag fordringen tillkom. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden fram till dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Försummar bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel, *skall han gälda ränta enligt 6 § räntelagen* från den dag tillskottet eller redovisningen bort ske.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

11 Förslag till**Lag om ändring i vattenlagen (1918: 523)**

Härigenom föreskrives att 9 kap. 22 § vattenlagen (1918: 523) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

22 §¹

Om ersättning i full som avses i 21 § betalas senare än som föreskrives där, skall den ersättningskyldige erlägga sex procent årlig ränta på ersättningen från den dag marken tillträdades eller företaget eller åtgärden utfördes. Inlösen fullbordas utan hinder av att ränta ej betalas.

På överskjutande belopp som avses i 21 § första eller andra stycket och på ersättning som avses i 21 § fjärde stycket utgår ränta enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag marken tillträdades eller företaget eller åtgärden utfördes. Sker ej betalning i rätt tid, utgår ränta enligt 6 § räntelagen

¹ Senaste lydelse 1974: 273.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

för tiden efter det dröjsmålet inträdde. Inlösen fullbordas utan hinder av att ränta ej betalas.

Försummar den ersättningskyldige att betala ersättning som avses i 21 §, skall länsstyrelsen på ansökan av den ersättningsberättigade låta uttaga beloppet jämte ränta. Reglerna i utsökningslagen (1877: 31 s. 1) om verkställighet av lagakraftägande dom i tvistemål, varigenom betalningsskyldighet blivit någon ålagd, äger därvid motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

12 Förslag till**Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)**

Härigenom föreskrives att 39 a, 58, 138 och 141 §§ konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*39 a §¹

Den som är skyldig att återbära egendom skall även utge den avkastning som belöper på tiden efter delgivning av stämning i målet. Den som skall återbära egendom vid återvinning enligt 30 § kan dock förklaras skyldig att utge den avkastning han uppburit sedan han mottog egendomen.

Den som är skyldig att återbära egendom skall även utge den avkastning som belöper på tiden efter det att återvinning påkallades. Utgöres egendomen av penningbelopp eller skall ersättning utges för egendomens värde, utgår ränta enligt 5 § räntelagen (1975: 00) till och med den dag då skyldighet att återbära beloppet eller utge ersättningen inträder och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

Skall någon återbära egendom vid återvinning enligt 30 §, kan han förklaras skyldig att utge även avkastning som belöper på tiden från det att han mottog egendomen till dess att återvinning påkallades. Ränta för sådan tid beräknas enligt 5 § räntelagen.

Den som nedlagt nödvändig eller nyttig kostnad på egendom som återbäres har rätt till ersättning därför, om ej särskilda skäl föreligga däremot.

Återvinnens säkerhet som grundas på inteckning, skall intecknings-

¹ Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt prop. 1975: 6.

Nuvarande lydelse

handlingen återställas eller, om den behövs som bevis för fordringen, tillhandahållas för utbyte eller dödning av inteckningen. Kan det ej ske, skall ersättning utgå.

58 §²

Penningar, som inflyta under förvaltningen av konkursbo, skola, i den mån de icke äro erforderliga till bestridande av löpande utgifter, av förvaltaren inom en vecka från det de influtit å konkursboets räkning mot ränta insättas i bank, som av rättens ombudsman godkännes. Till bestridande av löpande utgifter må ej mer innehållas än av ombudsmannen medgives.

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta in-
flutna medel, vare han skyldig att
å belopp, som obehörigen innehåll-
lits, erlægga ränta *efter åtta för
hundra om året.*

Föreslagen lydelse

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta in-
flutna medel, vare han skyldig att
å belopp, som obehörigen innehåll-
lits, erlægga ränta *enligt 6 § ränte-
lagen (1975: 00) från den dag in-
sättning bort ske.*

Så länge konkursen pågår, avlämne förvaltaren inom en vecka från utgången av mars, juni, september och december månader varje år till ombudsmannen räkning över boets inkomster och utgifter i penningar under det gångna kvartalet. Har under någon del av kvartalet penningar innesått i bank, skall vid räkningen fogas av banken till riktigheten bestyrkt uppgift å de insättningar och uttagningar, som må hava under kvartalet förekommit. Räkningarna skola av ombudsmannen granskas ävensom hållas tillgängliga för borgenärerna och gäldenären.

Även efter konkursens avslutande skall förvaltaren hava boets medel insatta i bank, till dess lyftning påkallas av därtill berättigad borgenär. Förvaltaren skall underrätta konkursdomaren, i vilken bank medlen inneså, och inom en vecka från utgången av varje kalenderår till rättens ombudsman för granskning avgiva redovisning som i tredje stycket sågs. När medel ej vidare finnas att lyfta, skall ombudsmannen göra anmälan därom hos konkursdomaren.

138 §³

För fordringar, som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är ut-
fäst eller eljest lagligen äger rum,
ränteberäkning emellan borgenä-
rerna inbördes upphöra från den
dag, då beslutet om konkurs med-
delades; dock skall ränta beräknas
till den dag, från vilken tiden för
klander mot utdelningsförslag,
vari sådan fordran upptagits, är
att räkna, där boet förslår till gäl-
dande av mer än kapitalbeloppet
av alla bevakade fordringar utom
sådana som avses i 19 § förmåns-

För fordringar, som ej utgå med
förmånsrätt, skall, om ränta är ut-
fäst eller eljest lagligen äger rum,
ränteberäkning emellan borgenä-
rerna inbördes upphöra från den
dag, då beslutet om konkurs med-
delades; dock skall ränta beräknas
till den dag, från vilken tiden för
klander mot utdelningsförslag,
vari sådan fordran upptagits, är
att räkna, där boet förslår till gäl-
dande av mer än kapitalbeloppet
av alla bevakade fordringar utom
sådana som avses i 19 § förmåns-

² Senaste lydelse 1941: 142:

³ Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt prop. 1975: 6.

Nuvarande lydelse

rättslagen (1970: 979), och skall i sådant fall å fordran, för vilken ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas *efter fem för hundra om året* från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran, som utgår med förmänsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § därförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta, varde ändock ränta *efter fem för hundra om året* därå beräknad från den dag, då beslutet om konkurs meddelades.

Utgår fordran, som icke löper med ränta före förfallodagen, icke fullt eller med förmänsrätt och var fordringen icke förfallen den dag, då beslutet om konkurs meddelades, skall utdelning för fordringen beräknas å det belopp, som efter en räntefot av fem för hundra om året utgör sådan fordrans värde å samma dag. För fordran, som nyss sagts och som utgår fullt eller med förmänsrätt, skall, där fordringen icke var förfallen den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, utdelning beräknas å det belopp, som efter nyss angivna grund utgör fordringens värde sistnämnda dag; har för sådan fordran betalning jämlikt 143 § tidigare uppburits och var fordringen icke då förfallen, skall utdelningen beräknas efter fordringens värde å betalningsdagen.

Föreslagen lydelse

rättslagen (1970: 979), och skall i sådant fall å fordran, för vilken ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas *enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran, som utgår med förmänsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § därförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta, varde ändock ränta *enligt 5 § räntelagen* därå beräknad från den dag, då beslutet om konkurs meddelades.

141 §

Borgenär äge innan tid för klander mot utdelningsförslag är ute ej annorledes än mot borgen lyfta vad honom i förslaget tillagts; ej heller må, om klander väckts, borgenär, vars rätt beröres av klandret, annorledes än mot borgen lyfta utdelning förrän klandret blivit genom laga kraftägande beslut avgjort.

Är fordran beroende av villkor, som i 136 § avses, eller är, där borgenär förelagts sådan edgång, som i 116 eller 123 § sägs, cdgången ej fullgjord; må utdelning för fordringen ej lyftas. Samma lag vare i fråga om fordran, som är tvistig; dock att borgenär, vars fordran är fastställd genom beslut, som ej äger laga kraft, må mot borgen lyfta vad på fordringen belöper. Utdelning för fordran, som bevakats efter utgången av den för bevakning av fordringar utsatta tid, må ej lyftas under tiden för framställande av anmärkningar mot bevakningen.

Nuvarande lydelse

Finnes borgenär, som lyft utdelning, skyldig att till konkursboet återbära vad han uppburit, skall han gälda ränta därå *efter sex för hundra om året från lyftningsdagen.*

Föreslagen lydelse

Finnes borgenär, som lyft utdelning, skyldig att till konkursboet återbära vad han uppburit, skall han gälda ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag då medlen lyftes till och med den dag då skyldighet att återbära medlen inträder och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet eller har, såvitt avser 39 a och 138 §§, konkursbeslutet meddelats före nämnda tidpunkt, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

13 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag**

Härigenom föreskrives att 43 och 61 §§, 73 § 2 mom. samt 74 § lagen (1944: 705) om aktiebolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *efter sex procent om året* från förfalldagen.

Föreslagen lydelse

43 §

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *enligt 6 § räntelagen (1975: 00)* från förfalldagen.

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklaras förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklaras övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande anmaning, som i denna paragraf sägs, skall gälla vad i 41 § tredje stycket är stadgat.

61 §

Har i beslutet om aktiekapitalets ökning upptagits bestämmelse om minimiteckning, skall inom sex månader från det beslutet fattades

Nuvarande lydelse

eller, om registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 190 § 2 mom. vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit bifallna, för registrering anmälas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minimibeloppet.

Vid anmälingen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skola fogas:

1. teckningslistorna, så ock avskrift av desamma;
2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämans beslut om ökningen varit införd; samt
3. avskrift av den i 59 § omnämnda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 195 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte *fem procent ränta därå*.

Föreslagen lydelse

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 195 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för inbetalningen till och med den dag anteckning enligt 195 § 2 mom. sker i registret samt enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

73 §

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom., 68 § eller 72 § 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte *fem procent ränta därå*.

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom., 68 § eller 72 § 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen uppburits intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Samma lag vare, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 100 och 101 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som med-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

verkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

74 §

Av moderbolags vinst må, ändå att vinstutdelning eljest är medgiven, så stort belopp ej utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte fem procent ränta därpå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte ränta därpå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande. *Skall utdelning återbäras, beräknas räntan enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen uppburits intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, ansvarar de, som medverkat till beslutet om vinstutdelningen eller till verkställandet av detsamma, efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

14 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse**

Härigenom föreskrives att 39 och 56 §§, 67 § 2 mom., 68 § och 195 § 2 mom. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

39 §

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därpå gäldas efter sex procent om året från förfallodagen.

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därpå gäldas enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från förfallodagen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklarats förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklarats övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avscende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande anmaning, som i denna paragraf sägs, skall gälla vad i 37 § tredje stycket är stadgat.

56 §

Har i beslutet om aktiekapitalets ökning upptagits bestämmelse om minimiteckning, skall inom sex månader från det beslutet fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit bifallna, för registrering anmälas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minimibeloppet.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören, skola fogas:

1. teckningslistorna, så ock avskrift av desamma;
2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämans beslut om ökningen varit införd; samt
3. avskrift av den i 54 § omförmälda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 308 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte fem procent ränta därå.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 308 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för inbetalningen till och med den dag anteckning enligt 308 § 2 mom. sker i registret samt enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

67 §

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot

Nuvarande lydelse

vad i 1 mom. första eller andra stycket eller 63 § stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

Föreslagen lydelse

vad i 1 mom. första eller andra stycket eller 63 § stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:00), för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Samma lag vare, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 93 och 94 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbarande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

68 §

Av moderbolags vinst må, ändå att vinstutdelning eljest är medgiven, så stort belopp ej utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte fem procent ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande. *Skall utdelning återbäras, beräknas räntan enligt 5 § räntelagen (1975:00) för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, ansvarare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelningen eller till verkställandet av detsamma, efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

195 §

2 mom. Varder räntebetalning eller vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom.

2 mom. Varder räntebetalning eller vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1

Nuvarande lydelse

stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan betalning eller utdelning, skyldiga att återbära denna jämte *fem procent* ränta därå.

Föreslagen lydelse

mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan betalning eller utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Samma lag vare, om till räntebetalning eller vinstutdelning använts vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 205 §, jämförd med 93 och 94 §§; dock må betalningen eller utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om räntebetalning eller vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar**

Härigenom föreskrives att 19 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte *fem procent* ränta därå. Samma lag vare, där gottgörelse, varom i 17 § 1 mom. förmäles och som icke inräknats i årsvinsten, utbetalats i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar och den som mottog gottgörelsen insåg eller bort inse nämnda förhållande.

Föreslagen lydelse

19 §

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. Samma lag vare, där gottgörelse, varom i 17 § 1 mom. förmäles och som icke inräknats i årsvinsten, utbetalats i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar och den som mottog gottgörelsen insåg eller bort inse nämnda förhållande. *Räntan beräknas enligt 5 §*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen eller gottgörelsen uppburits intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om utdelning eller utbetalning eller verkställandet av detta, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 106, 108 och 109 §§ stadgade grunderna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

16 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse**

Häri genom föreskrives att 28 §, 42 § 1 mom., 51 § 2 mom. och 121 § lagen (1955: 183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

28 §

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *efter sex procent om året* från förfallodagen.

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *enligt 6 § räntelagen (1975: 00)* från förfallodagen.

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklarats förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklaras övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Anmaning skall innehålla crinran om påföljden av att den ej efterkommes. Anmaning skall anses vara given, när den kungjorts på det sätt, som gäller för kallelse till ordinarie bolagsstämma, samt, där aktietecknarens postadress uppgivits eller upplysning om adressen utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas, till honom försänts i rekommenderat brev.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 §

I mom. Senast sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden skall för registrering anmälas, huru många nya aktier som till fullo betalats. Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter, skall innehålla uppgift om det sätt varpå inbetalningen skett.

I anmälningen skall för registrering uppgivas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett. Vid anmälningen skola fogas:

1. teckningslistorna jämte avskrift av desamma;
2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämmans beslut om ökningen varit införd; samt
3. avskrift av den i 40 § omförmälda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse om minimateckning, må registrering ej ske, med mindre full betalning erlagts för nya aktier med sammanlagt nominellt belopp ej understigande minimibeloppet. Har, enligt vad i 167 § 2 mom. sägs, i registret antecknats att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, är aktiateckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktiatecknarna jämte fem procent ränta därå.

Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse om minimateckning, må registrering ej ske, med mindre full betalning erlagts för nya aktier med sammanlagt nominellt belopp ej understigande minimibeloppet. Har, enligt vad i 167 § 2 mom. sägs, i registret antecknats att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, är aktiateckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktiatecknarna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för inbetalningen till och med den dag anteckning enligt 167 § 2 mom. sker i registret och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

51 §

2 mom. Beslutas och verkställs vinstutdelning i strid med vad i 1 mom. eller 48 § stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, äro de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

2 mom. Beslutas och verkställs vinstutdelning i strid med vad i 1 mom. eller 48 § stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, äro de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Detsamma gäller, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid med bestämmelser som avses i 91 och 92 §§; dock må utdelningen

Nuvarande lydelse

ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bortinse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, äro de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställande av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 177, 180 och 181 §§ stadgade grunderna.

Föreslagen lydelse

121 §

Aktieägare, som verkställt tillskott för återställande av aktiekapitalet enligt vad i 120 § sägs, äga att av bankaktiebolagets blivande behållna vinstmedel erhålla återvad av dem blivit tillskjutet jämte ränta efter den räntesats som avtalats, dock högst *sex procent om året*, innan annan utdelning må ske. Träder bolaget i likvidation, förrän sådant tillskott blivit till fullo återguldadt, skall, sedan bolagets skulder blivit betalda, tillskottet, dock utan beräkning av ränta för tid efter bankrörelsens upphörande, återgäldas av bolagets tillgångar så långt de därtill förslå, innan någon utskiftning å aktierna må äga rum.

Aktieägare, som verkställt tillskott för återställande av aktiekapitalet enligt vad i 120 § sägs, äga att av bankaktiebolagets blivande behållna vinstmedel erhålla återvad av dem blivit tillskjutet jämte ränta efter den räntesats som avtalats, dock högst *efter den räntesats som anges i 5 § räntelagen (1975: 00)*, innan annan utdelning må ske. Träder bolaget i likvidation, förrän sådant tillskott blivit till fullo återguldadt, skall, sedan bolagets skulder blivit betalda, tillskottet, dock utan beräkning av ränta för tid efter bankrörelsens upphörande, återgäldas av bolagets tillgångar så långt de därtill förslå, innan någon utskiftning å aktierna må äga rum.

Har, efter det tillskott enligt 120 § förekommit, i anledning av uppkommen förlust nytt tillskott gjorts, skola de aktieägare som verkställt senare tillskott, i förhållande till aktieägare som förut verkställt tillskott äga sådan företrädesrätt, varom förmäles i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

17 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker**

Härigenom föreskrives att 20 § lagen (1955: 416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett

Föreslagen lydelse

20 §

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett

Nuvarande lydelse

år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta *efter sex procent om året* från den dag, då beloppet utbetaltes av sparbanken.

Föreslagen lydelse

år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag beloppet utbetaltes av sparbanken till och med den dag återbetalning eller återhäring skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

18 Förslag till**Lag om ändring i förköpslagen (1967: 868)**

Härigenom föreskrives att 13 § förköpslagen (1967: 868) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

När förköpet fullbordats, skall kommunen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtalet fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen på grund härav har att utge skall kommunen betala *sex procent* ränta. Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som nedlagts på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen erhållit.

Föreslagen lydelse

13 §

När förköpet fullbordats, skall kommunen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtalet fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen på grund härav har att utge skall kommunen betala ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag köparen utgav beloppet till dess förköpet fullbordats och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.* Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som nedlagts på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen erhållit. *Ränta utgår på sådan ersättning enligt 6 § räntelagen för tiden efter det att förköpet fullbordats.*

Har köparen avverkat skog annat än till husbehov eller avhänt egendomen annat än dess vanliga avkastning, äger kommunen erhålla ersättning härför. Detsamma gäller om köparen skadat egendomen eller eljest föranlett att den minskat i värde, om och i den mån det med hänsyn till förfarandets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

19 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Härigenom föreskrives i fråga om förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar¹

dels att i 2, 7, 18, 20, 22, 36 och 38—41 §§ ordet "Konungen" och böjningsform därav skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att rubriken till förordningen och 10 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Föreslagen lydelse

Lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

10 §

Sedan tio år förflutit efter det att visst lån utlämnats till förening, får föreningen säga upp lånet till betalning efter ett år, om kassan icke finner att villkoren för dess förbindelser utgör hinder mot det. Föreningen är därvid skyldig att på det sätt och med det belopp som kassan bestämmer utge ersättning för den ränteförlust som inbetalningen kan föranleda (ränteskillnadsersättning).

Kassan får medge förening att betala lån även tidigare än enligt första stycket, om det kan ske med hänsyn till kassans förbindelser. Kassan kan i sådant fall föreskriva villkor för betalningen utöver skyldighet att utge ränteskillnadsersättning.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *med en halv procent i månaden*.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *enligt vad som föreskrives i räntelagen (1975: 00)*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller

¹ Förordningen omtryckt 1974: 261. Senaste lydelse av 38a § 1974: 808.

ler dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar skall hänvisningen i stället avse lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.

20 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom föreskrives att 3 § lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Utöver ersättning för erlagda underhållsbidrag utgår ränta *efter sex procent från betalningsdagen*. Kan icke styrkas när underhållsbidragen betalats, beräknas ränta till skäligt belopp.

Utöver ersättning för erlagda underhållsbidrag utgår ränta *enligt 5 § räntelagen (1975: 00) på varje erlagt belopp från dess betalningsdag*: Kan icke styrkas när underhållsbidragen betalats, beräknas ränta till skäligt belopp.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet.

21 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

Härigenom föreskrives att 24 § lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

För lån som förening fått från banken skall föreningen årligen på bestämd tid erlægga avtalad ränta, kapitalavbetalning och andra avgifter samt bidrag med belopp som behövs för bankens förvaltningskostnader och för avsättning till bankens reservfond.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *med en halv procent i månaden*.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *enligt vad som föreskrives i räntelagen (1975: 00)*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

22 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom

Härigenom föreskrives att 43 § lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 §

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 41 § tredje stycket, skall handpenning tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från tillträdesdagen till och med den nya tillträdesdagen och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om fastigheten säljes med förbehåll för rättighet som ej förbehållits vid den förra auktionen eller ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir fastigheten ej såld vid den nya auktionen är hela handpenningen förverkad.

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 41 § tredje stycket, skall handpenning tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte ränta därå, *beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från tillträdesdagen till och med den nya tillträdesdagen, och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om fastigheten säljes med förbehåll för rättighet som ej förbehållits vid den förra auktionen eller ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir fastigheten ej såld vid den nya auktionen är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

23 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

Härigenom föreskrives att 23 § lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 21 § and-

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 21 § and-

Nuvarande lydelse

ra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir egendomen ej såld vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

24 Förslag till**Lag om ändring i väglagen (1971: 948)**

Härigenom föreskrives att 55 § väglagen (1971: 948) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Har väghållare erhållit vägrätt, är fastighetens ägare berättigad att av väghållaren få intrångsersättning och ersättning för annan skada till följd av vägens byggande eller begagnande, om det ej avtalats eller uppenbarligen förutsatts att ersättning ej skall lämnas. Samma rätt till ersättning har innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan marken togs i anspråk.

Vid ersättningens bestämmande gäller 4 kap. expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. 4 kap. 3 § nämnda lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

På ersättningen utgår *sex procent årlig ränta* från den dag då marken togs i anspråk.

Föreslagen lydelse

ra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *ränta därå, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning, och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir egendomen ej såld vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

*Föreslagen lydelse*55 §¹

Har väghållare erhållit vägrätt, är fastighetens ägare berättigad att av väghållaren få intrångsersättning och ersättning för annan skada till följd av vägens byggande eller begagnande, om det ej avtalats eller uppenbarligen förutsatts att ersättning ej skall lämnas. Samma rätt till ersättning har innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan marken togs i anspråk.

Vid ersättningens bestämmande gäller 4 kap. expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. 4 kap. 3 § nämnda lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

På ersättningen utgår *ränta enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från den dag då marken togs i anspråk till och med den dag då

¹ Senaste lydelse 1972: 786.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

*betalning skall ske och enligt 6 §
räntelagen för tiden därefter.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

25 Förslag till**Lag om ändring i expropriationslagen (1972: 719)**

Härigenom föreskrives att 6 kap. 16 § expropriationslagen (1972: 719) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

6 kap.

16 §

I den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av den i 7 § första stycket föreskrivna tremånadersfristen eller, om fastigheten dessförinnan helt eller delvis har tillträtts eller övergått på den exproprierande enligt 10 §, efter tidpunkten härför, skall den exproprierande utge sex procent årlig ränta på ersättningen, i förra fallet från fristens utgång och i senare fallet från den dag då tillträdet eller övergången skedde.

I den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av frist som föreskrives i 7 § första eller andra stycket, skall den exproprierande utge ränta på ersättningen från fristens utgång enligt 6 § räntelagen (1975: 00). Har förhandstillträde ägt rum eller har fastigheten helt eller delvis övergått på den exproprierande enligt 10 §, skall den exproprierande utge ränta på expropriationsersättningen enligt 5 § räntelagen från den dag fastigheten tillträdde eller övergick på den exproprierande till dess betalning sker eller ränta skall utgå enligt första punkten i denna paragraf. Har fastigheten endast delvis tillträtts eller övergått på den exproprierande och skulle skyldighet att i sådant fall betala ränta på hela ersättningen vara oskälig mot den exproprierande, får räntebeloppet jämkas.

Expropriation fullbordas utan hinder av att ränta enligt första stycket ej betalas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

26 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.**

Härigenom föreskrives att 22 § lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 20 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir skeppet ej sålt vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 20 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *ränta därå, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning, och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir skeppet ej sålt vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

27 Förslag till**Lag om ändring i ledningsrättslagen (1973: 1144)**

Härigenom föreskrives att 30 § ledningsrättslagen (1973: 1144) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Ersättning enligt 13 eller 33 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet

Ersättning enligt 13 eller 33 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet

Nuvarande lydelse

vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist eller, om tillträde har skett dessförinnan, efter tillträdet, skall dessutom utges sex procent årlig ränta på ersättningen, i det förra fallet från fristens utgång och i det senare fallet från den dag då tillträdet skedde.

Föreslagen lydelse

vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist skall dessutom utges ränta på ersättningen enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från fristens utgång. Har tillträde skett före fristens utgång skall även utges ränta enligt 5 § räntelagen från den dag tillträdet skedde till dess betalning sker eller ränta skall utgå enligt andra punkten i denna paragraf.

I fråga om ersättning som avses i 13 § och förskott enligt 25 § äger 5 kap. 16 § fastighetsbildningslagen (1970: 988) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

28 Förslag till**Lag om ändring i anläggningslagen (1973: 1149)**

Härigenom föreskrives att 32 § anläggningslagen (1973: 1149) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Ersättning enligt 13 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist eller, om tillträde har skett dessförinnan, efter tillträdet, skall dessutom utges sex procent årlig ränta på ersättningen, i det förra fallet från fristens utgång och i det senare fallet från den dag då tillträdet skedde.

Föreslagen lydelse

32 §

Ersättning enligt 13 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist skall dessutom utges ränta på ersättningen enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från fristens utgång. Har tillträde skett före fristens utgång skall även utges ränta enligt 5 § räntelagen från den dag tillträdet skedde till dess betalning sker eller ränta skall utgå enligt andra punkten i denna paragraf.

I fråga om ersättning som avses i första stycket och förskott enligt 27 § äger 5 kap. 16 § fastighetsbildningslagen (1970: 988) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har

skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

29 Förslag till

Lag om ändring i gruvlagen (1974: 342)

Härigenom föreskrives att 4 kap. 33 § gruvlagen (1974: 342) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

4 kap.

33 §

Vid förrättningen fastställd ersättning skall betalas inom tre månader från det avslutningsbeslutet meddelades. På ersättningen utgår *sex procent årlig* ränta från dagen för detta beslut. Har förordnande enligt 32 § tredje stycket meddelats, skall dock räntan på ersättning som avser anvisad mark beräknas från den dag då marken tidigast får tillträdas.

Föreslagen lydelse

4 kap.

33 §

Vid förrättningen fastställd ersättning skall betalas inom tre månader från det avslutningsbeslutet meddelades. På ersättningen utgår ränta från dagen för *avslutningsbeslutet*. Har förordnande enligt 32 § tredje stycket meddelats, skall dock räntan på ersättning som avser anvisad mark beräknas från den dag då marken tidigast får tillträdas.

Ränta som avses i första stycket beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om ränta för tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet den 29 november 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HÖLMQVIST, ASPLING, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning angående ränta* och anför.

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 november 1968 uppdrogs åt köplagsutredningen (Ju 1963:51) att företa en översyn av främst de allmänna reglerna om dröjsmålsränta i 9 kap. 10 § handelsbalken samt bestämmelser som hänvisar till detta lagrum. Även övriga bestämmelser om ränta på det förmögenhetsrättsliga området borde enligt direktiven kartläggas och bli föremål för utredningens överväganden. Utredningen¹ avgav i maj 1974 delbetänkandet (SOU 1974:28) Räntelag. De i betänkandet upptagna lagförslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Svea hovrätt, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksrevisionsverket (RRV), Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, kommerskollegium, konsumentombudsmannen (KO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), konsumentverket, skadeståndskommittén, vattenlagsutredningen, kreditköpkommittén, konkurslagskommittén, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges Kronofogdar, Föreningen auktoriserade revisorer, Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Kooperativa förbundet (KF), Svenska företagares riksförbund, Svenska handelskammarförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Finansieringsföretagens förening, Sveriges riksbank, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund,

¹ Professorn Jan Hellner. Experter: avdelningsdirektören Christer Bergman, direktören Bror Cedercrantz, civilekonomen VDM Lillemor Erlander, förbundsjuristen Leif Josephsson, advokaten Nils Köhler, bankdirektören Per Gustav Persson, direktören Sten Siljeström och direktören Lennart Wiberg.

Folksam, Sveriges fastighetsägareförbund, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges Allmännyttiga bostadsföretag (SABO) och Motorbranschens riksförbund (MRF). Kommerskollegium har bifogat yttranden från vissa handelskamrar.

Vid beredningen av ärendet i justitiedepartementet har överläggningar ägt rum med företrädare för justitieministerierna i Danmark, Finland och Norge.

2 Gällande rätt¹

2.1 Inledning

9 kap. 10 § handelsbalken (HB) innehåller följande regel om ränta på gäld som inte är förfallen: "Haver man lånt penningar på viss tid, och ej ränta för dem utfäst; vare då ej skyldig den att giva." Enligt sin direkta ordalydelse avser regeln bara lån av pengar, men sedan gammalt anses den tillämplig också på andra skuldförhållanden. Innebörden är alltså att skyldighet att utge ränta på en skuld före förfallodagen förutsätter att sådan förpliktelse åvilar gäldenären enligt avtal eller föreskrift i lag. Det finns åtskilliga sådana speciella lagbestämmelser på förmögenhetsrättens område.

Vad som sagts nu avser ränta på gäld som inte är förfallen. Efter förfallodagen är förhållandena annorlunda. Om gäldenären inte betalar sin skuld i tid och detta inte beror på omständigheter som är att hänföra till den som är berättigad till betalningen, borgenären, är gäldenären i dröjsmål. Han är då skyldig att utge ränta även om något avtal därom inte har träffats. Är det fråga om en fordran som redan före förfallodagen löpte med ränta, utgår enligt 6 § lagen (1936:81) om skuldebrev dröjsmålsränta omedelbart och efter samma räntefot som tidigare, oavsett räntefotens höjd. För fordran som inte var räntebärande tidigare ges regler i andra punkten av 9 kap. 10 § HB. Bestämmelserna gör skillnad mellan fordringar som har en i förväg bestämd förfallodag och sådana som har en obestämd förfallodag. Vid bestämd förfallodag börjar dröjsmålsränta utgå omedelbart och efter en räntefot av 6 %. Var förfallodagen obestämd fordras däremot att gäldenären blir delgiven stämning till domstol för att dröjsmålsränta skall börja utgå. Dessutom är räntefoten i detta fall något lägre, nämligen 5 %.

Även beträffande dröjsmålsränta finns särskilda bestämmelser i ett flertal speciella lagar. I några centrala förmögenhetsrättsliga lagar tar sig bestämmelserna uttryck i en hänvisning till 9 kap. 10 § HB. I andra lagar finns självständiga, mera preciserade ränteföreskrifter. Reglerna i

¹ En utförlig redovisning av praxis och litteratur ges av utredningen i betänkandet s. 47 ff.

HB, som ju formellt är begränsade till lån av pengar, anses emellertid i stor utsträckning äga allmän giltighet och även utan uttrycklig hänvisning i lag kunna tillämpas på olika slags skuldförhållanden.

2.2 9 kap. 10 § HB

2.2.1 Stämningdagen som utgångspunkt för ränteberäkningen

Enligt femprocentsregeln i 9 kap. 10 § HB skall räntan börja utgå från stämningdagen. Numera får anses fastslaget att därmed avses dagen för stämningens delgivning. När yrkandet har framställts inför rätta utan stämning, räknas räntan från den dag sådant yrkande framställdes. Instäms flera solidariskt betalningsskyldiga i samma mål, räknas räntan för var och en från hans delgivningsdag. Även om ränteyrkandet framställs först under processen skall, om ränta döms ut, denna beräknas från den dag stämningen avseende kapitalbeloppet delgavs motparten. Utvidgas däremot talan till att avse ytterligare kapitalbelopp, skall ränta på detta beräknas först från den dag kravet genom stämning eller på motsvarande sätt delgavs motparten.

För att räntan skall börja utgå från stämningdagen förutsätts att fordran kan anses ha varit förfallen vid denna tidpunkt. Skulle förfalldagen undantagsvis anses infalla senare än stämningdagen, flyttas den dag ränta börjar utgå fram i motsvarande mån.

2.2.2 Bestämd förfalldag

9 kap. 10 § HB utgår från att skyldigheten att erlagga dröjsmålsränta inträder omedelbart i och med att en i förväg bestämd förfalldag är inne. Något krav eller någon erinran om ränteskyldighetens inträde erfordras alltså inte i detta fall. Bestämd kan förfalldagen vara på grund av överenskommelse antingen i samband med fordrans uppkomst eller vid senare tillfälle. Däremot anses inte förfalldagen bli bestämd i här avsedd mening genom att borgenären med stöd av exempelvis 5 § skuldebrevslagen eller 12 § lagen (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom (köplagen) ensidigt anfordrar gäldenären att betala. Bestämd förfalldag kan emellertid föreligga inte bara när den är direkt fastställd till viss dag enligt kalendern utan även då den satts i relation till uppsägning av endera parten eller till viss händelse som förväntas inträffa. Förfalldagen anses vidare bestämd om betalningstiden har anknutits till borgenärens fullgörande av motprestation, förutsatt att viss tid varit bestämd för denna.

Betalningstiden kan också tänkas vara anknuten till en händelse som beräknas inträffa inom viss tidrymd. Skulle i sådant fall händelsen utebli, kan den angivna tidrymdens slutdag komma att bilda utgångspunkt för ränteberäkningen. Skall betalning ske under januari månad, anses alltså ränta böra utgå som om den 31 januari vore den bestämda förfalldagen.

Om förfallodagen för viss fordran är bestämd i lag, utan att räntefrågan beaktats, anses ränta, på samma sätt som när avtalad förfallotid föreligger, böra utgå från den lagbestämda dagen. Exempel på lagregler om förfallotid finns i 9 kap. 12 § och 12 kap. 20 § jordabalken, såvitt avser arrendeavgift och hyra, samt i 24 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal, såvitt gäller försäkringsersättning. Överliggetidsersättning förfaller enligt 86 § sjölagen (1891:35 s. 1) dag för dag. I 6 kap. 16 § expropriationslagen (1972:719) utsågs direkt att ränta skall utgå efter 6 % från den i lag bestämda förfallodagen. Motsvarande regler om ränta finns exempelvis beträffande lösesumman vid uppsägning av tomträtt (13:19 JB) och beträffande ersättning av väghållaren (55 § väglagen, 1971:948).

Enligt 16 kap. 11 § föräldrabalken är förmyndare, då hans befattning upphör, pliktig att ofördröjligen utge de tillgångar som han för myndlingens räkning har om händer. Samma princip gällde också enligt äldre rätt. Följdriktigt har ränta efter 6 % dömts ut från den dag myndlingen blivit myndig.

2.2.3 Analog tillämpning av 9 kap. 10 § HB

När fordran utgör avtalat vederlag för en prestation in natura uppvisar praxis en serie rättsfall där borgenären tillerkänts 6 % ränta från bestämd förfallodag. Beträffande köpeskillingsfordran hänvisar 38 § köplagen direkt till grunderna för 9 kap. 10 § HB.

I den hittills lämnade framställningen har utgångspunkten varit att den närmare bestämning av förfallodagen, som sexprocentsregeln i 9 kap. 10 § HB förutsätter för sin tillämpning, skett genom föreskrift i lag eller genom avtal. Beträffande fordran som grundas på en av gäldenären framlagd redovisningsräkning synes emellertid ränta enligt vedertagen uppfattning utgå efter 6 % från den dag redovisningen faktiskt läggs fram, oberoende av om den tidpunkt vid vilken redovisningen skall ske är bestämd i förväg eller inte. Skulle emellertid det saldo som enligt redovisningsräkningen gottskrivs borgenären vara lägre än det belopp som denne sedermera rätteligen finns vara berättigad till, har ränta på mellanskillnaden som regel dömts ut efter endast 5 % från stämningdagen. Detsamma gäller för hela redovisningsfordringen, om någon redovisningsräkning över huvud taget inte har upprättats.

Beträffande mäklarprovision har frågan om ränta prövats i flera rättsfall. Genomgående har det emellertid inte ansetts vara fråga om bestämd förfallodag, såvida inte stöd funnits i särskild överenskommelse, utan räntan har beräknats efter 5 % från stämningdagen.

Frågan från vilken tidpunkt ränta skall beräknas på regressfordran har i rättspraxis besvarats olika för olika typer av regressanspråk. Försäkringsgivares krav som grundas på 25 § lagen om försäkringsavtal

börjar inte löpa med ränta förrän den skadeståndsskyldige stäms. Vid borgen synes det numera klart att borgensman som har regressfordran mot medborgensman är berättigad till 6 % ränta på det regressvis återbekomna beloppet redan från den dag borgen ursprungligen infrades. Det har antagits att samma regel gäller när borgensman kräver tillbaka vad han nödgats ge ut direkt från huvudgäldenären.

Vid återkrav av inbetalade medel torde någon bestämd förfalldag i regel inte ha avtalats mellan parterna. Inte desto mindre finns det i rättspraxis flera exempel på att ränta utdömts från en tidpunkt som i tiden ligger före stämningdagen. Det finns också vissa lagrum enligt vilka den återbetalningsskyldige har att erlægga ränta redan från den dag han uppbar det belopp som han sedermera befinns skyldig att betala tillbaka. Sålunda innehåller 50 § utsökningslagen (1877:31 s. 1) en bestämmelse om att den som sökt verkställighet av en dom, som sedan ändras eller upphävs, är skyldig att återställa penningar som han lyft med ränta efter 6 % på beloppet från lyftningsdagen. Det har ifrågasatts om det inte vid bestämmande av ränteskyldigheten vid *condictio indebiti* och vissa andra återbetalningsfall skulle ligga närmast till hands att söka ledning i detta lagrum. Detta skulle emellertid innebära att man utgår från en förhållandevis sträng ståndpunkt i fråga om betalningsmottagarens ränteansvar. Det torde därför inte vara möjligt att i någon större utsträckning dra analogier från 50 § utsökningslagen. När den återbetalningsberättigade erlagt beloppet frivilligt för att undgå verkställighet har dock denne ansetts på samma sätt som enligt nämnda lagrum vara berättigad till 6 % ränta från den dag beloppet ursprungligen erlades.

Enligt 3 § lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag utgår ränta efter 6 % från betalningsdagen, utöver själva ersättningen, till den som, utan att sedermera befinnas underhållsskyldig, genom interimistiskt beslut ålagts utge underhållsbidrag. Den som utger ersättning är här inte den som uppburit underhållsbidragen, utan beloppet jämte ränta betalas av allmänna medel. Inte heller detta lagrum ger någon större ledning för hur återbetalningssituationer i övrigt skall bedömas.

I praxis visas en stor variation i sättet att bedöma räntefrågorna. Det förekommer att 6 eller ibland 5 % döms ut från den dag beloppet erlades, att 5 % utgår från stämningdagen eller, någon gång, att ränta över huvud taget inte tillerkänns den som är berättigad att återfå erlagt belopp.

Vid fall av återvinning till konkursbo enligt 29 och 30 §§ konkurslagen (1921:225) har ränta på återvunnet belopp beräknats efter 6 % från den dag betalningen erlades. Konkurslagens ifrågasvarande bestämmelser förutsätter för sin tillämpning att betalningsmottagaren varit i ond tro. Förmodligen är detta en omständighet som

tillmäts betydelse även i andra återbetalningssituationer. I flera fall av *condictio indebiti* där det kan synas ha förelegat mer eller mindre graverande omständigheter på betalningsmottagarens sida har sålunda den strängare ränteregeln, 6 % från dagen för beloppets utbetalning, kommit till användning.

När förhållandena varit sådana, att det inte på samma sätt kunnat läggas betalningsmottagaren till last att han uppburit de medel han skall återbära, har domstolarna, om nu ränta över huvud taget dömts ut, oftast fallit tillbaka på huvudregeln om 5 % från stämningdagen.

2.2.4 Ränteberäkning vid köp

I 38 § köplagen sägs att grunderna för 9 kap. 10 § HB skall äga tillämpning i fråga om köparens skyldighet att gälda ränta. Denna huvudregel är tillämplig på såväl civilköp som handelsköp. I andra stycket av 38 § har emellertid tagits in en specialregel för handelsköp. För de fall att vid handelsköp viss tid för köpeskillingens betalning inte betingats stadgas att ränta efter 6 % skall utgå från den tid godset avlämnades eller, om avlämnandet blivit fördröjt av köparen, från det dröjsmålet inträdde.

Enligt huvudregeln är det emellertid av avgörande betydelse i räntehänseende även för köpets del, om förfallodagen för köpeskillingen är bestämd i förväg eller ej. Anses förfallodagen vara bestämd i förväg, börjar räntan utgå redan från denna dag. I annat fall fordras att köparen delges säljarens ansökan om stämning.

När det gäller den närmare innebörden av att förfallodagen är bestämd i förväg bör observeras att betalningen vid köp ofta skall ske vid leveransen. Om i sådant fall den tidpunkt vid vilken leverans skall ske kan sägas vara bestämd, anses denna tidsbestämning i sin tur "smitta av sig" även på betalningstidpunkten och en i förväg bestämd förfallodag anses med andra ord föreligga även beträffande köpeskillingen. Bestämd tidpunkt för leveransen, med åtföljande konsekvens för när köpeskillingen förfaller till betalning, anses förutom då viss bestämd kalenderdag angivits som leveransdag vara för handen när leverans skall ske "senast" eller "före" viss dag. Detsamma gäller när säljaren skall leverera inom en tidrymd som angivits på sådant sätt att dess slutdag kan beräknas efter kalendern, exempelvis "under loppet av mars månad".

Vad nu sagts om sexprocentsregelns tillämplighet när betalning skall ske vid leverans torde gälla endast för det fall att säljaren till följd av köparens uteblivna betalning vägrar att utlämna godset. Skulle säljaren trots att betalning inte erläggs låta köparen få besittning till godset, har det i doktrinen gjorts gällande att detta bör uppfattas som ett eftergivande från säljarens sida av vad avtalet innehåller angående köpeskillingens förfallotid, eller ett medgivande av anstånd t.v. med

betalningen. Köpet skulle därigenom ha förvandlats till ett kreditköp. Förutsatt att fråga är om ett civilköp skulle i konsekvens härmed i fortsättningen femprocentsregeln bli tillämplig.

Betalning kan emellertid även vara avtalad att ske viss bestämd tid efter leveransen eller efter någon annan åtgärd som kräver köparens medverkan. Om i sådana fall leverans eller motsvarande åtgärd faktiskt kommer till stånd och något dröjsmål alltså inte ligger köparen till last, anses därigenom en tidsbestämning uppkomma på samma sätt som sker vid uppsägningen när prestation skall äga rum viss tid efter uppsägning. I dessa fall utgår därför 6 % ränta från kredittidens utgång oberoende av om någon tidsbestämning för själva leveransen eller motsvarande hade givits i förväg.

Kommer leverans eller motsvarande åtgärd däremot inte till stånd till följd av dröjsmål på köparens sida, blir frågan om ränta beroende av om det funnits en bestämd tid angiven i detta hänseende. Är detta fallet börjar räntan utgå efter 6 % räknat från den avtalade kredittidens utgång. Föreligger däremot inte den erforderliga tidsbestämningen utgår vid civila köp, i likhet med vad som gäller för övriga anfordransfall, endast 5 % ränta från stämningdagen.

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen vid köp av fast egendom, när köparen inte betalar i rätt tid, föreskrivs i 4 kap. 25 § JB att de i 9 kap. 10 § HB angivna grunderna äger tillämpning. Som regel är förfallodagen bestämd i förväg vid fastighetsköp. Säljaren torde därför i allmänhet vara berättigad till ränta efter 6 % från denna dag.

När det gäller frågan om ränta i fall då köpeskillning skall återbetalas hänvisas till redogörelsen i utredningsbetänkandet (s. 57 – 59).

2.2.5 6 § skuldebrevslagen

Försitts betalningstiden beträffande ett skuldebrev vari ränta inte blivit utfäst, gäller enligt uttrycklig hänvisning i 6 § andra stycket skuldebrevslagen reglerna i 9 kap. 10 § HB i fråga om skyldigheten att betala dröjsmålsränta. I 6 § första stycket skuldebrevslagen stadgas att samma räntesats som föreskrivs i skuldebrevet för dettas löptid skall gälla även vid beräkning av dröjsmålsräntan. Detta gäller oberoende av att den ränta som sålunda utgått före skuldebrevets förfallodag till äventyrs kan ha varit lägre än den legala dröjsmålsräntan enligt 9 kap. 10 § HB. Om ränta utfästs i skuldebrevet fortsätter alltså denna att oförändrat löpa utan avbrott även sedan gäldenären efter förfalldagen kommit i dröjsmål. Regeln gäller alla slag av skuldebrev, även löpande. Gäldenär, som saknar kännedom om vem som innehar skuldebrevet, är på grund av 3 § skuldebrevslagen fri från påföljd av dröjsmål. Ej heller i andra situationer där dröjsmålet beror av skuldebrevets innehavare skall dröjsmålsränta som regel utgå.

2.2.6 Ränta på skadestånd

Den allmänna regeln att ränta på fordran som inte har bestämd

förfallodag beräknas efter 5 % från stämningdagen tillämpas vanligen även på skadestånd. Principen upprätthålls dock inte utan vidare såvitt avser livränta och annan periodiskt utgående ersättning. Vid sådan form av skadestånd synes ränta ofta utgå från förfallodagarna snarare än från stämningdagen, men principerna är i vart fall i äldre praxis ganska oklara.

Såsom redan berörts i det allmänna avsnittet om stämningdagen som utgångspunkt för räntebereäkningen flyttas den dag ränta börjar utgå fram, om ersättning förfaller först efter stämningens delgivning. Om exempelvis käranden yrkar ersättning för reparation av skadad egendom men reparationen ännu inte betalats vid tiden för stämningen, utgår sålunda ränta först från tiden för betalningen. Stilleståndersättning torde anses förfallen först när stilleståndstiden är slut, och om denna tidpunkt inträffar först efter stämningstiden utgår ränta endast från förfallodagen.

2.3 Bestämmelser om ränta i övrigt inom den förmögenhetsrättsliga lagstiftningen

Utöver de allmänna reglerna om dröjsmålsränta i 9 kap. 10 § HB och de bestämmelser som hänvisar till detta lagrum finns åtskilliga andra lagstadganden som innehåller räntebestämmelser. Ibland är det fråga om reglering av mer eller mindre renodlade dröjsmålsituationer. Sambandet med det centrala räntestadgandet i 9 kap. 10 § HB framgår av att de uttryckligen angivna räntesatserna så gott som alltid är antingen 5 eller 6 % om året. Den dag ränta skall börja utgå är i dröjsmålsfallen ibland angiven som "förfallodagen" men även specialiserade uttryck förekommer, t.ex. att räntan skall utgå "från den dag tillskottet eller redovisning bort ske". Räntan börjar utgå oberoende av om förfallodagen kan anses vara bestämd i förväg. Även om så inte kan anses vara fallet är det alltså inte, såsom enligt 9 kap. 10 § HB, nödvändigt att delge gäldenären stämning, för att räntan skall börja utgå.

I flertalet fall där räntestadganden förekommer saknas emellertid dröjsmålsräntefunktionen hos bestämmelsen, eller är i vart fall denna funktion mindre framträdande. Den bakomliggande tanken torde i stället vara att den som har rätt att utfå beloppet därjämte skall vara berättigad till skäligen avkastning på detta, alldeles oavsett om den betalningsskyldige kan anses ha varit i dröjsmål. Ibland är f.ö. bestämmelsen så konstruerad att räntan skall beräknas från en tidpunkt som odiskutabelt ligger före förfallodagen, och då framgår än klarare att det inte kan vara fråga om att räntan skall ha karaktär av dröjsmålsränta. Exempel på denna typ av bestämmelser är 6 kap. 16 § expropriationslagen som stadgar skyldighet att utge ränta på expropriationsersättning från bl.a. den dag förhandstillträde skedde.

För återbäringssituationer förekommer ofta bestämmelser om att

den återbäringsskyldige skall betala ränta på det belopp han har att ge ut, som regel från den dag han uppbar beloppet. Inte heller här ligger det nära till hands att betrakta räntan som dröjsmålsränta. Detta framstår än tydligare i de fall då den ränta som skall betalas är den som faktiskt uppburits av den återbäringsskyldige. Så föreskrivs exempelvis i 25 kap. 7 § ärvdabalken och i 37 § konkurslagen. Men även när det är fråga om en positiv regel om skyldighet att under alla förhållanden betala ränta, dvs. även om någon sådan faktiskt inte kunnat uppbaras, är det mindre lämpligt att jämföra med situationen vid dröjsmål, eftersom återbäringsskyldigheten ofta är beroende av omständigheter som inträffar först under den tid medlen innehas eller med andra ord efter den tidpunkt från vilken ränta enligt regeln skall beräknas. Exempel på sådana fall är regeln i 141 § konkurslagen, enligt vilken borgenär, som i konkurs fått lyfta utdelning innan tid för klander mot utdelningsförslag är ute, eller innan fråga om tvistig fordran avgjorts genom lagakraftvunnet beslut, vid återbäring är skyldig betala ränta från lyftningsdagen. Ett annat exempel återfinns i 61 § lagen (1944:705) om aktiebolag där aktietecknare tillförsäkras ränta på vad som inbetalats på tecknade aktier när detta belopp skall återbäras därför att aktieteckningen inte vidare är bindande på grund av att beslut om aktiekapitalets ökning förfallit.

En ytterligare typ av räntebestämmelser som inte tar sikte på renodlade dröjsmålsituationer kan exemplifieras med de stadganden om ränta som återfinns i bl.a. 12 kap. 60 § fjärde stycket jordabalken och 50 § utsökningslagen. Dessa regler behandlar skyldigheten att betala tillbaka belopp varmed av hyresgäst uppburit förskott på skadestånd överstiger den i processen slutligt bestämda ersättningen, resp. sådant belopp som uppburits med anledning av verkställighet av dom som sedermera ändras eller upphävs. I båda fallen åligger det den betalningsskyldige att betala ränta på det belopp som skall återbäras från lyftningsdagen.

Den räntefot efter vilken räntan skall beräknas är även i sådana fall där funktionen av dröjsmålsränta är mindre framträdande regelmässigt angiven till 6 eller 5 %. Inom den lagstiftning som reglerar frågor om ersättning vid markinlösen m.m., såsom i t.ex. vattenlagen (1918:523), fastighetsbildningslagen (1970:988) eller byggnadslagen (1947:385), förekommer dock ett mera flexibelt system. På obetalt belopp vid fastighetsreglering skall sålunda enligt 5 kap. 15 § fastighetsbildningslagen skälig ränta utgå från dag som bestäms med hänsyn till tiden för tillträdet och övriga förhållanden. Vattenlagen innehåller flera bestämmelser som behandlar räntefrågor. Även här saknas fixerade räntesatser. På ersättning för förskjutna belopp beräknas skälig ränta, och samma uttryckssätt används beträffande räntan på oguldna kapitalbelopp när dessa fördelas till betalning under flera år. När ersättning för gatumark skall erläggas genom avbetalningar föreskrivs i 63 §

byggnadslagen att på oguldet belopp skall enligt kommunens bestämmande gäldas skäligen ränta från den dag då krav på ersättning framställts.

I vissa lagrum slutligen finns 5 % årlig ränta angiven som den kapitaliseringsfaktor som skall användas vid bestämmande av det aktuella dagsvärdet hos en inte räntelöpande och inte heller förfallen fordran. Syftet med kapitaliseringsräntan är uppenbarligen begränsad till att spegla en normal placerings- eller upplåningsränta. Kapitaliseringsfaktorn är avsedd att uttrycka ett slags genomsnitt för det framtida ränteläget. Beröringspunkterna med ränteproblematiken vid dröjsmål torde vara få.

3 Utländsk rätt

Utredningens betänkande innehåller en utförlig redogörelse för utländsk rätt på området (s. 63 - 73). Jag får hänvisa till denna redogörelse. Nämnas bör emellertid att det norska morarenteutvalget i oktober 1974 har lagt fram ett betänkande (NOU 1974:54) med förslag till lag om dröjsmålsränta, m.m.

4 Utredningen

4.1 Allmänna synpunkter

4.1.1 Dröjsmålsränta

Utredningen diskuterar först de allmänna skälen för en revision av reglerna om dröjsmålsränta och pekar därvid på rådande osäkerhet i fråga om rättsläget. Enligt utredningens mening bör ett av ändamålen med ny lagstiftning vara att skapa bättre klarhet än som råder nu om vilka fall som skall bedömas enligt olika ränteregler. Andra allmänna skäl för en revision av nuvarande regler är de olägenheter som ligger i att räntesatserna inte är anpassade till det rådande ränteläget, att olika räntefot gäller beroende på om förfallodagen är bestämd eller inte och att borgenären i det senare fallet skall behöva inleda process för att ränta skall börja utgå.

Utredningen framhåller att den största olägenheten av det nuvarande rättstillståndet beträffande dröjsmålsränta säkerligen är att den räntefot som föreskrivs i 9 kap. 10 § HB är helt otillräcklig. Vid tillkomsten av stadgandet synes 5 % ha betraktats som en normal ränta, kanske t.o.m. liggande i överkant av vad som kunde anses normalt, medan 6 % betraktades som den högsta ränta som kunde tas ut utan att gränsen till ocker överskreds. Råntenivån förändrades jämförelsevis sent. Det låga ränteläget från början av 1930-talet till senare delen av 1950-talet torde ha föranlett att även 5 % då betraktades som en förhållandevis hög ränta.

Alltifrån 1950-talets slut har emellertid, i samband med den ständigt fortgående inflationen, det allmänna ränteläget legat högre, under

vissa tider t.o.m. åtskilligt högre, än tidigare. Eftersom räntan begagnas som ett konjunkturpolitiskt och valutapolitiskt medel är också växlingarna i ränteläget starka och tidvis ganska täta. Särskilt under perioder av högt ränteläge är både 5 % och 6 % att betrakta som en mycket låg ränta. Man kan inte räkna med att det tillstånd som rådde i tiden omkring andra världskriget återkommer inom överskådlig tid.

Utredningen påpekar att nämnda förhållanden inte särskilt avser dröjsmålsränta men att denna ränta påverkas. Dröjsmålsräntan måste nämligen ses i sitt sammanhang med det allmänna ränteläget. Om exempelvis ränteläget för korta lån är högt men dröjsmålsräntan är låg, har en gäldenär en fördel av att dröja med betalning, eftersom han då under motsvarande tid kan antingen undgå att låna pengar dyrare eller placera sina pengar till högre ränta. Omvänt lider borgenären en ränteförlust när han inte erhåller betalning för förfallna fordringar. Om å andra sidan dröjsmålsräntan skulle ligga jämförelsevis högt i förhållande till det allmänna ränteläget läggs på gäldenären ett starkt tvång att betala, medan det från borgenärens synpunkt närmast är en fördel om betalningen dröjer, så att han kan tillgodogöra sig den goda placering som den utestående fordringen under sådana förhållanden utgör. Värdet av en god likviditet liksom risken för att bli lidande genom gäldenärens insolvens eller andra sådana omständigheter verkar emellertid återhållande mot att borgenären i större utsträckning dröjer med att inkassera förfallna fordringar ens om räntan är förhållandevis hög. Av vad som anförts nu kan man dra slutsatsen att dröjsmålsräntan bör stå i ganska nära samband med det allmänna ränteläget för korta lån. Det har också framgått att fixa räntesatser, sådana som 9 kap. 10 § HB föreskriver, har särskilda olägenheter.

De förhållanden som berörts nu bör enligt utredningen vara vägledande för utformningen av lagstiftningens regler om dröjsmålsränta. Mot bakgrund härav utvecklar utredningen resonemanget ytterligare. Det är enligt utredningen huvudsakligen tre kriterier som bör vara bestämmande för räntefotens höjd vid dröjsmålsränta i egentlig mening.

För det första bör dröjsmålsräntan inte vara så låg att det för gäldenären framstår som lönsammare att betala efter än på förfalldagen. Härav följer att dröjsmålsräntan bör vara högre än placeringsränta eller upplåningsränta på samma risknivå. Alternativet upplåningsränta är förmodligen det som i praktiken är av störst intresse.

För det andra bör den legala dröjsmålsräntan inte vara så låg att en gäldenär i betalningssvårigheter prioriterar betalningen av de fordringar som har en avtalad dröjsmålsränta framför dem vilkas räntefot bestäms av lagen. Detta leder till att den legala räntan inte bör vara nämnvärt lägre än den ränta som avtalas efter marknadsmässiga grunder. Utredningen pekar på att en utveckling mot relativt hög

dröjsmålsränta synes vara på gång inom affärlivet.

För det tredje bör dröjsmålsräntan vara tillräckligt hög för att även ge borgenären viss kompensation för de särskilda olägenheter som han lider genom att inte få betalt i rätt tid. De båda föregående argumenten avser främst de ekonomiska verkningarna för gäldenär och borgenär under den förutsättningen att båda åtnjuter likviditet som gör det möjligt för dem att bedöma betalningar uteslutande från synpunkten av räntekostnaden. Men i verkligheten är likviditetsfrågan ofta av mycket större betydelse än den direkta räntekostnaden. Om borgenärens likviditet förstärks genom tidigare inbetalningar av utestående fordringar, ökas hans allmänna ekonomiska rörelsefrihet på ett sätt som inte låter sig uppskattas blott genom att räkna med räntan på skulder eller alternativa fordringar. Den andra sidan av samma sak är att gäldenären, genom att dröja med att betala förfallna skulder, kan åtnjuta vissa likviditetsfördelar. Härtill kommer så, från borgenärens synpunkt, eventuella administrativa merkostnader som orsakas av dröjsmålet.

Utredningen framhåller att räntan givetvis inte är den enda faktorn som påverkar frågan huruvida betalning sker i rätt tid eller efter dröjsmål. Effektiva kravrutiner hos företagen har förmodligen stor betydelse för betalningsdisciplinen. När en fordran är förfallen har borgenären särskilda möjligheter, i sista hand genom rättsligt förfarande, att tvinga gäldenären till betalning. Ju större ränteförlust borgenären lider i väntan på betalning och ju mera hans likviditet påverkas av att han inte får in sina pengar, desto större skäl har han att vidta sådana andra åtgärder. Dröjsmålsräntan har emellertid, förutsatt att den är tillräckligt hög, den fördelen att den kan verka som ett automatiskt påtryckningsmedel på gäldenären, och borgenären behöver inte lita till andra metoder som är arbetskrävande och som han av olika skäl kan vilja undvika.

Enligt utredningen växlar emellertid den praktiska betydelsen av lagregler om dröjsmålsräntans höjd för olika slag av fordringar. I de fall där det finns möjlighet att träffa avtal om ränta för tiden innan fordringen förfaller finns ofta också möjlighet att träffa avtal om dröjsmålsränta. När det gäller exempelvis bankernas utlåningsverksamhet spelar lagstadgandena om ränta säkerligen en ringa praktisk roll, eftersom banker har goda möjligheter att genom avtal bestämma ränta såväl före som efter förfallotiden. Av åtskilligt större betydelse i detta sammanhang är enligt utredningens mening fordringar på utestående köpeskilling eller annat motsvarande vederlag för utförda prestationer, t.ex. på grund av entreprenad, reparation, serviceavtal o.d. Särskilt i större förhållanden och när avtal ingås med utnyttjande av utförliga formulär finns även här möjligheten att i förväg träffa avtal om dröjsmålsränta, och så sker också i viss utsträckning. I många fall, särskilt vid mindre och helt standardiserade

avtal, är det emellertid ofta inte möjligt eller ens önskvärt att avtal träffas i förväg om dröjsmålsränta. Särskilt vid konsumentköp kan det vara en fördel att lagen kan fungera utan att avtal behöver träffas ens när det praktiskt sett finns möjlighet till detta och att lagen ger en viss allmän vägledning för vad som anses rimligt.

Utredningen finner det mera tveksamt om en dröjsmålsränta, vars höjd bestämts mot bakgrund av de överväganden som hittills redovisats, är berättigad vid fordringar till svårbedömt belopp, t.ex. fordringar på skadestånd, samt vid fordringar av inte affärsmässigt slag, t.ex. på grund av penninglån mellan släktingar och vänner. Om det är ovisst huruvida någon förpliktelse alls föreligger eller till vilket belopp en skuld uppgår, torde nämligen inte ens risk att behöva betala en hög ränta förmå gäldenären att betala omedelbart. Vid sådana fordringar torde bestämmandet av den dag från vilken ränta börjar utgå ha större betydelse än räntefotens höjd. I den mån gäldenären saknar tillgångar för att betala en skuld är likaledes räntefoten betydelselös som medel för att förmå honom att betala.

Sammanfattningsvis anser utredningen att en allmän räntelags bestämmelser om räntefotens höjd får antas ha störst betydelse vid fordringar på köpeskilling och motsvarande vederlag samt vid andra affärsmässiga fordringar till fixerade belopp. Det är därför också vid dem som gällande regler medför mest påtagliga olägenheter.

4.1.2 Ränta av annat slag än dröjsmålsränta

Olika typer av ränta

Utredningen framhåller att räntan ofta bestäms genom avtal eller genom ensidiga beslut av den ena parten i sådana förhållanden där räntan spelar en huvudsaklig roll eller har mera självständig betydelse. Vid upptagande av obligationslån regleras räntevillkoren noggrant med hänsyn särskilt till det aktuella ränteläget för sådana lån. Vid insättning på bankräkning utgår ränta enligt villkoren för ifrågavarande räkning. Vid lån mot in-teckningssäkerhet i bostads- eller andra fastigheter sätts räntan med beaktande av säkerhetens beskaffenhet, lånetidens längd osv. Man kan teoretiskt sett tänka sig lagregler som har till syfte att mer eller mindre klart verka bestämmande eller vägledande för utformningen av sådana villkor om ränta som nu nämnts. Men det är enligt utredningen uppenbart att en allmän lagstiftning med sådant syfte vore förfelad under nuvarande förhållanden, när kredit- och kapitalmarknaden uppvisar en mångfald olika räntesatser vilka påverkas av varierande faktorer.

Om alls ingen ränteutfästelse förekommit, föreskrivs nu uttryckligen i 9 kap. 10 § HB beträffande lån av pengar, att ränta inte skall utgå före

förfallotiden. Denna princip är fast förankrad i svensk rätt. För den talar också enligt utredningen goda sakskaäl. Utredningen anser därför att lagstiftningen även i fortsättningen bör bygga på denna princip. Någon uttrycklig regel härom föreslås dock inte.

En annan fråga är emellertid om lagstiftningen bör innehålla regler för det fall att väl ränta blivit utfäst men det inte har angetts vilken räntefoten skall vara. Generella regler av detta slag saknas f.n. i svensk rätt men återfinns i vissa andra rättssystem.

Enligt utredningen kan otvivelaktigt vissa skäl anföras för att lagstiftningen skall innehålla sådana utfyllande regler vilka möjliggör komplettering av avtal och eventuellt även av lagbestämmelser. Räntesatser som förekommer i moderna förhållanden är emellertid så växlande, att det knappast är möjligt att genom lag fastställa någon räntefot som kan tillämpas innan en fordran förfallit till betalning, utan avseende vid dess särskilda karaktär.

Vad som anförts nu utesluter dock inte att frågan huruvida ränta skall utgå innan fordran förfallit i vissa rättsförhållanden kan regleras genom lagbestämmelser. Lagstiftningen innehåller också ett antal sådana regler, exempelvis 6 kap. 16 § expropriationslagen.

Ytterligare en företeelse som utredningen tar upp i detta sammanhang är den s.k. processräntan. Bestämmelse om sådan ränta förekommer i norsk och tysk rätt. Tanken bakom reglerna om processränta synes vara att borgenären inte bör lida förlust genom att processen drar ut på tiden. Denna tanke kan enligt utredningens mening tillräckligt tillgodoses genom att stämning med krav på fullgörande i allmänhet medför att ränta börjar utgå, även om så inte skett tidigare. Utredningen föreslår därför att ränta alltid skall utgå från stämningdagen på fordran som är förfallen, även om dröjsmålsränta inte inträtt tidigare. Någon särskild bestämmelse om processränta fordras sålunda inte därutöver.

Avkastningsränta

Enligt utredningen talar flera skäl för att räntelagen bör innehålla även bestämmelser som inte direkt tar sikte på dröjsmålsränta. Bl.a. skulle en betydande rättsosäkerhet uppstå, om det inte i räntelagen angavs om och när ränta kan utgå från annan tidpunkt än den då dröjsmål inträder.

Utredningen anser det därför nödvändigt att föreslå även regler om annan ränta än ren dröjsmålsränta. Härvid uppstår bl.a. frågan vilken räntefot som är lämplig när enligt bestämmelse i lag ränta utgår från tidpunkt redan innan dröjsmål har inträtt.

Utredningen framhåller som ett typfall den ränta som enligt expro-

privationslagen skall tillfalla expropriat när exproprierad egendom tillträds av exproprianden vid en tidpunkt som ligger före tiden för löseskillingens bestämmande. Denna ränta bör enligt utredningens mening motsvara en skälig avkastning på en långvarig placering. Man kan därvid inte direkt utgå från den avkastning som expropriaten skulle ha erhållit om han behållit den exproprierade egendomen och inte heller från de utgifter för ränta på kvarstående in-teckningslån m.m. som han faktiskt kan ha haft att bestrida efter det tillträdet skett. Man kan inte heller direkt jämföra med den avkastning som expropriaten skulle ha erhållit om han varit i tillfälle att omedelbart efter tillträdet uppbära löseskillingen och göra en affärsmässigt skicklig placering av denna. Ingendera av dessa måttstockar kan generell ges företräde före de andra, och man kan inte ta full hänsyn till alla på en gång. Man bör enligt utredningen ha en enhetlig räntefot som kan tillämpas utan avseende vid de närmare omständigheterna och som på ett schematiskt sätt anpassas till att det är fråga om ersättning för förlorad avkastning.

Enligt utredningen bör även i andra motsvarande fall den ränta som utgår med stöd av lag innan fordran är förfallen bestämmas med tanke på vad som genomsnittligt sett utgör skälig avkastning vid en placering på lång sikt. Sådan ränta synes därför kunna benämnas avkastningsränta. Den bör ha sådan utformning att genomsnittligt ingendera parten av det förhållandet att ränta utgår får skäl att fördröja en uppgörelse som medför att kapitalet förfaller till betalning. I många fall torde det närmast bero av gäldenären, när sådan uppgörelse kan träffas, och räntefoten bör därför vara tillräckligt hög för att denna skall utgöra ett visst incitament till uppgörelse.

Räntefoten för avkastningsränta bör således enligt utredningen vara lägre än för dröjsmålsränta. Detta överensstämmer med att räntefoten för långa lån vanligen understiger exempelvis den för checkräkningskredit och liknande korta lån.

Skulle i de situationer där avkastningsränta utgår förhållandena utveckla sig så, att dröjsmål i vanlig mening inträffar, finns inte längre något skäl att beräkna räntan efter lägre räntefot än i andra dröjsmålsfall. Lagreglerna bör utformas med hänsyn härtill.

Det kan också ifrågakomma att i vissa fall ränta utgår enligt principerna för dröjsmålsränta redan från en tidigare tidpunkt än den då fordringen förfaller i vanlig mening. Dessa fall skulle bilda ett slags undantag från principerna för avkastningsränta. Utredningen avser här närmast situationen där gäldenären handlat svikligen eller eljest uppsåtligt brottsligt. Utredningen anser emellertid att man inte bör införa särskilda bestämmelser om dröjsmålsränta för dessa situationer utan att man i stället bör låta skadeståndet påverkas av borgenärens förlust genom det brottsliga förfarandet.

4.2 Utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta m.m.

När förfallodagen inte är bestämd utgår enligt 9 kap. 10 § HB ränta först från stämningdagen eller i förekommande fall dagen för ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande. Av olika skäl måste ofta även en borgenär som har ett fullt berättigat krav dra sig för att gå till domstol med en fordran. Borgenären kommer därigenom att lida en oersatt ränteförlust ända fram till den tidpunkt då betalning till slut sker godvilligt eller han trots allt ändå finner sig föranlåten att stämma. Skulle å andra sidan de nuvarande rättsreglerna ha den verkan att de ibland föranleder en borgenär att stämma blott för att säkra sin rätt till ränta, kan inte heller detta anses lämpligt. Rättsreglerna bör enligt utredningen så långt möjligt fungera så att de gör det obehövt att gå till domstol.

Utredningen erinrar om att man bl.a. i riksdagen har framhållit olägenheterna av att stämning utgör förutsättning för att ränta skall börja utgå. Erfarenheterna från de andra nordiska länderna, där likaledes enligt gällande rätt ränta ofta utgår först från stämningdagen, talar också för att denna princip är olämplig.

Utredningen anser det därför nödvändigt att i den kommande lagstiftningen gå ifrån principen att när förfallodagen inte är bestämd i förväg, ränta skall utgå först från stämningdagen.

Utredningen påpekar att kritiken mot det nuvarande rättstillståndet inte direkt har riktat sig mot den huvudprincip som består i att man gör skillnad mellan fordringar för vilka förfallodagen är bestämd och andra fordringar. Därmed är emellertid inte avgjort att en sådan skillnad bör behållas även i framtiden.

Till grund för skillnaden har antagits ligga det förhållandet att om förfallodagen är bestämd i förväg, en gäldenär kan antas vara beredd att betala denna dag och följaktligen då ha medel tillgängliga för betalning. Om däremot skulden förfaller vid anfordran eller eljest vid en tidpunkt som gäldenären inte kände i förväg, kan han inte på samma sätt antas ha medel till sitt förfogande, utan han kan behöva viss tid på sig för att kunna betala. Regeln att ränta utgår först från stämningdagen går likväl längre än vad som följer av detta skäl, eftersom den medför att gäldenären ofta åtnjuter ett ganska avsevärt anstånd från det krav först framställs till dess ränta börjar utgå.

Det finns enligt utredningen också andra skäl varför det är lämpligt att, om förfallodagen inte är bestämd i förväg, ränta börjar utgå först något senare än denna dag. När förfallodagen är bestämd i förväg kan gäldenären iaktta denna dag exakt. Det medför då inga praktiska olägenheter att förfallodagen också är utgångspunkt för räntebereäkningen. Om å andra sidan förfallodagen inte är bestämd i förväg måste de flesta gäldenärer ha någon, om också stundom mycket kort

tid, för att hinna fullgöra betalningen.

I praktiken är det vanligt att vid betalning av räkningar för levererade varor o.d. gäldenären åtnjuter en räntefri betalningstid. Denna är ofta trettio dagar från räkningens datum. Utredningen anser att de praktiska olägenheter som nyss nämndes kan undvikas genom att man anknuter till denna praxis. Avsikten härmed är inte att medge gäldenären något anstånd i egentlig mening utan bara att lämna utrymme för de praktiska åtgärderna samt undvika att ränta beräknas för mycket korta tidrymder.

Utredningen föreslår därför å ena sidan att anknytningen till stämningen slopas av skäl som redan redovisats, å andra sidan att vid fordringar utan bestämd förfallodag ränta börjar utgå först efter trettio dagar efter det krav skedde. Den ränteförlust som borgenären kan göra genom denna frist torde i de flesta fall vara av ringa saklig betydelse, och för återstående fall, t.ex. när det är fråga om fordringar på mycket stora belopp, synes möjligheten att från början reglera saken i avtal vara tillräcklig.

Utredningen pekar också på att parterna i vissa rättsförhållanden antas räkna ränta omedelbart från det fordran uppstår. Så kan vara fallet i kontokurantförhållanden. Principen att ränta skall räknas omedelbart från fordrans uppkomst ligger också till grund för den särskilda regeln i 38 § köplagen, enligt vilken vid handelsköp ränta regelbundet utgår redan från tiden för godsets avlämnande. Utredningen anser det emellertid inte nödvändigt att låta en sådan praxis eller uppfattning, där den förekommer, avspeglas i de generella reglerna. Räntelagen avses vara helt dispositiv, och det finns därför möjlighet att träffa avtal med andra räntebestämmelser än de lagen innehåller. Eftersom ifrågasvarande praxis antas förekomma endast i affärsmässiga avtalsförhållanden, är det enligt utredningen fullt tillräckligt att hänvisa parterna till att träffa avtal.

Utredningen framhåller att man i detta sammanhang också måste ta ställning till frågan i vilken form krav bör ske för att räntan skall börja utgå. Om ett naket krav skulle vara tillräckligt för att en fordran, som förut inte löpt med ränta, börjar löpa med ränta, finns en viss risk för att gäldenären förbiser denna viktiga förändring. Det kan vidare vara tveksamt om t.ex. ett mera informellt meddelande från en borgenär att han anser sig vara berättigad till ett visst belopp från gäldenären eller att han önskar att få betalt, skall anses vara ett sådant krav som medför att ränta börjar utgå.

Enligt utredningens uppfattning är det rimligt att, när förfallodagen inte är bestämd i förväg, en fordran i allmänhet inte börjar löpa med ränta förrän gäldenären mottagit ett krav av sådan beskaffenhet, att han därav måste förstå att han ådragit sig en förpliktelse att utge ränta efter utgången av den korta frist som enligt vad nyss sagts lagen bör

lämna honom. En möjlighet är att kravet måste ske skriftligen, eventuellt med rekommenderat brev. Med tanke på moderna kommunikationsmetoder och den möjliga utvecklingen av dem anser dock utredningen att ett sådant formkrav kan medföra onödiga komplikationer. Det tillgodoser inte heller tillräckligt det nyssnämnda önskemålet att gäldenären av en uppmaning att betala skall kunna tydligt utläsa, huruvida den medför att ränta börjar utgå eller inte. Utredningen föreslår därför i stället att, när förfalldagen inte är bestämd, ett krav, oavsett i vilken form det framställs, skall särskilt nämna skyldigheten att utge ränta för att få verkan att ränta börjar utgå.

Den föreslagna regeln synes utredningen också lämplig med hänsyn till att en borgenär ibland kan vilja framställa ett krav på betalning utan att göra anspråk på ränta, om betalning dröjer någon tid. Under nuvarande förhållanden torde exempelvis läkare, tandläkare och advokater, till skillnad från exempelvis säljare och reparationsverkstäder, ofta inte göra anspråk på ränta om betalning skulle dröja. Utredningen anser inte att det finns skäl att söka inverka på om dessa och andra yrkesutövare skall begära ränta eller inte. Det är då fördelaktigt med en regel som medför att den som inte gör anspråk på ränta helt enkelt kan underlåta att begära ränta när han kräver betalning.

Den berörda regeln om utgångspunkt för dröjsmålsränta kompletteras i utredningsförslaget av en bestämmelse om att ränta på förfallen fordran alltid utgår senast från det att gäldenären delges stämning resp. ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande.

4.3 Räntenivån

4.3.1 *Tekniken för bestämmande av räntenivån*

Utredningen diskuterar till en början frågan om man även i fortsättningen bör ha två olika nivåer för dröjsmålsräntan, en där förfalldagen är bestämd i förväg och en annan där den inte är bestämd. Den nuvarande regeln är historiskt betingad, och det har ofta anförts att i varje fall under nuvarande förhållanden skäl saknas för att behålla en sådan skillnad. De allmänna skäl som utredningen framhållit i anslutning till diskussionen om räntefotens höjd är i lika mån tillämpliga i de fall där förfalldagen är bestämd i förväg och i övriga fall. Utredningen utgår därför från att räntefoten bör vara densamma i båda de fall som nu avses.

Nästa fråga rör lämpligheten av att, såsom nu är fallet, direkt i lagtexten ange en fast räntefot som är tillämplig på all dröjsmålsränta. Till förmån för en sådan regel kan enligt utredningen framför allt anföras att den är lättillämpad. Man kan också peka på att det är ganska vanligt att exempelvis i fakturor en fast dröjsmålsränta anges, vilken då

tillämpas oavsett den aktuella räntenivån.

Utredningen anser emellertid att räntelagen inte bör ange en fast räntefot för dröjsmålsräntan. Dröjsmålsräntan bör anpassas efter det rådande ränteläget, vilket växlar avsevärt under nuvarande förhållanden. En fast räntefot som är tillräcklig när räntenivån är som lägst blir helt otillräcklig när denna nivå är som högst, och omvänt blir en räntefot som är tillräcklig när räntenivån är hög alltför betungande under tider av låg ränta. Utredningen framhåller också att det råder enighet bland de nordiska sakkunniga om att räntelagarna inte bör ange fasta räntesatser.

En räntefot som anknyter till det rådande ränteläget kan antingen bestämmas administrativt eller anknyta till någon utanför räntelagen given norm. Det förra alternativet innebär i praktiken att det ankommer på en administrativ myndighet att föreskriva räntefoten för dröjsmålsräntan. Det senare alternativet medför att dröjsmålsräntan anknyter till riksbankens diskonto eller någon liknande måttstock.

Enligt utredningens uppfattning är det i alla avseenden enklast och mest praktiskt att anknyta till någon utanför räntelagen given måttstock för det allmänna ränteläget. Denna måttstock bör enligt utredningen vara riksbankens officiella diskonto. Diskontot har allt mera fått till uppgift att vara just en regulator för ränteläget, så att olika räntesatser på olika nivåer anpassas i förhållande till diskontot. Denna uppgift kan diskontot fullgöra också på det specialområde som dröjsmålsräntan utgör. Ändringar i diskontot blir snabbt kända, och det föreligger inga svårigheter att vid varje särskild tidpunkt förvissa sig om vilket diskontot är.

Vad därefter gäller avkastningsräntan anser utredningen att argumenten talar än starkare för att räntan anknyts till en rörlig måttstock. Man kan nämligen räkna med att avkastningsränta i större utsträckning utgår under en längre tid, och det är då särskilt viktigt att den anpassas efter det aktuella ränteläget. Även på detta område utgör det officiella diskontot den lämpliga utgångspunkten för bestämmandet av den legala räntan.

4.3.2 Frågan om fast eller rörlig ränta under tid när ränta utgår

Den teknik som utredningen förordat lämnar två möjligheter öppna. Den ena är att räntefoten under hela den tid som räntan utgår är densamma. Den andra är att ränta utgår efter en räntefot som fortlöpande anpassar sig efter ändringar i diskontot.

Vad först beträffar dröjsmålsräntan har utredningen haft överläggningar i denna fråga med representanter för berörda delar av affärslivet. Härvid har framkommit att två skäl talar mot varandra. Å ena sidan motsvarar en räntefot som hela tiden anpassar sig efter förändringarna i ränteläget bäst de allmänna synpunkter som utredningen

anfört i anslutning till diskussionen om räntefotens höjd. Å andra sidan uppges att för mindre företagare, och ändå mera för privatpersoner, tillämpning av en rörlig räntefot medför avsevärda praktiska svårigheter, särskilt när ändringarna i diskontot sker tätt. För större företag, vilkas fakturering och bokföring sker med ADB, är det däremot enklare att hela tiden låta ränteberäkningen anpassa sig till det rådande ränteläget.

Utredningen anför att den efter åtskillig tvekan har kommit till resultatet, att beträffande dröjsmålsräntan den för mindre företag lätt-tillämpade regeln är att föredra. Därigenom undgår dessa besväret att laborera med ett flertal räntesatser under de tider när diskontot förändras stegvis. Eftersom dröjsmålsräntan i princip är en kortvarig ränta, blir inte heller den ekonomiska betydelsen av variationerna så stor. Större företag kan lättare än mindre anpassa såväl avtalspraxis som bokföringsrutiner efter särskilda önskemål, och de är därför mindre beroende av lagens regler.

Däremot ställer sig förhållandena enligt utredningens mening annorlunda vid avkastningsränta. Här måste man räkna med att ränta ofta utgår under avsevärda tidsperioder, utan att någondera parten har praktisk möjlighet att genom betalning bringa fordringsförhållandet att upphöra. Vid expropriation utgår ränta inte sällan under ett par år eller mera. Under tider när diskontot snabbt förändras vore det föga tillfredsställande om ränteläget vid tillträdet av exproprierad fastighet skulle vara avgörande för räntefoten för hela den tid under vilken ränta utgår. Det skulle också vara stötande om olika räntefot skulle tillämpas för likartade fordringar vilka löper samtidigt blott därför att tiden från vilken ränta börjat utgå skiljer sig något. Det praktiska besväret med att räkna ut räntebeloppen spelar säkerligen mindre roll i nu avsedda fall, eftersom det inte är fråga om massfordringar vilka måste handläggas rutinmässigt utan om ett mindre antal fordringar som kan behandlas mera individuellt.

Utredningen föreslår därför att avkastningsräntan beräknas efter det vid varje särskild tid gällande diskontot.

4.3.3 Dröjsmålsräntans höjd

Utredningen framhåller att den diskuterat frågan om dröjsmålsräntans höjd med företrädare för berörda parter. Utgångspunkten har därvid varit de synpunkter som redovisats i ett tidigare avsnitt. Utredningen har kommit till resultatet, att diskontot ökat med fyra procentenheter leder till en lämplig dröjsmålsränta. Om det officiella diskontot är 5 % blir således dröjsmålsräntan 9 %, om diskontot är 7 % blir dröjsmålsräntan 11 %, osv.

Den föreslagna dröjsmålsräntan skall gälla även vid köp och andra

avtal där konsumenter intar ställning som gäldenärer, och utredningen har särskilt övervägt om förslaget kan anses lämpligt även vid sådana avtal. Utredningen har därvid ansett att de allmänna skäl som anförts för dröjsmålsrättans höjd har sin giltighet även för konsumentköp och liknande transaktioner. Räntan bör sålunda fungera som effektivt påtryckningsmedel på en gäldenär att betala och som ersättning för den förlust som borgenären lider. När gäldenären är konsument är det visserligen särskilt viktigt att han har en rimlig frist att betala innan ränta börjar löpa, och man får ta hänsyn till att konsumenter ofta inte har samma betalningsberedskap som ett affärsmässigt organiserat företag. Utredningen anser emellertid att den frist på trettio dagar som föreslås för det fall att förfallodagen inte är bestämd i förväg tillräckligt tillgodoser denna synpunkt. Om återigen betalning inte sker inom den rimliga fristen, finns det inte något skäl varför dröjsmålsräntan sedan skulle vara lägre än i affärsmässiga förhållanden.

Utredningen framhåller vidare att avtalspraxis inte torde vara mera förmånlig för konsumenter än för andra gäldenärer och att klausuler om skyldighet att utge dröjsmålsränta blir allt vanligare, även inom området för konsumenttransaktioner. Vid avbetalningsköp är räntekostnaden ofta betydande och avbetalningstillägget beräknas vanligen efter en räntefot som betydligt överstiger den dröjsmålsränta som nu föreslås. Det synes inte finnas något skäl varför en konsument som utfäster sig att betala kontant men sedan inte fullgör sitt åtagande skall behandlas bättre i räntehänseende än den som redan från början överenskommit med borgenären om en viss kredit.

Dessa skäl leder enligt utredningens mening till att dröjsmålsräntan bör vara densamma vid konsumenttransaktioner som vid andra. Detta har också den uppenbara rättstekniska fördelen att man undgår gränsdragningsproblemet.

I ett tidigare avsnitt har utredningen pekat på att de skäl som i allmänhet inverkar på dröjsmålsrättans lämpliga höjd inte har samma genomslagskraft i vissa särskilda situationer, t.ex. vid penninglån mellan släktingar och vänner, vid ovisshet om huruvida någon fordran över huvud består samt när gäldenären är insolvent. Utredningen har övervägt huruvida hänsyn till dessa omständigheter bör föranleda någon undantagsregel upptagande lägre dröjsmålsränta, men kommit till resultatet att så inte bör bli fallet. Utredningen föreslår således att dröjsmålsrättans höjd skall vara densamma i alla rättsförhållanden, oavsett förhållandets särskilda karaktär.

4.3.4 Avkastningsrättans höjd

När det gäller avkastningsränta bör riktpunkten enligt utredningen vara att räntan skall motsvara skälig avkastning på en placering på

längre sikt. Å andra sidan bör inte räntefoten vara så beräknad att den ger kompensation för penningvärdets förändringar beträffande kapitalet. Expropriationslagen innehåller en särskild bestämmelse (4 kap. 4 § andra stycket) som just syftar till att ge sådan kompensation, och det kan enligt utredningen knappast komma i fråga att beträffande andra rättsförhållanden, för vilka sådan bestämmelse saknas, söka åstadkomma motsvarande resultat med hjälp av just ränteberäkningen.

Den utredning om räntefotens höjd vid olika bankräkningar som stått till utredningens förfogande visar att för sparkasseräkning räntefoten ofta mer eller mindre motsvarar diskontot. Vid räkningar där kapitalet är bundet för viss tid är emellertid räntefoten upp till en eller två procentenheter högre. Det är därvid att märka att räkningshavaren genom att i förväg beräkna, till vilken tidpunkt han vill göra uppsägning, kan åstadkomma att han får åtnjuta ränta enligt en sådan högre räntefot fram till den tid när han behöver pengarna. I de flesta av de fall på vilka den här avsedda räntefoten blir tillämplig saknar däremot borgenären möjlighet att avgöra, vid vilken tidpunkt kapitalet skall bli tillgängligt för honom. Från hans utgångspunkt är fordringen ofta ouppsägbar. Samtidigt är det av vikt att gäldenären inte kan vinna någon fördel av att fördröja en uppgörelse genom den enkla metoden att låta de pengar som han skall utge kvarstå på en vanlig bankräkning och därvid få högre avkastning än om han betalat så snabbt som möjligt. Dessa skäl leder enligt utredningens mening till att räntefoten bör ligga något högre än den avkastning som gäldenären kan uppnå genom att utnyttja det mest förmånliga alternativet för placering på bankräkning.

Med anledning av dessa överväganden föreslår utredningen att avkastningsräntan skall motsvara diskontot plus två procentenheter.

4.4 Vissa principfrågor

4.4.1 Lagstiftningens tillämpningsområde

Den tillämnade generella lagstiftningen avser endast förmögenhetsrätten. Utredningen anser sig inte böra ta ståndpunkt till om de allmänna principer som gäller beträffande ränta inom förmögenhetsrättens område bör tillämpas inom exempelvis familjerätten. Där så finns lämpligt kan givetvis analog tillämpning förekomma. Vissa fordringar som ytterst vilar på familjerättslig grund kan också preciseras eller förändras på sådant sätt, att förmögenhetsrättsliga regler blir direkt tillämpliga på dem. Så torde exempelvis bli fallet om skuldebrev utfärdas för att ge uttryck åt en familjerättslig underhållsskyldighet. Hithörande frågor får enligt utredningen liksom hittills lösas genom rättspraxis.

4.4.2 Ersättning för individuell ränteförlust

Enligt utredningens mening bör man även i fortsättningen fasthålla principen att dröjsmålsränta skall utgå enligt en i förväg fastlagd räntesats, dvs. utan att försök görs att uppskatta borgenärens förlust konkret. Det kan emellertid diskuteras hur långt man bör driva denna princip och om några undantag bör ske från den. På denna punkt råder vissa meningsskiljaktigheter inom de nordiska länderna.

Utredningen vill för svensk rätts del inte förorda införande av en omfattande möjlighet till skönsmässig bestämning av dröjsmålsränta. En sådan möjlighet skulle medföra en avsevärd praktisk osäkerhet som endast delvis kunde upphävas genom tillkomsten av en betydande rättspraxis, något som kan dröja mycket länge. Det torde också vara en vanskelig sak för en domstol att ta ställning till om en omständighet är av den särskilda karaktär att den bör medföra avsteg från den schematiserade bestämning som regelbundet utmärker dröjsmålsräntan.

De skäl som talar för att i viss mån ta hänsyn till de individuella förhållandena bör enligt utredningen i stället föranleda införandet av mer differentierade regler än som gäller f.n. Genom sådana regler samt genom bruket av rätt till skadestånd i stället för rätt till dröjsmålsränta finns möjlighet att ta hänsyn till de särskilda förhållandena vid vissa typer av fordringar.

De nu redovisade övervägandena gäller i stort sett även ränta som inte utgör typisk dröjsmålsränta men som utgår på grund av lagbestämmelse. Det är av vikt att ge enhetliga regler, vilka kan tillämpas utan noggrann prövning av omständigheterna i det särskilda fallet. Utredningsförslaget går därför ut på att även avkastningsräntan skall vara schematiserad och att borgenären inte skall vara berättigad till särskild ersättning ens när han kan visa att hans individuella avkastningsförlust varit större.

Utredningen framhåller att lagstiftningen f.n. innehåller ett antal regler, enligt vilka skälig ränta eller motsvarande skall utgå. Såsom exempel kan nämnas 5 kap. 15 § fastighetsbildningslagen (1970:988) samt ett antal bestämmelser i vattenlagen (3:9, 6:11, 7:19 m.fl.). För dessa bestämmelser finns möjlighet antingen att låta bestämmelserna kvarstå oförändrade, varvid det får ankomma på de tillämpande myndigheterna att avgöra vilken hänsyn som de bör ta till den nya räntelagen, eller att även i dessa bestämmelser införa en fixerad räntesats. Eftersom i flera fall avsikten synes ha varit att göra inte bara räntefotens höjd utan hela frågan huruvida ränta skall utgå till föremål för skönsmässig bedömning, anser sig utredningen böra stanna för den förra lösningen.

4.4.3 Skadestånd innefattande räntegottgörelse

I detta sammanhang aktualiseras också frågan i vilken utsträckning ersättning för ränteförluster bör utgå i form av ränta bestämd enligt en i lag angiven räntefot och under förutsättningar som anges i lagen, eller som en särskild post i ett skadestånd eller annan liknande ersättning, exempelvis försäkringsersättning. Utredningen anser att denna fråga bör bedömas med hänsyn främst till de konsekvenser som de olika alternativen medför praktiskt sett. Det är av vikt att räntan är så lättberäknelig som möjligt, vilket förutsätter dels att den dag från vilken räntan skall börja utgå kan fixeras med någon säkerhet, dels att räntan utgår enligt en bestämd räntefot. Vid beräkning av skadestånd har man emellertid större frihet att ta hänsyn till olika omständigheter, främst gäldenärens mer eller mindre onda tro och borgenärens individuella förlust samt de åtgärder som han vidtagit och kunnat vidta för att begränsa sin förlust. Vill man ha möjlighet att göra sådana skönsmässiga avvägningar synes därför skadeståndskonstruktionen vara att föredra. Om inte skadeståndsmöjligheten står till buds, är svårigheterna större att finna ett alternativ till den fasta räntebereäkningen, men å andra sidan torde just de situationer där skadestånd kan utgå vara de där ett alternativ till den fasta räntan blir mest aktuellt.

Sammanfattningsvis anser utredningen att skadeståndskonstruktionen bör begagnas hellre än konstruktionen med dröjsmålsränta för de fall där borgenären under längre tid har lidit ränteförlust som beroende på omständigheterna bör ersättas. Utredningen föreslår att man i skadeståndslagen tar in en bestämmelse om att vid bestämmande av skadestånd skälig hänsyn skall tas till förlust av ränta som har uppkommit under tid innan ränta utgår enligt räntelagen.

Som exempel på fall då det kan vara skäligt att skadestånd täcker även ränteförlust nämner utredningen fall då skadan har orsakats av brottslig handling samt fall då den skadelidande själv är okunnig om den förlust han lider eller om att han är berättigad till skadestånd för denna. Det kan ibland också vara motiverat att ersättning för ränteförlust utgår när utredningen i ersättningsfrågan är så komplicerad att den drar ut på tiden.

4.4.4 Anstånd m.m.

Om det beror av borgenären att betalning inte sker på förfallodagen, utgår inte ränta så länge borgenärens dröjsmål består. Denna princip anses gälla f.n. Indirekt följer den av 6 § skuldebrevslagen, där det talas om att "betalningstiden" försittes. Utredningen föreslår att det citerade uttrycket behålls i den nya lagstiftningen och då också tolkas på samma sätt som tidigare. Ränta utgår även om gäldenären av force majeure hindras från att betala skulden på förfallodagen.

Större svårighet bereder en annan fråga, nämligen om anstånd från borgenärens sida skall medföra att ränta inte utgår under den tid som anståndet gäller. Uppenbarligen kan – där ränta skulle ha utgått ifall anstånd inte hade beviljats – ett av borgenären medgivet anstånd ha såväl den innebörden att denne avstår från ränta under anståndstiden som den motsatta innebörden. Utredningen anser sig böra avstå från att föreslå någon bestämd regel, som skall gälla när annat inte framgår av borgenärens förklaring. Omständigheterna kan vara alltför olika.

Men i de fall där anståndet endast framgår mera indirekt – av att borgenären underlåter att efter kort tid förnya sitt krav eller vidta åtgärder för att driva in sin fordran – synes inte anståndet böra tolkas så att det avser även ränteförpliktelsen. Detta skulle nämligen kunna medföra att skyldigheten att utge dröjsmålsränta lätt kunde upphöra eller upphävas, vilket skulle ge upphov till tveksamhet om vilket rättsläge som råder. Det anstånd som bara består i att borgenären underlåter att kräva betalning för förfallen fordran hindrar ju inte att tidigare ränta fortsätter att utgå (6 § första stycket skuldebrevslagen) resp. att 6 % ränta börjar utgå enligt 9 kap. 10 § HB.

4.5 Rättelagen och specialreglerna

4.5.1 Allmänt

Utredningen föreslår att man samlar de allmänna bestämmelserna om dröjsmålsränta i en rättelag, som alltså skall gälla för rättsförhållanden i allmänhet inom förmögensrättens område. Bestämmelserna skall avse både förutsättningarna för att ränta skall utgå vid dröjsmål och räntefotens höjd.

Rättelagen bör enligt utredningen på liknande sätt innehålla allmänna bestämmelser om avkastningsränta. För sådan ränta kommer huvudvikten att ligga vid angivandet av räntefotens höjd samt vid förhållandet till dröjsmålsräntan. Därigenom möjliggörs att särskilda stadganden i annan lagstiftning, som avser avkastningsränta, kan hänvisa till rättelagen. Vad i övrigt beträffar förutsättningarna för att sådan ränta skall utgå föreslår utredningen en regel i rättelagen bara för ett särskilt fall, nämligen när betalning återbärs efter hävning o.d. Enligt utredningens mening är detta nämligen den enda situation som har så allmän karaktär att en bestämmelse i rättelagen om avkastningsränta är motiverad. Utredningen har inte gjort någon allmän översikt över olika situationer där det skulle vara motiverat att avkastningsränta utgår, trots att avtal inte har träffats eller inte kunnat träffas. Lagstiftningen avses inte vara uttömmande, och det bör finnas möjligheter för domstolarna att även i andra fall än de som behandlas i lagen låta ränta utgå enligt normerna för avkastningsränta.

De lagstadganden om ränta som redan finns i olika författningar bör

enligt utredningen ersättas med hänvisningar till räntelagen, och det bör då också framgå om hänvisningen avser dröjsmålsränta eller avkastningsränta.

Utredningen anser emellertid inte att det finns skäl att i all annan lagstiftning införa hänvisningar till räntelagen bara därför att fallen kan anses jämställda med sådana där nu uttrycklig hänvisning finns till 9 kap. 10 § HB. Liksom hittills får man tillämpa de allmänna bestämmelserna om dröjsmålsränta i åtskilliga fall där hänvisning saknas i speciallagstiftningen, trots att därigenom en viss brist på konsekvens fortfarande kommer att råda. Det torde sålunda enligt utredningen inte behöva befaras att exempelvis avsaknaden av hänvisning till räntelagen i 8 och 12 kap. jordabalken skulle föranleda slutsatsen att ränta inte skall utgå vid dröjsmål med betalning av arrendeavgift eller hyra.

Vissa rättstekniska frågor som utredningen har tagit upp redovisas i följande avsnitt. Beträffande följdändringar i övrigt i olika specialförfattningar hänvisas till specialmotiveringen.

4.5.2 Försträckning och skuldebrev

Det juridiska begreppet försträckning motsvarar ett antal ekonomiska förhållanden för vilka räntans höjd har stor praktisk betydelse. Som exempel kan nämnas obligationslån upptagna av stat, kommuner och företag, lån hos banker samt insättning på bankräkningar. Man kan räkna med att i affärsmässiga förhållanden avtal om räntan regelbundet träffas. Har intet särskilt avtal träffats om dröjsmål kommer enligt den inledande regeln i 6 § skuldebrevslagen dröjsmålsräntan att vara densamma som räntan fram till förfallodagen. Det är dock inte ovanligt att det avtalas att dröjsmålsräntan skall vara något högre. Förfallodagen är vanligen bestämd i avtalet, och annars kan 5 § skuldebrevslagen tillämpas direkt eller analogt, med resultat att fordran förfaller vid anfordran.

För det fall att avtal inte har träffats fordras lagregler, och 9 kap. 10 § HB är avsedd för detta typfall. Räntelagen bör enligt utredningen också tillämpas på sådana fordringar. Det viktigaste rättstekniska spörsmålet blir om skuldebrevslagen bör innehålla en självständig reglering av räntan på nu avsedda fordringar, eller om denna lag bara bör innehålla en hänvisning till räntelagen. Enligt utredningens mening bör räntelagen innehålla den materiella bestämmelsen medan skuldebrevslagen bör hänvisa till räntelagen. Detta gäller också den fråga som regleras i första stycket av 6 §. Här föreslår utredningen dock den ändringen att dröjsmålsräntan skall bestämmas enligt lagens regler där detta leder till högre ränta än om den ränta som utgått före förfalldagen fortsätter att löpa även efter dröjsmål.

4.5.3 Köpeskilling m.m.

En från räntesynpunkt viktig grupp av fordringar avser köpeskilling samt liknande vederlag för nyttjande av egendom, för tjänster m.m. Enligt utredningen bör de allmänna reglerna om ränta i hithörande fall ingå i räntelagen. I den mån det redan nu finns speciella bestämmelser (t.ex. 38 § köplagen, 4:25 jordabalken) bör de i framtiden hänvisa till denna lag.

Det sagda gäller enligt utredningen även i den mån reglerna rör ämnen som har särskilt stor betydelse vid en speciell kontraktstyp, exempelvis köp av lös egendom. Utredningen anser det lämpligt att i lagtexten upptas regler om verkan av att räkning fördröjs eller förkommer eller eljest krav inte kommer gäldenären till handa på sätt som varit avsett. Även om detta ämne får antas ha större betydelse vid köp än vid de flesta andra avtalstyper, finner utredningen det lämpligt att regler härom återfinns i räntelagen.

4.5.4 Återkrav av betalning

Vid hävning av köp som helt eller delvis fullgjorts av köparen uppstår frågan om säljaren skall betala ränta på köpeskilling som återgår. De viktigaste av dessa frågor avser köparens hävning på grund av säljarens kontraktsbrott (dröjsmål eller fel i godset). Motsvarande fråga vid köparens kontraktsbrott har mindre praktisk betydelse. I den mån hävning sker av säljaren efter det godset kommit i köparens besittning förutsätter den vanligen ägareförbehåll, och i de flesta fall blir avbetalningsköplagen tillämplig.

Enligt utredningen bör regler om ränta vid hävning från köparen tas in i räntelagen. Röntan bör motsvara avkastningsränta.

4.5.5 Skadestånd

Om en köpare häver ett köp på grund av säljarens dröjsmål med avlämnandet eller till följd av fel i godset, eller om köparen utan att häva kräver skadestånd eller avdrag på köpeskillingen, uppstår frågan hur kravet skall förräntas. Motsvarande fråga uppstår när en säljare häver och kräver skadestånd på grund av köparens dröjsmål med betalningen. Liknande frågor kan uppstå i andra kontraktsförhållanden.

Hithörande frågor torde hittills ha bedömts enligt 9 kap. 10 § HB, vanligen under antagandet att förfallodagen inte har varit bestämd i förväg, dvs. 5 % ränta har utgått från stämningdagen. Utredningen föreslår inte på detta område någon annan ändring i förhållande till gällande rätt än som beror av att stämningdagen inte längre skall ha sin förra betydelse.

Utredningen tar inte ställning till frågor om ränta på ersättning som

utgår i arbetsförhållanden, exempelvis till den som blivit obehörigen avskedad utan att åtnjuta uppsägningstid vartill han varit berättigad. Dessa frågor beror av avtalsförhållandets särskilda karaktär.

Krav på ränta på skadestånd i utomobligatoriska förhållanden har regelbundet bedömts enligt 9 kap. 10 § HB, och i de flesta fall har regeln förfordran utan bestämd förfallotid tillämpats. Ränta har således i allmänhet utdömts endast från dagen för delgivning av stämning, även om ränta yrkats från tidigare datum.

Om, såsom utredningen föreslår, ränta för fordringar utan bestämd förfallotid skall kunna utgå utan stämning, kommer skadeståndskraven i en särställning. Detta hänger samman med att det när skadeståndskrav framställs ofta råder ovisshet om huruvida skadeståndsskyldighet har uppstått och, om så är fallet, till vilket belopp. Den mot vilken kravet riktas kan därför ofta inte bedöma omfattningen av sin skadeståndsskyldighet utan närmare utredning. De resonemang som har anförts beträffande dröjsmålsränta har baserats på att sådan ränta normalt inte bör utgå förrän gäldenären har haft tillfälle att överväga omfattningen av sin betalningsförpliktelse och haft ett visst rådrum för att fullgöra denna. Den tid som ansetts lämplig – trettio dagar från det krav framställts – är ofta otillräcklig vid skadeståndskrav. Enligt utredningens mening fordrar detta särskilda regler. Reglerna bör ingå i räntelagen.

Vad som har sagts om gäldenärens behov av tid för att utreda saken gäller inte bara när det är fråga om att ge ut skadestånd utan också beträffande försäkringsersättning. Bestämmelser om vid vilken tidpunkt försäkringsgivare skall fullgöra sin betalningsskyldighet med anledning av inträffat försäkringsfall finns i 24 § försäkringsavtalslagen. Bestämmelserna innebär att, om annat inte är avtalat, sådan skyldighet inträder en månad efter det meddelande om försäkringsfallet kommit försäkringsgivaren till handa. Behövs särskild utredning kan tiden förskjutas, dock inte längre än till fjorton dagar efter det att utredningen förebragtes. Den utredning som skall förebringas för att fjortondagarsfristen skall börja löpa omfattar bara sådant som är tillgängligt för den som begär ersättning. Eftersom lagen direkt bestämmer vid vilken tid försäkringsbolaget skall fullgöra betalning, anses förfallodagen vara bestämd i förväg. Tillämpas de tidigare förordade reglerna om dröjsmålsränta beträffande fordringar med bestämd förfalldag, innebär det att dröjsmålsränta utgår om betalning sker senare än som framgår av 24 § försäkringsavtalslagen.

Enligt utredningens mening råder det så nära samband mellan försäkringsavtalslagens regler om förfalldagen för försäkringsersättning och räntelagens regler om dröjsmålsränta, att tidsfristerna inte bör vara olika beroende på vilka regler som blir tillämpliga. Den frist på fjorton dagar som f.n. gäller enligt försäkringsavtalslagen anser

utredningen emellertid vara alltför kort i fall då utredning behövs. Utredningen föreslår därför att fristen förlängs till trettio dagar. På samma sätt föreslår utredningen att man i räntelagen tar in en regel att om en fordran avser skadestånd eller annan sådan ersättning som inte kan fastställas utan särskild utredning, så utgår ränta på förfallet belopp efter trettio dagar från den dag borgenären har framställt krav på ersättning samt förebragt utredning som ankommer på honom.

Utredningen framhåller att det liksom vid försäkringsersättning kan uppstå fall där den normala tiden för utredning av skadeståndsskyldigheten inte räcker till, även om denna bedrivs med normal skyndsamhet och inga tidskrävande komplikationer inträffar. Utredningen har övervägt att föreslå en specialregel med tanke på dessa fall men kommit till resultatet att tillräckliga skäl saknas för en sådan regel.

4.5.6 Redovisning

Enligt gällande rätt har 9 kap. 10 § HB tillämpats även när borgenär framställt krav på utgivande av belopp för vilket gäldenären varit redovisningsskyldig. Detta är emellertid ett område där betydande osäkerhet har visat sig, och rättspraxis är delvis svårtolkad. Utredningen anser det inte lämpligt att i lagtexten helt förbigå behandlingen av redovisningskrav i räntehänseende. Eftersom redovisningskrav kan förekomma inte bara när syssloman omhändert haft annans medel, t.ex. när advokat skall avge redovisning, utan även i andra situationer, t.ex. när en obehörig besittare har innehaft annans egendom, har de regler som rör ränta vid redovisning en allmän karaktär. Utredningen anser därför att de bör ingå i räntelagen.

4.5.7 Regressanspråk

Till de områden där tvekan rörande ränteberäkning har yppats hör regresskrav när en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer har infriat en skuld och därefter från medgäldenär helt eller delvis kräver tillbaka vad han har utgivit. Utöver typfallet att flera har åtagit sig solidariskt ansvar för en gemensam skuld kan som exempel på mera särpräglade situationer nämnas att borgensman kräver huvudgäldenär, att borgensman kräver medborgensman, att försäkringsgivare som har utbetalt försäkringsersättning till försäkringshavare kräver skadeståndsskyldig med stöd av 25 § försäkringsavtalslagen, samt att av flera skadeståndsskyldiga den som har erlagt skadestånd till den skadelidande anställer regresskrav mot annan skadeståndsskyldig.

Utredningen har övervägt att i räntelagen föreslå regler om ränteberäkning för sådana situationer men kommit till resultatet att så inte bör ske. Skälen härtill är flera. Det viktigaste är att vid de nämnda

regresskraven omständigheter spelar in som är speciella för de särskilda rättsförhållandena och som i sin tur har samband med andra regler som gäller för dessa rättsförhållanden. Det är knappast möjligt att föreslå enhetliga regler om ränta som är oberoende av dessa omständigheter.

4.6 Räntebestämmelser som inte föranlett förslag av utredningen

Utredningen har gått igenom ett stort antal författningar som f.n. innehåller räntebestämmelser. Åtskilliga av dessa författningar föreslås ändrade. Som tidigare nämnts framgår ändringsförslagen av specialmotiveringen.

Beträffande vissa författningar med räntebestämmelser konstaterar utredningen att ändringar inte behöver göras eller att ändringar får göras i annat sammanhang. Dessa bedömningar görs beträffande följande författningar.

Vattenlagen

Vattenlagen (1918:523) innehåller bestämmelser om ränta i 3 kap. 9 §, 6 kap. 11 §, 7 kap. 19, 28, 29 och 30 §§, 8 kap. 12 § samt 9 kap. 23, 68 och 69 §§. Inte något av stadgandena föreskriver att räntan skall beräknas efter bestämd räntefot utan de flesta anger endast att räntan skall vara skälig eller beräknas efter skälig räntefot. I några fall där det blott talas om ränta – 6 kap. 11 § samt 9 kap. 68 och 69 §§ – torde det enligt utredningen vara den ränta som faktiskt utgått som avses. En bestämmelse, 7 kap. 29 §, anger att ränta i visst fall överhuvud taget inte skall beräknas.

Enligt utredningens mening behöver inte i och för sig förslaget till räntelag föranleda några ändringar i vattenlagens regler om ränta, sådana dessa f.n. är utformade. Utredningen hänvisar till pågående översyn av vattenlagen och menar att eventuella ändringar i fråga om räntebestämmelser bör ske i samband med de ändringar som i övrigt kan komma att företas i vattenlagen.

Lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Vid tillkomsten av lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar betonades särskilt den offentlighetsrättsliga karaktären av rättsförhållandet mellan brukare och huvudman. I 27 § tredje stycket infördes en bestämmelse som motsvarar 63 § byggnadslagen (1947:385) och som innebär att skälig ränta på obetalda avgiftsbelopp får räknas från dagen för anfordran.

Utredningen framhåller att den ränta det här är fråga om, trots den offentlighetsrättsliga karaktären av förhållandet mellan brukare och huvudman, såtillvida synes ha uppfattats såsom civilrättslig som den

tillkommit därför att regeln i 9 kap. 10 § HB, som ju kräver stämmings delgivning för att ränta skall börja utgå, vid dröjsmål ansetts alltför oförmånlig för huvudmannen. Utredningen har därför ansett sig böra nämna stadgandet utan att föreslå att däri upptas en hänvisning till räntelagen.

Byggnadslagen

Utredningen erinrar om det redan nämnda stadgandet i 63 § byggnadslagen, som reglerar skyldigheten att erlagga ersättning för gatumark. Inte heller beträffande byggnadslagen föreslår utredningen någon ändring.

Fastighetsbildningslagen

I 5 kap. 15 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) sägs att om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna skall den betalningsskyldige åläggas att utge skälig ränta på belopp som ej är betalt. Räntan skall utgå från den dag som bestäms med hänsyn till tiden för tillträdet och övriga förhållanden.

I samband med tillkomsten av detta stadgande konstaterades att den nya lagen öppnade möjlighet för förrättningsmännen att besluta om tillträde redan före förrättningens avslutande, om det bakomliggande fastighetsbildningsbeslutet vunnit laga kraft, och att avräkningen till följd härav kunde komma att verkställas tämligen lång tid efter tillträdet. Med hänsyn till de i hög grad varierande förhållandena ansågs det inte kunna komma i fråga att införa en allmän regel om att ränta skall utgå på belopp, som skall betalas enligt den verkställda avräkningen. Åt förrättningsmännen överlämnades att efter prövning av omständigheterna i det enskilda fallet avgöra om ränta skall utgå och i så fall från vilken dag. Det skulle också tillkomma förrättningsmännen att bestämma räntesatsen.

Utredningen finner det med hänsyn till de synpunkter som anförts i förarbetena till fastighetsbildningslagen mindre lämpligt att nu framlägga förslag som berör räntan vid fastighetsreglering.

Lagen om aktiebolag

Den nuvarande lagen (1944:705) om aktiebolag innehåller ett flertal bestämmelser om ränta. Sålunda föreskrivs i 31 § att återbäring av skedd inbetalning på tecknade aktier när fråga om bolags bildande förfallit också skall omfatta "förkovran", där sådan uppkommit. I 43 § ges en bestämmelse om dröjsmålsränta efter 6 % om året från förfalldagen, om inbetalning på tecknad aktie inte fullgörs i rätt tid. Till bl.a. denna regel hänvisas i 60 § tredje stycket där det föreskrivs att vad i 41—44 §§ finns stadgat skall äga motsvarande tillämplighet vid ny aktie-

teckning med avseende på aktietecknare som ej vid teckningen erlagt full betalning. I 61 § tredje stycket behandlas en annan återbetalnings-situation, nämligen sedan en tidigare anteckning angående beslut om aktiekapitalets ökning avförts ur aktiebolagsregistret. Vad som inbetalats på de tecknade aktierna skall då återbäras till aktietecknarna jämte 5 % ränta därpå. Denna regel skall enligt 63 § sjätte stycket äga motsvarande tillämpning när gjord aktieteckning inte vidare är bindande på grund av att frågan om aktiekapitalets ökning förklarats förfallen enligt 195 § 4 mom. aktiebolagslagen.

73 och 74 §§ avser återbetalning till bolaget av vad som uppburits på grund av att vinstutdelning, inlösen av aktier eller annan återbetalning skett obehörigen. På belopp som omfattas av återbetalningsplikten skall beräknas ränta. Den räntefot enligt vilken räntan utgår är angiven till 5 %. Slutligen har AL en regel om ränta i 219 §. Där behandlas bl.a. betalning för tecknad aktie genom insättning på bankräkning som gjorts i viss ordning. Inträffar sådant fall att aktieteckningen enligt 19, 61 eller 63 § inte vidare är bindande, skall det på räkningen insatta beloppet jämte därå gottgjord ränta återbetalas till aktietecknaren.

Utredningen hänvisar till att aktiebolagsutredningen i januari 1971 har överlämnat betänkande med förslag till ny aktiebolagslag m.m. och att förslaget f.n. är föremål för bearbetning inom justitiedepartementet. Förslaget innebär att vissa räntebestämmelser lämnats i sak oförändrade medan andra sådana bestämmelser slopats eller ersatts med nya regler. Med hänsyn till att arbetet med den nya lagstiftningen rörande aktiebolag är i ett förhållandevis långt framskridet stadium finner utredningen inte skäl att i detta sammanhang lämna några förslag i fråga om aktiebolagslagens räntebestämmelser.

Lagen om försäkringsrörelse

Lagen (1948:433) om försäkringsrörelse ansluter sig nära till aktiebolagslagens regelsystem. Den nuvarande aktiebolagslagens föreskrifter om ränta i 43, 60, 61, 73 och 74 §§ motsvaras sålunda i lagen om försäkringsrörelse av regler i 39, 55, 56, 67 och 68 §§. I 195 § har lagen om försäkringsrörelse dessutom en specialregel om återbäringsskyldighet jämte ränteplikt då räntebetalning eller vinstutdelning skett obehörigen enligt garantiavtal eller till garant.

Av samma skäl som angivits angående lagen om aktiebolag lämnar utredningen inte något förslag till ny lydelse av räntebestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse.

Lagen om ekonomiska föreningar

Lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar föreskriver f.n. i 19 §

att de som uppburit vinstutdelning som beslutats och verkställt i strid mot lagen eller föreningsstadgarna är skyldiga att återbära denna jämte 5 % ränta därå. Detsamma gäller om till föreningsmedlem i ond tro obehörigen utbetalats gottgörelse i form av efterlikvider, återbäringar e.d. Bestämmelsen torde vara utformad med aktiebolagslagens motsvarande regler som mönster. Hur föreningslagens regler om ränta skall avfattas torde vara beroende av hur frågan får sin lösning i aktiebolagslagen. Utredningen finner därför att den inte bör ta ställning i frågan.

Lagen om bankrörelse

Även bestämmelserna i lagen (1955:184) om bankrörelse ansluter sig nära till aktiebolagslagens regelsystem. Räntebestämmelserna är i stort sett likalydande i de båda lagarna. Den nuvarande aktiebolagslagens föreskrifter i 43, 60, 61 och 73 §§ har sålunda sin motsvarighet i 28, 41, 42 och 51 §§ lagen om bankrörelse. Härutöver innehåller sistnämnda lag en bestämmelse om aktieägares rätt till ränta efter den räntesats som avtalats, dock högst 6 % om året, på verkställt tillskott för återställande av aktiekapitalet, när vad som blivit tillskjutet erhålls åter.

Av skäl som angivits i samband med att aktiebolagslagen behandlats lämnar utredningen inte något förslag till ny lydelse av räntebestämmelserna i lagen om bankrörelse.

Förordningen om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall

Utredningen berör de ålderdomliga bestämmelserna om "invisning" i 10 § 4 förordningen (1877:31 s. 51) om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall men avstår från att föreslå någon ändring i dem.

Växellagen och checklagen

Utredningen erinrar om att såväl växellagen (1932:130) som checklagen (1932:131) grundar sig på internationella överenskommelser, 1931 års Genèvekonventioner om gemensam växellag resp. checklag. Vid tillträdet av konventionerna har Sverige inte gjort något förbehåll beträffande föreskrifterna om ränta. Så länge Sverige är bundet av konventionerna kan därför någon ändring i växel- resp. checklagens regler om ränta inte göras.

Enligt såväl växel- som checklagen (48 och 49 §§ resp. 45 och 46 §§) skall räntan beräknas efter den fasta räntesatsen 6 %. Vid återgångs-krav i anledning av att växel eller check inte infriats torde det i och för sig vara motiverat att betrakta räntan som dröjsmålsränta. Om inte de nyssnämnda konventionerna lade hinder i vägen, skulle enligt

utredningen en anpassning till räntelagens system genom en hänvisning till denna lag synas mest följdriktig.

Utredningen framhåller att den låga växelräntan anses innebära en nackdel för bankerna, eftersom det av dessa tillämpade växeldiskontot sedan många år legat över 6 %. Vid acceptantens dröjsmål med växelns betalning har detta inneburit att växelräntan – före förfallodagen i form av diskonto – blivit lägre efter än före förfallodagen. Enligt vad som upplysts för utredningen har detta också i praktiken medfört olägenheter, bl.a. att växlar i stor utsträckning betalas först efter förfallodagen, så kort tid som möjligt innan protesttiden utgår. Utredningen anser därför att starka sakliga skäl i och för sig talar för att räntebestämmelserna i de här diskuterade lagarna ändras, så att dröjsmålsräntan blir rörlig och kommer i nivå med den som föreslås för den allmänna räntelagens del.

Konventionen om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg (CMR) och de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg (CIM) samt angående befordran å järnväg av resande och resgods (CIV)

CMR föreskriver i artikel 27 att den som är berättigad till ersättning enligt konventionens bestämmelser äger fordra ränta på ersättningsbeloppet. Räntan skall därvid beräknas efter 5 % om året och löper från den dag då skriftligt anspråk på ersättning avsändes till fraktföraren eller, om sådant anspråk inte framstälts, från den dag då talan väcktes. Artiklarna 1–41 i CMR skall, enligt lagen (1969:12) med anledning av Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg, gälla som svensk lag.

CMR:s räntebestämmelse skiljer sig i inte oväsentlig mån från de regler som föreslås i räntelagen. Utredningen framhåller emellertid att Sverige liksom andra fördragsslutande parter är förhindrat att ändra bl.a. räntebestämmelsen eftersom förbehåll mot konventionen på denna punkt inte är tillåtet.

De internationella fördragen CIM och CIV innehåller även de, båda i artikel 38, liknande bestämmelser om ränta. Även här är Sverige emellertid av traktatmässiga hänsyn förhindrat att ensidigt vidta några ändringar.

Lagen om socialhjälp

Kommun som lämnat socialhjälp åt svensk medborgare vilken för det år hjälpen utgivits mantalsskrivits inom annan kommun, äger enligt lagen (1956:2) om socialhjälp erhålla ersättning därför av denna kommun. Därvid skall den kommun som vill erhålla sådan ersättning

före utgången av april månad året näst efter det år hjälpen utgivits skriftligen anmana den kommun mot vilken kravet riktas att betala ersättningen. Träffas inte uppgörelse i godo, får sedan tiden för anmaningen gått till ända talan om utbekommande av ersättningen väckas hos länsstyrelsen. I vissa fall får även talan föras utan föregående anmaning.

Enligt den nuvarande avfattningen av 29 § fjärde stycket socialhjälpslagen skall den ersättningsskyldiga kommunen betala ränta på utdömd ersättning efter 5 % om året från den dag ansökningen delgivits den kommun som finnes ersättningsskyldig. Bestämmelsen är präglad av det offentlighetsrättsliga sammanhang i vilket den ingår. Utredningen anser sig därför inte böra föreslå någon ändring i bestämmelsen.

Förordningen angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m.m.

Utredningen anser att förordningen (1959:522) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m.m. rimligen bör anses tillhöra skattelagstiftningen, vars räntesatser utredningen enligt direktiven inte skall behandla. Den f.n. angivna räntefoten, 5 %, tyder dock på att det varit ett slags skäligen förräntning i återbetalningsärenden som åsyftats. Utredningen anser sig likväl inte ha skäl att föreslå ändring i stadgandet.

4.7 Ikraftträdande

Enligt utredningen bör den nya räntelagen träda i kraft den 1 januari 1975.

Utredningen föreslår en övergångsbestämmelse, enligt vilken lagen inte skall tillämpas på fordran på vilken ränta utgår vid lagens ikraftträdande. Utredningen menar att bestämmelsen medger en praktisk och i flertalet fall lättillämpad övergång till de nya reglerna. Bestämmelsen innebär att om ränta före ikraftträdandet utgått med 6 % från förfallodagen enligt 9 kap. 10 § HB, räntan fortsätter att utgå efter denna räntefot, även om betalningen skulle dröja avsevärd tid. Om vid fordran utan bestämd förfallodag ränta utgår på grund av att stämning skett och delgivits gäldenären, kommer på liknande sätt 5 % ränta att fortsätta att utgå även efter det lagen trätt i kraft. Om på grund av avtal skuldebrev löper med ränta före förfallotiden, kommer efter dröjsmål 6 § första stycket skuldebrevslagen att vara tillämpligt, inte den regel som enligt förslaget till räntelag träder i stället. Den praktiska innebörden av detta är, att om räntan är lägre än som följer av förslaget till räntelag, den högre räntan enligt räntelagen inte utgår ens om förfallodagen inträffar efter lagens ikraftträdande. Det är utan

betydelse huruvida ränta faktiskt erlagts före ikraftträdandet. Det avgörande är i stället om ränta då utgick enligt lag eller avtal.

Att fordran uppstått redan före lagens ikraftträdande är å andra sidan enligt den föreslagna bestämmelsen intet hinder mot att lagen blir tillämplig när fordran förfaller efter ikraftträdandet och ränta då börjar utgå. Detta medför visserligen att dröjsmålsräntan kan bli högre än gäldenären trodde vid skuldens tillkomst. Utredningen anser dock att en gäldenär inte kan räkna med att han vid underlåten betalning på förfalldagen skall äga åtnjuta några särskilda fördelar. Utredningen finner det också vara mycket opraktiskt om man lång tid efter lagens ikraftträdande skulle behöva räkna med fordringar som tillkommit före ikraftträdandet och som skulle bedömas enligt äldre rätt.

Något större tvekan kan enligt utredningens mening råda i fall då betalning återgår. Om betalning som har skett före lagens ikraftträdande återkrävs efter det lagen har trätt i kraft skulle, om man antar att redan enligt äldre rätt ränta utgick, lagen inte bli tillämplig. Om återigen ränta inte utgick – exempelvis därför att det anses bäst överensstamma med grunderna för 9 kap. 10 § HB att under omständigheterna medge ränta endast från stämningdagen – torde övergångsbestämmelsens lydelse medföra, att ränta utgår från datum för ikraftträdandet men inte för längre tid tillbaka. Även om viss osäkerhet kan råda om bedömningen av dessa räntefrågor, anser utredningen det vara så osäkert huruvida problemet uppstår i praktiken att en specialbestämmelse för detta fall inte synes motiverad.

I förslagen till ändring av särskilda lagstadganden anges endast att ändringen skall träda i kraft den 1 januari 1975, dvs samma datum som utredningen antagit bli lämplig dag för räntelagens ikraftträdande. I den mån hänvisning sker till räntelagen, antas hänvisningen också gälla den del av övergångsbestämmelsen som säger att lagen inte skall tillämpas på fordran på vilken ränta utgått före lagens ikraftträdande. Enligt utredningens mening passar denna regel även för de föreslagna ändringarna av särskilda lagstadganden.

5 Remissyttrandena

5.1 Allmänna synpunkter

5.1.1 Dröjsmålsränta

Remissinstanserna ansluter sig över lag till de allmänna synpunkter som utredningen har anfört. Från många håll betonas det angelägna i att HB:s regler om dröjsmålsränta ersätts med en för vår tids förhållanden bättre anpassad lagstiftning. Flera remissinstanser, t.ex. *Svea hovrätt, bankspektionen, kommerskollegium, skadeståndskommittén, konkurslagskommittén, SACO, Föreningen Sveriges Kronofogdar,*

Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet och MRF, anser att förslaget är väl avvägt och lämpat att ligga till grund för lagstiftning. Liknande synpunkter redovisas av bl.a. *Sveriges domareförbund. SPK* framhåller att förslaget bör medverka till en riktigare fördelning mellan olika konsumenter av de särskilda kostnader för borgenären som försumliga gäldenärer förorsakar. *RRV* finner det tillfredsställande att förslag till nya och utförligare bestämmelser nu lagts fram och anser att en allmän räntelag kan underlätta införande av dröjsmålsränta vid de statliga myndigheter som f.n. inte tillämpar sådan.

Flera remissinstanser, t.ex. *bankinspektionen, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution, Sveriges industriförbund och SHIO,* betonar den föreslagna lagstiftningens dispositiva karaktär. Några av dessa instanser menar att lagstiftningen av den anledningen inte berör deras verksamhet och går därför inte in i närmare bedömning av de olika bestämmelserna.

Från *konsumentverkets* sida framförs krav på att räntereglerna görs tvingande till förmån för konsumenterna på det sättet att högre ränta inte får tas ut än som anges i lagen. Verket påpekar att konsumenterna i regel inte har möjlighet att i ett avtal påverka räntereglernas utformning, även om dessa skulle innebära betydande nackdelar för konsumenten. Om lagen i sin helhet görs dispositiv, finns det därför stora risker för att den inte vinner tillämpning i förhållandet mellan näringsidkare och konsument utan att mer oförmånliga räntevillkor kommer att gälla. Konsumentverket påpekar också att dröjsmålsräntan ofta torde sakna betydelse som påtryckningsmedel gentemot en konsument. Skälet till konsumenters dröjsmål med betalningen torde i flertalet fall inte vara tredska utan bristande solvens.

Konsumentverket diskuterar också det befogade i att ansvaret för dröjsmålsränta är rent strikt och att någon form av social force majeure, när konsument på grund av sjukdom, arbetslöshet eller av annat liknande skäl hindras från att betala sina skulder, inte godkänns. Enligt verkets mening bör en föreskrift om sådan social force majeure införas.

KO ifrågasätter om de föreslagna reglerna passar och är tillräckliga när gäldenären är enskild konsument. *KO* anser det ligga nära till hands att för konsumentområdet tänka sig en särreglering när det gäller bestämmelser om ränta. *KO* finner det angeläget att frågor som berör ränta på konsumentområdet snarast blir föremål för närmare överväganden.

Svea hovrätt och handelskamrarna i Göteborg och Karlstad framhåller det önskvärda i likformighet hos de nordiska ländernas lagstiftning. Hovrätten uttalar i detta sammanhang att en närmare

redovisning av möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning hade varit önskvärd. Hovrätten inser emellertid att möjligheterna till enhetlighet, i vart fall beträffande valet av räntesats, kan vara begränsade med hänsyn till skiftande ekonomiska och räntepolitiska förhållanden och att detta kanske nödvändiggör en lagstiftning på egen hand från svensk sida, anpassad efter penningpolitiska och andra förhållanden i vårt land. Handelskamrarna hemställer att önskemålet om likformig lagstiftning såvitt möjligt beaktas vid den fortsatta behandlingen av frågan.

5.1.2 Ränta av annat slag än dröjsmålsränta

Utredningens förslag att 9 kap. 10 § första punkten HB skall upphöra att gälla utan att ersättas av någon allmän regel i räntelagen om ränta på fordran som inte är förfallen kritiserar av *KO* och *konkurslagskommittén*. Dessa instanser anser att räntelagen bör innehålla en uttrycklig regel av innehåll att skyldighet att utge ränta föreligger bara med stöd av avtal eller föreskrift i lag.

Förslaget att införa en särskild ränteregulering för sådana situationer då redan erlagd betalning går åter har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. *Konsumentverket* anser det tillfredsställande att räntelagen innehåller en regel om ränta i hithörande fall. För att bestämmelsen skall vinna tillämpning mellan konsumenter och näringsidkare anser verket emellertid att det erfordras att regeln görs tvingande till förmån för gäldenären, när denne är enskild konsument.

SACO ifrågasätter däremot systemet att skilja mellan dröjsmålsränta och avkastningsränta. Med ett bankmannamässigt synsätt är det förmodligen riktigt att en allmänt sett något lägre räntefot tillämpas i fråga om den kategori fordringar för vilka enligt utredningens förslag avkastningsränta skall utgå. Från synpunkten att lagen bör vara lätt att tillämpa torde det emellertid vara en stor fördel om den lagstadgade räntan kunde vara enhetlig för alla typer av fordringar. Inte minst gäller detta de förmodligen inte alls sällsynta fall, då en tillämpning av båda reglerna skall ske i fråga om samma fordran. *Lantbrukarnas riksförbund* framhåller att det i vissa fall skulle innebära praktiska fördelar att ha endast en lagstadgad ränta för alla typer av fordringar men föreslår ändå att utredningens förslag följs.

Svenska handelskammarförbundet, som i allt väsentligt tillstyrker ifrågavarande regel, påpekar att med den utformning bestämmelsen givits ränta skall utgå också när fråga är om återbetalning av mindre belopp och då sålunda räntan måste anses sakna all ekonomisk betydelse för köparen eller motsvarande. Inte minst i detaljhandeln kan detta förhållande komma att vålla praktiska problem. För att någon ränteberäkning inte skall behöva ske i dessa fall förordar för-

bundet att från bestämmelsen undantas fall då det belopp som skall återbetalas understiger en viss angiven beloppsgräns.

5.2 Utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta m.m.

Vad utredningen föreslagit i fråga om utgångspunkten för beräkning av dröjsmålsränta har i allmänhet godtagits under remissbehandlingen. Vissa kritiska synpunkter framförs emellertid. Bl.a. tar några remissinstanser upp frågan om beräkning av den frist som borgenären bör ha till sitt förfogande.

KO och *konsumentverket* kritiserar den föreslagna regeln om att fristen skall räknas från den dag borgenären avsänder räkning eller annars framställer krav. Dessa remissinstanser menar att fristen bör börja löpa från det gäldenären mottog kravet. Konsumentverket framhåller att missbruk kan förekomma särskilt beträffande översända räkningar, där fristen enligt praxis börjar löpa från räkningens datum, även om det vid tvist ankommer på borgenären att göra sannolikt att han har avsänt räkningen. Enskilda konsumenter torde i regel inte vara uppmärksamma på detta datum, och antedaterade räkningar kan härigenom avsevärt minska fristen. *Konkurslagskommittén* pekar också på att den berörda regeln i vissa lägen kan slå ganska hårt mot gäldenären. I sådana fall då räkningen på grund av gäldenärens utlands- eller semesterresa eller av annan anledning kommit denne tillhanda först lång tid efter avsändandet får han endast en kort tid på sig eller ingen tid alls för att undgå dröjsmålsränta.

SACO anser till skillnad från utredningen att krav alltid bör ske skriftligen för att ränta skall börja utgå. Obligatorisk skriftlig form torde medföra fördelar, inte minst från processekonomisk synpunkt. Bevisbördeproblematiken förenklas, vilket medför att tvister huruvida och i så fall när krav har skett blir relativt enkla att utreda. *SACO* anser inte att ett sådant formkrav skulle behöva medföra några onödiga komplikationer. I vart fall torde fördelarna härmed överväga eventuella nackdelar. Liknande synpunkter anförs av *Lantbrukarnas riksförbund*. Också *kreditköpskommittén* menar att kravet bör ske skriftligen. Kommittén erinrar i detta sammanhang om 5 § i inkassolagen vari bl.a. stadgas att krav mot gäldenärer skall framställas skriftligen.

KO och *konsumentverket* anser att borgenären i kravet också bör ange räntans höjd, eftersom det inte kan beräknas att konsumenterna i allmänhet känner till innehållet i räntelagen. Om räntan inte specificerats i kravet, bör ränta inte utgå.

SACO och *Lantbrukarnas riksförbund* finner det innebära en onödig komplikation att kräva att borgenären alltid skall erinra om att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Det torde vara en

allmän uppfattning – inte endast i affärskretsar – att ränta skall utgå vid underlåten betalning. Visserligen kan det i vissa fall förhålla sig så att borgenär som kräver betalning inte gör anspråk på ränta. Ett slopande av kravet på erinran som förutsättning för ränta lär emellertid inte beröva sådana borgenärer möjligheten att underlåta att utkräva ränta. De nämnda remissinstanserna pekar också på att ränta enligt förslaget inte kommer i fråga om betalning sker inom trettiodagarsfristen.

5.3 Räntenivån

5.3.1 Tekniken för bestämmande av räntenivån

Utredningens förslag att anknyta räntenivån till riksbankens officiella diskonto tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser.

Med hänsyn till den betydelse diskontot föreslås få finner *Sveriges domareförbund* det angeläget att lämplig publicering av uppgift om gällande diskonto genom det allmännas försorg framdeles sker i författning och på annat sätt som är ägnat att ge uppgiften erforderlig spridning bland allmänheten.

5.3.2 Frågan om fast eller rörlig ränta

I frågan huruvida räntan bör vara fast eller rörlig under tid när ränta utgår föreligger olika meningar bland remissinstanserna. Många instanser, t.ex. *SACO*, *Svenska bankföreningen*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges grossistförbund*, *Svenska företagares riksförbund*, *Lantbrukarnas riksförbund* och *MRF*, anser att dröjsmålsräntan bör beräknas efter det vid varje särskild tid gällande diskontot. *SACO* framhåller att dröjsmålsränta ibland kan komma att utgå under avsevärd tid. Detta gäller inte minst de inte helt ovanliga fall, då tvist om betalningsskyldigheten dragits inför domstol och i sista instans avgjorts till nackdel för gäldenären. Under tider då diskontot snabbt förändras vore det otillfredsställande om ränteläget på förfallodagen skulle vara avgörande för räntefoten för hela den tid – i nyssnämnda fall inte sällan 3–5 år – under vilken ränta utgår. Det är t.o.m. möjligt att nivån för avkastningsränta under tiden skulle hinna passera den i det aktuella fallet gällande dröjsmålsräntan.

Svenska bankföreningen påpekar att utredningen själv har uttalat att en fast dröjsmålsränta kan bli otillräcklig och för borgenären medföra en ränteförlust. När utredningen emellertid inte har låtit sådana synpunkter bli avgörande beror detta på antagandet att en rörlig dröjsmålsränta skulle medföra praktiska svårigheter för mindre företagare och privatpersoner såsom borgenärer. Enligt bankföreningen

torde dock de praktiska olägenheterna bli jämförelsevis obetydliga. Svårigheterna med att successivt beräkna ränta efter olika räntesatser på grund av diskontoändringar kan bli kännbara endast för en borgenär med ett större antal förfallna oguldna fordringar. Denna situation föreligger emellertid av uppenbara skäl ytterst sällan beträffande en privatperson. För ett företag däremot kan den situationen mycket väl föreligga. Men ett sådant företag måste förutsättas normalt etablera en avtalspraxis, som innefattar en särskild regel om beräkning av dröjsmålsränta. Företaget blir därmed oberoende av den i lag stipulerade dröjsmålsräntan. Sammanfattningsvis anser bankföreningen att de av utredningen åberopade praktiska skälen inte har tillräcklig tyngd för att motivera den föreslagna regeln om fast dröjsmålsränta. Också *Sveriges industriförbund* menar att utredningen överdrivit betydelsen av de praktiska olägenheter en regel om rörlig ränta skulle medföra.

MRF framhåller att inkassering av utestående fordringar i övervägande antalet fall handhas av bank eller av finansierings- eller inkassoföretag som redan i dag tar hänsyn till eventuell ränteförändring under dröjsmålet. Till hjälp för beräkningen av räntesatser finns utarbetade särskilda tabeller, något som minskar de praktiska svårigheterna med en rörlig ränta. Även *Svenska företagares riksförbund* anser det vara möjligt att med nuvarande tekniska kontorsrutiner genomföra ett system med rörlig ränta. *Sveriges grossistförbund* anser att förslaget om fast ränta rimmar illa med utredningens allmänna överväganden om dröjsmålsränta. Inte minst med hänsyn till den relativt låga dröjsmålsränta som föreslagits kan en fast ränta vid höjning av diskontot bidra till likviditetsproblem för borgenären utöver de problem som själva diskontohöjningen medför.

SHIO anser inte att det finns tillräckligt starka skäl att införa skilda regler för beräkning av de olika räntetyperna. SHIO förordar inte någon av beräkningsmetoderna men uttrycker önskemål om enhetliga beräkningsprinciper. SHIO framhåller emellertid att de synpunkter som anförts av utredningen beträffande de tekniska svårigheterna vid diskontoförändringar bara kan tillmätas begränsad betydelse, eftersom diskontoförändringar förekommer förhållandevis sällan.

Föreningen Sveriges Kronofogdar förordar däremot att dröjsmålsräntan är fast. Föreningen pekar på de stora arbetspraktiska olägenheter som en rörlig ränta skulle medföra för kronofogdemyndigheterna i det stora antal fall då betalning mottas i enskilda utsokningsmål. Även *RRV* godtar utredningens förslag.

5.3.3 Dröjsmålsräntans höjd

Utredningens förslag i fråga om dröjsmålsräntans höjd har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Några

instanser förordar dock ett högre procenttillägg på diskontot än utredningen föreslagit. *Svenska handelskammarförbundet* instämmer visserligen i princip helt i utredningens uttalanden rörande vilka synpunkter som bör vara vägledande vid bestämmandet av dröjsmålsräntans höjd. Enligt förbundets mening bör emellertid dessa synpunkter rimligen leda till att det av utredningen föreslagna tillägget om fyra procentenheter utöver fastställt diskonto uppjusteras. Med dagens diskonto skulle dröjsmålsränta enligt förslaget utgå med 11 %. Denna procentsats överstiger åtminstone i det helt övervägande antalet fall endast obetydligt eller med mellan 0,25 och 1 % den räntesats som efter diskontohöjningen tillämpas av bankerna för exempelvis växel- och checkräkningskrediter samt borgenslån. Härigenom kommer dröjsmålsräntans syfte att verka som påtryckningsmedel på gäldenären att gå helt förlorat. Erfarenheterna inom näringslivet, särskilt från tidigare perioder med kreditrestriktioner, visar enligt förbundet också att en förutsättning för att dröjsmålsränta skall fungera som ett effektivt påtryckningsmedel är att den utgår med en icke obetydligt högre räntesats än som gäller för nämnda typer av krediter. Skulle utredningens förslag beträffande dröjsmålsräntans nivå accepteras, kan på goda grunder antas att flertalet branscher också i framtiden finner anledning tillämpa andra, högre räntesatser. Härigenom skulle den praktiskt sett största vinsten med utredningens förslag gå förlorad. Förbundet förordar därför att det av utredningen föreslagna procenttillägget om fyra procentenheter i stället bestäms till sex alternativt sju procentenheter.

Handelskamrarna i Göteborg och Karlstad anser att förhöjningen med fyra procentenheter under nuvarande förhållanden inte är tillräcklig för att i normala fall kompensera borgenärerna för de direkta kostnader som förorsakas dem genom dröjsmålet. Såvitt handelskamrarna har sig bekant tillämpas inom stora delar av affärlivet, bl.a. inom samtliga led av produktion och distribution av byggnadsmaterial, numera som regel ett tillägg av fem procentenheter över diskontot. Enligt handelskamrarnas mening är det av väsentlig betydelse att den allmänna dröjsmålsräntan fastställs till en sådan höjd att den i alla de situationer, där särskilt avtal inte föreligger, kommer att täcka en skäligen del av borgenärens merkostnader på grund av dröjsmålet. Handelskamrarna hemställer därför att tilläggsprocenten fastställs till fem procentenheter.

Även *Föreningen auktoriserade revisorer* tar upp frågan om räntans höjd. Utan att framställa något yrkande framhåller föreningen att räntan för en något osäker låntagare i bank redan nu ofta synes utgå med 2,5—3,5 % över gällande diskonto för en checkräkningskredit. Om man därtill lägger 1 % årlig avgift för hela kreditbeloppet, framstår fyra procentenheter över diskontot knappast som något

påtryckningsmedel mot en försumlig betalare. Det torde heller inte vara ovanligt inom affärslivet att dröjsmålsränta i fakturor sätts till både fem och sex procentenheter över diskonto.

SACO anser det böra övervägas att ha endast en räntefot i räntelagen, förslagsvis motsvarande det vid varje tid gällande diskontot med ett tillägg av tre procentenheter.

Kreditköpkommittén diskuterar dröjsmålsräntans höjd mot bakgrund av förhållandena vid avbetalningsköp. Kommittén konstaterar att en dröjsmålsränta av 12 % förekommer i det standardkontrakt som används vid det helt övervägande flertalet avbetalningsköp. Vid bedömningen av frågan huruvida räntehöjden ur konsumentpolitisk synvinkel är rimlig bör enligt kommittén beaktas att det enligt kontraktet inte är fråga om 12 % på den del av kreditbeloppet ('restskulden') som är förfallen och obetald utan om 12 % på 'förfallet belopp' i vilket ingår konsumentens kreditkostnader för den avtalade kredittiden, vilka i sin tur enligt uppställningen i kontraktet består av s.k. räntekostnader, övriga kostnader och moms på kostnader. Härav följer att även en till synes modest dröjsmålsränta kan stå konsumenten dyrt, särskilt när de ursprungliga kreditkostnaderna, vilket inte är ovanligt, är mycket höga. För det fall att dröjsmålsränta inte skulle ha avtalats torde förslagets legala ränta likväl komma att utgå på samma underlag. Kommittén konstaterar att det nuvarande systemet vid avbetalningsköp gör det svårt att uttala sig om huruvida den föreslagna legala räntan för avbetalningsköpets del ligger på en lämplig nivå. En utgångspunkt för en bedömning kan vara den dröjsmålsränta som bankerna tillämpar vid lån till konsumenten. Den räntan, som alltså beräknas på kreditbeloppet, torde f.n. ligga mellan 10 och 11 %. Mot bakgrunden av de påtalade förhållandena vid avbetalningsköp bör den legala räntan enligt kommitténs mening i vart fall inte sättas högre än vad utredningen föreslagit.

5.3.4 Avkastningsräntans höjd

Utredningens förslag beträffande avkastningsräntans höjd har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna, däribland *Svenska kommunförbundet*. Föreningen auktoriserade revisorer framhåller dock att inlåningsräntan vid insättning med 12 månaders uppsägning sällan uppgår till mer än en halv eller en procentenhet över diskontot.

5.4 Vissa principfrågor

5.4.1 Lagstiftningens tillämpningsområde

Mot det föreslagna tillämpningsområdet för räntelagen har inte

framställts någon erinran. När det gäller frågan om en eventuell analog tillämpning utanför förmögenhetsrättens område pekar *Sveriges domareförbund* på de svårlösta frågor som kan uppkomma inom familjerätten. Förbundet finner det angeläget att under det fortsatta lagstiftningsarbetet vissa riktlinjer dras upp för lösningen av räntefrågor som kan uppkomma utanför lagens direkta tillämpningsområde. *Svenska handelskammareförbundet* framhåller det angelägna i att lagen skall kunna tillämpas analogt på andra rättsområden.

5.4.2 Skadestånd innefattande räntegottgörelse

Vad utredningen har föreslagit i fråga om ersättning för ränteförlust i form av skadestånd har i allmänhet godtagits under remissbehandlingen. *Skadeståndskommittén* framhåller emellertid att den föreslagna regeln i skadeståndslagen är flytande till sitt innehåll. Samtidigt medger kommittén att detta förhållande är svårt att undvika.

5.4.3 Anstånd m.m.

Konsumentverket tar upp frågan om ränta under tid som borgenären lämnat anstånd med betalningen. Enligt verkets mening bör det övervägas att införa en regel som anger att ränta i sådana fall inte utgår, om inte borgenären särskilt anger detta när anståndet lämnas.

5.5 Räntelagen och specialreglerna

5.5.1 Försträckning och skuldebrev

Några remissinstanser diskuterar utredningens förslag för det fall att en fordran löper med ränta när den förfaller till betalning. *KO* föreslår att man behåller den nuvarande principen i 6 § första stycket skuldebrevslagen. *Riksbanken* anser den möjligheten böra övervägas att dröjsmålsräntan beträffande fordringar som löper med ränta skall vara den högsta av två räntesatser, nämligen antingen den intill förfalldagen överenskomna räntan med tillägg av en eller två procentenheter eller också den allmänna dröjsmålsräntan, dvs. diskontot jämte fyra procentenheter. *Sveriges domareförbund* föreslår att bestämmandet av dröjsmålsräntan helt överlämnas till parterna och att räntelagen inte blir tillämplig i nu avsedda fall.

5.5.2 Skadestånd

Skadeståndskommittén tar särskilt upp frågan om utgångspunkten

för beräkning av ränta på skadestånd. Enligt kommittén innebär den föreslagna regeln i denna del en inte obetydlig fördel för den skadelidande. Om han uppfyller de begränsade krav som ställs på honom, kan han vid dröjsmål räkna med att få ränta på skadeståndsbeloppet efter en mycket förmånlig räntesats. Detta finner kommittén befogat när det gäller krav mot den som skyddas av ansvarsförsäkring eller annars har egna resurser att handlägga sådana krav, t.ex. staten. Kommittén framhåller emellertid att bestämmelsen i fråga avser också skadeståndskrav mot oförsäkrade skadeståndsskyldiga, inbegripet privatpersoner, och anspråk på andra typer av ersättning än skadestånd, när anspråket inte kan fastställas utan utredning. Kommittén är tveksam beträffande lämpligheten att behandla alla dessa typer av ersättningsanspråk enligt samma regler. Kommittén nämner en möjlighet att lösa frågan, nämligen att inskränka bestämmelsen till att avse sådana skadeståndskrav där ansvarsförsäkring har praktisk betydelse och samtidigt de starkaste skälen finns att tillgodose de skadelidandes intressen, nämligen när det gäller person- och saksador. Å andra sidan medger kommittén att det inte är lätt att finna en rimlig och lättillämpad ränteregler beträffande återstående ersättningsanspråk.

När det gäller den utredning som den skadelidande skall ha att förebringa anser skadeståndskommittén att åtskilligt talar för ståndpunkten att en mindre omfattande utredning bör räcka för att ränta skall börja utgå än för att talan skall bifallas i en skadeståndsprövsprocess. Det bör dock alltid fordras av borgenären att han åtminstone lägger fram sådan utredning som omedelbart är tillgänglig för honom. Mot den formulering som köplagsutredningen föreslagit, dvs. att borgenären skall förebringa utredning som "ankommer på" honom, kan man enligt skadeståndskommittén anmärka bl.a. att den leder tanken till reglerna om bevisbördan i skadeståndsmål, något som inte torde vara avsett. Kommittén anser att man hellre bör tala om "utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras" av borgenären.

Svenska försäkringsbolags riksförbund framhåller att en viktig skillnad mellan fordran på egentlig försäkringsersättning och fordran på skadestånd är att förfallodagen inte kan regleras avtalsvis i förväg vid skadestånd. En bestämning av förfallotiden efter mönster av den dispositiva bestämmelsen i försäkringsavtalslagen skulle drabba gäldenärer som inte på minsta sätt kan klandras för försenad betalning. Förbundet föreslår därför att bestämmelsen om tidsfrist vid skadeståndskrav förses med ett tillägg att fristen förlängs i den mån gäldenären kan visa att längre tid har varit oundgängligen nödvändig för att utreda och bedöma kravet och någon försummelse inte ligger honom till last.

5.6 Ränitebestämmelser som inte föränlett förslag av utredningen

Jordabalken

Konungariket Sveriges stadshypotekskassa framhåller att 6 kap. 3 § jordabalken, som har stor praktisk betydelse för fastighetskreditgivningen, bl.a. innebär att borgenär inte äger tillgodoräkna sig mer än sex procent årlig ränta av pantbrevs belopp från den dag då fastighet utmäts, konkursansökan görs eller medel nedsätts. Denna räntesats har enligt vad som framgår av förarbetena till jordabalken anknutits till gällande bestämmelse i 9 kap. 10 § HB. I och med att nämnda bestämmelse föreslås bli utmönstrad och ersatt av räntelagens stadganden bör enligt styrelsens mening även 6 kap. 3 § jordabalken ändras. Den ränta om sex procent som det här är fråga om är under nuvarande förhållanden helt otillräcklig. Bestämmelsen bör ändras antingen genom en hänvisning till räntelagen eller genom en regel som låter borgenären uppbära den i omslagsreversen fastställda räntan. För det förstnämnda alternativet talar det förhållandet att det i praktiken är fråga om en dröjsmålsränta.

Svenska sparbanksföreningen hemställer att 6 kap. 3 § jordabalken ändras så att utmätningsräntan i likhet med den föreslagna dröjsmålsräntan blir relaterad till diskontot. Föreningen framhåller att avsevärd tid kan förflyta mellan den dag då fastigheten tas i mät, resp. då konkursansökan görs eller medel nedsätts, och den dag fördelningen av influtna medel sker. På grund härav och genom att utmätningsräntan är fixerad till en räntesats, som i höga räntelägen regelmässigt understiger låneräntan, löper kreditgivaren inte oväsentliga förlustrisker i fall då låntagaren inte fullgör sina betalningsförpliktelser. Detta förhållande begränsar möjligheterna för kreditgivaren att medge betalningsanstånd, även då ett sådant anstånd skulle kunna anses väl-motiverat. Också *bankinspektionen* framhåller stadgandets stora betydelse för fastighetskreditgivningen och ifrågasätter om inte en justering av räntenivån bör ske.

SABO anser att det bör direkt klargöras att dröjsmålsränta kan utgå enligt räntelagen vid försummad hyresbetalning.

Vattenlagen

Vattenlagsutredningen pekar på att nya ersättningsregler införts i 9 kap. vattenlagen sedan köplagsutredningens betänkande avlämnades, däribland nya räntebestämmelser i 22, 23 och 24 §§. Utredningens förslag behöver inte leda till ändring av de två sistnämnda bestämmelserna. Förhållandet är emellertid ett annat beträffande nya 9 kap. 22 §. Denna paragraf är tillämplig på vissa typer av ersättningar som närmare presenteras i 21 §. Dessa ersättningar har det gemensamt att de fastställts efter det att fastighet tagits i anspråk eller utsatts för

skada och de utgör alltså undantag från den grundläggande principen i vattenlagen att åtgärd som skadar annan inte får utföras innan föreskriven engångsersättning har betalats. Om sådan ersättning erläggs senare än som föreskrivs i lagen, skall den ersättningskyldige enligt 9 kap. 22 § erlägga 6 % årlig ränta på ersättningen från den dag marken tillträdde eller företaget eller åtgärden utfördes. Genomförs köplagsutredningens förslag, bör denna räntebestämmelse anpassas till de principer som ligger till grund för den föreslagna ändringen i 6 kap. 16 § expropriationslagen. Det bör alltså åligga den ersättningskyldige att i de nu ifrågakvarande fallen utge avkastningsränta på ersättningen från den dag han tillträdde marken eller utförde företaget eller åtgärden till dess betalning sker eller dröjsmålsränta börjar utgå. Dröjsmålsränta åter bör utges, om ersättningen betalas först efter utgången av i lagen angiven betalningsfrist.

Ledningsrättslagen

Vattenlagsutredningen påpekar att 30 § ledningsrättslagen (1973: 1144) bör ändras på motsvarande sätt som föreslagits beträffande 32 § anläggningslagen (1973: 1149).

Lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m.

Konkurslagskommittén framhåller att utredningen har föreslagit ändringar i 43 § lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom och 23 § lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg. Enligt kommittén bör motsvarande ändring göras i 22 § lagen (1973:1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m.

Växellagen och checklagen

Svenska handelskammarförbundet understryker utredningens uttalande att starka sakliga skäl talar för att räntebestämmelserna i växellagen och checklagen ändras, så att dröjsmålsräntan blir rörlig och kommer i nivå med den som kommer att gälla enligt den allmänna räntelagen. Enligt förbundets mening är det sålunda angeläget att åtgärder vidtas i syfte att undanröja de hinder härför som 1931 års Genèvekonventioner om gemensam växellag resp. checklag i dag anses lägga.

5.7 Ikraftträdande m.m.

Konkurslagskommittén och *Sveriges domareförbund* pekar på en otydlighet i utformningen av övergångsbestämmelserna. Enligt dessa skall räntelagen träda i kraft den 1 januari 1975. Undantag görs dock beträffande fordran på vilken ränta utgår vid ikraftträdandet. Eftersom

samtidigt 9 kap. 10 § HB upphävs blir följderna att ingen lag blir tillämplig på fordran som enligt nämnda lagrum löper med ränta vid ikraftträdandet. Detta kan inte vara utredningens avsikt. Konkurslagskommittén föreslår att 9 kap. 10 § HB upphävs genom särskild lag till vilken fogas vederbörlig övergångsbestämmelse.

Domareförbundet konstaterar att räntelagens övergångsbestämmelser innebär att lagen blir tillämplig på fordran som uppkommit före lagens ikraftträdande men då ej löper med ränta. Förbundet ställer sig tveksamt till den anordning utredningen här valt och påpekar att detta i själva verket innebär att lagen görs retroaktiv. Enligt förbundets mening bör gäldenären rimligen kunna räkna med att samma lag skall gälla såväl när skuldförhållandet uppkommer som när betalningsskyldighet inträder.

6 Föredraganden

6.1 Allmänna synpunkter

De grundläggande reglerna om ränta på fordran finns f.n. i 9 kap. 10 § handelsbalken (HB) och 6 § lagen (1936:81) om skuldebrev. Reglerna i HB innebär bl.a. att en gäldenär inte är skyldig att utge ränta på en skuld före förfallodagen i andra fall än då sådan förpliktelse åvilar honom enligt avtal eller särskild föreskrift i lag. Om emellertid gäldenären efter förfallodagen är i dröjsmål med betalningen, är han skyldig att utge ränta även om avtal därom inte har träffats. Dröjsmålsränta på en fordran som redan före förfallodagen löpte med ränta utgår därvid enligt 6 § skuldebrevslagen omedelbart och efter samma räntefot som tidigare, oavsett räntefotens höjd. För fordran som inte var räntebärande tidigare ges regler i andra punkten av 9 kap. 10 § HB. Bestämmelserna gör skillnad mellan fordringar som har en i förväg bestämd förfallodag och sådana som har en obestämd förfallodag, dvs. oftast dagen då gäldenären uppmanas att betala. Vid bestämd förfallodag börjar dröjsmålsränta utgå omedelbart och efter en räntefot av sex procent. Var förfallodagen obestämd krävs däremot att gäldenären blir delgiven stämning till domstol för att ränta skall börja utgå. Dessutom är räntefoten i detta fall något lägre, nämligen fem procent.

Särskilda bestämmelser om dröjsmålsränta finns i ett flertal speciella lagar. I några centrala förmögenhetsrättsliga lagar tar sig bestämmelserna uttryck i en hänvisning till 9 kap. 10 § HB. I andra lagar finns självständiga, mera preciserade ränteföreskrifter. Reglerna i HB, som formellt är begränsade till lån av pengar, anses emellertid i stor utsträckning äga allmän giltighet och även utan uttrycklig hänvisning i lag kunna tillämpas på olika slags skuldförhållanden.

Frågan om en översyn av reglerna om ränta har diskuterats vid flera tillfällen. Därvid har kritik särskilt riktats mot de allmänna reglerna om dröjsmålsränta i HB. I skrivelse till Kungl. Maj:t framförde 1965 års riksdag som sin mening att det var påkallat att göra en översyn av HB:s regler jämte åtskilliga andra författningar som innehöll bestämmelser om ränta. Denna framställning var en av anledningarna till att köplagsutredningen år 1968 fick i uppdrag att företa en sådan översyn. Utredningen har redovisat resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1974:28) Räntelag.

Som utredningen framhåller torde den största olägenheten med nuvarande regler vara att den räntefot som föreskrivs är helt otillräcklig. Att räntefoten är fast medför också särskilda olägenheter. Eftersom räntan allmer har kommit att begagnas som ett konjunkturpolitiskt och valutapolitiskt medel, växlar ränteläget ganska ofta. Med

nuvarande ränteläge är gällande räntesatser för dröjsmålsränta låga.

Även i andra avseenden kan berättigad kritik riktas mot nuvarande regler om ränta. Sålunda ter det sig omotiverat att ha olika räntefot beroende på om fordringens förfallodag är bestämd i förväg eller inte. En allvarlig olägenhet är också att borgenären skall behöva inleda process för att ränta skall börja utgå i fall då förfallodagen inte är bestämd i förväg. Erfarenheterna från olika håll, även från de andra nordiska länderna, talar för att principen är olämplig. Uppenbarligen bör reglerna om dröjsmålsränta vara konstruerade på sådant sätt att de så långt möjligt gör det obehövt att gå till domstol.

Utredningens betänkande bygger på de synpunkter som nu har anförts. I betänkandet föreslås att de allmänna bestämmelserna i 9 kap. 10 § HB och 6 § första stycket skuldebrevslagen ersätts av en särskild räntelag, som skall vara generellt tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område såvitt inte annat är avtalat eller särskilt föreskrivet i annan lagstiftning. Lagen behandlar huvudsakligen frågan om ränta sedan gäldenären har försuttit betalningstiden, dvs. från vilken tidpunkt och efter vilken räntefot dröjsmålsränta skall utgå. Däremot innehåller lagen inte någon allmän regel om ränta på fordran som ännu inte är förfallen. Här förutsätts att den hittillsvarande principen i 9 kap. 10 § HB alltjämt skall gälla, dvs. ränta utgår endast i den mån det har avtalats eller följer av lag.

I fråga om den tidpunkt då dröjsmålsränta skall börja utgå görs i utredningsförslaget liksom hittills en skillnad mellan fordringar med bestämd förfallodag och fordringar där förfallotiden har lämnats obestämd. Är förfallodagen bestämd i förväg, börjar ränta på samma sätt som f.n. att utgå omedelbart från denna dag. I annat fall börjar räntan utgå viss tid efter det att borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning. En särskild ränteregler föreslås för det fall att redan erlagd betalning går åter på grund av att avtal hävs till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott e. d. Utredningen använder om detta slags ränta benämningen avkastningsränta. Både dröjsmålsräntan och avkastningsräntan skall enligt förslaget stå i viss relation till det av riksbanken fastställda diskontot.

I anslutning till förslaget till räntelag föreslår utredningen ändringar i åtskilliga räntebestämmelser i lagar på det förmögenhetsrättsliga området. Vissa regler om ränta lämnas dock oförändrade.

Utredningens förslag har vid remissbehandlingen fått ett positivt mottagande. Remissinstanserna anser över lag att förslaget är väl lämpat att läggas till grund för lagstiftning. Jag delar denna bedömning. En lagstiftning bör alltså komma till stånd i enlighet med de principer som utredningen har dragit upp. De centrala reglerna om

ränta bör i enlighet med utredningsförslaget tas in i en särskild räntelag.

Jag ämnar i det följande närmare gå in på de olika delfrågorna. Redan här vill jag emellertid ta upp ett särskilt spörsmål som har berörts under remissbehandlingen, nämligen frågan om bestämmelserna om ränta bör vara helt och hållet dispositiva eller om det i något avseende behövs tvingande regler.

Utredningen har som nämnts föreslagit att räntelagen skall vara dispositiv. Detta kritiserar av konsumentverket och konsumentombudsmannen (KO). Båda instanserna menar att det kan behövas tvingande regler till skydd för oberättigade räntekrav gentemot konsumenterna. Verket anser att de föreslagna reglerna i räntelagen bör göras tvingande på så sätt att högre ränta än som anges i lagen inte får tas ut. KO finner det angeläget att frågor som berör räntor på konsumentområdet snarast blir föremål för närmare överväganden.

Även jag anser att behovet av skyddsregler på ränteområdet måste allvarligt övervägas. De hittillsvarande reglerna om ränta bygger, liksom den traditionella förmögenhetsrätten över huvud taget, på det synsättet att avtalsparterna är jämbördiga och att de har lika goda förutsättningar att ta till vara sina intressen. I verkligheten förhåller det sig dock annorlunda. När avtal skall slutas mellan näringsidkare och konsumenter befinner sig konsumenterna mestadels i underläge, med små möjligheter att påverka avtalsinnehållet. Detta gör det motiverat att ingripa med särskilda åtgärder till skydd för konsumenterna. Statsmakterna har också under senare år genomfört åtskilliga lagar som är avsedda att stärka konsumenternas ställning. Till de lagar som har tillkommit på förmögenhetsrättens område hör lagen (1971:238) om hemförsäljning m.m. och konsumentköplagen (1973:887), som båda innehåller tvingande regler till konsumenternas förmån. Av än större betydelse är lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor, som ger KO och marknadsdomstolen möjlighet att inskrida mot avtalsvillkor som är oskäligen mot konsumenterna.

Om man i enlighet med utredningens förslag gör de nya reglerna om ränta helt och hållet dispositiva, finns det en risk för att vissa näringsidkare i sina avtal tar in bestämmelser om högre ränta än som följer av lagreglerna. Räntan kan på detta sätt komma att överstiga vad som kan anses skäligt mot konsumenterna. Från den synpunkten kan det övervägas att införa vissa inskränkningar i avtalsfriheten på ränteområdet. Beaktas bör emellertid att frågan om dröjsmålsräntans höjd ofta får begränsad betydelse. Den dröjsmålsränta som kan komma att utgå vid vanliga kontantköp torde sålunda sällan uppgå till några stora belopp, även om räntan skulle beräknas efter ett högre procenttal än som följer av lagreglerna. Större dröjsmålsräntebelopp kan däremot förekomma i kreditköpsammanhang, dvs. när köparen dröjer med att fullgöra en

eller flera avbetalningar e.d. Vid kreditköp torde emellertid den ränta som beräknas för tiden innan betalning förfaller och som avspeglas i priset vara av större betydelse för den enskilde konsumenten. Även i fall då en konsument tar upp ett lån hos bank eller annan kreditinrättning är det uppenbarligen räntan under lånets löptid som är av störst betydelse. Dröjningsräntan brukar endast med någon procentenhet överstiga den ränta som utgår före förfalldagen.

Frågor som hänger samman med kreditköp utreds f.n. av kreditköpkommittén. Enligt utredningsdirektiven åligger det kommittén att bl.a. söka åstadkomma ett förbättrat skydd för konsumenterna när det gäller avbetalningsköp och andra former av kreditköp. Uppenbarligen bör man inte föregripa de förslag som kommittén kan komma att lägga fram. Jag finner därför inte anledning att nu föreslå några regler om skydd för konsumenterna mot oskäligen räntor på kreditköpsområdet.

När det sedan gäller bankerna är det uppenbart att man inte i detta sammanhang kan införa några tvingande bestämmelser om högsta ränta på löpande krediter. Inte heller finner jag anledning att föreslå regler om högsta dröjningsränta för bankernas del. Jag förutsätter att konsumenternas intressen i dessa avseenden tas till vara i behövlig utsträckning genom bankinspektionens tillsynsverksamhet.

I den mån det finns behov av skydd mot oskäligen räntekrav utanför bankområdet kan ett sådant skydd i stor utsträckning åstadkommas med hjälp av avtalsvillkorlagen. Redan nu har KO och marknadsdomstolen möjlighet att med stöd av lagen ingripa mot räntevillkor i såväl standardavtal som individuella avtal och meddela förbud mot vidare användning av sådana villkor som är oskäligen gentemot konsumenterna. En fastare grund för KO:s och marknadsdomstolens verksamhet i detta avseende kommer uppenbarligen att skapas, om den nu ifrågavarande räntelagen genomförs. Även om lagens regler i sin helhet görs dispositiva, är det sålunda klart att räntevillkor som ej obetydligt avviker från lagen ofta måste kunna stämplas som oskäligen.

Ett ytterligare skydd för konsumenterna kan åstadkommas, om man, som nyligen har föreslagits av generalklausulutredningen i betänkandet SOU 1974:83, vidgar möjligheterna för domstol att jämka oskäligen avtalsvillkor eller lämna sådana villkor utan avseende. Generalklausulutredningens förslag är f.n. föremål för remissbehandling, och jag räknar med att proposition på grundval av förslaget skall kunna läggas fram under år 1975.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt finner jag det inte påkallat att av hänsyn till konsumentintressena i detta sammanhang införa tvingande regler om ränta. I stället bör, som utredningen har föreslagit, de nu aktuella räntebestämmelserna göras dispositiva, dvs. de bör gälla i den mån annat inte är avtalat eller särskilt föreskrivet.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka att, i de fall då en

näringsidkare framställer krav på betalning mot konsument eller annan, så blir i stor utsträckning reglerna om god inkassosed i inkassolagen (1974:182) tillämpliga. Vidare kommer verksamheten att falla under datainspektionens tillsyn. Jag återkommer till inkassolagens regler i det följande.

Avslutningsvis vill jag efter samråd med chefen för finansdepartementet beröra frågan om statliga myndigheters uttag av dröjsmålsränta. Räntelagen är i och för sig tillämplig på statliga myndigheter och andra statliga organ. Det är angeläget att myndigheterna tillser att räntelagens regler beaktas i samband med avtal som de träffar. Om det emellertid i vissa fall framstår som oförmånligt för staten att ta ut dröjsmålsränta – av administrativa eller ekonomiska skäl – bör myndigheterna kunna avstå från dröjsmålsräntan. Genom räntelagens dispositiva karaktär finns vidare utrymme för en individuell ränteberäkning mot bakgrund av de särskilda förhållanden som kan råda för de olika myndigheternas verksamhet. Den närmare regleringen av hithörande frågor bör ombesörjas av riksrevisionsverket. Det ankommer på regeringen att meddela de närmare föreskrifterna om detta och om omfattningen av räntelagens tillämpning hos myndigheterna.

6.2 Dröjsmålsränta

6.2.1 Utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta

Som tidigare nämnts gör man i gällande rätt skillnad mellan det fallet att en fordran har bestämd förfallodag och fall då förfallodagen inte är bestämd i förväg. Vid bestämd förfallodag börjar dröjsmålsränta utgå omedelbart, medan det annars krävs att gäldenären delges stämning till domstol för att dröjsmålsränta skall börja utgå.

Enligt utredningen bör man behålla den hittillsvarande uppdelningen mellan fordringar som har bestämd förfallodag och övriga fordringar. Vad utredningen sålunda föreslagit har godtagits under remissbehandlingen. Även jag anser att de nya räntebestämmelserna bör bygga på den angivna uppdelningen. Om förfallodagen är bestämd i förväg, kan gäldenären antas vara beredd att betala den dagen och följaktligen då ha medel tillgängliga för betalning. Om däremot skulden förfaller till betalning vid anfordran eller annars vid en tidpunkt som gäldenären inte kände i förväg, kan han inte på samma sätt antas ha medel till sitt förfogande, utan han kan behöva viss tid på sig för att kunna betala. I praktiken är det också vanligt vid betalning av räkningar för levererade varor o.d. att gäldenären har rätt till en räntefri betalningsfrist.

Principen bör alltså även i fortsättningen vara att om en fordrans

förfallodag är bestämd i förväg, så utgår dröjsmålsränta från förfallodagen, medan dröjsmålsräntan i annat fall utgår först från en senare tidpunkt.

Vid bestämmande av utgångspunkten för dröjsmålsränta i fall då förfallodagen är obestämd uppstår först frågan om man bör behålla det hittillsvarande kravet på att gäldenären skall delges stämning. Utredningen kritiserar denna princip och menar att även en borgenär som har ett fullt berättigat krav ofta måste dra sig för att gå till domstol med en fordran. Borgenären kommer därmed att lida en oersatt ränteförlust ända fram till den tidpunkt då betalning till slut sker godvilligt eller han trots allt ändå finner sig föranlåten att stämma. Å andra sidan anser utredningen att det inte heller är lämpligt om borgenären ser sig föranlåten att stämma bara för att säkra sin rätt till ränta. Enligt utredningens mening bör rättsreglerna så långt möjligt fungera så att de gör det obehövt att gå till domstol.

Med hänsyn till det anförda anser utredningen att man i den nya lagstiftningen bör gå ifrån principen om stämning som utgångspunkt för dröjsmålsränta. Denna uppfattning har allmänt godtagits under remissbehandlingen. Också jag anser att man bör välja en annan princip.

Vid sina överväganden av vilken utgångspunkt som bör väljas i förevarande fall har utredningen funnit det lämpligt att anknyta till praxis vid utsändande av räkningar för levererade varor. I sådana fall får gäldenären ofta åtnjuta en räntefri betalningsfrist om trettio dagar från räkningens datum. Utredningen föreslår sålunda att vid fordringar utan bestämd förfallodag ränta skall börja utgå trettio dagar efter det att krav skedde. För att ett krav skall få denna verkan anser utredningen dock att borgenären i samband med kravet skall upplysa gäldenären om skyldigheten att utge ränta. Däremot anser utredningen inte att krav nödvändigtvis måste ske skriftligen. För det fall att gäldenären inte skulle få del av borgenärens krav inom trettiodagarsfristen föreslår utredningen en undantagsregel om att gäldenären aldrig är skyldig att erlägga ränta för tid innan han har fått del av kravet.

Vad utredningen sålunda föreslagit har i allmänhet godtagits under remissbehandlingen. Några instanser, däribland företrädare för konsumentintressen, anser dock att trettiodagarsfristen bör räknas från det att gäldenären mottog kravet. Vidare menar några remissinstanser att krav alltid bör ske skriftligen för att ränta skall börja utgå. På något håll anser man också att borgenären bör vara skyldig att i kravet ange räntans höjd.

För min del finner jag att en trettiodagarsfrist får anses utgöra en lämplig avvägning mellan borgenärens och gäldenärens intressen. Den tid som gäldenären härmed får på sig för att verkställa betalning torde normalt vara tillräcklig. Samtidigt torde den ränteförlust som

borgenären kan komma att göra genom en sådan frist i de flesta fall bli av ringa betydelse. För återstående fall, t.ex. när det är fråga om fordringar på mycket stora belopp, torde borgenären ofta kunna begagna sig av utvägen att träffa avtal om en annan utgångspunkt för ränteberäkningen. Avtal kan givetvis användas även i andra fall då parterna vill att ränta skall börja utgå vid en annan tidpunkt än som följer av lagen. Vid kontokurantförhållanden kan parterna sålunda avtala att ränta i enlighet med nuvarande praxis skall räknas omedelbart från fordringens uppkomst, utan avseende vid att förfalldagen ännu inte har inträtt. Jag återkommer till frågor om kontokurantförhållanden i specialmotiveringen.

Från gäldenärens synpunkt talar uppenbarligen vissa skäl för att man räknar trettiodagarsfristen från den dag då gäldenären mottog kravet i stället för från kravets avlämnande. Bl.a. uppnår man då bättre garantier för att gäldenären verkligen får erforderlig tid för att verkställa betalning. En sådan regel skulle emellertid medföra avsevärda praktiska svårigheter med hänsyn till att det får anses ankomma på borgenären att visa från vilken tidpunkt trettiodagarsfristen löper. Som utredningen har framhållit kan det i många fall vara omöjligt att styrka när en gäldenär har mottagit ett vanligt brev som har avsänts med posten. Borgenären skulle därför tvingas använda sig av ett system med mottagningsbevis e.d. Ett generellt användande av ett sådant system skulle dock vara opraktiskt för båda parter. En regel om mottagningstillfället som utgångspunkt skulle också avvika från den praxis som f.n. allmänt gäller vid utsändande av räkningar och som innebär att betalningsfristen löper från räkningens datum.

Givetvis kan det ibland också vara svårt att exakt fastställa när ett kravbrev har avsänts. Dateringen av själva räkningen torde dock i många fall ge tillräcklig ledning. I händelse av tvist torde det få ankomma på borgenären att styrka när han har avsänt räkningen.

Den föreslagna utgångspunkten för trettiodagarsfristen har också den nackdelen för gäldenären att förseningar i postgången går ut över honom, så att betalningsfristen i så fall förkortas. I allmänhet torde emellertid brev komma fram inom sådan tid att gäldenären får tillräcklig tid för att verkställa betalning, även om trettiodagarsfristen räknas från avsändandet. Skulle det undantagsvis inträffa en mycket betydande försening i postgången, kan man tillgodose gäldenärens intressen genom en undantagsregel av den typ som utredningen har föreslagit. Jag återkommer strax till denna regel.

Beaktas bör också att gäldenären kan befinna sig på resa e.d. och att han till följd därav mycket sent får del av borgenärens krav. Enligt min mening bör detta dock inte gå ut över borgenären så att utgångspunkten för ränteberäkningen förskjuts.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag att dröjsmålsränta vid fordringar utan bestämd förfallotid i princip skall börja utgå trettio dagar efter det att borgenären har framställt krav på betalning. Som utredningen har föreslagit bör borgenären därjämte, för att ränta skall börja utgå, vara skyldig att i samband med kravet erinra gäldenären om räntepåföljden. En sådan regel kan visserligen synas onödig i affärs-mässiga förhållanden, där det ofta torde vara uppenbart för båda parter att ränta normalt skall utgå vid utebliven betalning. Denna invändning väger dock enligt min mening mindre tungt, jämfört med intresset av att så långt möjligt undvika att gäldenären lider en rättsför-lust genom förbiseende av skyldigheten att utge ränta.

Givetvis kan det övervägas att, som har föreslagits under remissbe-handlingen, föreskriva att krav alltid skall ske skriftligen. Onekligen skulle man med en sådan regel undanröja vissa av de bevissvårigheter som kan uppkomma om även muntliga krav godtas. Meningen är emellertid att de nya räntebestämmelserna skall kunna tillämpas i ett stort antal olikartade fall. Situationer måste då kunna uppstå när det framstår som en helt onödig komplikation att krav skall framställas skriftligen. Liksom utredningen anser jag därför att räntelagen inte bör innehålla en sådan formföreskrift. Intresset av att förfarandet blir så okomplicerat som möjligt gör att jag inte heller vill förorda en skyldighet för borgenären att alltid lämna upplysning om räntans höjd.

Jag vill emellertid påpeka att om ett krav ingår som ett led i yrkesmässigt bedriven inkassoverksamhet, så kommer det att omfattas av inkassolagens bestämmelser. I så fall gäller enligt 5 § inkassolagen att kravet måste framställas skriftligen. Vidare följer av samma paragraf att, om kravet avser ränta, så skall särskilt anges räntesats, det belopp på vilket räntan beräknas och den tid ränteanspråket avser.

Som jag nyss nämnde finns det skäl att i räntelagen föra in ett undantag från huvudregeln om utgångspunkt för dröjsmålsränta i fall då en fordran har obestämd förfallotid. Undantagsbestämmelsen bör i enlighet med utredningsförslaget ges det innehållet att gäldenären inte är skyldig att erlægga dröjsmålsränta för tid innan han har fått del av borgenärens krav. Bestämmelsen blir tillämplig när gäldenären till följd av försenad postgång e.d. inte har kunnat få del av kravet inom trettiodagarsfristen. Det får anses ankomma på gäldenären att göra san-nolikt att han inte har fått del av kravet i tid.

De nu behandlade reglerna om utgångspunkt för dröjsmålsränta kompletteras i utredningens lagförslag av en bestämmelse om att ränta på förfallen fordran alltid utgår senast från det att gäldenären delges stämning resp. ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande. Denna bestämmelse har godtagits under remissbehandlingen. Även jag anser att en sådan bestämmelse bör införas. I praktiken torde dock bestämmelsen sällan komma att tillämpas, eftersom det torde vara

sällsynt att stämning eller motsvarande uttas och delges gäldenären utan att borgenären dessförinnan har varit i kontakt med honom för att försöka få godvillig betalning till stånd och viss tid har förflutit därefter. Jag vill också erinra om att det i inkassolagen (6 §) föreskrivs att rättslig åtgärd med anledning av fordran inte får vidtas förrän gäldenären har tillställts krav som avses i 5 § inkassolagen och den tidsfrist för betalning som angetts i kravet har löpt ut.

6.2.2 Dröjsmålsrätans höjd

Dröjsmålsrätans uppgift är framför allt att tjäna som påtryckningsmedel mot gäldenären, dvs. bidra till att han betalar fordringen i rätt tid. Som utredningen har framhållit är dock räntan givetvis inte den enda faktor som inverkar på frågan huruvida betalning sker i rätt tid eller efter dröjsmål. Bl.a. har effektiva kravrutiner hos företag och andra borgenärer stor betydelse. Dröjsmålsrätan har emellertid, förutsatt att den är tillräckligt hög, den fördelen att den kan verka som ett automatiskt påtryckningsmedel mot gäldenären. Borgenären behöver då inte lita till andra metoder som är arbetskrävande och som det av olika skäl kan vara önskvärt att undvika.

Vid bestämmandet av dröjsmålsrätans höjd är det enligt utredningen i huvudsak tre kriterier som bör vara avgörande. För det första bör dröjsmålsrätan inte vara så låg att det för gäldenären framstår som lönsammare att betala efter än på förfallodagen. Härav följer att dröjsmålsrätan bör vara högre än placeringsränta eller upplåningsränta på samma risknivå. För det andra bör den legala dröjsmålsrätan inte vara så låg att en gäldenär i betalningssvårigheter prioriterar betalningen av de fordringar som har en avtalad dröjsmålsränta framför dem vilkas räntefot bestäms av lagen. Detta leder till att den legala räntan inte bör vara nämnvärt lägre än den ränta som avtalas efter marknadsmässiga grunder. Slutligen anser utredningen att dröjsmålsrätan bör vara tillräckligt hög för att även ge borgenären viss kompensation för de särskilda olägenheter som han lider genom att inte få betalt i rätt tid.

Vad utredningen sålunda anfört om de riktlinjer som bör vara vägledande när man bestämmer dröjsmålsrätans höjd har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. Inte heller jag har något att invända mot vad utredningen har anfört i denna del.

Vid det närmare bestämmandet av räntehöjden uppkommer först spørsmålet om man skall behålla det nuvarande systemet med två olika nivåer för dröjsmålsrätan, en där förfallodagen är bestämd i förväg

och en annan där dagen inte är bestämd. Enligt utredningens mening finns det inte några skäl för att behålla denna skillnad. Liksom remissinstanserna ansluter jag mig till denna bedömning. Räntefoten bör alltså vara densamma i båda de angivna fallen.

Nästa fråga rör lämpligheten av att man, som nu är fallet, direkt i lagen anger en fast räntefot. Som utredningen har påpekat kan till förmån för en sådan regel anföras att den är lättillämpad. Utredningen anser emellertid att det av andra skäl är olämpligt att räntelagen anger en fast räntefot. I stället bör dröjsmålsräntan anpassas efter det rådande ränteläget, som ibland kan växla avsevärt. Utredningen har i det sammanhanget övervägt om anknytningen till rådande ränteläge bör ske på det sättet att administrativ myndighet skall få till uppgift att meddela bestämmelser om räntefoten eller om man i stället bör anknyta till riksbankens diskonto eller någon liknande måttstock. Utredningen har stannat för att föreslå att man knyter räntan till riksbankens diskonto.

Förslaget om en anknytning till diskontot har godtagits av samtliga remissinstanser. Även jag finner detta vara en lämplig lösning. Som utredningen framhållit har riksbankens diskonto alltmer fått till uppgift att vara en regulator för ränteläget, så att olika räntesatser på skilda nivåer fortlöpande anpassas till diskontot. Denna uppgift kan diskontot uppenbarligen fullgöra också på det specialområde som dröjsmålsräntan utgör. Ändringar i diskontot blir snabbt kända, och det föreligger inga svårigheter att vid varje särskild tidpunkt förvissa sig om vilket diskonto som gäller.

Med hänsyn till det sagda förordar jag en lagregel enligt vilken dröjsmålsräntan skall stå i viss relation till riksbankens diskonto. När det sedan gäller frågan hur stor skillnaden mellan räntan och diskontot bör vara har utredningen kommit fram till att diskontot ökat med fyra procentenheter leder till en lämplig dröjsmålsränta. Detta förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av de flesta remissinstanserna. På några håll förordar man dock ett högre tillägg till diskontot än utredningen har föreslagit, medan en remissinstans anser att tillägget bör vara något lägre.

För egen del anser jag att den räntenivå som utredningen har föreslagit utgör en lämplig avvägning. Genom att räntenivån enligt förslaget något kommer att överstiga den ränta som är vanlig vid exempelvis checkkrediter, tillgodoses önskemålet att dröjsmålsräntan bör verka som påtryckningsmedel. Även i övrigt torde förslaget tillgodose de synpunkter som i det föregående har anförts när det gäller dröjsmålsräntans höjd. Jag förordar alltså att dröjsmålsräntan i lagen sätts vid en nivå som motsvarar riksbankens diskonto med ett tillägg av fyra procentenheter. Med det diskonto vi har f.n., dvs. sju

procent, kommer regeln att innebära att dröjsmålsräntan blir elva procent.

En särskild fråga, som också diskuteras av utredningen, är huruvida den föreslagna dröjsmålsräntan skall gälla även vid köp och andra avtal där det är konsumenter som intar ställning som gäldenärer. Utredningen tillbakavisar tanken på en lägre ränta vid konsumenttransaktioner. Som skäl för detta anförs bl.a. att om några gäldenärer underlåter att betala vid förfallotiden och därvid inte mer än till mindre del ersätter de kostnader som uppstår för borgenärerna, så måste man räkna med att dessa kostnader slås ut på samtliga jämställda gäldenärer. De konsumenter som betalar punktligt får då bära de särskilda kostnader som försumliga gäldenärer orsakar.

Under remissbehandlingen har inte någon röst höjts för att man i lagen skall föra in en regel om lägre dröjsmålsränta vid konsumenttransaktioner. Inte heller jag anser att en sådan regel bör införas. Jag vill emellertid erinra om att frågan om konsumenternas skyldighet att utge ränta i kreditköpssammanhang kommer att tas upp senare, när kreditköpkommittén har avgett sitt betänkande.

Som utredningen har påpekat finns det, vid sidan av konsumentköp o.d., även andra situationer där det kan diskuteras att införa en lägre dröjsmålsränta än den normala. Utredningen nämner särskilt penninglån mellan släktingar och vänner, fall då det är ovisst om någon fordran över huvud taget består och situationer när gäldenären är insolvent. Bl.a. av praktiska skäl har emellertid utredningen stannat för att inte föreslå någon undantagsregel för dessa fall. Jag har samma åsikt. Enligt lagen bör alltså dröjsmålsräntans höjd vara densamma, oavsett förhållandets särskilda karaktär.

De speciella frågor som uppkommer när en fordran avser skadestånd eller annan sådan ersättning som inte kan fastställas omedelbart ämnar jag återkomma till i ett senare avsnitt.

6.2.3 Frågan om fast eller rörlig dröjsmålsränta under den tid den skall utgå

Som utredningen har anfört kan man tänka sig antingen att dröjsmålsräntan är densamma under hela den tid den utgår eller att räntefoten fortlöpande anpassar sig efter ändringar i diskontot. Enligt utredningens mening skulle en räntefot som hela tiden anpassar sig efter förändringarna i ränteläget bäst motsvara de allmänna synpunkter som tidigare har anförts när det gäller dröjsmålsräntans höjd. Å andra sidan framhåller utredningen att det för mindre företagare och än mer för privatpersoner skulle medföra avsevärda praktiska svårigheter att tillämpa en rörlig räntefot, särskilt när änd-

ringarna i diskontot sker tätt. Utredningen anser att man framför allt bör beakta de sist angivna synpunkterna och föreslår därför att dröjsmålsräntan skall vara fast under den tid den utgår.

Vad utredningen sålunda föreslagit har mött avsevärd kritik under remissbehandlingen. Många remissinstanser anser att övervägande skäl talar för en rörlig dröjsmålsränta och att utredningen har överdrivit de praktiska svårigheter som en sådan ränta skulle innebära. På ett par håll anser man dock att dröjsmålsräntan bör vara fast. En remissinstans understryker att en rörlig ränta skulle medföra stora arbetspraktiska olägenheter för kronofogdemyndigheterna i det stora antal fall då betalning mottas i enskilda utsökningsmål.

För min del vill jag först liksom utredningen slå fast att en rörlig ränta bäst motsvarar de allmänna synpunkter som tidigare har anförts när det gäller dröjsmålsräntans höjd. Även om dröjsmålsränta normalt utgår under kort tid och det då inte får så stor betydelse om räntan är fast eller rörlig, kan det uppenbarligen förekomma fall då betalningen av en fordran drar ut på tiden. I sådana situationer kan borgenären komma att göra en ej obetydlig ränteförlust, om ränteläget på förfalldagen hela tiden skall vara avgörande. Sänks diskontot, kan gäldenären på motsvarande sätt bli oskäligt betungad. Givetvis kan det för vissa borgenärer innebära praktiska svårigheter att successivt beräkna ränta efter olika räntesatser på grund av diskontoändringar. Dessa olägenheter torde dock bli kännbara endast för borgenärer med ett större antal förfallna oguldna fordringar. Det är uppenbart att denna situation sällan föreligger beträffande en privatperson utan att det främst blir företag som drabbas. Som utredningen själv har framhållit torde det emellertid för större företag, vilkas fakturering och bokföring sker med ADB, vara enklare att hela tiden låta ränteberäkningen anpassa sig till det rådande ränteläget. För sådana företag kan det t.o.m. medföra svårigheter att låta varje särskild fordran förräntas efter det ränteläge som rådde vid tiden för dess uppkomst. Förhållandet kan i någon mån vara ett annat för sådana företag som inte använder sig av datateknik, liksom för de kronofogdemyndigheter som har ett stort antal enskilda utsökningsmål. För deras del torde emellertid de praktiska svårigheterna med en rörlig ränta kunna minskas genom användning av tabeller och liknande hjälpmedel. Härtill kommer att diskontot i de flesta fall torde förbli oförändrat under den tid dröjsmålsräntan löper och att det torde höra till undantagen att mer än en räntehöjning inträffar under samma tid. Det merarbete som en rörlig ränta medför blir därför i allt fall begränsat.

Med hänsyn till det sagda förordar jag en regel enligt vilken dröjsmålsräntan skall beräknas efter det vid varje särskild tidpunkt gällande diskontot.

6.3 Ränta för tiden innan en fordran har förfallit till betalning

Som tidigare nämnts innebär nuvarande regler i 9 kap. 10 § HB att ränta inte utgår på en fordran före förfallodagen, såvida inte ränta har avtalats eller föreskrivits i lag. Enligt utredningens mening bör denna princip gälla också i fortsättningen. Jag är för min del av samma uppfattning. Principen om att ränta inte skall utgå, såvida det inte föreligger avtal eller särskilda bestämmelser härom, är fast förankrad i svensk rätt. Det torde också vara praktiskt omöjligt att ge generella föreskrifter om när och efter vilka villkor ränta skall utgå i olika avtalsförhållanden.

Den nu angivna principen har inte kommit till uttryck i någon särskild regel i utredningens lagförslag. Utredningen motiverar detta med att en sådan regel skulle kunna leda till alltför vittgående slutsatser. Enligt utredningen är det inte uteslutet att det i något fall kan vara motiverat att avkastningsränta utgår även utan stöd av avtal eller särskilda bestämmelser.

Några remissinstanser kritiserar utredningens ståndpunkt och anser att det i den nya lagen bör föras in en motsvarighet till den berörda regeln i HB. Jag delar denna uppfattning. Även om det, som utredningen har påpekat, skulle kunna tänkas situationer då avkastningsränta borde kunna utgå utan stöd av avtal eller särskild lagregel, anser jag att detta intresse väger mindre tungt jämfört med önskemålet att klart slå fast den allmänna principen om att ränta före förfallodagen förutsätter avtal eller särskild lagbestämmelse. Jag förordar alltså att en regel med detta innehåll förs in i den nya räntelagen.

En annan fråga som utredningen diskuterar i detta sammanhang är huruvida den nya lagen bör innehålla regler för det fall att ränta visserligen har blivit utfäst men det inte har angetts vilken räntefoten skall vara. Generella regler av detta slag saknas f.n. i svensk rätt. Enligt utredningens mening bör man inte heller i fortsättningen ha några sådana regler. Som skäl för detta anför utredningen att de räntesatser som förekommer i moderna förhållanden är alltför växlande och att det knappast är möjligt att genom lag fastställa någon räntefot som kan tillämpas utan avseende vid fordringens särskilda karaktär. Även jag anser det ogörligt att i lag ställa upp några generella bestämmelser om räntefotens höjd i de fall då ränta skall utgå innan en fordran har förfallit till betalning.

I betänkandet uppmärksammas också företeelsen processränta, som förekommer på vissa håll i främmande lagstiftning. Tanken bakom regler om sådan ränta synes vara att borgenären inte bör lida förlust genom att en betalningsprocess drar ut på tiden. Jag instämmer i utredningens uppfattning att den tanke som sålunda ligger bakom regler om processränta kan bli tillräckligt tillgodosedd genom den tidigare

förordade bestämmelsen om att stämning med krav på fullgörande av betalning medför att ränta börjar utgå även om så inte skulle ha skett tidigare.

6.4 Avkastningsränta

Även om man inte i räntelagen har någon allmän bestämmelse om ränta före en fordrans förfallodag, utesluter detta inte att man beträffande vissa särskilda förhållanden tar in regler om sådan ränta. Utredningen diskuterar särskilt införandet av regler om s.k. avkastningsränta. F.n. finns regler om sådan ränta i olika specialförfattningar. Ett praktiskt viktigt exempel är 6 kap. 16 § expropriationslagen (1972:219) som innebär att ränta på expropriationsersättning kan komma att beräknas redan från dagen för tillträdet av fastigheten, oberoende av att löseskillingen vid denna tidpunkt ännu inte har bestämts och alltså än mindre förfallit till betalning. I åtskilliga situationer saknas emellertid uttryckligt lagstöd för uttagande av avkastningsränta. Det förekommer då att HB:s regler om dröjsmålsränta tillämpas analogt.

Enligt utredningens mening bör man föra in vissa regler om avkastningsränta i räntelagen. Saknades sådana regler, skulle en viss rättsosäkerhet kunna uppstå. I en del situationer skulle man bli hänvisad till att göra analogislut från bestämmelserna om dröjsmålsränta, något som utredningen inte anser vara tillfredsställande. Tar man in regler om avkastningsränta i räntelagen blir det också möjligt att låta särskilda bestämmelser om avkastningsränta i annan lagstiftning hänvisa dit.

Ett fall som bör medföra att avkastningsränta utgår och som är av så allmän karaktär att det bör regleras i räntelagen är enligt utredningen fall då redan erlagd betalning går åter på grund av betalningsmottagarens kontraktsbrott eller liknande. Utredningen föreslår att man i räntelagen för in en lagregel om att avkastningsränta i den angivna situationen skall utgå från den dag betalningen erlades till dess återbetalning sker eller dröjsmålsränta börjar utgå. Till denna regel knyts, som strax skall beröras närmare, en särskild bestämmelse om avkastningsräntans höjd.

Förslaget att införa en bestämmelse om avkastningsränta har i allmänhet godtagits under remissbehandlingen. Även jag anser att en sådan regel bör tas in i räntelagen. Mot den regel som utredningen har föreslagit kan visserligen invändas att den i första hand torde bli tillämplig vid hävning av köp och att det därför kan diskuteras om inte regeln bör ha sin plats i köplagen i stället för i räntelagen. Den situation som regeln avser kan emellertid uppkomma inte bara vid köp av lös egendom utan också vid t.ex. fastighetsköp och entreprenadavtal.

Vidare uppstår fråga om ränta vid återgång av betalning inte bara när ett köp hävs utan också när återgång sker av annan anledning, t.ex. vid ogiltighet av avtal. Med hänsyn härtill är det motiverat att låta regeln ingå i räntelagen.

Den föreslagna bestämmelsen om avkastningsränta torde få betydelse inte bara i den situation som den direkt reglerar utan också genom att den kan tillämpas analogt i liknande situationer. Ännu viktigare är att regeln gör det möjligt att i olika specialförfattningar som innehåller bestämmelser om avkastningsränta hänvisa till räntelagen, framför allt dess bestämmelse om avkastningsräntans höjd.

En remissinstans förordar att man från den nu aktuella bestämmelsen undantar fall då det belopp som skall återbetalas understiger en viss angiven beloppsgräns. Ränta skulle annars komma att utgå även i fall då den måste anses sakna all ekonomisk betydelse för den betalningsberättigade. Jag kan för min del inte biträda detta förslag. Röntans storlek är beroende inte bara av hur mycket som skall återbetalas utan också av den tid för vilken ränta skall beräknas. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som kan förekomma skulle den föreslagna begränsningen få en godtycklig effekt. I lagen bör alltså inte tas in någon begränsning i fråga om skyldigheten att utge avkastningsränta i den aktuella situationen. Skulle röntan sakna ekonomisk betydelse för den betalningsberättigade, torde han normalt avstå från att kräva ut den.

Vad därefter gäller avkastningsräntans höjd anser utredningen att de skäl som inverkar på dröjsmålsräntenivån inte har full motsvarighet i avkastningsfallet. Ofta är gäldenären ur stånd att betala redan därför att han inte känner till att han är skyldig pengar eller hur stort beloppet är. Att tala om förlust för borgenären är mindre träffande eftersom han ännu inte är berättigad att få ut betalningen. En annan viktig skillnad är att röntan i de fall, där fordringen ännu inte är förfallen till betalning, kan komma att utgå under längre tid och därför kan uppgå till både absolut och relativt sett stora belopp. Med hänsyn härtill anser utredningen att räntefoten för avkastningsränta bör sättas lägre än för dröjsmålsränta. En lämplig utgångspunkt bör vara vad som genomsnittligt sett utgör skäligen avkastning vid en placering på lång sikt.

Liksom när det gäller dröjsmålsränta anser utredningen att avkastningsräntan bör knytas till det officiella diskontot. Vidare bör räntefoten enligt utredningens mening ligga något högre än den avkastning som gäldenären kan uppnå genom att utnyttja det mest förmånliga alternativet för placering på bankräkning. Med ledning av dessa överväganden föreslår utredningen att avkastningsräntan skall motsvara diskontot plus två procentenheter.

Vad utredningen sålunda föreslagit har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Från något håll ifrågasätts dock

om man bör ha skilda räntesatser för dröjsmålsränta och avkastningsränta. För att lagen skall bli lätt att tillämpa anser man att den lagstadgade räntan bör vara densamma för alla typer av fordringar.

För min del anser jag att utredningen har anfört bärande skäl för att avkastningsräntan bör sättas lägre än dröjsmålsräntan. Även om också avkastningsräntan bör bestämmas så, att den utgör ett visst incitament för gäldenären att betala kapitalfordringen eller på annat sätt få till stånd en uppgörelse, har uppenbarligen avkastningsräntan inte samma uppgift som dröjsmålsräntan att verka som påtryckningsmedel. På grund härav är det naturligt att bestämma räntenivån med utgångspunkt i de räntesatser som gäller för långfristiga lån och som vanligen understiger de räntesatser som de föreslagna reglerna om dröjsmålsränta bygger på, dvs. räntesatserna för checkkrediter och andra korta lån. Jag anser inte heller att det behöver uppstå några mera beaktansvärda tillämpningssvårigheter, om man har skilda räntesatser för avkastningsränta och dröjsmålsränta.

Klart är att avkastningsräntan liksom dröjsmålsräntan bör knytas till en rörlig måttstock. Skälen härtill är, som också utredningen har framhållit, särskilt starka när det gäller avkastningsränta, eftersom man kan räkna med att sådan ränta i större utsträckning utgår under längre tid och det då är speciellt viktigt att den anpassas efter det aktuella ränteläget och inte efter en i lag fastställd, fast räntefot. Jag biträder alltså förslaget att avkastningsräntan knyts till riksbankens diskonto. Jag anser vidare att den föreslagna räntenivån, två procentenheter över diskontot, utgör en lämplig avvägning. En regel härom bör således föras in i räntelagen.

När det därefter gäller frågan huruvida avkastningsräntan bör vara fast eller rörlig under den tid den skall utgå, anser utredningen att förhållandena ställer sig annorlunda än vid dröjsmålsränta. Enligt utredningen måste man räkna med att avkastningsränta ofta utgår under avsevärda tidsperioder, utan att någondera parten har praktisk möjlighet att genom betalning bringa fordringsförhållandet att upphöra. Som exempel nämner utredningen expropriation, där ränta inte sällan utgår under ett par år eller mer. Under tider när diskontot snabbt förändras vore det enligt utredningens mening föga tillfredsställande om ränteläget vid tillträdet av exproprierad fastighet skulle bestämma räntefoten för hela den tid under vilken ränta utgår. Utredningen anser vidare att det praktiska besväret med att räkna ut räntebeloppen säkerligen spelar mindre roll när det gäller avkastningsränta.

Med hänsyn till det sagda föreslår utredningen att avkastningsräntan skall beräknas efter det vid varje särskild tid gällande diskontot. Detta förslag har allmänt godtagits under remissbehandlingen.

För egen del har jag i det föregående förordat att dröjsmålsräntan

skall vara rörlig under den tid den utgår. Det är uppenbart att skälen för en sådan ordning är ännu starkare när det gäller avkastningsräntan. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag i denna del.

6.5 Vissa principfrågor

6.5.1 Räntelagens tillämpningsområde

Utredningen föreslår att räntelagen görs tillämplig endast på penningfordringar inom förmögenhetsrättens område. Mot detta har inte gjorts någon erinran vid remissbehandlingen. Även jag finner denna lösning lämplig. Givetvis bör analog tillämpning av räntelagens bestämmelser i viss utsträckning kunna förekomma på andra områden, t. ex. inom familjerätten, på samma sätt som den nuvarande lagstiftningen om ränta kan tillämpas analogt. Vissa fordringar av t.ex. familjerättslig art kan också preciseras på sådant sätt att förmögenhetsrättsliga regler blir direkt tillämpliga. Så kan exempelvis bli fallet, om skuldebrev utfärdas för att ge uttryck åt en familjerättslig underhållsskyldighet.

Under remissbehandlingen har det från något håll uttryckts önskemål om riktlinjer för lösningen av räntefrågor som kan uppkomma utanför räntelagens direkta tillämpningsområde. För egen del finner jag det emellertid knappast möjligt att, utöver vad jag nyss har sagt, ge några generella anvisningar rörande analog tillämpning av lagen. Hithörande frågor får liksom hittills lösas genom rättspraxis.

6.5.2 Ersättning för individuell ränteförlust

Gällande principer för dröjsmålsränta innebär att räntan utgår enligt en i förväg fastlagd räntesats, dvs. utan att man försöker uppskatta borgenärens förlust i det konkreta fallet. Enligt utredningens mening bör man även i fortsättningen hålla fast vid principen om en i förväg bestämd dröjsmålsränta. Det kan emellertid diskuteras hur långt man bör driva denna princip och om några undantag bör ske från den. Utredningen erinrar om att det på denna punkt råder vissa menings- skiljaktigheter mellan de nordiska länderna. I dansk rätt har man redan tidigare haft möjlighet att låta domstol skönsmässigt bestämma dröjsmålsräntan både när det gäller dagen då ränta skall börja utgå och räntefotens höjd. Enligt det föreliggande danska förslaget skall dessa möjligheter utvidgas. Även i Norge avser man att ge borgenären uttrycklig rätt att utöver dröjsmålsräntan erhålla ersättning för ytterligare ränteförlust.

Utredningens ståndpunkt är att man inte i svensk rätt bör införa en omfattande möjlighet till skönsmässig bestämning av dröjsmålsräntan. Enligt utredningens mening skulle en sådan möjlighet, särskilt som den i Sverige skulle innebära en fullständig nyhet, medföra en avsevärd

praktisk osäkerhet som endast delvis kunde upphävas genom tillkomsten av en betydande rättspraxis, något som kan dröja mycket länge. Utredningen framhåller också att det torde bli vanskligt för domstolarna att ta ställning till om en omständighet är av den särskilda karaktär att den bör medföra avsteg från den schematiskt bestämda dröjsmålsräntan.

Vad nu har sagts hindrar enligt utredningens mening inte att det i vissa fall kan finnas skäl att ta hänsyn till de individuella förhållandena. Detta bör ske dels genom att man ställer upp särskilda regler för vissa typer av fordringar, dels genom att man använder möjligheten till skadestånd.

Vad utredningen sålunda anfört har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. Inte heller jag har någon invändning mot utredningens synpunkter. Jag ansluter mig sålunda till utredningens ståndpunkt att man inte i räntelagen bör föra in någon regel som ger domstolarna möjlighet att i enskilda fall döma ut högre dröjsmålsränta än som följer av lagen. Skulle det inträffa att en person lider en ränteförlust som inte ersätts enligt reglerna om dröjsmålsränta och som skäligen bör gottgöras honom, bör han kunna kompenseras genom skadestånd. Till frågan huruvida detta bör föranleda ändring i skadeståndslagen ämnar jag strax återkomma. Jag vill emellertid här erinra om att 7 § skuldebrevslagen innehåller en regel som ger borgenär möjlighet att erhålla skadestånd vid kursförluster och liknande.

De synpunkter som nu har anförts beträffande dröjsmålsränta bör enligt utredningens mening gälla även i fråga om avkastningsränta. Jag är av samma uppfattning. Också när det gäller avkastningsränta och liknande räntor är det angeläget att ha enhetliga regler, som kan tillämpas utan noggrann prövning i det enskilda fallet. Detta innebär att avkastningsräntan bör vara schematisk och att borgenären i princip inte skall vara berättigad till särskild ersättning ens när han kan visa att hans individuella avkastningsförlust har varit större.

Lagstiftningen innehåller emellertid f.n. ett antal regler enligt vilka "skäligen ränta" eller motsvarande skall utgå. Som exempel nämner utredningen 5 kap. 15 § fastighetsbildningslagen (1970:988) samt ett flertal bestämmelser i vattenlagen (3 kap. 9 §, 6 kap. 11 §, 7 kap. 19 § m.fl.). Avsikten med dessa regler torde i flera fall ha varit att göra inte bara räntefotens höjd utan hela frågan om ränta till föremål för skönsmässig bedömning. Med hänsyn härtill anser jag liksom utredningen att bestämmelserna bör stå kvar oförändrade.

Som nyss nämndes bör möjligheten till skadestånd i vissa fall kunna användas, om en borgenär skäligen bör erhålla compensation för ränteförlust utöver vad som följer av räntelagen. Utredningen har föreslagit att man i skadeståndslagen (1972:207) tar in en allmän regel

om att man vid bestämmande av skadestånd skall ta skälig hänsyn till ränteförlust som har uppkommit under tid innan dröjsmålsränta börjar utgå. Samtidigt föreslås att man i räntelagen skall göra en hänvisning till skadeståndslagen.

För min del anser jag vissa skäl tala mot att man i skadeståndslagen tar in en regel av det innehåll som utredningen har föreslagit. Redan gällande principer torde innebära att skada till följd av betalningsdröjsmål kan utöver dröjsmålsränta ersättas genom skadestånd. Även ränteförlust eller räntekostnad som uppstår på annat sätt torde kunna ersättas skadeståndsvägen. En annan sak är att stora krav kan behöva ställas i fråga om bl.a. kausalitet och skadeförebyggande åtgärder för att skadestånd skall utgå.

Enligt min mening är det alltså inte med hänsyn till rättsläget nödvändigt att införa en uttrycklig regel om skadestånd för ränteförlust. Härtill kommer att de nya reglerna om dröjsmålsränta, som bl.a. innebär att sådan ränta i många skadeståndssituationer kommer att börja utgå tidigare än f.n., minskar utrymmet för att låta ränteförlust ersättas genom skadestånd. Utredningen har också själv förutsatt att den föreslagna regeln i skadeståndslagen skall få en restriktiv tillämpning.

Med hänsyn till det sagda förordar jag att man inte i skadeståndslagen tar in någon bestämmelse om ersättning för ränteförlust. I så fall blir det också onödigt att i räntelagen hänvisa till möjligheten att få skadestånd.

I vilken utsträckning man bör ta hänsyn till ränteförlust eller räntekostnad vid bestämmande av skadestånd får naturligtvis bli beroende av omständigheterna. Särskilt vid brottslig handling kan det emellertid vara motiverat att den skadeståndsskyldige åläggs utge ersättning för ränteförlust som har uppstått innan dröjsmålsränta börjar utgå. Reglerna om dröjsmålsränta vid skadestånd, som jag ämnar behandla i ett senare avsnitt, avser att säkerställa att den skadeståndsskyldige erhåller viss utredning samt har någon tid till sitt förfogande för betalning innan ränta börjar utgå. Vid brottsliga handlingar saknas ofta detta skäl för att ta hänsyn till den skadeståndsskyldige. Vid beräkning av den skadelidandes förlust bör man därför i dessa fall kunna ta hänsyn även till förlorad ränta och annan avkastning.

Ett annat skäl till att den som lider skada bör vara berättigad till skadestånd för ränteförlust är att han själv är okunnig om den förlust han lider eller om att han är berättigad till skadestånd för den. En sådan situation kan uppstå inte bara vid brottsliga handlingar, t.ex. bedrägeri eller förskingring, utan också när person- eller sakskada har uppstått till följd av oaktsamhet på den skadeståndsskyldiges sida.

En omständighet som i undantagsfall kan motivera att ersättning för

ränteförlust räknas in i skadeståndet är att utredningen är så komplicerad att den drar ut på tiden. Som jag senare skall återkomma till anser jag visserligen att den skadelidande bör kunna få rätt till dröjsmålsränta efter ganska kort tid, utan att han dessförinnan skall behöva lägga fram en alltför omfattande utredning. I den mån han kompenseras genom dröjsmålsränta skall naturligtvis ränteförlusten inte räknas in i skadeståndet. Vid svåra person- och sakskador kan det emellertid ibland inte undvikas att den skadelidande måste förebringa en förhållandevis omfattande utredning innan han kan göra anspråk på dröjsmålsränta, samtidigt som han fortlöpande ådrar sig förlust genom sjukvårdskostnader, förlorad arbetsförtjänst o.d. I så fall kan det vara befogat att skönsmässigt ta hänsyn till räntekostnader eller ränteförluster när man bestämmer skadeståndet.

Givetvis bör emellertid den skadelidande inte erhålla kompensation för förlorad avkastning på skadestånd som han kunnat erhålla tidigare om han då hade bestämt sig för att framställa krav. Det bör alltså krävas speciella omständigheter för att ersättning för ränteförlust skall utgå under tiden för utredning.

6.5.3 Anstånd m.m.

F.n. anses den principen gälla, att om det beror av borgenären att betalning inte sker på förfallodagen, utgår inte ränta så länge borgenärens dröjsmål består. Jag delar utredningens uppfattning att samma princip bör gälla enligt den nya lagstiftningen. Principen kan lämpligen komma till uttryck genom att man i räntelagen använder det uttryck som finns i 6 § skuldebrevslagen, nämligen att ränta utgår om betalningstiden "försittes".

Gällande lag innebär vidare att om gäldenären är i dröjsmål, så blir han skyldig att betala ränta även om dröjsmålet beror på force majeure. Även denna princip bör enligt utredningens mening behållas. Under remissbehandlingen har konsumentverket ifrågasatt det befogade i att ansvaret för dröjsmålsränta är rent strikt och att man inte tar hänsyn till någon form av social force majeure, när konsument på grund av sjukdom, arbetslöshet eller liknande hindras från att betala sina skulder. Enligt verkets mening bör en föreskrift om sådan social force majeure införas i räntelagen.

För min del har jag viss förståelse för konsumentverkets inställning. Frågan om undantag från skyldigheten att betala dröjsmålsränta på grund av force majeure e.d. torde emellertid ha ringa praktisk betydelse i de flesta fall. Är det fråga om ränta i samband med köp, torde det i första hand vara på kreditköpsområdet som regler om force majeure kan behöva övervägas. Som jag tidigare har sagt får emellertid frågor som rör kreditköp tas upp när kreditköpkommittén har avgett

sitt betänkande. Även på bankområdet kan naturligtvis dröjsmålsrättan ibland bli kännbar. Jag anser emellertid inte att man i detta sammanhang kan införa några regler som inskränker bankernas rätt att ta ut dröjsmålsränta i en *force-majeure*-situation.

På grund av det sagda anser jag liksom utredningen att räntelagens regler om dröjsmålsränta bör gälla så snart gäldenären försitter betalningstiden, oavsett av vilken anledning detta sker.

En annan fråga är huruvida anstånd från borgenärens sida skall medföra att ränta inte utgår under den tid anståndet gäller. Uppenbarligen kan ett av borgenären medgivet anstånd innebära såväl att han avstår från ränta under anståndstiden som att ränta skall utgå. Jag delar utredningens uppfattning att det måste bli en tolkningsfråga vilken innebörd som i ett särskilt fall skall tilläggas anståndet. Med hänsyn till de skilda omständigheter som kan förekomma bör man avstå från att i lagen ta in en regel om verkan av anstånd i räntehänseende.

I de fall där anståndet framgår mera indirekt, t.ex. av att borgenären underlåter att efter kort tid förnya sitt krav eller vidta åtgärder för att driva in sin fordran, anser jag liksom utredningen att anståndet i allmänhet inte bör tolkas så att det avser även ränteförpliktelsen. Detta skulle kunna medföra att skyldigheten att utge dröjsmålsränta lätt kunde upphöra eller upphävas, vilket skulle ge upphov till tveksamhet om vilket rättsläge som råder. Vad jag nu har sagt torde också överensstämma med nuvarande principer om verkan av borgenärs passivitet.

Utredningen diskuterar också frågan huruvida sådant anstånd som följer av särskilt meddelat moratorium skall medföra att även ränteförpliktelsen suspenderas under moratorietiden. I likhet med utredningen anser jag att ränta i allmänhet torde löpa under moratorietiden. Om förfallodagen är bestämd och denna inträffar medan moratorium råder, bör således ränta börja utgå vid den avtalade förfallodagen. Om å andra sidan förfallodagen inte är bestämd, kan borgenären vara förhindrad att framställa krav på fullgörande, men han bör likväl kunna framställa krav med verkan att fordringen skall börja löpa med ränta. Skulle emellertid gäldenären på grund av den omständighet som föranlett moratoriet vara förhindrad att disponera kapitalet, kan undantag från de nu angivna principerna vara befogat. Erinras bör också om regeln i 3 § tredje stycket moratorielagen (1940:300), enligt vilken regeringen kan meddela erforderliga bestämmelser om gäldenärs skyldighet att utge ränta på gäld med vars betalning anstånd åtnjuts.

6.5.4 *Ränta på skadestånd m.m.*

Om en köpare kräver skadestånd av säljaren i samband med att han

häver ett köp eller om köparen utan att häva kräver skadestånd, uppstår frågan hur kravet skall förräntas. Motsvarande fråga uppstår när en säljare yrkar skadestånd. Liknande frågor kan uppstå också i andra kontraktsförhållanden, t.ex. i arbetsförhållanden när någon har blivit obehörigen skild från sin anställning.

Hithörande frågor torde hittills ha bedömts enligt 9 kap. 10 § HB. Härvid torde man vanligen ha antagit att förfallodagen inte har varit bestämd i förväg och alltså bestämt räntan till fem procent från stämningdagen.

När det gäller skadestånd i utomobligatoriska förhållanden har krav på ränta regelbundet bedömts enligt 9 kap. 10 § HB, och i de flesta fall har regeln för fordran utan bestämd förfallotid tillämpats. Ränta har således i allmänhet utdömts bara från dagen för delgivning av stämning, även om ränta har yrkats från tidigare datum.

Såväl beträffande inomobligatoriska som utomobligatoriska skadeståndsförhållanden uppstår vissa problem genom att dröjsmålsränta enligt de nya reglerna inte skall räknas från stämningdagen utan viss tid efter det att krav har framställts. Man kan ifrågasätta om ett krav på skadestånd bör föranleda att dröjsmålsränta utgår på samma sätt som när det gäller andra typer av fordringar. Beaktas bör att det när skadeståndskrav framställs ofta råder ovisshet om huruvida skadeståndsskyldighet har uppstått och vilket belopp skyldigheten omfattar. Den mot vilken kravet riktas kan därför ofta inte bedöma omfattningen av sin skadeståndsskyldighet utan närmare utredning. De regler som har förordats i det föregående beträffande dröjsmålsränta har baserats på att sådan ränta normalt inte bör utgå förrän gäldenären haft tillfälle att överväga omfattningen av sin betalningsförpliktelse och haft ett visst rådrum för att fullgöra den. Den trettiodagarsfrist som har föreslagits för fordringar i allmänhet måste ofta bli otillräcklig vid skadeståndskrav, där gäldenären i första hand behöver tid för att utreda det faktiska sakläget och där den tid som behövs för fullgörande av betalning blir av mindre betydelse. Jag delar utredningens mening att detta fordrar särskilda regler.

Vad jag nu har sagt om gäldenärens behov av tid för att utreda sakläget gäller inte bara när det är fråga om att ge ut skadestånd utan också beträffande försäkringsersättning. Beaktas bör också att det ofta är försäkringsbolag som ger ut inte bara försäkringsersättning i egentlig mening utan också skadestånd.

Bestämmelser om när försäkringsgivare skall fullgöra sin betalningsskyldighet med anledning av inträffat försäkringsfall finns i 24 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal. Praktiskt sett innebär dessa regler att om bedömningen av försäkringsbolagets betalningsskyldighet inte fordrar särskild utredning, så inträder betalningsskyldigheten en månad efter det meddelandet om försäkringsfallet har kommit bolaget till

handa. Fordras däremot utredning kan tiden förskjutas, dock inte längre än till fjorton dagar efter den tid när utredningen förebragtes. Det framgår vidare av lagen (22 §) att den utredning som skall förebringas för att fristen på fjorton dagar skall börja löpa omfattar bara sådant som är tillgängligt för den som begär ersättning. Eftersom lagen direkt bestämmer vid vilken tid försäkringsbolaget skall fullgöra betalning, anses förfalldagen vara bestämd i förväg. Tillämpas de tidigare förordade reglerna om dröjsmålsränta beträffande fordringar med bestämd förfalldag, innebär det att dröjsmålsränta utgår, om betalning sker senare än som framgår av 24 § försäkringsavtalslagen.

Enligt utredningens mening råder det ett sådant samband mellan försäkringsersättning och skadestånd att det i princip bör gälla samma regler om dröjsmålsränta för de båda typerna av ersättning. Utredningen föreslår därför att i den mån det behövs utredning för att gäldenären skall kunna bedöma ett skadeståndskrav, så skall dröjsmålsränta börja utgå viss tid efter det att denna utredning har förebragts, på samma sätt som i fråga om försäkringsersättning som kräver utredning. Den tidsfrist som f.n. gäller enligt försäkringsavtalslagen, nämligen fjorton dagar efter förebringandet av utredning, måste emellertid enligt utredningen betraktas som anmärkningsvärt kort. Den står inte heller i samklang med de tidsfrister som räntelagen anvisar. Med hänsyn härtill föreslår utredningen att det såväl när det gäller försäkringsersättning som skadestånd skall gälla en tidsfrist om trettio dagar i hithörande fall.

Såväl i försäkringsfallet som när skadeståndskrav framställs kan det enligt utredningen uppstå fall där den normala tiden för utredning av betalningsskyldigheten inte räcker till, även om utredningen bedrivs med normal skyndsamhet och inga tidskrävande komplikationer inträffar. Utredningen har övervägt att föreslå en specialregel med tanke på dessa fall men har kommit till resultatet att tillräckliga skäl saknas för en sådan regel.

De nu berörda delarna av utredningsförslaget har mött viss kritik under remissbehandlingen. Från försäkringshåll framhålls att det mellan fordran på egentlig försäkringsersättning och fordran på skadestånd föreligger den skillnaden att förfalldagen i skadeståndfallen inte kan avtalsvis regleras i förväg. En bestämning av förfallotiden efter mönster av den dispositiva bestämmelsen i försäkringsavtalslagen skulle drabba gäldenärer som inte på minsta sätt kan klandras för försenad betalning. Det föreslås därför att bestämmelsen om tidsfrist vid skadeståndskrav förses med tillägg att fristen förlängs i den mån gäldenären kan visa att längre tid varit oundgängligen nödvändig för att utreda och bedöma kravet och någon försummelse inte ligger honom till last.

Skadeståndskommittén konstaterar att den föreslagna bestämmelsen

om dröjsmålsränta vid skadestånd innebär en inte obetydlig fördel för den skadelidande. Om han uppfyller de begränsade krav som ställs på honom, kan han vid dröjsmål räkna med att få ränta på skadeståndsbeloppet efter en mycket förmånlig räntesats. Detta synes helt befogat när det gäller krav mot den som skyddas av ansvarsförsäkring. Förhållandet kan emellertid vara ett annat när det gäller skadeståndskrav och motsvarande anspråk mot oförsäkrade. Enligt kommittén skulle man kunna tänka sig att inskränka den föreslagna bestämmelsen om dröjsmålsränta till att avse sådana skadeståndskrav där ansvarsförsäkring har praktisk betydelse och samtidigt de starkaste skälen finns att tillgodose de skadelidandes intressen, nämligen när det gäller person- och sakskador. Å andra sidan medger kommittén att det inte är lätt att finna en rimlig och lättillämpad ränteregler beträffande återstående ersättningsanspråk.

För egen del anser jag liksom utredningen att sambandet med försäkringsersättning gör det motiverat att låta samma tidsfrist gälla för betalning av skadestånd som för utgivande av försäkringsersättning, i de fall då utredning krävs för att resp. krav skall kunna bedömas. Beaktas bör att inte bara försäkringsersättning utan även skadestånd i många fall kommer att betalas av försäkringsbolag och att den typ av utredning som krävs i de båda fallen ofta är densamma.

Vid skadeståndskrav av normal beskaffenhet torde, liksom vid motsvarande krav på försäkringsersättning, en frist på trettio dagar från det den skadelidande har lagt fram utredning vara tillräcklig för att såväl försäkringsbolag som andra betalningsförpliktade skall kunna bedöma kravet och göra utbetalning. Däremot kan givetvis förhållandena ibland vara så komplicerade att den angivna tiden blir knapp. Liksom utredningen anser jag emellertid att det saknas tillräckliga skäl att föra in en särskild lagregel om längre tidsfrist för dessa fall. Inte heller anser jag det påkallat att ha olika regler beroende på vem skadeståndskravet riktar sig mot eller vad för typ av skadestånd det är fråga om. Jag vill påpeka att även om det är fullt motiverat att den mot vilken kravet riktar sig lägger ned tid på sin bedömning, så är det i allmänhet rimligare att tidsutdräkten i räntehänseende går ut över honom än över den skadelidande. Särskilt när det gäller försäkringsersättning är det dessutom angeläget att utbetalning sker utan onödigt dröjsmål. Jag vill också framhålla vikten av att räntelagens regler blir så enkla och lättillämpade som möjligt. Att de i något särskilt fall ger ett resultat som kan anses mindre tillfredsställande är en nackdel som får accepteras.

Med hänsyn till det anförda förordar jag att man i räntelagen tar in en regel att om fordran avser skadestånd eller annan sådan ersättning som inte kan fastställas utan särskild utredning, så börjar ränta på förfallet belopp utgå trettio dagar efter det att borgenären har

framställt krav på ersättning och lagt fram vederbörlig utredning. På motsvarande sätt bör i 24 § försäkringsavtalslagen föreskrivas att om försäkringsgivarens betalningsskyldighet är beroende av utredning, så förfaller försäkringsersättning till betalning trettio dagar efter det att utredning lades fram.

En särskild fråga är omfattningen av den utredning som borgenären skall prestera för att trettiodagarsfristen i räntelagen skall börja löpa. Utredningen talar i sitt lagförslag om utredning som "ankommer på" borgenären. Detta uttryck har mött viss kritik under remissbehandlingen. Bl.a. anser skadeståndskommittén att uttrycket leder tanken till reglerna om bevisbördan i skadeståndsmål, något som dock inte torde vara avsikten. Skadeståndskommittén anser att man hellre bör tala om utredning som "med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras" av borgenären.

För min del anser jag till en början att det inte som villkor för dröjsmålsränta enligt räntelagen bör krävas att borgenären lägger fram en lika omfattande utredning som kan krävas för att talan skall bifallas i en skadeståndprocess. Som utgångspunkt för bedömningen av vad som bör krävas kan tas bestämmelsen i 22 § försäkringsavtalslagen, där det sägs att den som gör anspråk på försäkringsersättning dels skall tillhandahålla försäkringsgivaren handling som finns tillgänglig, dels skall ge försäkringsgivaren andra upplysningar som står till buds. Jag finner det lämpligt att man i räntelagen använder det uttryck som har föreslagits av skadeståndskommittén, dvs. föreskriver att den som kräver skadestånd skall lägga fram den utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Jag återkommer till innebörden av detta uttryck i specialmotiveringen.

6.5.5 Regressanspråk

Till de fall där det kan uppstå tvekan i fråga om ränteberäkning hör situationer då en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer har infriat en skuld och därefter från medgäldenär helt eller delvis kräver tillbaka vad han har gett ut. Vidare kan nämnas fall då borgensman kräver huvudgäldenär eller medborgensman eller då försäkringsgivare som har utbetalt försäkringsersättning kräver skadeståndsskyldig med stöd av 25 § försäkringsavtalslagen.

Utredningen har övervägt om man i räntelagen bör föra in regler om ränteberäkning för de angivna situationerna. Mot detta talar emellertid enligt utredningens mening att de omständigheter som spelar in vid de nämnda regresskraven är speciella för de särskilda rättsförhållandena och att omständigheterna i sin tur har samband med andra regler som gäller för dessa rättsförhållanden. Enligt utredningen är det knappast möjligt att föreslå enhetliga regler om ränta som är oberoende av dessa

omständigheter. Utredningen anför vidare att den praktiska betydelsen av lagfästa regler på det berörda området inte torde vara särskilt stor. På grund härav anser utredningen att man inte bör införa några särskilda regler om ränta vid regressanspråk. Jag har samma uppfattning. Jag ämnar emellertid i specialmotiveringen återkomma till hur de allmänna reglerna bör tillämpas i fall då flera gäldenärer svarar solidariskt.

6.6 Räntelagen och specialreglerna

6.6.1 Allmänt

Förhållandet mellan 9 kap. 10 § HB och de specialregler om ränta som lagstiftningen om förmögenhetsrätt f.n. innehåller är rätt komplicerat och det är knappast möjligt att påvisa något konsekvent system. Ett antal viktiga lagar innehåller uttryckliga bestämmelser om dröjsmålsränta vilka hänvisar till 9 kap. 10 § HB. I andra fall anses detta lagrum tillämpligt utan att någon hänvisning förekommer. Det finns också i vissa lagar självständiga bestämmelser om dröjsmålsränta. Därjämte förekommer i lagstiftningen räntebestämmelser som inte avser dröjsmålsränta.

Som jag redan tidigare har förordat bör de centrala bestämmelserna om ränta tas in i räntelagen. I lagen bör således anges de allmänna förutsättningarna för dröjsmålsränta och räntefotens höjd. Lagen bör vidare innehålla vissa bestämmelser om ränta på ej förfallen fordran samt om avkastningsränta i enlighet med vad jag har föreslagit i tidigare avsnitt.

Jag delar utredningens uppfattning att de bestämmelser om ränta som f.n. finns i olika specialförfattningar i möjligaste mån bör ersättas med hänvisningar till räntelagen. Det bör då också framgå om hänvisningen avser dröjsmålsränta eller avkastningsränta. Jag återkommer senare till dessa författningar.

Som nyss antydde finns det f.n. författningar eller lagrum som saknar uttrycklig hänvisning till bestämmelserna om ränta i HB men som reglerar fall som kan anses jämställda med fall där uttrycklig hänvisning sker. Givetvis kan det ifrågasättas att även i dessa författningar eller lagrum föra in hänvisningar till räntelagen. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att detta får anses överflödigt. Liksom hittills måste man kunna tillämpa de allmänna bestämmelserna om dröjsmålsränta i åtskilliga fall där hänvisning saknas i speciallagstiftningen. Även om man exempelvis underlåter att föra in en hänvisning till räntelagen i 8 och 12 kap. jordabalken, torde detta inte kunna föranleda slutsatsen att ränta inte skall utgå vid dröjsmål med betalning av arrendeavgift eller hyra.

6.6.2 Försträckning och skuldebrev

I många fall av försträckning, framför allt banklån, kan man räkna med att avtal träffas om räntan. För de fall då avtal inte har träffats behövs lagregler. Uppenbarligen bör räntelagen tillämpas även på hit-hörande fordringar. Med hänsyn härtill bör den nuvarande hänvisningen i 6 § andra stycket skuldebrevslagen till reglerna om ränta i HB ersättas av en hänvisning till räntelagen.

I 6 § första stycket skuldebrevslagen föreskrivs f.n. att om ränta är utfäst i skuldebrev och betalningstiden försitts, så skall ränta utgå efter samma grunder som före förfallodagen. Denna princip får enligt utredningen anses vara av så allmän karaktär att den bör gälla även beträffande andra fordringar än sådana som grundas på skuldebrev. Utredningen föreslår därför att den berörda regeln utgår ur skuldebrevslagen och ersätts av en motsvarande bestämmelse i räntelagen. Bestämmelsen bör emellertid enligt utredningen kompletteras med en föreskrift att lagens regler om dröjsmålsränta skall gälla, om de leder till högre ränta än som skulle utgå om man låter räntan före förfallodagen fortsätta att löpa.

Vad utredningen sålunda föreslagit har godtagits av de flesta remissinstanserna. KO anser emellertid att man bör behålla den nuvarande principen att samma ränta som utgick före förfallodagen skall fortsätta att utgå efter denna dag, oavsett om räntan understiger den legala dröjsmålsräntan. Andra remissinstanser accepterar principen att högre ränta skall utgå efter förfallodagen än före men anser att frågan kan lösas på annat sätt än utredningen har föreslagit.

För egen del ansluter jag mig till utredningens uppfattning att räntelagen bör innehålla en bestämmelse om dröjsmålsränta beträffande fordran som före förfallodagen har löpt med ränta. Onekligen talar vissa skäl för att man därvid behåller den nuvarande principen om att samma ränta som löpte före förfallodagen skall fortsätta att utgå. Samtidigt kan man inte bortse från att det i praktiken är vanligt att en räntebärande fordran löper med högre ränta efter än före förfallodagen. I det föregående har jag också föreslagit att dröjsmålsräntan skall sättas högre än avkastningsräntan. Om den nuvarande principen behålls, uppstår vidare det otillfredsställande resultatet att en borgenär som har betingat sig en viss ränta före förfallodagen men låtit denna ränta understiga lagens dröjsmålsränta blir sämre ställd vid dröjsmål än den borgenär som har medgett räntefri kredit.

Med hänsyn till det sagda anser jag övervägande skäl tala för att man i räntelagen för in en regel om att en borgenär alltid har rätt till den dröjsmålsränta som följer av lagen. Å andra sidan anser jag inte att borgenären bör ges rätt till högre ränta än den avtalade i fall då denna

överstiger den legala dröjsmålsräntan. Detta innebär att jag ansluter mig till utredningens förslag.

Jag vill emellertid betona att de regler som jag nu har föreslagit är dispositiva liksom räntelagens bestämmelser i övrigt. Det finns givetvis inte något hinder för parterna att träffa avtal om att exempelvis den löpande räntan på en fordran skall fortsätta att utgå efter fordringens förfallodag, även om den legala dröjsmålsräntan därmed skulle komma att underskridas.

6.6.3 Köpeskilling m.m.

En från räntesynpunkt viktig grupp av fordringar avser köpeskilling samt liknande vederlag för nyttjande av egendom och för tjänster m.m. F.n. finns det i 38 § köplagen en specialregel om ränta på köpeskilling för lös egendom. Denna bestämmelse hänvisar till 9 kap. 10 § HB men innehåller dessutom en särskild regel för handelsköp.

Som utredningen har föreslagit bör hänvisningen i 38 § köplagen ändras så, att den i fortsättningen avser räntelagen. I övrigt bör i den angivna paragrafen tas in en specialregel om ränta för det fallet att säljaren har rätt att kräva betalning mot att gods eller dokument hålls köparen till handa. Jag återkommer till 38 § köplagen i specialmotiveringen.

När det gäller köp av fast egendom innehåller 4 kap. 25 § jordabalken en bestämmelse om ränta på köpeskilling som helt hänvisar till 9 kap. 10 § HB. För arrende och hyra saknas f.n. bestämmelser om dröjsmålsränta för normalfallen. Däremot finns bestämmelser om ränta vid retroaktiv betalning.

I enlighet med vad jag har sagt i ett tidigare avsnitt bör hänvisningen i 4 kap. 25 § jordabalken till HB ersättas av en hänvisning till räntelagen. Däremot anser jag det, som jag tidigare nämnt, överflödigt att sätta in hänvisningar till räntelagen i sådana lagrum som f.n. saknar hänvisning till HB.

Utöver de typer av fordringar som jag nu har angett har man att räkna med ränta på penningfordringar vid olika avtal som inte är direkt reglerade i lag, bl.a. entreprenadavtal, avtal om olika slag av tjänster, t.ex. reparationsarbeten och service, samt hyra av lös egendom. Dessa fordringar kan, då betalning inte krävs ut, vanligen helt jämföras med köpeskillingsfordringar. Även här bör alltså räntelagens regler vara tillämpliga.

När det gäller utgångspunkten för dröjsmålsränta har jag tidigare förordat att man i räntelagen skall skilja mellan fordringar med och utan bestämd förfallodag. Denna distinktion skall givetvis tillämpas också vid köp, hyra och andra avtalstyper, även om bedömningen inte blir densamma vid alla dessa typer. Jag ämnar i specialmotiveringen

närmare gå in på frågan om bestämd resp. obestämd förfallodag vid köp. Vidare avser jag att något beröra konsekvenserna av kravet på att en fordran skall vara förfallen för att dröjsmålsränta skall utgå.

6.6.4 Följdändringar till räntelagen i övrigt

Utöver de nyss berörda ändringarna i skuldebrevslagen och köplagen bör ändringar till följd av räntelagen göras i bl.a. ärvdabalken, utsökningslagen (1877:31 s. 1), sjölagen (1891:35 s. 1), lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag, konkurslagen (1921:255), lagen (1955:416) om sparbanker, förköpslagen (1967:868), förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag, lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom, lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg, väglagen (1971:948), expropriationslagen (1972:719), lagen (1973:1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m., ledningsrättslagen (1973:1144), anläggningslagen (1973:1149) och gruvlagen (1974:342). Jag återkommer till dessa författningsändringar i specialmotiveringen.

Nämnas bör emellertid i detta sammanhang att flera av de angivna författningarna innehåller bestämmelser om diskontering av fordringar (se exempelvis 150 § 1 mom. utsökningslagen, 138 § tredje stycket konkurslagen och 28 § lagen om exekutiv försäljning av fast egendom). I bestämmelserna föreskrivs att diskontering skall ske efter fem procent. Utredningen har ansett att dess uppdrag inte innefattar frågan om lämplig räntefot vid diskontering och föreslår därför inte någon ändring i de ifrågavarande bestämmelserna. Även jag finner att dessa regler bör lämnas oförändrade i detta lagstiftningsärende.

I ett föregående avsnitt har jag förordat att den hänvisning till HB som f.n. finns i 4 kap. 25 § jordabalken skall ersättas med en hänvisning till räntelagen. Dessutom bör räntebestämmelserna i 12 kap. 53 och 60 §§ samt 13 kap. 19 § jordabalken ändras. Dessa ändringar återkommer jag till i specialmotiveringen.

Även 6 kap. 3 § jordabalken, som handlar om panträttens innebörd, innehåller en regel om ränta. I paragrafen föreskrivs att när myndighet vid utsökning eller i annat fall fördelar medel mellan rättsägare i fastighet, så har borgenär rätt att för fordran, som är förenad med panträtt i fastigheten, med den företrädesrätt in-teckningen medför enligt lag få betalning ur medlen intill pantbrevets belopp. I den mån detta inte förslår, erhåller borgenären betalning ur medlen genom ett tillägg, som inte får överstiga femton procent av pantbrevets belopp jämte sex procent årlig ränta på detta belopp från den dag då fastig-

heten utmättes, konkursansökan gjordes eller de medel nedsattes som annars skall fördelas.

Utredningen diskuterar huruvida det angivna procenttalet sex procent bör bytas ut mot en hänvisning till räntelagen. Utredningen framhåller att det inom fastighetskrediten ofta förekommer långfristiga lån till lägre ränta än som följer av räntelagen, särskilt om man utgår från dröjsmålsräntan. Att hänvisa till räntelagen i stället för att som nu ange sex procent skulle därför inte motsvara syftet bakom den aktuella bestämmelsen (se härom prop. 1970:20, B 1 s. 277 f.). Enligt utredningen torde också en fixerad räntefot vara att föredra framför en växlande, sådan som räntelagen anger. Utredningen föreslår därför inte någon ändring i den berörda bestämmelsen.

Några remissinstanser kritiserar utredningens standpunkt. Ett par kreditinstitut framhåller att den föreskrivna räntan, sex procent, är helt otillräcklig. Från ett håll föreslås att bestämmelsen ändras antingen genom en hänvisning till räntelagen eller genom att borgenären får uppbära den i omslagsreversen fastställda räntan.

För min del finner jag det inte förenligt med panträttskonstruktionen i jordabalken att knyta den ränta som föreskrivs i 6 kap. 3 § till en varierande räntefot. En sådan anknnytning måste leda till ovisshet hos efterföljande rättsinnehavare när det gäller att bedöma värdet av deras säkerhet. Detta talar mot att man gör räntelagen tillämplig i dessa fall. Även i övrigt torde räntelagens bestämmelser passa mindre väl. Med hänsyn härtill föreslår jag liksom utredningen att man inte i detta sammanhang gör någon ändring i 6 kap. 3 § jordabalken.

Vid sidan av de författningar som jag hittills har angett är det även andra som innehåller bestämmelser om ränta. Detta gäller bl.a. vattenlagen (1918:523). Flertalet av vattenlagens räntebestämmelser anger att räntan skall vara skäligen eller beräknas efter skäligen räntefot.

Enligt utredningen behöver de allmänna reglerna i räntelagen inte i och för sig föranleda några ändringar i vattenlagens räntebestämmelser, sådana de nu är utformade. Utredningen framhåller att vattenlagen f.n. ses över av vattenlagsutredningen (Ju 1969:58) och att om det visar sig behövt att anpassa kvarstående ränteregler i vattenlagen till de allmänna bestämmelserna i räntelagen, så kan detta lämpligen ske i samband med de ändringar i övrigt som företas i vattenlagen. På grund därav föreslår utredningen inte nu några ändringar i nämnda lag.

Under remissbehandlingen har vattenlagsutredningen sagt sig dela uppfattningen att man i princip inte bör göra några ändringar i vattenlagens räntebestämmelser i detta sammanhang. Vattenlagsutredningen pekar emellertid på att det under senare tid har införts vissa nya ränteregler i 9 kap. vattenlagen. Av dessa regler innehåller 9 kap. 22 § en bestämmelse som motsvarar bestämmelsen i 6 kap. 16 §

expropriationslagen om ränta på expropriationsersättning. Denna bestämmelse i vattenlagen bör enligt vattenlagsutredningen ändras på motsvarande sätt som föreslås beträffande expropriationslagens ränteregler. Jag är för min del av samma uppfattning. Bestämmelsen kommer att behandlas närmare i specialmotiveringen. I övrigt anser jag inte att några ändringar i vattenlagen bör göras i detta sammanhang.

En räntebestämmelse finns vidare i 18 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken. Frågan om ändring i denna bestämmelse, som har visst samband med 31 § första stycket rättshjälpslagen (1972:429), får prövas i ett senare sammanhang.

Lagen (1944:705) om aktiebolag innehåller ett flertal bestämmelser om ränta. Med hänsyn till det pågående arbetet med en ny aktiebolagslag har emellertid utredningen inte funnit skäl att i detta sammanhang lägga fram några förslag i fråga om aktiebolagslagens räntebestämmelser.

För min del vill jag erinra om att ett förslag till ny aktiebolagslag har remitterats till lagrådet den 23 augusti 1974. Avsikten är att proposition skall avlämnas till riksdagen under våren 1975. Enligt förslaget skall emellertid den nya aktiebolagslagen inte träda i kraft förrän den 1 juli 1976, medan räntelagen, som jag senare skall återkomma till, bör träda i kraft ett år tidigare. Med hänsyn härtill anser jag att räntebestämmelserna i den nuvarande aktiebolagslagen bör anpassas till räntelagen. Jag återkommer till aktiebolagslagens räntebestämmelser i specialmotiveringen.

Lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar och lagen (1955:184) om bankrörelse innehåller föreskrifter om ränta som nära ansluter till motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen. Även dessa föreskrifter bör ändras i detta sammanhang.

I 63 § byggnadslagen (1947:785) finns vissa bestämmelser om skyldighet för fastighetsägare att betala ersättning för gatumark. Det föreskrivs också att fastighetsägaren enligt kommunens bestämmande skall erlægga skälig ränta på oguldet belopp från den dag då krav på ersättning framställts. Räntan får jämkas av länsstyrelsen.

Liksom utredningen anser jag att bestämmelserna om ränta i 63 § byggnadslagen är så speciella att de nu bör lämnas oförändrade. Detsamma bör gälla den motsvarande regeln om ränta i 27 § tredje stycket lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

5 kap. 15 § fastighetsbildningslagen (1970:988) innehåller en bestämmelse om att den som är betalningsskyldig vid fastighetsreglering i vissa fall skall utge skälig ränta på belopp som ej är betalt. Med hänsyn till de synpunkter som anfördes vid tillkomsten av fastighetsbildningslagen (se prop. 1969:128 s. B 432 f.) har utredningen funnit det mindre lämpligt att nu lägga fram förslag som berör räntan

vid fastighetsreglering. Jag är av samma uppfattning.

I 10 § 4 förordningen (1877:31 s. 51) om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall finnas en ålderdomlig bestämmelse om ränta vid "invisning" (betalningsanvisning). I betänkandet (SOU 1974:55) Utsökning XIII har lagberedningen föreslagit att bestämmelsen skall upphävas i samband med att en ny utsökningsbalk sätts i kraft. Det torde dock dröja innan lagberedningens förslag kan genomföras. Även om alltså den angivna bestämmelsen t.v. kommer att stå kvar anser jag dock liksom utredningen att man inte nu bör göra någon ändring i den.

Även växellagen (1932:130) och checklagen (1932:131) innehåller vissa bestämmelser om ränta (48 och 49 §§ resp. 45 och 46 §§). I samtliga fall anges att räntan skall beräknas efter den fasta räntesatsen sex procent. Som utredningen har framhållit kan den låga växel- och checkräntan anses innebära en nackdel för bankerna, eftersom det diskonto som bankerna tillämpar sedan många år har legat över sex procent. Både växel- och checklagen grundar sig emellertid på internationella konventioner. 1931 års Genèvekonventioner om gemensam växellag resp. checklag. Så länge Sverige är bundet av dessa konventioner kan någon ändring i de ifrågavarande räntebestämmelserna inte göras. Enligt min mening är det inte heller motiverat att nu frånträda konventionerna enbart för att kunna anpassa växel- och checkräntan till de allmänna bestämmelserna i räntelagen. I de andra nordiska länderna, där motsvarande problem föreligger, har man inte heller några planer på att vidta någon åtgärd beträffande växel- och checklagskonventionerna. Att frågan nu får anstå utesluter givetvis inte att den kan komma att tas upp i annat sammanhang.

Som utredningen har framhållit är Sverige likaledes av traktatmässiga hänsyn förhindrat att ensidigt vidta någon åtgärd beträffande de räntebestämmelser som finns i konventionen om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg (CMR) och de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg (CIM) samt angående befordran å järnväg av resande och resgods (CIV).

29 § fjärde stycket lagen (1956:2) om socialhjälp innehåller en bestämmelse om att kommun i vissa fall är skyldig att till annan kommun utge ränta på ersättning för socialhjälp. Med hänsyn till att bestämmelsen har offentligrättslig prägel anser jag liksom utredningen att den inte bör ändras i detta sammanhang.

Utredningen nämner slutligen en räntebestämmelse i förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m.m. Jag delar utredningens mening att även denna bestämmelse har sådan karaktär att den faller utanför det nu aktuella lagstiftningsärendet. Jag föreslår alltså inte någon ändring i bestämmelsen.

6.7 Ikraftträdande m.m.

Enligt min mening behövs det inte någon särskild förberedelse för att näringslivet och enskilda personer skall kunna anpassa sig till den nya lagstiftningen. Jag föreslår därför att räntelagen och anslutande författningar får träda i kraft den 1 juli 1975.

Utredningen föreslår att till räntelagen skall fogas en övergångsbestämmelse enligt vilken lagen inte skall tillämpas på fordran på vilken ränta utgår vid lagens ikraftträdande. Förslaget har godtagits av de flesta remissinstanserna. Från något håll kritiseras emellertid att lagen görs tillämplig beträffande sådana äldre fordringar på vilka ränta inte utgår vid ikraftträdandet. Man menar att de bestämmelser som gällde när skuldförhållandet uppkom bör gälla även när betalningsskyldighet inträder.

För min del anser jag att den föreslagna bestämmelsen medger en praktisk och i flertalet fall lättillämpad övergång till de nya reglerna. Bestämmelsen medför visserligen att dröjsmålsräntan i en del fall kan bli högre än gäldenären trodde vid skuldens tillkomst. Som utredningen har framhållit kan emellertid en gäldenär inte räkna med att han vid underlåten betalning på förfallodagen skall få åtnjuta några särskilda fördelar. Vidare skulle det vara mycket opraktiskt om man lång tid efter lagens ikraftträdande skulle behöva räkna med fordringar som tillkommit före ikraftträdandet och som skulle bedömas enligt äldre rätt. Detta gäller särskilt när det är osäkert vid vilken tidpunkt en fordran skall anses ha uppstått och när förfallodagen inte är föreskriven vid fordringens uppkomst utan beror på uppsägning eller annan sådan åtgärd.

Med hänsyn till det sagda förordar jag att man inför en övergångsbestämmelse till räntelagen av det innehåll som utredningen har föreslagit. Bestämmelsen bör utformas så, att lagen inte gäller i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

Samtidigt med att räntelagen sätts i kraft bör 9 kap. 10 § HB upphävas genom en särskild lag. Som har påpekats under remissbehandlingen bör till den lagen fogas en övergångsbestämmelse enligt vilken de upphävda reglerna fortfarande skall gälla i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

Som utredningen har framhållit kan det diskuteras att ha en särskild övergångsregel beträffande avkastningsränta på betalning som går åter. Jag delar emellertid utredningens mening att en sådan specialregel inte är motiverad. Om den nyss förordade övergångsbestämmelsen till räntelagen tillämpas på återgångsfallet, torde resultatet bli att de nya reglerna om avkastningsränta kommer att gälla i fall då återbetalningsskyldighet uppstår efter ikraftträdandet. Av allmänna principer torde dock följa att ränta enligt de nya reglerna inte utgår för tid före ikraft-

trädandedagen. Skulle det undantagsvis ha uppstått skyldighet att utge avkastningsränta före den nya lagens ikraftträdande, blir de nya reglerna inte tillämpliga.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. räntelag,
2. lag om ändring i handelsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom,
4. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
5. lag om ändring i lagen (1936:81) om skuldebrev,
6. lag om ändring i ärvdabalken,
7. lag om ändring i jordabalken,
8. lag om ändring i utsökningslagen (1877:31 s. 1),
9. lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
10. lag om ändring i lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag,
11. lag om ändring i vattenlagen (1918:523),
12. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
13. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
14. lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse,
15. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,
16. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
17. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
18. lag om ändring i förköpslagen (1967:868),
19. lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
20. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
21. lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
22. lag om ändring i lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom,
23. lag om ändring i lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,
24. lag om ändring i väglagen (1971:948),
25. lag om ändring i expropriationslagen (1972:719),
26. lag om ändring i lagen (1973:1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m.,
27. lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144),

28. lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149),

29. lag om ändring i gruvlagen (1974:342).

I fråga om lagförslagen har samråd ägt rum, såvitt gäller förslaget under 24 med chefen för kommunikationsdepartementet, såvitt gäller förslagen under 14, 16, 17, 19 och 21 med chefen för finansdepartementet och beträffande förslaget under 29 med chefen för industridepartementet.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

8 Specialmotivering

8.1 Förslaget till räntelag

1 §

Paragrafen begränsar lagens direkta tillämplighet till förmögenhetsrättens område. Som jag redan har framhållit i den allmänna motiveringen (avsnittet 6.5.1) kan det emellertid komma i fråga att tillämpa lagen analogiskt inom exempelvis familjerätten.

I paragrafen utsägs direkt att lagen gäller endast fordran i pengar. Vad som skall gälla beträffande skyldighet att utge avkastning eller ersättning för avkastning vid försträckning i varor e.d. berörs således inte av lagen.

Paragrafen anger också att lagen är dispositiv, dvs. den gäller bara om inte annat är avtalat eller särskilt föreskrivet. När det gäller skälen för att lagreglerna har fått denna karaktär och inte till någon del gjorts tvingande får jag hänvisa till vad jag har anfört i avsnittet 6.1. Påpekas bör emellertid att det i vissa situationer av praktiska skäl är mycket svårt att i förväg träffa avtal om den ränta som skall utgå. I sådana fall blir givetvis räntelagens bestämmelser tillämpliga.

Från lagens tillämpningsområde undantas fall då annat är särskilt föreskrivet. Som jag har berört i den allmänna motiveringen (avsnittet 6.6.1) är det knappast möjligt att finna något konsekvent system i förekomsten av bestämmelser om ränta. Det är emellertid klart att särskilda bestämmelser om ränta som står kvar utan att hänvisa till räntelagen, t.ex. 48 och 49 §§ växellagen, inte berörs av denna.

Lagen innehåller inte någon uttrycklig hänvisning till handelsbruk. I likhet med utredningen anser jag emellertid att detta inte hindrar att det under speciella förhållanden kan föreligga handelsbruk av sådan beskaffenhet att det bör gå före lagens regler. Detta gäller särskilt om handelsbruket på grund av omständigheterna kan anses ingå i avtalsinnehållet eller om det även rör andra förhållanden som sakligt har nära beröring med räntan, t.ex. rätten till avkastning.

I detta sammanhang vill jag nämna något om kontokurant. Som

utredningen framhåller anses vid kontokurantförhållande ränta ofta böra utgå redan från det fordran uppstår, dvs. på det saldo som vid varje särskilt tillfälle räknas part till godo. Om kontokurantförhållande är avtalat torde ofta också räntefrågan vara löst genom avtalet. I andra fall torde ränta vid kontokurant böra löpa enligt handelsbruk, även om intet särskilt är avtalat. Detta kan alltså betraktas som ett exempel på att handelsbruk kan få företräde framför lagens regler.

I praxis har det inte sällan förekommit att borgenärer i fakturor o.d. ensidigt har fört in klausuler om ränta som avviker från vad som följer av lag. Särskilt torde sådana klausuler ha förekommit i samband med ansökningar om betalningsföreläggande. Enligt utredningen torde den juridiska giltigheten av sådana fakturaklausuler ofta vara tvivelaktig. Jag delar denna åsikt. I varje fall bör enligt min mening sådana ensidiga krav inte tillmätas betydelse i förhållandet mellan näringsidkare och konsument. Jag vill i detta sammanhang nämna att Sveriges domareförbund har hemställt hos justitiedepartementet om ändring i lagsökningslagen så att borgenär blir skyldig att i ansökan om betalningsföreläggande ange grund för yrkande om dröjsmålsränta som överstiger den lagstadgade. Framställningen övervägs f.n. inom departementet.

2 §

Första stycket upptar en allmän regel om ränta för tiden innan en fordran har förfallit till betalning. Bestämmelsen motsvarar 9 kap. 10 § första punkten HB. Jag har i avsnittet 6.3 behandlat denna regel, som inte har någon motsvarighet i utredningens förslag.

Andra stycket innehåller en regel om avkastningsränta när betalning återgår vid hävning av avtal. Skälen för denna regel har jag utvecklat i avsnittet 6.4 i den allmänna motiveringen. Bestämmelsen, som motsvarar 4 § i utredningens lagförslag, innebär att när betalning återgår på grund av att avtal hävs till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott eller på liknande grund, så utgår ränta för tiden från den dag betalningen erlades till den dag återbetalning sker eller ränta börjar utgå enligt reglerna om dröjsmålsränta. I enlighet med 5 § är räntefoten diskontot plus två procentenheter.

Regeln om avkastningsränta vid hävning av avtal torde i första hand bli tillämplig när köp går tillbaka. Som jag har påpekat i avsnittet 6.4 är emellertid tillämpningsområdet inte begränsat till denna avtalstyp. Vid sidan av köp av fast eller lös egendom kan regeln komma att tillämpas på alla andra slag av avtal där återgång av erlagd betalning kommer i fråga, t.ex. när hävning sker av entreprenadavtal, hyresavtal eller fraktavtal.

I många fall blir den som har utgett en penningprestation samt hävt avtalet också berättigad till skadestånd. I en sådan situation kan regeln

om avkastningsränta beaktas i samband med beräkning av skadeståndet. Vidare torde bestämmelsen analogivis kunna begagnas när en köpeskilling har betalats i sin helhet och det därefter blir bestämt att avdrag på köpeskillingen skall ske.

Om ett köp hävs sedan köparen har fått godset i sin besittning, blir han skyldig att återlämna godset. Likaväl som han är berättigad till ränta på erlagd köpeskilling kan han i sådant fall bli skyldig att utge avkastning av godset eller ersättning för nytta som han annars har haft av godset efter det att det har kommit honom till handa. Denna fråga berörs inte i förevarande paragraf. I vissa fall torde det emellertid vara naturligt att låta avkastningsräntan gå i kvittning mot de fördelar som köparen har haft genom att bruka godset.

Regeln om avkastningsränta avser endast fall där betalning går åter på grund av att avtal hävs eller på liknande grund. Med det senare uttrycket åsyftas bl.a. att avtalet är ogiltigt på grund av svek, handlande mot tro och heder e.d. Vid andra avtalstyper än köp kan uppsägning på grund av motpartens kontraktsbrott böra jämföras med hävning i trängre mening. Däremot omfattar regeln om avkastningsränta inte fall då betalning går åter enligt principen för *condictio indebiti*, när betalningsmottagaren är i god tro, och liknande fall. Vid *condictio indebiti* har betalningsmottagaren ett betydande godtrosskydd enligt svensk rätt, och det skulle inte stå i samklang med detta att ålägga honom skyldighet att betala ränta från det han har uppburit beloppet. Gränsfall kan otvivelaktigt uppstå, t.ex. vid återgång av avtal på grund av bristande förutsättningar på betalningsmottagarens sida och återkrav av betalning som mottagits utan svek men i ond tro. Bedömningen av dessa fall får överlämnas till rättspraxis.

Bestämmelsen om avkastningsränta avser inte fall då betalning går tillbaka på grund av något förhållande som är att hänföra till den betalande, t.ex. fall då köparen begår ett kontraktsbrott och säljaren som häver köpet blir skyldig att återbära köpeskilling som han har uppburit. I många sådana fall blir säljaren berättigad till skadestånd, och hans förmån av att ha uppburit och åtnjutit betalningen innan hävning sker kan då beaktas vid beräkningen av skadeståndet. Om inte skadestånd utgår torde säljaren, åtminstone som huvudregel, inte behöva utge ränta när han betalar tillbaka köpeskilling efter att ha hävt köp på grund av köparens förhållande. Vid köp på avbetalning blir den särskilda lagen (1915:219) om avbetalningsköp tillämplig, och avräkningen får då ske enligt vad som föreskrivs där. För övriga fall får det ankomma på rättstillämpningen att avgöra om omständigheterna motiverar ett avsteg från den nyss berörda huvudregeln.

Om hävning sker och den som har mottagit betalning blir skyldig återbära denna men dröjer därmed, bör dröjsmålsränta utgå i vanlig ordning. I de flesta fall torde 4 § första stycket bli tillämpligt, dvs.

dröjsmålsränta börjar utgå trettio dagar efter det att krav har framställts med erinran om ränteförpiiktelsen.

3 §

I enlighet med vad jag har förordat i avsnittet 6.2.1 görs i den nya lagen liksom i gällande rätt skillnad mellan fordringar med bestämd förfallodag och övriga fordringar när det gäller utgångspunkten för dröjsmålsränta.

Första stycket i förevarande paragraf, som motsvarar 2 § första stycket i utredningens lagförslag, innehåller huvudregeln beträffande fordran med bestämd förfallodag. Regeln innebär att om gäldenären i sådant fall försitter betalningstiden, så utgår dröjsmålsränta från förfalldagen. Genom att regeln ansluter sig till 9 kap. 10 § HB kan rättspraxis som rör denna bestämmelse vara vägledande även för framtiden, i den mån annat inte följer av särskilda föreskrifter i räntelagen eller annan lagstiftning.

Förfalldagen för en fordran kan vara bestämd antingen absolut, till en viss dag enligt kalendern, eller relativt, till en viss tid efter uppsägning eller inträffandet av en särskild händelse. I båda fallen är förevarande regel tillämplig. Det är likgiltigt om förfalldagen är bestämd genom avtal eller genom särskild lagbestämmelse. Det kan också inträffa att förfalldagen inte är uttryckligen avtalad mellan parterna men att den ändå framgår tydligt av parternas tidigare mellanhavanden. Om gäldenären har frihet att betala när som helst under en viss tidrymd, t.ex. under en angiven kalendermånad, anses betalning skola ske senast sista dagen av den angivna tiden, och även i detta fall är alltså förfalldagen bestämd.

Exempel på att förfalldagen är bestämd genom lag med en annan metod finns i 24 § försäkringsavtalslagen, där det föreskrivs att försäkringsgivarens betalningsskyldighet skall fullgöras en månad efter det meddelande om försäkringsfallet har kommit honom till handa, eller senast fjorton dagar efter det utredning av visst slag har förebragts. Jag återkommer senare till denna föreskrift.

I förevarande stycke anges att förfalldagen skall vara bestämd "i förväg". Med denna formulering avses att klargöra att när en skuld på grund av avtal eller uttrycklig bestämmelse i lag skall fullgöras vid anfordran (jfr 5 § skuldebrevslagen), så är förfalldagen inte att betrakta som bestämd i räntelagens mening. Från denna regel föreskrivs emellertid undantag i andra stycket av förevarande paragraf och i 38 § köplagen.

Liksom utredningen anser jag att det kan övervägas att som en ytterligare förutsättning för att dröjsmålsränta skall utgå från en i förväg bestämd förfallodag kräva att fordringens belopp skall vara bestämt. Till förmån för att införa ett sådant krav kan anföras att det

ligger i linje med det allmänna skälet för att låta dröjsmålsränta utgå omedelbart från den bestämda förfallodagen, nämligen att gäldenären förutsätts ha kunnat planera betalning senast på den dagen. I likhet med utredningen har jag emellertid kommit till den uppfattningen att lagtexten inte bör innehålla något krav på bestämt belopp. Det kan nämligen lätt uppstå tvekan om huruvida beloppet kan anses bestämt i förväg eller ej. Särskilt vid köp och liknande avtal skulle en regel som kräver att beloppet är bestämt kunna bli svårtillämpad. Skuldebrev torde däremot sällan vara utställda på sådant sätt att det blir någon skillnad om man ställer krav på att beloppet skall vara bestämt eller ej.

Det förhållandet att det i lagtexten inte nämns att beloppet av en fordran skall vara bestämt betyder emellertid inte att det skulle vara helt utan betydelse, om beloppet är känt för gäldenären när han skall betala eller ej. Tvärtom torde, när det ankommer på borgenären att precisera fordringens belopp och han underlåter att göra det, den försening av betalningen som uppstår därigenom vara att hänföra till borgenären, och gäldenären blir då inte skyldig att utge dröjsmålsränta. Det kan inte heller uteslutas att om förfallodagen är avtalad och det ankommer på borgenären att precisera beloppet, exempelvis genom att sända en specificerad räkning, gäldenären inte råkar ut för dröjsmåls-påföljder om borgenären preciserar sitt krav alltför sent, t.ex. samma dag som betalning bör ske. Om av annat skäl gäldenärens skuld är på obestämt belopp, så att han inte vet hur mycket han skall betala, torde på liknande sätt förfallodagen inte kunna betraktas som bestämd, även om det till äventyrs har varit klart när betalning skulle ha skett ifall beloppet då hade varit preciserat.

I enlighet med vad jag har förordat i avsnittet 6.5.3 används i lagtexten uttrycket "försittes betalningstiden". Med detta uttryck markeras att dröjsmålsränta inte utgår när visserligen betalning inte sker på den bestämda förfallodagen men detta beror på borgenären eller händelse som är att hänföra till honom. Den situationen att borgenären beviljar anstånd med betalningen har jag berört i avsnittet 6.5.3.

Förevarande bestämmelse innebär att ränta utgår från förfalldagen, alltså inte från och med denna dag. När betalningen försenas på grund av dröjsmål på borgenärens sida, utgår ränta från det dröjsmålet upphört.

I enlighet med vad jag har anfört i avsnittet 6.5.5 innehåller räntelagen inte några särskilda regler om ränta vid regresskrav. Fråga uppkommer emellertid från vilken tidpunkt dröjsmålsränta skall räknas, om en fordran med bestämd förfallodag infrias av en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer och han därefter framställer regresskrav mot medgäldenär. Liksom utredningen anser jag att ränta bör utgå från den bestämda förfallodagen även vid regresskravet. Från den

gäldenärs synpunkt som utsätts för regresskravet är nämligen förfalldagen att betrakta som bestämd i förväg, och han bör därför vara beredd att betala den dagen. Den omständigheten att en medgäldenär i första hand infriar skulden bör inte medföra någon lättnad i den andres skyldighet att utge dröjsmålsränta på det belopp som slutligen skall stanna på honom.

Vad jag nu har sagt förutsätter emellertid att den krävande gäldenären antingen själv har betalat senast på förfalldagen eller att han vid betalning har utgett dröjsmålsränta enligt huvudregeln. Har borgenären låtit sig nöja med betalning efter förfalldagen utan att kräva ränta, kan givetvis den gäldenär som har betalt och sedan söker regress inte kräva ränta förrän från tiden för sitt utlägg.

Andra stycket, som motsvarar 2 § andra stycket i utredningens lagförslag, innehåller en specialregel som preciserar utgångspunkten för beräkningen av dröjsmålsränta på fordran som grundar sig på sysslomans eller annans skyldighet att redovisa medel som han har mottagit av uppdragsgivaren eller tredje man. I sådana fall utgår ränta från dagen för redovisningen eller, om denna inte avges i rätt tid, från den dag då redovisning bort ske.

Redovisningsskyldighet anses vara karakteristisk för sysslomannaavtal och liknande förhållanden som beror på lag, t.ex. förmyndares förhållande till den omyndige i fråga om egendom som förmyndaren förvaltar. Men sådan skyldighet kan förekomma även utanför sysslomannaförhållanden i vidsträckt mening, t.ex. om någon får annans egendom om hand obehörigen eller av misstag.

Redovisningsskyldighet är inte reglerad genom lagregler av generell karaktär men förekommer ändå som ett centralt begrepp i vissa betydelsefulla rättsregler. I 10 kap. 1 § brottsbalken föreskrivs ansvar för förskingring för den som åsidosätter vad han har att iaktta för att kunna fullgöra sin skyldighet att utge eller redovisa för egendom som han har fått i besittning för annan på grund av avtal eller ställning. Lagen (1944:181) om redovisningsmedel bygger likaså på begreppet redovisningsskyldighet, och förarbetena till denna lag har ansetts ge vid handen att begreppet där är avsett att ha samma innehåll som i förskingringsparagrafen. I båda fallen förutsätts i stort sett begreppet redovisningsskyldighet som bekant.

Redovisningsskyldigheten är sålunda straffrättsligt sanktionerad och är dessutom förenad med ett sakrättsligt privilegium för den redovisningsberättigade. Dennes rättighet skiljer sig därigenom klart från exempelvis en säljares rätt till köpeskillning eller en försträkningsgivares rätt att återfå det försträckt beloppet. En annan sida av redovisningsskyldigheten är förpliktelsen att lämna uppgifter till den redovisningsberättigade, ofta vid olika tillfällen under skyldighetens bestånd och regelbundet vid upphörandet av det rättsförhållande som

konstituerar skyldigheten. Även häri visar sig en olikhet mot exempelvis en köparens och en låntagares förpliktelser. Civilrättsligt sett innefattar redovisningsskyldighet ofta en förpliktelse att utge ränta eller annan avkastning även för tiden innan rättsförhållandet upphör. Den närmare beskaffenheten av denna förpliktelse får antas bero av de regler som är karakteristiska för sysslomannaskapet och andra fall av redovisningsskyldighet. Det skulle föra för långt att här gå in på frågan i vilken utsträckning en syssloman är skyldig att göra omhändertagna medel räntebärande och vilka sanktioner som kan träffa honom om han skulle försumma det.

När det gäller tiden efter det att den redovisningsskyldige har lämnat eller borde ha lämnat slutredovisning är det fråga om en dröjsmållssituation. I avsaknad av särskilda bestämmelser skulle den bedömas enligt räntelagens allmänna regler om dröjsmålsränta, med bl.a. den skillnad mellan fordringar med och utan bestämd förfallodag som görs där. En tillämpning av dessa regler överensstämmer dock inte med nuvarande rättspraxis, och en sådan tillämpning synes inte heller vara lämplig för framtiden. Mot denna bakgrund har bestämmelsen i förevarande stycke ställts upp.

Räckvidden av bestämmelsen är såtillvida begränsad som regeln endast avser fordran i pengar, på vilken ränta kan utgå, och inte andra fall av redovisningsskyldighet beträffande egendom. Avgörande för regelns tillämplighet är om någon har innehaft egendom på sådant sätt att han bort betrakta den som ett främmande värde vilket tillkommer annan och om han på grund därav blivit skyldig att utge pengar.

Åtskilliga sådana fall är reglerade i särskild lagstiftning. Som det mest allmänna fallet kan betraktas sysslomans skyldighet enligt 18 kap. 1 och 9 §§ HB. Vidare kan erinras om förmyndares och god mans redovisningsskyldighet (se 16 kap.1 § och 18 kap. 8 § föräldrabalken). Boutredningsman är redovisningsskyldig enligt 19 kap. 15 § ärvdabalken. En utvidgad redovisningsskyldighet för boutredningsman har föreslagits i prop. 1974:142. Lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande innehåller bestämmelser om redovisningsskyldighet i 7 och 13 §§. Även beträffande god man enligt lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt (14 §) är sådan skyldighet föreskriven. Delägare i handelsbolag eller enkelt bolag kan bli redovisningsskyldig enligt 11 eller 47 § lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag. När det gäller sjölagen (1891:35 s. 1) kan nämnas huvudredares redovisningsskyldighet enligt 48 § och befälhavares redovisningsskyldighet enligt 68 §.

Redovisningsskyldighet föreligger emellertid i många fall även utanför det lagreglerade området. Sådan skyldighet kan exempelvis uppstå då betalning av misstag eller annan anledning sker till fel person. Om någon som innehar annans egendom säljer denna, torde

ofta redovisningsskyldighet inträda med avseende på substitutet. Det är emellertid inte möjligt att här uttömmade och exakt ange när det uppstår sådan redovisningsskyldighet som bör falla under förevarande bestämmelse. Vissa uttalanden på denna punkt, till vilka jag kan ansluta mig, har gjorts av utredningen (betänkandet s. 118 – 120).

I lagtexten anges att fordringen skall avse medel som den redovisningsskyldige har mottagit av huvudmannen eller av tredje man. Ordet "huvudmannen" åsyftar såväl uppdragsgivare som annan till vars förmån redovisningsskyldigheten gäller. Men medlen kan också ha erhållits från tredje man, ett fall som är särskilt praktiskt när någon har försålt annans egendom – behörigen eller obehörigen – och därvid uppburit medel som tillkommer huvudmannen. Regeln avser emellertid inte fordran som huvudmannen kan ha mot den redovisningsskyldige t.ex. på grund av att denne har erhållit förskott på arvode e.d. som inte helt har gått åt.

Regeln innebär i första hand att om redovisningsräkning läggs fram i normal ordning men beloppet ändå inte betalas ut genast, så utgår dröjsmålsränta omedelbart. Det kan förekomma att den redovisningsskyldige avger redovisningsräkning men avvaktar godkännande eller invändning från den redovisningsberättigades sida, innan utbetalning sker. Detta fall bör bedömas så, att räkningen endast innefattar ett förslag, vilket blir definitivt efter viss kortare tid om protest uteblir. Skulle särskild redovisningsräkning inte anses nödvändig – den redovisningsskyldige är exempelvis ostridigt skyldig att utan avdrag utge ett belopp som han har uppburit för annans räkning – skall ränta utgå från det att betalning hade bort ske. Om redovisningsräkning inte avges i rätt tid utgår dröjsmålsränta från den dag då redovisning hade bort äga rum.

När redovisningsräkning bör avges får bedömas enligt innehållet i de lagbestämmelser, avtal eller rättsprinciper som annars är tillämpliga. Är det fråga om egendom som obehörigen innehas eller som trätt i stället för obehörigen innehavd egendom, inträder redovisningsskyldigheten omedelbart när medlen uppbärs. Förevarande regel medför då att dröjsmålsränta börjar utgå genast.

Ett särskilt problem, som även berör ränteberäkningen, uppkommer när en huvudman sedermera befinns berättigad till högre belopp än det som sysslomannen genom sin redovisning har förklarat sig villig att betala. Frågan rör närmast om ränta då skall utgå på det tillkommande beloppet från dagen för redovisning, resp. från dagen då redovisning borde ha skett, eller från den dag då den redovisningsberättigade framställde sådant krav som anges i 4 §. Liksom utredningen anser jag att detta problem bör lösas så, att i den mån kravet avser medel som omfattas av redovisningsskyldigheten, så bör ränta utgå från dagen då redovisning skedde eller borde ha skett, även om exempelvis vissa

belopp av misstag eller annan anledning inte har tagits upp eller tagits upp felaktigt. Om å andra sidan tvisten rör sysslomans arvode, som har dragits av från det belopp som denne haft att utge, bör samma principer tillämpas som annars beträffande arvode, dvs. ränta utgår endast i den mån krav framställts med angivande av ränteförpliktelsen. Situationen blir med andra ord densamma som om förskott lämnats på arvode, utan redovisningsskyldighet. Bara om kravet på arvode var uppenbart obefogat, så att den redovisningsskyldige inte haft rätt att begagna sig av möjligheten att kvitta anspråket mot skyldigheten att utge medel som tillkom huvudmannen bör regeln beträffande redovisningsfordran tillämpas.

Frågan vilken räntefot som bör tillämpas i redovisningsfallen ämnar jag återkomma till i specialmotiveringen till 6 §.

4 §

Paragrafen reglerar utgångspunkten för dröjsmålsränta vid fordringar som inte har en i förväg bestämd förfallodag och inte heller grundar sig på redovisningsskyldighet. Bestämmelserna, som motsvarar 3 § i utredningens förslag, ersätter den nuvarande femprocentsregeln i 9 kap. 10 § HB. Den viktigaste ändringen är att stämning inte längre skall utgöra förutsättning för att dröjsmålsränta skall börja utgå. Beträffande skälen för bestämmelserna får jag hänvisa till i första hand avsnittet 6.2.1 i den allmänna motiveringen.

Första stycket upptar huvudregeln om dröjsmålsränta på fordringar med obestämd förfallodag, medan andra stycket innehåller en specialregel för skadeståndskrav och fordringar av liknande karaktär. Tredje stycket innehåller en kompletterande regel om verkan av stämning o.d. när dröjsmålsränta inte förut har utgått.

Första stycket blir direkt tillämpligt exempelvis i kontraktsförhållanden, när den ena parten är skyldig att betala ett vederlag i pengar utan att tiden för betalningen är överenskommen i förväg. Ett enkelt och praktiskt exempel är att en hantverkare utför en reparation och sänder en räkning på sitt krav när arbetet har utförts. På grund av hänvisning i 38 § köplagen blir förevarande bestämmelser också tillämpliga i de vanliga fall där en säljare låter köparen få besittning till det sålda godset och sänder en räkning på köpeskillingen utan att särskild kredittid är överenskommen. Både vid avtal om tjänster och vid köp avser bestämmelserna såväl avtal där båda parter är näringsidkare som avtal mellan näringsidkare och konsument eller avtal mellan privatpersoner. På grund av hänvisning i 6 § skuldebrevslagen kommer bestämmelserna också att gälla när ett skuldebrev som inte löper med ränta är betalbart vid anfordran. Med eller utan stöd av särskilda hänvisningar i andra lagregler blir förevarande bestämmelser tillämpliga i ett stort antal andra fall. Liksom när det gäller 3 § kan tidigare rättspraxis

vara till vägledning vid tillämpning av bestämmelserna i den mån nya specialregler inte har kommit till i detta sammanhang.

Enligt bestämmelserna börjar dröjsmålsränta utgå trettio dagar efter det att borgenären har avsänt räkning eller annars framställt krav på betalning. Kravet skall avse bestämt belopp och innehålla en erinran om att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta.

I enlighet med vad jag har anfört i avsnittet 6.2.1 behöver kravet inte vara skriftligt utan kan ske muntligen, direkt eller per telefon. I sistnämnda fall kan det dock vara svårt för borgenären att styrka exempelvis att han har erinrat om räntepåföljden, och från den synpunkten kan skriftlig form vara att tillråda. Räntans höjd behöver inte anges i kravet.

Bestämmelsen om att kravet skall avse bestämt belopp kan behöva tillämpas något olika, beroende på omständigheterna. Om exempelvis beloppet skulle vara exakt känt för gäldenären men inte för borgenären, kan det inte fordras mer än att borgenären preciserar beloppet så mycket att något missförstånd inte kan uppstå.

Skulle det genom avtal vara överenskommet att dröjsmålsränta skall utgå, behöver kravet inte särskilt erinra om räntan. Detta följer av att räntelagen i sin helhet är dispositiv. I praktiken torde emellertid även i sådana fall kravet ofta åtföljas av en erinran om ränteförpliktelsen.

Jag vill i detta sammanhang liksom i den allmänna motiveringen erinra om att krav i vissa fall kan komma att omfattas av inkassolagens regler. I så fall gäller att kravet måste framställas skriftligen och att, om det avser ränta, den som framställer kravet skall särskilt ange räntesats, det belopp på vilket räntan beräknas och den tid ränteanspråket avser.

När det gäller den närmare beräkningen av trettiodagarsfristen blir 2 § lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämplig. Den dag då gäldenären senast måste betala för att undgå dröjsmålsränta är den sista dagen i trettiodagarsperioden.

I enlighet med vad jag har förordat i den allmänna motiveringen räknas trettiodagarsfristen från den dag då borgenären avlämnade eller avsände sitt krav. Eftersom ingen särskild regel har upptagits om att räkning eller annat meddelande går på mottagarens risk, torde av allmänna rättsgrundsatser följa att avsändaren bär risken för att en försändelse med en räkning kommer bort. Om försändelsen skulle återkomma såsom obeställbar och avsändaren därefter avsänder den på nytt till den riktiga adressen, kan han inte räkna det ursprungliga avsändandet som utgångspunkt för ränteberäkningen.

Den huvudregel som har behandlats nu är inte tillämplig, om undantagsvis krav försenas så mycket att det inte kommer fram inom trettiodagarsfristen. För detta fall föreskrivs i första stycket andra punkten att ränta inte utgår förrän kravet har kommit gäldenären till handa. Även denna regel har jag kommenterat i avsnittet 6.2.1 i den

allmänna motiveringen. Sammanställd med huvudregeln kan undantagsbestämmelsen sägas innebära att om kravet försenas på väg till gäldenären på grund av fel i postgången e.d., så minskar den räntefria tidsfristen i motsvarande mån, men att gäldenären dock alltid undgår skyldigheten att utge dröjsmålsränta om han betalar så snart kravet kommer honom till handa.

Det bör observeras att första stycket, liksom de övriga styckena i denna paragraf, gäller endast om fordringen är förfallen. Skulle borgenär framställa krav i den ordning som här anges för en fordran som inte är förfallen vid utgången av trettiodagarsfristen, utgår dröjsmålsränta först från det fordringen förfaller.

Att här gå närmare in på de olika reglerna om fordringars förfallotid är knappast möjligt. Eftersom kravet på att fordran skall vara förfallen får betydelse främst vid köp, kommer jag emellertid att något beröra denna fråga i motiveringen till 38 § köplagen. Jag ämnar också i det följande säga något om när skadestånd är förfallet till betalning.

Liksom när det gäller 3 § förutsätts enligt förevarande bestämmelser att betalningstiden "försittes". Dröjsmålsränta utgår således inte om det beror av borgenären att gäldenären inte betalar i tid. Att gäldenären på grund av force majeure är förhindrad att betala på förfalldagen hindrar däremot inte att ränta utgår. Har dröjsmålsränta börjat utgå, fortsätter den att löpa t.o.m. den dag då betalning sker.

Andra stycket innehåller, som tidigare nämnts, en specialregel beträffande skadeståndskrav och liknande fordringar. Regeln har behandlats i avsnittet 6.5.4 i den allmänna motiveringen.

Under regeln faller skadestånd såväl i utomobligatoriska förhållanden som i kontraktsförhållanden. Vidare omfattar regeln vissa typer av ersättning som rättstekniskt inte räknas som skadestånd. Såväl när det gäller skadestånd som annan ersättning är det dock en förutsättning att beloppet inte kan fastställas utan särskild utredning.

Som exempel på ersättning som faller under förevarande bestämmelse och som inte utgör skadestånd kan nämnas ersättning som säljare enligt 36 § köplagen har rätt till på grund av köparens dröjsmål med mottagandet av godset. Även den ersättning åt hyresgäst för avhjälpande av fel i förhyrd lägenhet som avses i 12 kap. 11 § jordabalken kan komma i fråga. Ytterligare exempel på ersättningsfall som omfattas av förevarande bestämmelse är sådan ersättning för värdeminskning resp. kostnad som avses i 5 kap. 2 och 3 §§ jordabalken, ersättning till arrendator för avhjälpande av brist enligt 9 kap. 18 § andra stycket jordabalken samt ersättning för utfört arbete enligt 9 kap. 19 § och 21 § första stycket jordabalken. Däremot bör inte ersättningskrav enligt 9 kap. 15 § jordabalken falla under regeln, eftersom det här finns en annan lämplig utgångspunkt för ränteberäkningen. Inte heller bör regeln omfatta fall då part är berättigad till

nedsättning i vederlag, t.ex. köpare av lös egendom enligt 42 och 43 §§ köplagen eller fastighetsköpare enligt 4 kap. 12 § jordabalken. Utanför regeln faller likaså arbetstagares krav på lön under uppsägningstid m.m. Den närmare avgränsningen av bestämmelsens tillämplighet får överlämnas till rättstillämpningen.

I och för sig skulle den nu aktuella bestämmelsen kunna tillämpas också på försäkringsersättning. Reglerna i 24 § försäkringsavtalslagen innefattar dock en specialreglering som formellt får företräde framför förevarande bestämmelse. Bestämmelsen kan emellertid tillämpas direkt om förfallodagen för försäkringsersättning av någon anledning inte kan anses bestämd.

Med att beloppet inte kan fastställas utan särskild utredning avses att det fordras utredning om de faktiska förhållandena, inte att det juridiska läget är komplicerat. Behovet av utredning kan avse såväl förutsättningarna för ersättningskyldighet över huvud taget, t.ex. om vållande föreligger när krav på skadestånd framställs, som beloppet, dvs. storleken av den ersättningskrävandes förlust.

Trettiodagarsfristen räknas från den dag borgenären har framställt krav på ersättning och dessutom lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. För det fall att kravet och utredningen undantagsvis skulle försenas, så att handlingarna inte kommer fram inom trettiodagarsfristen, föreskrivs att gäldenären inte är skyldig att betala ränta förrän han har fått del av kravet och utredningen.

I motsats till vad som gäller enligt huvudregeln i första stycket av förevarande paragraf behöver något bestämt belopp inte anges i kravet. Eftersom det ofta krävs ytterligare utredning innan skadeståndsskyldigheten kan fastställas och dröjsmålsrätten givetvis räknas på det slutligt fastställda beloppet, blir det av mindre betydelse att borgenären redan från början anger ett bestämt belopp. Det fordras inte heller att borgenären i samband med kravet anger att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta.

När det gäller omfattningen av den utredning som borgenären skall vara skyldig att lägga fram har jag redan i den allmänna motiveringen anfört att utredningen inte skall behöva vara lika omfattande som den utredning som kan krävas för att talan skall bifallas i en skadeståndsprocess. Hur mycket som i detta sammanhang bör fordras av den skadeståndskrävande får bero av omständigheterna. I den mån den mot vilken kravet riktar sig inte kan ta ställning utan kännedom om omständigheter som är uteslutande tillgängliga för den skadelidande, får det antas att denne inte har fullgjort vad som ankommer på honom förrän han har lagt fram uppgifter om dessa omständigheter. Det kan inte heller anses att den som kräver ersättning alltid har fullgjort sin skyldighet, om han exempelvis har fyllt i ett formulär som översänts av

ett försäkringsbolag, utan ibland kan mera omfattande aktivitet krävas. Vad beträffar prisnivån på skadad egendom – t.ex. värdet av en begagnad bil av vanlig typ – eller vedertagna normer för beräkning av ersättning för personskada, bör man däremot inte fordra att den som begär ersättning skall skaffa utredningen. Åtminstone om den mot vilken kravet riktas yrkesmässigt handlägger skadeståndskrav, bör det vara tillräckligt att den skadelidande på begäran lägger fram behövliga sakuppgifter.

Liksom övriga regler i paragrafen förutsätter även den nu aktuella bestämmelsen att fordringen är förfallen. På denna punkt får man tillämpa de regler som är speciella för rättsförhållandet i fråga. Häri föreligger ingen skillnad mot gällande rätt, och de normer som tidigare har utbildats berörs inte av räntelagen. I allmänhet torde en fordran på skadestånd vara förfallen i räntelagens mening i och med att krav har framställts och behövlig utredning lagts fram. En annan sak är att skadeståndsskyldigheten ofta inte kan slutligt fastställas förrän senare.

När sakskada har uppstått och den skadelidande kräver ersättning för återanskaffning, torde denna fordran ofta inte vara förfallen förrän han faktiskt har verkställt återanskaffningen och betalt. I den praktiskt ofta återkommande situationen att den ersättningsberättigade sänder räkning för reparation till ett försäkringsbolag, vilket betalar räkningen direkt till reparatören, uppstår således i allmänhet ingen fråga om dröjsmålsränta för räkningens belopp, även om reparationen sker åtskillig tid efter det att den skadelidande först framställde krav på skadestånd och lade fram utredning. En annan sak är att om försäkringsbolaget dröjer med att betala räkningen till reparatören, bolaget kan ådra sig skyldighet att betala dröjsmålsränta till denne. Om ett försäkringsbolag som sedermera befinns vara skyldigt utge visst belopp har vägrat att betala en räkning och denna därför har betalats av den skadelidande själv, kan likaledes dröjsmålsränta komma att utgå på räkningens belopp. Beträffande stilleståndsersättning får liksom hittills bedömas från fall till fall huruvida sådan förfaller successivt, t. ex. månad för månad, eller i sin helhet vid stilleståndstidens slut.

Om det i samband med att skadestånd fastställs bestäms att skadeståndsbeloppet skall betalas vid viss tidpunkt, blir det fråga om en fordran med bestämd förfallotid. Underlåter i sådant fall den skadeståndsskyldige att betala i rätt tid, blir regeln om dröjsmålsränta i 3 § tillämplig. Om skadeståndet skall utgå i form av livränta som förfaller vid olika bestämda tidpunkter, får naturligtvis dröjsmålsränta beräknas särskilt för varje post.

Ibland kan omständigheterna vara sådana att den skadelidande lider en ränteförlust för tid innan dröjsmålsränta börjar utgå enligt den nu behandlade regeln. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen bör man i vissa fall kunna ta hänsyn härtill i samband med att skadestån-

dets belopp fastställs.

I tredje stycket har tagits in en särskild bestämmelse om att ränta på förfallen fordran alltid utgår senast från det att gäldenären delges stämning. Med delgivning av stämning jämställs delgivning av ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande. Bestämmelsen har behandlats i avsnittet 6.2.1.

Ränta utgår från stämningdagen även om något tidigare krav enligt räntelagen inte har framställts, och det kan sålunda tänkas att gäldenären inte kommer i åtnjutande av någon trettiodagarsfrist. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen torde det dock vara sällsynt att stämning uttas och hinner delges gäldenären utan att borgenären dessförinnan har varit i kontakt med honom för att försöka få godvillig betalning till stånd och viss tid har förflutit därefter.

Bestämmelsen om ränta från stämningdagen gäller också skadeståndskrav, och den kan tillämpas även om behövlig utredning inte läggs fram förrän under processen. Om fordringen inte är förfallen utan förfaller först under processens gång, utgår dock ränta först från förfallodagen.

Liksom vid fordran med bestämd förfallodag kan det vid fordran för vilken förfallodagen är obestämd bli fråga om hur ränta skall beräknas när en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer infriar den gemensamma skulden och därefter anställer regresskrav mot medgäldenär. I sådant fall bör medgäldenären i allmänhet inte vara skyldig att utge dröjsmålsränta, såvida han inte själv har blivit krävd på det sätt som anges i förevarande paragraf och åtnjutit den föreskrivna fristen. I allmänhet innebär detta att gäldenären måste ha mottagit krav på bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Om flera personer är solidariskt skadeståndsskyldiga, måste var och en av dem ha erhållit krav jämte utredning. Undantag från de nu angivna principerna kan emellertid tänkas gälla på grund av särskilda omständigheter, t.ex. avtal vid rättsförhållandets uppkomst.

5 §

Denna paragraf, som motsvarar 5 § andra stycket i utredningens lagförslag, anger räntefoten vid avkastningsränta. Avkastningsräntan beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det vid varje tid gällande diskontot med ett tillägg av två procentenheter. Skälen för denna regel har utvecklats i avsnittet 6.4 i den allmänna motiveringen.

Under remissbehandlingen har från något håll föreslagits att uppgift om gällande diskonto skall publiceras i författning eller på annat liknande sätt. Jag anser dock inte att någon sådan publicering behövs. Uppgifter om diskontot och ändringar däri får stor spridning genom massmedia. Det är dessutom lätt att hos riksbanken eller annan bank ta

reda på vilket diskonto som gäller eller har gällt.

Regeln i denna paragraf avser, såvitt räntelagen angår, bara 2 § andra stycket, dvs. ränta vid återbäring av pengar efter hävning av avtal. På grund av hänvisningar i särskilda lagar kan emellertid regeln bli tillämplig även i andra fall. Däri ligger i själva verket också regelns främsta betydelse.

Avkastningsränta är avsedd att utgå till dess betalning sker eller till dess dröjsmålsränta börjar utgå i enlighet med reglerna härom. Detta utsägs direkt i 2 § andra stycket och avsikten är att detsamma skall gälla när ränta utgår på grund av hänvisning till räntelagen i specialbestämmelse. Även om ränteberäkningen härigenom kan bli något mera komplicerad än om en enhetlig räntefot tillämpades för hela den tid under vilken ränta utgår, torde likväl den nu angivna principen vara nödvändig. Bl.a. kan den omständigheten att en borgenär under en tid har varit berättigad till avkastningsränta inte utgöra något skäl till att han, när dröjsmål har uppstått, skulle få nöja sig med lägre dröjsmålsränta än annars.

Avkastningsränta är inte avsedd att utgå som ränta på ränta. I de fall där avkastningsränta blir aktuell kan det vanligen inte förrän i efterhand, när förfallotiden inträder, bestämmas hur stort det belopp är på vilket sådan ränta skall utgå, och ränta på ränta skulle då vanligen synas omotiverad. Ränta kan emellertid komma att utgå på ränta till följd av avtal eller regler som är karakteristiska för det särskilda rättsförhållandet.

6 §

Denna paragraf, som motsvarar 5 § första stycket i utredningens förslag, anger räntefoten vid dröjsmålsränta. Denna ränta beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det vid varje tid gällande diskontot med ett tillägg av fyra procentenheter. Beträffande skälen för denna regel får jag hänvisa till avsnitten 6.2.2 och 6.2.3 i den allmänna motiveringen.

Lika litet som avkastningsränta utgår dröjsmålsränta som ränta på ränta. Förfallen dröjsmålsränta som inte har betalats läggs alltså inte till kapitalet, hur länge dröjsmålsränta än utgår. Principen att dröjsmålsränta inte utgår som ränta på ränta är hävdvunnen, och jag har inte funnit skäl att låta den komma till uttryck i lagtexten. Undantag från principen kan emellertid gälla på grund av avtal eller särskilda bestämmelser i annan lagstiftning.

Förevarande paragraf är tillämplig även i fall som avses i 3 § andra stycket, dvs. när den som är redovisningsskyldig inte betalar sin skuld i tid. I det sammanhanget bör påpekas att syssloman enligt allmänna rättsgrundsatser ofta har att göra huvudmannens medel räntebärande under uppdragets bestånd och att han vid avgivande av redovisning då

har att tillgodoräkna huvudmannen den ränta som har flutit in. I den mån räntan hänför sig till tid före redovisningstillfället faller den utanför räntelagens regler om dröjsmålsränta. Om emellertid den redovisningsskyldige försitter betalningstiden i förhållande till huvudmannen, blir han skyldig att utge ränta enligt den räntefot som anges i förevarande paragraf, och det blir i sådant fall utan betydelse om han har haft medlen placerade till en lägre ränta än som motsvarar räntelagens regel.

Som utredningen har framhållit kan det emellertid tänkas att den redovisningsskyldige under den tid han har varit i dröjsmål faktiskt har lyckats uppnå bättre avkastning än som motsvarar den legala dröjsmålsräntan. I så fall bör den redovisningsskyldige vara pliktig att utge hela avkastningen, alltså även vad som överstiger den dröjsmålsränta som anges i lagen. Hans skyldighet att utge ränta bör alltså inte förminska av att han kommer i dröjsmål. Eftersom situationen får antas vara sällsynt och den angivna principen är ganska självklar, har jag inte ansett det nödvändigt att ta in en särskild bestämmelse härom i lagen.

7 §

Paragrafen innehåller speciella bestämmelser om dröjsmålsränta beträffande skuldebrev och andra fordringar som på grund av avtal löper med ränta före förfallotiden, exempelvis fordringar på köpeskillning med lång kredittid. Bestämmelserna, som i sak överensstämmer med 6 § i utredningens lagförslag, har behandlats i avsnittet 6.6.2 i den allmänna motiveringen.

Paragrafens huvudregel motsvarar 6 § första stycket skuldebrevslagen i dess hittillsvarande lydelse. Regeln innebär att om fordran löper med ränta när den förfaller till betalning och gäldenären försitter betalningstiden, så fortsätter ränta att utgå efter samma räntefot som gällde vid förfalldagen. Om emellertid den angivna räntefoten är lägre än den legala dröjsmålsräntan, dvs. den ränta som anges i 6 § räntelagen, så skall räntan höjas till den legala dröjsmålsräntans nivå. Är förfalldagen bestämd i förväg, utgår den högre räntan omedelbart från den dagen, om betalningstiden försitts. Skulle för redovisningsfordran bestämd ränta vara avtalad, utgår den högre räntan från den dag redovisning avgavs eller borde ha avgivits. I övriga fall måste förutsättningarna i 4 § vara uppfyllda för att den högre räntan skall börja utgå. Höjning sker alltså i princip först sedan borgenären har krävt betalning med erinran om räntepåföljden samt det därefter har förflutit trettio dagar utan att betalning har skett. Under tiden från förfalldagen till dess ränta skall börja utgå enligt 4 § utgår ränta enligt huvudregeln i förevarande paragraf, dvs. efter samma räntefot som gällde vid förfalldagen. Skulle borgenären inte framställa krav på det

sätt som anges i 4 § första stycket, får han även efter dröjsmålet nöja sig med den i avtalet angivna räntan, trots att denna är lägre än den legala dröjsmålsräntan. Om undantagsvis avtal innehåller bestämmelse om ränta vid skadeståndskrav, t.ex. att ränta utgår från det skada har uppstått, fordras för att högre ränta skall utgå att krav har framställts och utredning förebragts samt gäldenären åtnjutit frist. Om den räntefot som gällde vid förfallodagen är högre än den legala dröjsmålsräntan, är givetvis huvudregeln i paragrafens första punkt tillämplig under hela den tid dröjsmålet varar.

Vid remissbehandlingen har från något håll begärts klarläggande av hur bestämmelserna skall tillämpas i fall då det i skuldebrevet föreskrivs att kapitalbeloppet successivt skall justeras efter t.ex. förändringar i konsumentprisindex medan räntan då i gengäld har satts förhållandevis lågt. Enligt min mening finns inte anledning att bedöma de berörda fallen på annat sätt än andra fall när räntan har satts lågt. Är den ränta som löper före förfallodagen lägre än den legala dröjsmålsräntan, skall alltså den högre räntan utgå i enlighet med vad jag nyss har angett.

Under remissbehandlingen har också berörts frågan om man vid tillämpningen av förevarande bestämmelser skall ta hänsyn till de provisioner samt eventuella kredit-, expeditions- eller aviseringsavgifter som kreditgivaren anser sig ha rätt att ta ut av gäldenären. För min del anser jag att hithörande belopp inte kan räknas in i räntan.

Kreditköpkommittén diskuterar frågan huruvida fordran vid avbetalningsköp kan anses löpa med ränta som skall vara avgörande för dröjsmålsräntans höjd när kontraktsformuläret saknar klausul om dröjsmålsränta men innehåller en serie uppgifter som anknyter till räntetermer. I likhet med kommittén anser jag att fordran enligt sådant avbetalningskontrakt inte kan anses löpa med ränta i räntelagens mening. Jag vill betona att jag med uttrycket "löper med ränta" inte har avsett att åstadkomma någon saklig förändring i förhållande till den formulering som nu finns i 6 § skuldebrevslagen, dvs. att ränta skall vara utfäst.

Även enligt förevarande paragraf är det en förutsättning för dröjsmålsränta att betalningstiden försitts. Skulle underlåtenheten att betala bero på omständigheter som är att hänföra till borgenären, utgår således inte dröjsmålsränta, lika litet som annars enligt räntelagen. Avgörande är att gäldenären försitter betalningstiden för kapitalbeloppet av fordran. Att räntebetalning inte sker i rätt tid påverkar inte räntefoten för framtiden.

Övergångsbestämmelserna

I enlighet med vad jag förordat i avsnittet 6.7 föreskrivs i övergångsbestämmelserna att räntelagen träder i kraft den 1 juli 1975 men att

den inte gäller i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet. Detta innebär att om exempelvis en fordran har förfallit före ikraftträdandet och dröjsmålsränta har börjat utgå med sex procent till följd av reglerna i 9 kap. 10 § HB, så blir inte den nya lagen tillämplig. I enlighet med övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i HB, som jag strax skall återkomma till, fortsätter i stället räntan att utgå med sex procent, även om betalningen skulle dröja avsevärd tid efter räntelagens ikraftträdande. Om vid fordran utan bestämd förfallodag ränta har börjat utgå med fem procent på grund av att stämning har skett och delgetts gäldenären, kommer på motsvarande sätt denna ränta att fortsätta att utgå även efter det att räntelagen har trätt i kraft. Övergångsbestämmelserna till räntelagen, jämförda med övergångsbestämmelserna till skuldebrevslagen, innebär vidare att om skuldebrev på grund av avtal löper med ränta före förfallotiden, så blir efter dröjsmål den hittillsvarande regeln i 6 § första stycket skuldebrevslagen tillämplig, inte motsvarande bestämmelse i 7 § räntelagen. Den praktiska innebörden av detta är att om den avtalade skuldebrevsräntan är lägre än räntelagens dröjsmålsränta, så utgår inte den högre räntan ens om förfallodagen inträffar efter räntelagens ikraftträdande.

Att fordran har uppstått redan före räntelagens ikraftträdande är å andra sidan inte något hinder mot att lagen blir tillämplig, förutsatt att det inte före ikraftträdandet har uppstått skyldighet att utge ränta. Om exempelvis ett räntelöst skuldebrev har utfärdats före den 1 juli 1975 men förfaller först därefter, kommer dröjsmålsräntan att bestämmas av räntelagen.

Av övergångsbestämmelsernas formulering följer att det är utan betydelse huruvida ränta rent faktiskt har börjat erläggas före ikraftträdandet. Det avgörande är i stället om skyldighet att utge ränta har uppkommit till följd av lag eller avtal.

För att de nya reglerna om dröjsmålsränta på fordran utan bestämd förfallotid skall bli tillämpliga, krävs att de åtgärder som anges i 4 § vidtas efter ikraftträdandet. En borgenär kan alltså inte framställa krav före ikraftträdandet och därmed uppnå att ränta enligt 6 § börjar utgå tidigare än trettio dagar efter ikraftträdandet.

När det gäller avkastningsränta har jag i avsnittet 6.7 framhållit att övergångsbestämmelserna innebär att de nya reglerna får tillämpning i fall då återbetalningsskyldighet uppstår efter ikraftträdandet men att ränta enligt räntelagen inte utgår för tid före denna tidpunkt.

8.2 Förslaget till lag om ändring i handelsbalken

Genom denna lag upphävs 9 kap. 10 § handelsbalken samtidigt med att räntelagen införs. De upphävda reglerna skall emellertid fortfarande gälla i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före

lagens ikraftträdande. Beträffande den närmare innebörden av detta får jag hänvisa till vad jag har sagt i specialmotiveringen till övergångsbestämmelserna till räntelagen.

8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen om köp och byte av lös egendom

38 § köplagen innehåller f.n. en hänvisning till 9 kap. 10 § HB och därutöver en specialregel för handelsköp. Enligt den senare regeln kan ränta utgå även för tid innan dröjsmål har inträtt. Som en följd härav gäller väsentligt olika rättsgrundsatser för handelsköp och för civila köp.

Enligt utredningens mening bör man i fortsättningen låta samma principer gälla för de båda kategorierna av köp. För en sådan ordning talar enligt utredningen åtskilliga skäl. Det kan anses mindre tillfredsställande att ge olika regler för handelsköp och andra köp, eftersom detta innebär att köparens skyldighet att utge ränta, förutsatt att han är köpman, beror av att även säljaren är köpman. Den regel som gällt för handelsköp ansågs redan från början mindre lyckad, och den torde inte motsvara affärspraxis. Tyngden av de argument som vid köplagens tillkomst anfördes till stöd för en undantagsregel för handelsköp minskas enligt utredningens uppfattning också avsevärt när ränta nu enligt räntelagen skall börja utgå förhållandevis kort tid efter det att räkning har avsänts.

Med hänsyn till det sagda föreslår utredningen att man i 38 § köplagen tar in en hänvisning till räntelagen som skall gälla beträffande både civila köp och handelsköp. Utredningen föreslår därutöver en tilläggsregel som skall täcka några av de situationer som nu faller under den särskilda regeln för handelsköp. Tilläggsregeln, som även den skall gälla för såväl civila köp som handelsköp, går ut på att om säljaren har rätt att kräva betalning mot att gods eller dokument hålls köparen till handa, så utgår dröjsmålsränta, även om förfalldagen inte är bestämd i förväg, från den dag säljaren framställer sådant krav samt, till följd av att betalning därvid inte erläggs, innehåller gods eller dokument. Regeln innebär alltså att under de angivna omständigheterna samma regel tillämpas som om förfalldagen vore bestämd. Angående skälen för denna regel anför utredningen att om säljaren har rätt att kräva betalning vid anfordran och innehålla gods eller dokument om betalning ej erläggs, så visar detta att köparen inte skall ha någon frist för betalning. Motivering saknas alltså att tillämpa räntelagens trettiodagarsfrist.

Vad utredningen sålunda föreslagit har inte mött någon invändning vid remissbehandlingen. Även jag ansluter mig till utredningens förslag. I enlighet härmed har i förslaget till ändring i 38 § köplagen

tagits in dels en allmän hänvisning till räntelagen, såvitt gäller ränta på köpeskillning, dels en specialregel om ränta för det fallet att säljaren har rätt att kräva betalning mot att gods eller dokument hålls köparen till handa.

Genom att 38 § köplagen hänvisar till räntelagen kommer avgörande betydelse att tillmätas den omständigheten huruvida förfallodagen för köpeskillningen är bestämd i förväg eller inte. Denna fråga har emellertid betydelse även i gällande rätt. I fråga om den gängse tolkningen av vad som gäller på denna punkt får jag hänvisa till utredningsbetänkandet (s. 56 och 57).

I situationer då förfallodagen inte är bestämd i förväg bör särskilt observeras att även om krav har skett i den ordning som anges i 4 § första stycket räntelagen, utgår inte ränta förrän köpeskillningen förfaller till betalning. Av 14 § köplagen följer att köparens betalningsskyldighet vanligen inte inträder förrän godset kommer honom till handa. Principen gäller också vid distansköp, trots att avlämnande anses ske när godset har omhändertagits av fraktförare eller bragts innanför fartygets sida (jfr 15 § köplagen). Som följd härav bör köparen, även om räkning har avsänts och kommit honom till handa inom den trettiodagarsfrist som anges i 4 § första stycket räntelagen, inte vara skyldig att betala köpeskillningen förrän godset har kommit fram. Dessförinnan är han inte heller skyldig att betala dröjsmålsränta.

Om köparens skyldighet att betala inte är betingad av att godset har mottagits, exempelvis därför att betalning enligt avtalet skall ske i förskott, förskjuts givetvis inte förfallodagen av att godset kommer fram till köparen senare än som antagits.

Om gods har sålts att betalas mot dokument, blir förhållandet delvis annorlunda. Det framgår nämligen av 71 § köplagen att köparen i sådant fall inte kan undandra sig betalning på den grunden att godset inte har kommit fram eller att han inte har haft tillfälle att undersöka det. I sådant fall blir emellertid förfallotiden beroende av att dokumentet har presenterats på sådant sätt som förutsätts för inträdet av köparens betalningsskyldighet, och räntelagen får tillämpas i anslutning därtill.

Vid tillämpningen av de nu angivna principerna får man emellertid göra undantag för det fall att mottagandet av godset har blivit fördröjt på grund av omständighet som är att hänföra till köparen. Ett exempel härpå är att det ankommer på köparen att hämta godset men han dröjer med detta. Om säljaren har avsänt räkning samtidigt med att godset hålls köparen till handa men denne dröjer med att hämta det tills mer än trettio dagar har gått efter det att räkningen avsändes, kan han således inte göra gällande att fordringen på köpeskillningen inte är förfallen. Ett annat exempel är att faran för godset under transporten ligger på köparen och skälet till att godset inte har kommit fram inom

trettiodagarsfristen från det att räkning avsändes är att godset har förstörts eller skadats under transporten. Köparen är under sådana förhållanden skyldig att ge ut köpeskillingen oavsett vad som har inträffat med godset, och han kan inte åberopa att godset inte har kommit fram till befrielse från skyldigheten att utge ränta inom den tid som annars gäller.

Den särskilda regeln i 38 § köplagen får sin främsta betydelse när inkasso sker av dokument genom bank eller annan eller när exempelvis speditör som har mottagit godset från säljaren för dennes räkning kräver betalning mot att köparen erhåller godset. Om köparen i detta fall betalar inom sådan tid att säljaren inte gör bruk av sin rätt att innehålla dokument resp. gods, uppstår ingen fråga om dröjsmålsränta. Skulle säljaren däremot när köparen inte betalar innehålla gods resp. dokument och senare utkräva köpeskillingen, utgår enligt den föreslagna regeln ränta från det kravet först framställdes.

Regeln gäller emellertid endast det fallet att säljaren till följd av att betalning inte erläggs innehåller gods eller dokument. Om säljaren avstår från sin rätt i detta avseende – antingen det beror på att han vill bevilja anstånd med betalningen eller avståendet sker av annan anledning – blir de allmänna principerna i räntelagen tillämpliga. Om förfallodagen inte är bestämd, utgår alltså ränta bara om köparen inte betalar inom trettiodagarsfristen från kravet.

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen om försäkringsavtal

I 24 § första stycket försäkringsavtalslagen har gjorts den ändringen att den frist som försäkringsgivare har rätt till innan han behöver fullgöra sin betalningsskyldighet i fall då utredning krävs har förlängts från fjorton till trettio dagar. Angående skälen för denna ändring får jag hänvisa till avsnittet 6.5.4. I lagrummet har vidare bestämmningen "en månad" ändrats till trettio dagar.

8.5 Förslaget till lag om ändring i lagen om skuldebrev

I enlighet med vad jag har anfört i avsnittet 6.6.2 i den allmänna motiveringen ersätts de nuvarande reglerna i 6 § skuldebrevslagen av en erinran om att räntelagens bestämmelser gäller i fråga om ränta på skuldebrev. Av intresse är särskilt 7 § räntelagen, som närmast ersätter det hittillsvarande första stycket i 6 § skuldebrevslagen. Huvudregeln är liksom f.n. att om en fordran enligt skuldebrev löper med ränta när den förfaller till betalning och betalningstiden försitts, så fortsätter ränta att utgå efter samma räntefot som gällde vid förfallodagen. Den nyheten har dock föreslagits att om den avtalade räntefoten är lägre än

den legala dröjsmålsräntan, så höjs den till dröjsmålsräntans nivå. Jag hänvisar på denna punkt till specialmotiveringen till 7 § räntelagen.

Om ränta inte är utfäst i skuldebrevet, gäller f.n. enligt en uttrycklig bestämmelse i 9 kap. 10 § HB att gäldenären inte är skyldig att utge ränta för tiden före förfallodagen. Denna princip kommer i departementsförslaget till uttryck i 2 § första stycket räntelagen.

8.6 Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken

22 kap. 5 §

Legat av oskiftat bo skall enligt 22 kap. 1 § ärvdabalken utges så snart det kan ske utan men för någon vars rätt är beroende av boets utredning. Denna regel om förfallotid kompletteras av regeln i 22 kap. 5 § ärvdabalken enligt vilken ränta efter fem procent skall börja utgå fyra månader efter testators död. Räntan kan alltså, åtminstone när boets beskaffenhet gör att utredningen blir tidskrävande, komma att börja utgå innan legatarien kan kräva att legatet utbetalas till honom. Det kan bl.a. med hänsyn till att den lägre räntefoten fem procent kommit till användning antas att ränteregeln syfte är att tillförsäkra legatarien en skälig förräntning på honom tillkommande penningbelopp i väntan på boutredningens slutförande. Situationen kan ses som ett specialfall av att medel skall förvaltas på sådant sätt att de ger skälig avkastning.

Utredningen föreslår att den fixerade räntesatsen fem procent byts ut mot en hänvisning till räntelagens regler om avkastningsränta. När den tidpunkt passerar vid vilken legatet enligt 22 kap. 1 § ärvdabalken skall utges kan emellertid situationen anses helt likvärdig med den som är för handen vid dröjsmål i allmänhet. Från den tidpunkten hör räntan enligt utredningen beräknas efter den högre räntefot som gäller för dröjsmålsränta.

Vad utredningen sålunda föreslagit har inte mött någon kritik vid remissbehandlingen. Även jag finner förslaget lämpligt. Den tid vid vilken legat skall utges enligt 22 kap. 1 § ärvdabalken är visserligen angiven på ett sätt som gör den mindre lämpad som utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta än som varit önskvärt. Emellertid är det motiverat att ränteregeln principiellt ger legatarien skydd mot ekonomisk förlust till följd av att utredningen obehörigen förhalas. Det får också förutsättas att krav på dröjsmålsränta framställs endast i uppenbara fall. Därvid torde det inte behöva uppstå några större svårigheter att bestämma utgångspunkten för beräkningen av den högre räntan.

Med hänsyn till det anförda har 22 kap. 5 § ärvdabalken ändrats i sak på det sätt som utredningen har föreslagit.

25 kap. 7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om återbäring av egendom i fall då den som dödförklarats sedermera befinns vara vid liv. I tredje stycket föreskrivs att då egendom återbärs skall också gäldas ränta eller avkomst för tiden efter det att innehavaren vann kunskap att annan ägde bättre rätt till egendomen eller stämning delgavs honom. Ordalydelsen tyder på att vad som här avses är den avkomst eller ränta som faktiskt har uppburits under den tid innehavaren har besuttit egendomen i ond tro.

Enligt utredningens mening bör förevarande situation närmast jämföras med den som råder när redovisningsskyldighet åvilar den som omhänderhar belopp vilket tillkommer annan. Jag delar denna uppfattning. I enlighet härmed har i paragrafen tagits in en bestämmelse om att ränta skall utgå efter den räntefot som enligt räntelagen gäller i redovisningsfallen. Beträffande möjligheten att innehavaren uppburit högre avkastning än den dröjsmålsränta som lagen anger hänvisar jag till motiveringen till 6 § räntelagen.

8.7 Förslaget till lag om ändring i jordabalken

4 kap. 25 §

I enlighet med vad jag har förordat i avsnittet 6.6.3 har den nuvarande hänvisningen till 9 kap. 10 § HB ersatts av en hänvisning till räntelagen. Vid köp av fast egendom torde förfallodagen för köpeskillingen oftast vara bestämd i förväg, varför det i regel torde vara 3 § första stycket räntelagen som blir tillämpligt. Undantagsvis kan dock 4 § första stycket få tillämpning. Räntefoten är i båda fallen den som anges i 6 § räntelagen.

12 kap. 53 §

För det fall att hyresgäst enligt hyresnämndens beslut eller enligt dom skall utge högre hyra för förfluten tid än som skolat utgå förut innehåller 12 kap. 53 § andra stycket jordabalken en föreskrift om ränta. I denna situation skall hyresgästen på överskjutande belopp betala sex procent ränta som om beloppet förfallit till betalning samtidigt med den förut utgående hyran. I beslutet eller domen får emellertid enligt tredje stycket i samma paragraf anstånd medges med betalningen av det överskjutande beloppet jämte ränta, om skäl föreligger till det.

I prop. 1974:151 med förslag till lag om bostadsdomstol m.m. har föreslagits att första och tredje styckena i förevarande paragraf ändras så, att det i stället för domstols dom blir fråga om beslut av bostadsdomstol. Vid upprättande av departementsförslaget har jag utgått från att förslagen i den angivna propositionen genomförs.

Som utredningen har föreslagit bör bestämmelsen i 12 kap. 53 §

andra stycket jordabalken anpassas till räntelagen. Det kan därvid konstateras att den ränta som det är fråga om utgår för tid före förfallodagen och inte är någon dröjsmålsränta i egentlig mening. I enlighet därmed har ränteregeln anknutits till 5 § räntelagen, dvs. det lagrum där räntefoten för avkastningsränta finns angiven.

Det överskjutande (retroaktiva) beloppet anses förfalla till betalning den dag då det avgörande varigenom höjningen har fastställts vinner laga kraft. Från denna dag är alltså hyresgästen i dröjsmål, om han inte betalar det överskjutande beloppet. Med hänsyn härtill föreskrivs i förevarande lagrum att räntan från den dagen beräknas efter den räntefot som anges i 6 § räntelagen och vars höjd bestämts av hänsyn till den ordinära dröjsmålsituationen.

Som nyss nämnts får anstånd medges med betalningen av det överskjutande beloppet jämte ränta. Därvid skall också förordnas i vilken ordning skulden skall regleras. Det får förutsättas att även räntefrågan då beaktas. Vid anstånd är emellertid situationen inte helt jämförbar med den som råder vid ordinärt dröjsmål, varför räntefrågan inte nödvändigtvis behöver lösas efter mönster av reglerna om dröjsmålsränta. I tredje stycket har därför tagits in en bestämmelse som ger möjlighet att förordna att den lägre räntan skall utgå under den tid som anståndet avser.

Under remissbehandlingen har Svenska kommunförbundet kritiserat det förhållandet att bestämmelser som svarar mot 12 kap. 53 § andra stycket jordabalken inte finns beträffande andra avgifter för nyttjanderätt enligt jordabalken, såsom arrendeavgift och tomträttsavgäld. Kommunförbundet anser att sådana bestämmelser bör införas. Enligt min mening kan emellertid inte kommunförbundets begäran uppfyllas i detta lagstiftningsärende. I den mån reglerna om arrende och tomträtt behöver anpassas bättre till reglerna om hyra får det ske i annat sammanhang.

12 kap. 60 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förskott på ersättning med anledning av att lokalhyresförhållande upphör. I fjärde stycket föreskrivs att om hyresgäst har uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, så är han skyldig att betala tillbaka överskjutande belopp jämte sex procent ränta från dagen för beloppets mottagande. Bestämmelsen om sex procent ränta har ersatts av en hänvisning till räntelagen. Härvid har jag liksom utredningen ansett det lämpligast att hänvisa till den lägre av de räntesatser som räntelagen anvisar, såvitt gäller tiden innan ersättningen slutligt har bestämts. Eftersom hyresgästen inte kan anses vara i dröjsmål innan det har avgjorts om del av förskottet behöver betalas tillbaka av hyresgästen, bör nämligen räntan betraktas som avkastningsränta. När

ersättningen har bestämts och hyresgästen vet vad han skall betala, finns det däremot inte något skäl för att räntan skulle vara lägre än den som tillämpas i ordinära dröjsmålsituationer, t.ex. när hyresgäst inte i rätt tid har erlagt hyran. En föreskrift har därför införts om att den räntefot som gäller för dröjsmålsränta skall tillämpas för tiden efter det att ersättningen har blivit slutligt bestämd.

13 kap. 19 §

I 13 kap. jordabalken behandlas bl.a. fastighetsägares inlösen av egendom efter upphörandet av tomträtt på grund av uppsägning. I 18 § andra stycket ges föreskrifter om nedsättning av lösesumman efter det att dom varigenom summan bestämts har vunnit laga kraft. 19 § första stycket föreskriver att tillträde till tomträtten innan nedsättning har skett ej får äga rum utan tomträttshavarens medgivande. I 19 § andra stycket i dess nuvarande utformning föreskrivs att om tomträtten frånträts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men lösesumman då ännu inte är nedsatt, fastighetsägaren är skyldig att betala ränta till tomträttshavaren efter sex procent om året från nämnda dag.

Som utredningen har anfört bör räntan enligt 19 § andra stycket betraktas som avkastningsränta, såvitt gäller tiden fram till dess att lösesumman skall nedsättas. Med hänsyn därtill har i departementsförslaget förts in en bestämmelse om att ränta för den angivna tiden utgår enligt 5 § räntelagen. Försummar fastighetsägaren att sätta ned lösesumman i rätt tid, utgår dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen för tiden efter det att nedsättning bort ske.

Övergångsbestämmelserna

I övergångsbestämmelserna föreskrivs att äldre bestämmelser fortfarande gäller i fråga om tid före ikraftträdandet och att, om skyldighet att utge ränta har uppkommit före denna tidpunkt, äldre bestämmelser gäller även för tiden därefter. Motsvarande övergångsbestämmelser har fogats till en rad andra ändringsförfattningar.

I fall som avses med 12 kap. 53 § jordabalken uppkommer skyldighet att utge ränta i och med att hyresnämndens eller bostadsdomstolens beslut har vunnit laga kraft. Om denna tidpunkt har infallit före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser helt och hållet, dvs. även för tiden efter den 1 juli 1975. Om däremot beslutet vinner laga kraft efter ikraftträdandet, gäller de nya bestämmelserna om ränta enligt 5 resp. 6 § räntelagen. Skall ränta betalas från en tidpunkt som ligger före ikraftträdandet, beräknas dock räntan enligt 5 § räntelagen endast från ikraftträdandet, medan äldre räntebestämmelser gäller för tiden dessförinnan.

8.8 Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen

Arbete på ny lagstiftning inom det exekutionsrättsliga området pågår f.n. i justitiedepartementet. Det är ännu osäkert när den nya lagstiftningen kan träda i kraft. Nuvarande bestämmelser om ränta i utsökningslagen bör därför så långt möjligt anpassas till räntelagens system.

I utsökningslagen finns bl.a. vissa bestämmelser om ränta på medel som har utbetalats i exekutivt ärende och som skall återbäras. Den som fått lyfta pengar vid verkställighet av dom är enligt 50 § skyldig att betala tillbaka beloppet, om domen ändras eller upphävs. Därvid skall ränta utgå med sex procent om året från lyftningsdagen. Har någon fått lyfta medel innan frågan om bättre rätt till medlen blivit slutligt avgjord och blir han skyldig att helt eller delvis återbära medlen, skall han enligt 166 § betala sex procent årlig ränta på beloppet. Undantag härifrån gäller, när utdelning har beräknats för borgenär utan att fordringsbeviset företetts och borgenären inte anmält sig inom ett år från det att fördelningen vann laga kraft (jfr 159 §) samt den som medlen i andra hand skall tillfalla har begagnat sin rätt att lyfta medlen. Om borgenären i sådant fall anmäler sig senare, är den som lyft medlen inte skyldig att betala ränta för längre tid än från det att kronofogdemyndigheten eller överexekutor krävt återbäring av beloppet.

Räntebestämmelserna i 50 och 166 §§ har ansetts böra anpassas till räntelagens bestämmelser. Vid en sådan anpassning kan konstateras att de kriterier som varit bestämmande för den egentliga dröjsmålsräntans höjd inte äger sin giltighet när lyftade medel återbärs enligt utsökningslagen. Borgenären torde i dessa fall inte kunna betraktas som betalningsskyldig innan exekutionstiteln resp. fördelningsbeslutet har ändrats eller annat förhållande som medför återbetalningsskyldighet har inträffat, och först efter denna tidpunkt föreligger de allmänna förutsättningarna för att dröjsmålsränta skall utgå. Å andra sidan är det motiverat att den som är berättigad till återbäring erhåller skäligen ränta på medlen redan från dagen då medlen utbetalades till den som har blivit återbetalningsskyldig. Detta motsvarar de skäl som anförts för reglerna om avkastningsränta.

I enlighet med det sagda har i 50 och 166 §§ utsökningslagen tagits in hänvisningar till räntelagens bestämmelse om avkastningsräntans höjd. Liksom när det gäller andra författningar har emellertid gjorts en hänvisning till regeln om dröjsmålsränta för de fall att den som skall göra återbetalning kommer i dröjsmål.

8.9 Förslag till lag om ändring i sjölagen

Enligt den lydelse av 49 § sjölagen som antogs av riksdagen år 1973

(SFS 1973:1064) men som ännu inte har trätt i kraft skall, när vid partrederi redare underlåter att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och huvudredaren eller annan redare lägger ut beloppet, den försumlige betala årlig ränta på det förskotterade beloppet efter det av riksbanken tillämpade diskontot ökat med fyra procentenheter, dock lägst sex procent.

Regeln i 49 § tar sikte på en typisk dröjsmålssituation. Vid en anpassning till räntelagens system har det därför ansetts naturligt att hänvisa till 6 § räntelagen.

8.10 Förslaget till lag om ändring i lagen om handelsbolag och enkla bolag

F.n. föreskrivs i 14 § första stycket handelsbolagslagen att om bolagsman har fordran på grund av nödig eller nyttig utgift som han har vidkänts för bolagets räkning, så skall ränta på fordringen beräknas efter fem procent om året från den dag fordringen tillkom. Bestämelsen torde ha tillkommit för att garantera att bolagsman inte skall förlora ränta på utlagt belopp och därigenom avskräckas från att göra utlägg som är önskvärda för bolaget. Om bolagsmannen får en skäligen avkastning på de medel han ställer till bolagets förfogande, torde emellertid detta vara tillräckligt för att önskvärda utlägg skall komma till stånd. Den hittills gällande räntesatsen, fem procent, tyder på att en sådan funktion hos räntan varit åsyftad.

Enligt utredningen kan de skäl som anförts för utformningen av räntelagens regler om avkastningsränta med samma bärkraft hävdas ifråga om bolagsmans rätt till ränta på utlägg. En hänvisning till regeln om avkastningsräntans höjd bör därför tas in i 14 § handelsbolagslagen. Den lägre avkastningsräntan bör emellertid enligt utredningen vara tillämplig endast för tiden innan bolagets skyldighet att ersätta bolagsmannen för dennes utlägg aktualiserats. Sedan detta skett kan situationen likställas med dröjsmål i allmänhet, och de kriterier som bestämt dröjsmålsräntans höjd i räntelagen har då giltighet även här.

Om inte annat har avtalats, anses bolagsmannen ha rätt att göra gällande sitt anspråk på ersättning från bolaget omedelbart utan att ens behöva vänta till nästa räkenskapsavslutning. Anspråket förfaller med andra ord till betalning vid anfordran. Genom att framställa krav med angivande av räntepåföljden bör bolagsmannen enligt utredningens mening kunna åstadkomma att den utgående räntan vid utebliven ersättning efter trettio dagar ändras till den högre dröjsmålsräntan enligt räntelagen. En annan ordning kan vara föreskriven eller förutsatt i bolagsavtalet, t.ex. att ersättningsanspråk förfaller till betalning först vid bolagets upplösning eller vid periodisk räkenskapsavslutning. I så

fall bör bolagsmannens fordran löpa med den lägre räntan tills den sålunda bestämda förfallodagen inträder. Därefter bör den högre dröjsmålsräntan utgå.

Jag har inte något att erinra mot vad utredningen sålunda har anfört. I enlighet härmed har i 14 § första stycket handelsbolagslagen förts in en bestämmelse om att ifrågavarande ränta beräknas enligt 5 § räntelagen för tid till dess högre ränta skall utgå till följd av 3 eller 4 § räntelagen.

Det har i doktrinen hävdats att rätten till ränta gäller endast så länge bolaget inte är berett att utbetala beloppet och att om bolagsmannen avsiktligt låter medlen stå inne längre än nödvändigt, ränteberäkningen upphör. En sådan tillämpning kan väl förenas med räntelagens allmänna bestämmelser i 3 och 4 §§ att räntan utgår endast när betalningstiden "försittes".

Även i andra stycket av 14 § handelsbolagslagen föreskrivs f.n. en ränta efter fem procent. Bestämmelsen avser försummelse av bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel. I detta fall är det fråga om dröjsmål i egentlig mening, något som i lagtexten markeras genom ordet "försummar". En hänvisning har därför gjorts till 6 § räntelagen. I bestämmelsen sägs uttryckligen att ränta skall utgå från det tillskottet eller redovisningen bort ske. Man behöver därför inte fråga om 3 eller möjligen 4 § räntelagen blir tillämplig.

Enligt uttrycklig hänvisning i 47 § handelsbolagslagen skall bl.a. 14 § äga motsvarande tillämpning vid enkla bolag. Även vid kommanditbolag gäller samma regler som för vanliga handelsbolagsmän.

8.11 Förslaget till lag om ändring i vattenlagen

9 kap. 22 § vattenlagen innehåller en räntebestämmelse som är tillämplig på vissa typer av ersättningar som närmare presenteras i 21 §. Dessa ersättningar har det gemensamt att de fastställs efter det att fastighet har tagits i anspråk eller utsatts för skada. Om sådan ersättning erläggs senare än som föreskrivs i lagen, skall den ersättningskyldige enligt 9 kap. 22 § erlagga sex procent årlig ränta på ersättningen från den dag marken tillträdde eller företaget eller åtgärden utfördes. Denna räntebestämmelse har ändrats så, att det åläggs den ersättningskyldige att i de nu ifrågavarande fallen utge avkastningsränta på ersättningen från den dag han tillträdde marken eller utförde företaget eller åtgärden till dess betalning sker eller bort ske enligt vad som anges i lagen. Dröjsmålsränta åter skall utges, i den mån ersättningen betalas först efter utgången av i lagen angiven betalningsfrist.

8.12 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen

39 a §

Den som vid återvinning till konkursbo skall återbära egendom är enligt 37 § tredje stycket konkurslagen i dess hittills gällande lydelse skyldig att utge ränta eller avkomst som fallit under den tid han haft egendomen. Bestämmelsen avser endast faktiskt uppkommen ränta. I rättspraxis har emellertid förekommit att man med analogisk tillämpning av 9 kap. 10 § HB har dömt ut sex procent ränta från den dag då gäldenären erlade betalning till den som sedermera blir återbärings-skyldig (se bl.a. betänkandet s. 54 och NJA 1929 s. 425).

Konkurslagens regler om återvinning är f.n. föremål för en genomgripande revision. I remiss till lagrådet den 13 september 1974 har lagts fram förslag till helt ny lydelse av bl.a. 2 kap. konkurslagen som behandlar återvinningsinstitutet. Möjligheterna till återvinning vidgas avsevärt jämfört med gällande rätt. Utvidgningen åstadkoms dels genom att återvinningsfristerna förlängs avsevärt, dels genom att återvinning i motsats till vad som nu gäller i åtskilliga fall inte skall vara beroende av att gäldenärens medkontrahent haft insikt om gäldenärens ekonomiska ställning eller om att han gynnades framför andra borgenärer. Reglerna har med andra ord gjorts mer "objektiva". Genom en på subjektiv grund utformad återvinningsregel (30 § i förslaget) infångas vissa fall där gäldenären handlat otillbörligt och gäldenärens medkontrahent var i ond tro.

På grund av den ändrade uppläggning som har getts återvinningsinstitutet i nämnda lagrådsremiss har gällande regler om skyldighet att vid återvinning utge ränta eller avkomst ansetts böra modifieras i en för återvinningssvaranden mildrande riktning. Enligt 39 a § i det remitterade förslaget till ändring i konkurslagen skall skyldigheten att utge avkastning normalt avse endast vad som belöper på tiden efter delgivning av stämning i målet. Den som skall återbära egendom efter återvinning i otillbörlighetsfall (30 § i förslaget) skall dock i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller kunna förpliktas utge hela den avkastning han uppburit sedan han mottog egendomen.

För min del finner jag inte anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring i principen om att ränta och annan avkastning normalt skall utges endast i den mån den belöper på tiden efter delgivning av stämning i återvinningsmålet. Beaktas bör bl.a. att återvinning enligt den nya regleringen i 2 kap. konkurslagen i åtskilliga fall kan ske även från godtroende medkontrahent till konkursgäldenären. Det finns enligt min mening inte heller skäl att i detta lagstiftningsärende göra någon ändring i konkurslagsremissens regel om att skyldigheten att utge annan avkastning än ränta bara avser avkastning som faktiskt har förekommit. Däremot anser jag att principen bör vara en annan när

det är penningbelopp som skall återbäras och det sålunda är ränta som skall utges. I det fallet bör man enligt min mening anknyta till räntelagens regler om avkastningsränta och alltså ålägga den återbäringsskyldige att betala ränta enligt den räntefot som gäller för avkastningsränta, oavsett om penningmedlen rent faktiskt har varit räntebärande eller ej. Detsamma bör gälla om det har förekommit sådan omständighet som gör att den förpliktade i stället för egendom skall utge ersättning för dess värde (se 39 § tredje stycket konkurslagsförslaget). I sådant fall bör den tidpunkt som är bestämmande för beräkning av egendomens värde (se konkurslagsremissen s. 185) bilda utgångspunkt för ränteberäkningen, i den mån denna tidpunkt inträffar efter stämningdagen.

När det gäller återvinning som avses i 30 § konkurslagsförslaget, dvs. otillbörlighetsfallen, kan den återbäringsskyldige förpliktas utge avkastning även för tid före det att han delgavs stämning. Är det fråga om att utge penningmedel, bör även i detta fall räntan beräknas enligt räntelagens regel om avkastningsränta. Har penningmedlen trätt i stället för annan egendom bör, på samma sätt som i övriga återvinningsfall, ränta beräknas tidigast från den tidpunkt som är bestämmande för beräkning av egendomens värde. En annan sak är att den återbäringsskyldige kan åläggas att utge annan avkastning än ränta som han har uppburit före denna tidpunkt.

Såväl i det normala återvinningsfallet som i fall enligt 30 § konkurslagsförslaget bör ränta enligt den räntefot som gäller för avkastningsränta utgå endast för tid fram till den dag återbäring skall ske. För tiden därefter bör räntan beräknas efter den högre räntefot som gäller för dröjsmålsränta.

De nu förordade bestämmelserna om ränta har jag tagit upp i 39 a § konkurslagen i den lydelse lagrummet har enligt konkurslagsremissen. Paragrafens första stycke har härvid delats upp i två stycken.

Jag vill i detta sammanhang slutligen erinra om att reglerna i 40 § konkurslagsförslaget angående jämkning vid återvinning är principiellt tillämpliga även i fråga om skyldighet att utge ränta.

58 §

Enligt 58 § första stycket konkurslagen skall förvaltaren sätta in pengar som flyter in under förvaltningen av konkursboet inom en vecka på räntebärande räkning i bank. Försummar han det, är han enligt andra stycket i dess nuvarande lydelse skyldig att erlägga åtta procent ränta på obehörigen innehållet belopp.

Utredningen framhåller att de kriterier som är bestämmande vid fastställande av räntefoten för dröjsmålsränta inte är helt tillämpliga i den situation som avses här men att många beröringspunkter

föreligger. Utredningen föreslår därför att föreskriften om åtta procent ränta byts ut mot en hänvisning till räntelagens bestämmelse om dröjsmålsränta.

Konkurslagskommittén framhåller i sitt remissyttrande att syftet med den extra höga räntefoten åtta procent är att understryka förvaltarens skyldighet att göra medlen räntebärande. Med hänsyn härtill kunde man enligt kommittén överväga att föreskriva en räntesats som är högre än vanlig dröjsmålsränta. Kommittén tror dock inte att skyldigheten att utge "straffränta" har någon praktisk betydelse som påtryckande faktor och godtar därför en hänvisning till räntelagens bestämmelser om dröjsmålsränta.

Även jag ansluter mig till utredningens förslag. Den nuvarande bestämmelsen om åtta procent ränta har därför bytts ut mot en hänvisning till räntelagens bestämmelse om dröjsmålsränta.

138 §

Bestämmelserna i förevarande paragraf innebär i korthet att beträffande oprioriterade fordringar någon ränta regelmässigt inte beräknas under konkursen. Beträffande prioriterad fordran räknas däremot ränta fram till den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslaget skall räknas. I första hand utgår ränta efter den räntefot som är utfäst eller som följer av lag, t.ex. legal dröjsmålsränta. Är fordran räntelös skall räntan enligt nuvarande lydelse av 138 § konkurslagen beräknas efter fem procent. Dessa regler för prioriterad fordran gäller även för oprioriterad fordran i det synnerligen sällsynta fallet att boet räcker till full betalning av alla fordringar utom böter och liknande.

I enlighet med vad utredningen föreslagit har den fixerade räntesatsen fem procent bytts ut mot en hänvisning till räntelagens bestämmelse om avkastningsränta. En hänvisning till den lägre räntesatsen är motiverad med hänsyn till att det här inte är fråga om att tvinga fram betalning i rätt tid utan närmast att bereda borgenär med räntelös fordran kompensation för ränteförlust under konkursförfarandet.

141 §

Borgenär som lyft utdelning innan tid för klander av utdelningsförslaget gått ut och som sedan befinns skyldig att återbära vad han har uppburit skall enligt nuvarande lydelse av 141 § tredje stycket konkurslagen betala sex procent ränta på beloppet. Det sagda gäller även när utdelning har lyfts för villkorad och tvistig fordran.

Tredje stycket har ändrats på sätt som motsvarar ändringarna i utsökningslagen. Angående den närmare innebörden av ändringen får jag hänvisa till vad jag har anfört i specialmotiveringen till lagen om

ändring i utsökningslagen.

Det kan tilläggas att en följd av den nya ordningen är att man måste fastställa när återbäring skall ske. Återbäring enligt 141 § kan bli aktuell i flera fall. En borgenär kan t.ex. mot borgen ha lyft medel som tillerkänts honom i utdelningsförslag innan tiden för klander har gått ut eller, om klander väckts, innan talan har avgjorts genom laga-kraftvunnet beslut. Om han sedermera befinns sakna rätt till utdelningen, torde återbäringsskyldigheten inträda när det genom laga-kraftvunnet beslut i klander målet har avgjorts att de uppburna medlen inte tillkommer borgenären i fråga. Det finns emellertid enligt min mening inte behov av att i detta sammanhang ta upp någon regel i konkurslagen om tidpunkten för återbäring.

144 § andra stycket konkurslagen innehåller en hänvisning till ränteregeln i 141 § tredje stycket för det fall att borgenär skall återbära vad han har fått lyfta i förskott. Denna hänvisning har ansetts kunna stå kvar oförändrad.

8.13 Förslaget till lag om ändring i lagen om aktiebolag

43 §

Paragrafens första stycke innehåller en bestämmelse om dröjsmåls-ränta för det fallet att inbetalning på tecknad aktie inte fullgörs i rätt tid. Ränta utgår då med sex procent om året från förfallodagen. När aktie skall betalas framgår av 40 §. I departementsförslaget har bestämmelsen om sex procent ränta bytts ut mot en hänvisning till 6 § räntelagen.

En hänvisning till regeln i 43 § finns i 60 § tredje stycket aktiebolagslagen, där det föreskrivs att bestämmelserna i 41 – 44 §§ skall äga motsvarande tillämpning vid ny aktieteckning, såvitt gäller aktietecknare som vid teckningen inte har erlagt full betalning. En liknande hänvisning finns i 16 § andra stycket lagen (1973:302) om konvertibla skuldebrev m.m. I 60 § första stycket aktiebolagslagen finns en bestämmelse om förfallotid.

61 §

I paragrafens tredje stycke behandlas en återbetalningssituation, nämligen den som uppstår då en tidigare anteckning angående beslut om aktiekapitalets ökning har avförts ur aktiebolagsregistret. Vad som har inbetalats på de tecknade aktierna skall då återbäras till aktietecknarna jämte fem procent ränta därpå. Regeln skall enligt 63 § sjätte stycket äga motsvarande tillämpning när gjord aktieteckning inte vidare är bindande på grund av att frågan om aktiekapitalets ökning har förklarats förfallen enligt 195 § 4 mom. aktiebolagslagen.

Ränteregeln funktion torde här inte vara att tvinga fram betalning i

10 *Riksdagen 1975. I saml. Nr 102*

rätt tid utan snarare att bereda den återbetalningsberättigade kompensation för ränteförlust. En hänvisning har därför gjorts till bestämmelsen om avkastningsränta i 5 § räntelagen, såvitt gäller tiden från det att inbetalning har gjorts till dess återbetalningen skall ske. Återbetalningsskyldigheten torde inträda så snart det enligt 195 § 2 mom. har antecknats i registret att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avförs ur registret. När den som är skyldig att utge ifrågavarande ränta kommer i dröjsmål, skall dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen börja utgå.

73 § 2 mom.

I 73 § 2 mom. första stycket föreskrivs att om vinstutdelning har skett i strid mot reglerna i aktiebolagslagen eller mot bestämmelse i bolagsordningen, så är den som uppburit utdelningen skyldig att återbära den jämte fem procent ränta. Bestämmelserna äger enligt 3 mom. motsvarande tillämpning i vissa andra betalningssituationer. I departementsförslaget har regeln om fem procent ränta bytts ut mot en bestämmelse om att ränta beräknas enligt 5 § räntelagen för tiden till dess en dröjsmålsituation föreligger och till följd därav den högre räntan skall börja utgå.

74 §

I andra stycket finns bestämmelser om återbetalning till bolaget av vad som uppburits på grund av att vinstutdelning har skett i strid mot reglerna om utdelning av moderbolags vinst. Utdelning får här inte återkrävas från den som varken insett eller bort inse att utdelningen skett obehörigen. På belopp som omfattas av återbetalningsskyldigheten skall beräknas ränta efter fem procent. I departementsförslaget har samma ändring gjorts som i 73 § 2 mom. första stycket.

8.14 Förslaget till lag om ändring i lagen om försäkringsrörelse

Lagen om försäkringsrörelse ansluter sig nära till aktiebolagslagens regelsystem. Den nuvarande aktiebolagslagens föreskrifter om ränta i 43 och 61 §§, 73 § 2 mom. och 74 § motsvaras sålunda i lagen om försäkringsrörelse av regler i 39 och 56 §§, 67 § 2 mom. och 68 §. I 195 § 2 mom. lagen om försäkringsrörelse finns dessutom en specialregel om återbäringsskyldighet jämte ränteplikt i fall då räntebetalning eller vinstutdelning har skett i strid mot 195 § 1 mom. eller mot bestämmelse i bolagsordningen.

De angivna lagrummen i lagen om försäkringsrörelse har ändrats i enlighet med de principer som har legat till grund för motsvarande ändringar i aktiebolagslagen.

8.15 Förslaget till lag om ändring i lagen om ekonomiska föreningar

I 19 § föreningslagen föreskrivs f.n. att de som har uppburit vinstutdelning som skett i strid mot lagen eller föreningsstadgarna är skyldiga att återbära utdelningen jämte fem procent ränta. Detsamma gäller, om gottgörelse i form av efterlikvider, återbärningar e.d. har utbetalats obehörigen till föreningsmedlem och denne har varit i ond tro. Bestämmelserna torde vara utformade med aktiebolagslagens motsvarande regler som mönster. I paragrafen har därför införts regler om ränta som motsvarar de nya reglerna i 73 § 2 mom. och 74 § aktiebolagslagen.

8.16 Förslaget till lag om ändring i lagen om bankrörelse

Även denna lags bestämmelser ansluter sig nära till aktiebolagslagens regelsystem. Den nuvarande aktiebolagslagens föreskrifter i 43 och 61 §§ samt 73 § 2 mom. har sålunda sin motsvarighet i 28 §, 42 § 1 mom. och 51 § 2 mom. lagen om bankrörelse. De angivna lagrummen i lagen om bankrörelse har ändrats på sätt som motsvarar ändringarna i aktiebolagslagen. Vidare har bestämmelsen i 121 § lagen om bankrörelse om maximiränta på aktieägares tillskott för återställande av aktiekapitalet ändrats så att räntan får beräknas högst efter den räntesats som anges i 5 § räntelagen.

8.17 Förslaget till lag om ändring i lagen om sparbanker

20 § sparbankslagen innehåller regler om återbäring av vissa medel efter det att sparbank har försatts i konkurs. På belopp som återbärs skall ränta betalas efter sex procent om året från den dag då beloppet utbetalades av sparbanken.

Paragrafen har ändrats efter mönster av ändringarna i 50 och 166 §§ utsökningslagen. Angående den närmare innebörden av ändringen får jag hänvisa till vad jag har anfört i specialmotiveringen till lagen om ändring i utsökningslagen.

8.18 Förslaget till lag om ändring i förköpslagen

När förköp har fullbordats skall kommunen enligt 13 § förköpslagen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtal har fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen sålunda skall betala utgår sex procent ränta. Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som har lagts ned på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen har erhållit. I fråga om sådan ersätt-

ning anses de räntebestämmelser som gäller för fordringsanspråk i allmänhet böra tillämpas (se prop. 1967:90 s. 151).

Utredningen anser att funktionen hos den ränta som köparen erhåller enligt förköpslagen är begränsad till att hålla köparen skadeslös för det direkta kapitalutlägg han har gjort i samband med köpet. På grund därav föreslår utredningen att räntan skall beräknas enligt räntelagens bestämmelse om avkastningsränta från den dag köparen utgav beloppet till dess förköpet har fullbordats. För tiden därefter anser utredningen att dröjsmålsränta bör utgå.

Förslaget har under remissbehandlingen kritiserats av SABO, som anser att skäl inte har förebragts för att knyta räntebestämmelserna i förköpslagen till räntelagens bestämmelser. Utredningsförslaget har också berörts under remissbehandlingen av en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1974:6) med förslag till ändring i förköpslagen. Härvid har Svenska bankföreningen föreslagit att räntelagens räntesatser skall tillämpas endast om köparen ej visar att han för finansiering av köpeskillingen har tagit upp ett lån med högre ränta. Kan köparen visa att han har tagit upp ett sådant lån, bör han ha rätt att av kommunen erhålla den högre räntan på motsvarande del av köpeskillingen. Stockholms kommun har framhållit att det ofta är praktiskt omöjligt att erlagga ersättning samma dag som förköpet fullbordas och att man därför bör föra in en bestämmelse om att kommun skall erlagga betalning viss dag efter fullbordandet.

För min del finner jag inte anledning att nu göra någon ändring i förköpslagens regler om när ersättning skall erläggas. Även i fortsättningen bör alltså ersättningen vara förfallen när förköpet har fullbordats. Jag anser vidare att den nuvarande bestämmelsen om sex procent ränta bör bytas ut mot en hänvisning till räntelagens regler om avkastningsränta, såvitt gäller tiden från den dag köparen utgav det belopp som skall ersättas till dess förköpet fullbordats. För tiden därefter bör räntelagens regel om räntefoten vid dröjsmål gälla. Första stycket av förevarande paragraf har ändrats i enlighet med vad jag nu har anfört. Dessutom har i fråga om ersättning för nödvändig kostnad som köparen har lagt ned på egendomen tagits in en regel om att dröjsmålsränta på ersättningen utgår för tid efter det att förköpet har fullbordats.

8.19 Förslaget till lag om ändring i förordningen om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

I förevarande förordning finns i 10 § tredje stycket en bestämmelse om dröjsmålsränta. Räntan skall enligt bestämmelsen utgå med en halv procent i månaden. Den angivna räntefoten motsvarar alltså vad som gäller för den allmänna dröjsmålsräntan vid bestämd förfallodag enligt

9 kap. 10 § HB. Bestämmelsen har bytts ut mot en erinran om reglerna i räntelagen.

8.20 Förslaget till lag om ändring i lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

3 § i förevarande lag innehåller en regel om ränta på ersättning för erlagda underhållsbidrag. Ränta skall utgå efter sex procent från det att ifrågavarande underhållsbidrag betalades. Eftersom det här får anses vara fråga om ett slags avkastningsränta, har en hänvisning gjorts till 5 § räntelagen.

Med hänsyn till att ersättningen utgår av allmänna medel efter särskilt beslut har jag inte ansett det nödvändigt att i lagtexten ta hänsyn till det läge som uppkommer när dröjsmål med utbetalningen uppstår.

8.21 Förslaget till lag om ändring i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

I 24 § har gjorts en ändring som motsvarar ändringen i 10 § förordningen om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.

8.22 Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av fast egendom

43 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser för det fall att ny auktion hålls sedan inrop blivit ogiltigt på grund av att inroparen inte har betalat köpeskillingen i rätt tid. Inroparen får då med sin handpenning svara för bl.a. det belopp varmed köpeskillingen vid den nya auktionen understiger den förra köpeskillingen, ökad med sex procent ränta från den sista betalningsdagen av köpeskillingen t.o.m. motsvarande dag för den nya köpeskillingen.

I departementsförslaget har den nuvarande regeln om sex procent ränta ersatts med en hänvisning till räntelagen. Som utredningen har konstaterat kan man inte i det nu aktuella sammanhanget tillämpa de kriterier som har varit bestämmande för dröjsmålsräntans höjd. I jämförelse med risken att delvis eller t.o.m. helt förlora handpenningen torde räntans funktion som påtryckningsmedel för att förmå inroparen att fullfölja köpet vara av underordnad betydelse. Det bör vidare observeras att ränteberäkningen avser tid under vilken den förste inroparen inte längre har möjlighet att genom fullgörelse befria sig från ränteskyldigheten. Däremot är det motiverat att skäligen ränta utgår

för att täcka den ränteförlust som normalt uppkommer. I enlighet härmed avser hänvisningen till räntelagen bestämmelsen om avkastningsränta.

I 58 § femte stycket lagen om exekutiv försäljning av fast egendom föreskrivs att bestämmelserna i 43 § om handpenning äger motsvarande tillämpning, om köp i samband med försäljning under hand blir ogilligt. Vad som nyss har sagts om räntelagens tillämplighet vid exekutiv auktion torde kunna anföras även när det är fråga om försäljning under hand. Hänvisningen i 58 § femte stycket har därför fått stå kvar oförändrad.

Jag vill i detta sammanhang nämna att jag inte har funnit skäl att föreslå någon ändring i 48 § lagen om exekutiv försäljning av fast egendom, där det talas om att köpare i vissa fall har rätt att återfå vad han har betalat jämte därpå upplupen ränta. Det får förutsättas att det i den bestämmelsen är den faktiskt upplupna – och alltså i och för sig rörliga – räntan som åsyftas. Med denna bedömning blir någon hänvisning till räntelagen inte aktuell.

8.23 Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av luftfartyg m.m.

23 § i förevarande lag innehåller en regel som motsvarar bestämmelsen i 43 § lagen om exekutiv försäljning av fast egendom. I paragrafen har på motsvarande sätt tagits in en hänvisning till 5 § räntelagen.

8.24 Förslaget till lag om ändring i väglagen

F.n. föreskrivs i 55 § väglagen att på ersättning enligt lagen utgår sex procent årlig ränta från den dag då marken togs i anspråk. Ersättningen kan fastställas genom att överenskommelse träffas därom eller genom att fastighetsdomstol bestämmer dess storlek. När betalning av ersättningen skall ske torde framgå av överenskommelsen eller domen.

Innan ersättningsfrågan har avgjorts påminner situationen starkt om den som råder då fastighet vid expropriation har varit föremål för enkelt eller kvalificerat förhandstillträde. På samma sätt som när det gäller expropriationslagen har i väglagen förts in en bestämmelse om att ränta utgår enligt räntelagens regel om avkastningsränta från den dag då marken togs i anspråk till dess betalning skall ske. För tid därefter skall dröjsmålsränta utgå. Med betalning avses såväl direkt utbetalning som nedsättning hos länsstyrelse. I båda fallen medför dröjsmål att ränta efter den högre räntesatsen börjar utgå.

8.25 Förslaget till lag om ändring i expropriationslagen

I 6 kap. 16 § expropriationslagen föreskrivs att, i den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av den tremånadersfrist som anges i 6 kap. 7 § första stycket, så är den exproprierande skyldig att utge sex procent årlig ränta på ersättningen, räknat från fristens utgång. Om fastigheten helt eller delvis har varit föremål för kvalificerat eller enkelt förhandstillträde, utgår sex procent ränta från den dag marken togs i anspråk. Röntan beräknas därvid på hela ersättningen, även om förhandstillträdet skulle ha avsett endast en del av fastigheten (se prop. 1972:109 s. 134).

Jag har redan i avsnittet 6.4 antytt att de fall då förhandstillträde sker enligt expropriationslagen är typexempel på fall då avkastningsränta bör utgå. I förevarande paragraf har i enlighet därmed tagits in en bestämmelse om skyldighet för den exproprierande att utge ränta enligt 5 § räntelagen från den dag förhandstillträdet skedde. På samma sätt som i andra liknande situationer utgår emellertid den lägre röntan endast så länge den betalningsskyldige inte har kommit i dröjsmål. Om alltså den exproprierande inte betalar ersättningen vid den tid som föreskrivs i 6 kap. 7 § andra stycket expropriationslagen, utgår dröjsmålsränta från den tiden enligt 6 § räntelagen. Den högre röntan utgår också i fall när betalningstiden för expropriationsersättning försitts utan att förhandstillträde har skett, dvs. när betalning sker efter utgången av den tremånadersfrist som anges i 6 kap. 7 § första stycket expropriationslagen.

Under remissbehandlingen har Svenska kommunförbundet riktat kritik mot att ränta i förhandstillträdesfallet utgår på hela den obetalade delen av expropriationsersättningen även om bara en del av fastigheten har tillträtts. Enligt kommunförbundets uppfattning innebär detta att expropriaten kompenseras på ett sätt som inte är sakligt motiverat, något som ytterligare accentueras om röntan anpassas till räntelagens bestämmelse om avkastningsränta. Kommunförbundet anser att avkastningsränta bör beräknas enbart på den del av objektet som har tillträtts i förtid.

För min del medger jag att principiella skäl talar för att man vid partiellt förhandstillträde beräknar avkastningsränta på endast en del av den slutliga expropriationsersättningen. Uppenbarligen kan det emellertid i många fall innebära avsevärda praktiska svårigheter för domstolarna att avgöra på hur stor del av expropriationsersättningen som röntan skall beräknas. Med hänsyn härtill anser jag att huvudregeln även i fortsättningen bör vara att ränta utgår på hela den obetalade ersättningen. För det fall att en sådan betalningsskyldighet skulle vara oskälig mot den exproprierande, bör det emellertid finnas en möjlighet för domstolen att jämka röntebeloppet. En regel härom

har förts in i förevarande paragraf.

När det gäller den praktiska tillämpningen av jämningsregeln vill jag framhålla att regeln i huvudsak bör tillämpas bara när förhands-tillträdet har avsett en mindre del av fastighetens areal eller när den tillträdde delen är av ringa värde jämfört med fastigheten i övrigt. Jämning får ske i så stor utsträckning som behövs för att resultatet skall bli skäligt. Det är alltså inte meningen att domstolen skall göra någon mera exakt beräkning av den tillträdde fastighetsdelens värde e.d. för att få underlag för jämkningen.

8.26 Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m.

22 § lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m., som ännu inte har trätt i kraft, innehåller en ränteregler av samma slag som 43 § lagen om exekutiv försäljning av fast egendom och 23 § lagen om exekutiv försäljning av luftfartyg m.m. 22 § har ändrats på samma sätt som de övriga lagrummen.

8.27 Förslaget till lag om ändring i ledningsrättslagen

I 30 § ledningsrättslagen finns räntebestämmelser som nära anknyter till expropriationslagens regler om ränta. Paragrafen har ändrats i överensstämmelse med motsvarande ändringar i expropriationslagen.

8.28 Förslaget till lag om ändring i anläggningslagen

Liksom 30 § ledningsrättslagen innehåller 32 § anläggningslagen bestämmelser om ränta som nära ansluter till expropriationslagens ränteregler. I anläggningslagen har gjorts ändringar som motsvarar dem som har vidtagits i de andra lagarna.

8.29 Förslaget till lag om ändring i gruvlagen

I 4 kap. 33 § gruvlagen finns bestämmelser om ersättning vid utmålsförrättning. Bl.a. föreskrivs att ersättningen skall betalas inom tre månader från det avslutningsbeslutet meddelades. På ersättningen utgår sex procent årlig ränta från dagen för nämnda beslut. Får anvisad mark inte tillträdas omedelbart, skall dock räntan på ersättning som avser anvisad mark beräknas från den dag då marken tidigast får tillträdas.

Efter mönster av de ändringar som har gjorts i bl.a. expropriationslagen har i 4 kap. 33 § gruvlagen tagits in regler om att räntan beräknas enligt räntelagens bestämmelse om avkastningsränta för tiden

till dess betalning skall ske och för tid därefter enligt bestämmelsen om dröjsmålsränta.

Jag vill nämna att den i prop. 1974:146 föreslagna lagen om vissa mineralfyndigheter innehåller en bestämmelse (29 §) som hänvisar till bl.a. 4 kap. 33 § gruvlagen. Införs minerallagen i enlighet med propositionen kommer den nya räntebestämmelsen i gruvlagen alltså att gälla även ränta på ersättning för skada och intrång enligt mineral-lagen.

9 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande genom utdrag av protokollet inhämtas över förslagen till

1. räntelag,
2. lag om ändring i handelsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom,
4. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
5. lag om ändring i lagen (1936:81) om skuldebrev,
6. lag om ändring i ärvdabalken,
7. lag om ändring i jordabalken,
8. lag om ändring i utsökningslagen (1877:31 s. 1),
9. lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
10. lag om ändring i lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag,
11. lag om ändring i vattenlagen (1918:523),
12. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
13. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
14. lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse,
15. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,
16. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
17. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
18. lag om ändring i förköpslagen (1967:868),
19. lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
20. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
21. lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
22. lag om ändring i lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom,
23. lag om ändring i lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,

24. lag om ändring i väglagen (1971:948),
25. lag om ändring i expropriationslagen (1972:719),
26. lag om ändring i lagen (1973:1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m.m.,
27. lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144),
28. lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149),
29. lag om ändring i gruvlagen (1974:342).

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Bilaga 1

Utredningens förslag

Förslag till**Räntelag**

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Denna lag är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område. Ränta på sådan fordran utgår enligt vad nedan stadgas såvitt ej annat är avtalat eller särskilt föreskrivet.

2 §

Försittes betalningstiden för fordran vars förfallodag är bestämd i förväg utgår ränta från denna dag.

På fordran som grundar sig på sysslomans eller annans skyldighet att redovisa för medel, som han mottagit av huvudmannen eller tredje man, utgår ränta från dagen för redovisningen, eller, om denna ej avges i rätt tid, från den dag redovisning bort ske.

3 §

I annat fall än i 2 § säges utgå ränta på förfallen fordran för vilken betalningstiden försittes efter trettio dagar från den dag borgenären avsänt räkning eller eljest framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande av att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utgå ränta. Galdenären är dock ej skyldig att erlagga ränta för tid innan räkningen kommit honom tillhanda eller han eljest fått del av kravet.

Avser fordran skadestånd eller annan sådan ersättning som ej kan fastställas utan särskild utredning, utgår ränta på förfallet belopp efter trettio dagar från den dag borgenären framställt krav på ersättning samt förbragt utredning som ankommer på honom.

Oavsett vad som föreskrives i första och andra styckena utgår ränta på förfallen fordran i vart fall från dagen för delgivning av ansökning om lagsökning eller betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

4 §

Atergår betalning på grund av att avtal häves till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott, eller på liknande grund, utgår ränta för tiden från den dag betalningen erlades till den dag återbetalning sker eller ränta börjar utgå enligt 2 eller 3 §.

5 §

Ränta enligt 2 eller 3 § beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda diskonto som gällde den dag räntan började utgå med ett tillägg av fyra procentenheter.

Ränta enligt 4 § beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det vid varje tid gällande diskontot med ett tillägg av två procentenheter.

6 §

Löper fordran enligt skuldebrev eller på grund av avtal med ränta när den förfaller till betalning, och försittes betalningstiden, fortsätter ränta att utgå efter samma räntefot som gällde vid förfalldagen. Är denna räntefot lägre än den som anges i 5 § första stycket höjes dock räntefoten till den där angivna, i fall som i 3 § säges dock först sedan ränta skall utgå enligt vad där föreskrives.

7 §

Om bestämmande av ersättning för förlust av ränta vid person- och sakskada samt ren förmögenhetsskada föreskrives i skadeståndslagen (1972: 207).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975 då 9 kap. 10 § handelsbalken upphör att gälla. Den nya lagen skall dock icke tillämpas på fordran på vilken ränta utgår vid ikraftträdandet.

Förslag till**Lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207)**

Häriigenom förordnas, att i 5 kap. skadeståndslagen (1972: 207) skall införas en ny paragraf, 7 §, med nedan angivna lydelse.

5 kap.

7 §

Vid bestämmande av skadestånd enligt denna lag skall skälig hänsyn tagas till förlust av ränta som uppkommit under tid innan ränta utgår enligt räntelagen (1974:).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom**

Häriigenom förordnas, att 38 § lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

I fråga om köparens skyldighet att gälda ränta skola de i 9 kap. 10 § handelsbalken stadgade grun-

Om ränta å köpeskillingen gäller vad i räntelagen (1974:) stadgas.

(Nuvarande lydelse)

der äga tillämpning; dock att vid handelsköp, där ej viss tid för köpeskillingens gäldande är utsatt, ränta efter sex för hundra om året skall utgå från den tid godset avlämnades eller, i händelse dess avlämnande blivit av köparen fördröjt, från det dröjsmålet inträdde.

(Föreslagen lydelse)

Äger säljaren kräva betalning mot att gods eller dokument hållas köparen tillhanda utgår dock, även om förfallodagen inte är bestämd i förväg, ränta enligt 5 § första stycket räntelagen från den dag säljaren framställer sådant krav samt, till följd av att betalningen därvid ej erlägges, innehåller gods eller dokument.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen (1936: 81) om skuldebrev skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Är i skuldebrev ränta utfäst, skall den, där betalningstiden försittes, utgå efter enahanda grund som före förfallodagen.

Är ränta ej utfäst gälla i fråga om skyldighet att den giva vad i 9 kap. 10 § handelsbalken sägs.

(Föreslagen lydelse)

Om ränta å skuldebrev gäller vad i räntelagen (1974:) stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal**

Härigenom förordnas, att 24 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Är ej tid utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall, skall den fullgöras *en månad* efter det meddelande om försäkringsfallet kommit honom till handa; dock må betalning

(Föreslagen lydelse)

Är ej tid utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall, skall den fullgöras *tretti dagar* efter det meddelande om försäkringsfallet kommit honom tillhanda; dock må betalning

(Nuvarande lydelse)

ning, i den mån den är beroende av utredning som i 22 § sägs, icke krävas förrän *fjorton* dagar förflutit efter det sådan utredning förbragts.

Förbehåll, varigenom — — — — — återopas.

(Föreslagen lydelse)

i den mån den är beroende av utredning som i 22 § sägs, icke krävas förrän *trettio* dagar förflutit efter det sådan utredning förbragts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till

Lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom förordnas, att 22 kap. 5 § och 25 kap. 7 § ärvdabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

22 kap.

5 §

Å legat, som avser visst penningbelopp, äger testamentstagarer, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta *efter fem för hundra om året*, sedan fyra månader förflutit från testators död.

Å legat, som avser visst penningbelopp, äger testamentstagarer, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta, sedan fyra månader förflutit från testators död. *Räntan beräknas för tid fram till dess legatet enligt 1 § i detta kapitel skall utgivas enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:), samt för tid därefter enligt första stycket i samma paragraf.*

25 kap.

7 §

Finnes den dödförklarade — — — — — kvarlåtenskapen.
Har egendom — — — — — egendomen.

Då egendom återbäres, skall ock *gäldas ränta eller avkomst* för tiden efter det innehavaren vann kunskap, att annan ägde bättre rätt till egendomen, eller stämning blev honom delgiven. Har han för egendomen haft nödig kostnad, skall den ersättas; nyttig kostnad skall ock ersättas, där den ej var

Då egendom återbäres, skall ock *utgivas avkastning som fallit under* tiden efter det innehavaren vann kunskap, att annan ägde bättre rätt till egendomen, eller stämning blev honom delgiven. Har han för egendomen haft nödig kostnad, skall den ersättas; nyttig kostnad skall ock ersättas, där den

(Nuvarande lydelse)

gjord å tid som nyss sagts.

(Föreslagen lydelse)

ej var gjord å tid som nyss sagts.
*Utgöres egendomen av penningbe-
 lopp skall å detta gäldas ränta
 enligt 5 § första stycket räntela-
 gen (1974:) från den dag inne-
 havaren vann kunskap att annan
 ägde bättre rätt till beloppet, eller
 stämning blev honom delgiven.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i jordabalken**

Härigenom förordnas, att 4 kap. 25 §, 12 kap. 53 och 60 §§ samt 13 kap. 19 § jordabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***4 kap.****25 §**

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen äger *de i 9 kap. 10 § handelsbalken* angivna grunderna tillämpning.

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen äger *vad i räntelagen (1974:)* föreskrives tillämpning.

Om köpet ————— skada.

12 kap.**53 §**

Skall hyresgäst ————— nämnda dag.

På överskjutande belopp skall hyresgästen betala *sex procent* ränta som om beloppet förfallit till betalning samtidigt med den förut utgående hyran.

På överskjutande belopp skall hyresgästen betala ränta som om beloppet förfallit till betalning samtidigt med den förut utgående hyran. *Räntan beräknas därvid för tid innan beslutet eller domen vunnit laga kraft enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:), samt för tid därefter enligt första stycket i samma paragraf.*

I beslutet ————— till det.

60 §

I mål om ersättning ————— bestämmas.

Första stycket ————— laga kraft.

Beslut ————— ej föras.

(Nuvarande lydelse)

Har hyresgästen uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, är han skyldig att till hyresvärden betala tillbaka det överskjutande beloppet jämte *sex procent* ränta från dagen för beloppets mottagande.

(Föreslagen lydelse)

Har hyresgästen uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, är han skyldig att till hyresvärden betala tillbaka det överskjutande beloppet jämte ränta *beräknad* från dagen för beloppets mottagande *till dess ersättningen slutligt bestäms enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)*, samt för tid *därefter enligt första stycket i samma paragraf*.

13 kap.

19 §

När den — — — — — medgivande.

Har tomträten frånträts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men är lösesumman då ännu icke nedsatt, är fastighetsägaren skyldig att betala ränta till tomträtthavaren *efter sex procent om året* från nämnda dag.

Har tomträten frånträts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men är lösesumman då ännu icke nedsatt, är fastighetsägaren skyldig att betala ränta till tomträtthavaren *enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)* från nämnda dag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i expropriationslagen (1972: 719)**

Härigenom förordnas, att 6 kap. 16 § expropriationslagen (1972: 719) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

I den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av den i 7 § första stycket *föreskrivna tremånadersfristen eller, om fastigheten, dessförinnan helt eller delvis har tillträts eller övergått på den exproprierande enligt 10 §, efter tidpunkten härför, skall den exproprierande utge sex procent årlig ränta på ersättningen, i förra fallet från fristens utgång och i senare fallet från den dag då till-*

(Föreslagen lydelse)

I den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av i 7 § första eller andra stycket *föreskriven frist skall den exproprierande utge ränta på ersättningen från fristens utgång enligt 5 § första stycket räntelagen (1974:)*.

*(Nuvarande lydelse)**trädet eller övergången skedde.*

Expropriation fullbordas utan hinder av att ränta enligt första stycket ej betalas.

(Föreslagen lydelse)

Har fastigheten dessförinnan helt eller delvis tillträtts eller övergått på den exproprierande enligt 10 §, skall denne, från den dag tillträdet eller övergången skedde till dess betalning sker eller ränta börjar utgå enligt första stycket i denna paragraf, utge ränta på ersättningen enligt 5 § andra stycket räntelagen.

Expropriation fullbordas utan hinder av att ränta enligt första eller andra stycket ej betalas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till

Lag om ändring i anläggningslagen (1973: 1149)

Härigenom förordnas, att 32 § anläggningslagen skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Ersättning enligt 13 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist eller, om tillträde har skett dessförinnan, efter tillträdet, skall dessutom utges sex procent årlig ränta på ersättningen, i det förra fallet från fristens utgång och i det senare fallet från den dag då tillträdet skedde.

(Föreslagen lydelse)

Ersättning enligt 13 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist skall dessutom utges ränta på ersättningen från fristens utgång enligt 5 § första stycket räntelagen (1974:).

Har tillträde skett före den i första stycket angivna fristens utgång skall även utges ränta enligt 5 § andra stycket räntelagen från den dag tillträdet skedde till dess betalning sker eller ränta börjar utgå enligt första stycket i denna paragraf.

I fråga om ————— tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i väglagen (1971: 948)**

Härigenom förordnas, att 55 § väglagen (1971: 948) skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Har väghållare — — — — — anspråk.

Vid ersättningens — — — — — delar.

På ersättningen utgår *sex procent årlig* ränta från den dag då marken togs i anspråk.

På ersättningen utgår ränta *beräknad* från den dag då marken togs i anspråk *till den dag då betalning skall ske enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:), samt för tid därefter enligt första stycket i samma paragraf.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i förköpslagen (1967: 868)**

Härigenom förordnas, att 13 § förköpslagen (1967: 868) skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

När förköpet fullbordats, skall kommunen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtalet fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen på grund härav har att utge skall kommunen betala *sex procent* ränta. Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som nedlagts på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen erhållit.

När förköpet fullbordats, skall kommunen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtalet fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen på grund härav har att utge skall kommunen betala ränta *beräknad från den dag köparen utgav beloppet till dess förköpet fullbordats enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:), samt för tid därefter enligt första stycket i samma paragraf.* Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som nedlagts på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen erhållit.

Har köparen — — — — — anses skäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom**

Härigenom förordnas, att 43 § lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 41 § tredje stycket skall handpenning tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från tillträdesdagen till och med den nya tillträdesdagen och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om fastigheten säljes med förbehåll för rättighet som ej förbehållits vid den förra auktionen eller ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir fastigheten ej såld vid den nya auktionen är hela handpenningen förverkad.

(Föreslagen lydelse)

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 41 § tredje stycket skall handpenning tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *ränta därå, beräknad* från tillträdesdagen till och med den nya tillträdesdagen *enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)*, och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om fastigheten säljes med förbehåll för rättighet som ej förbehållits vid den förra auktionen eller ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir fastigheten ej såld vid den nya auktionen är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion — — — — — återlämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg**

Härigenom förordnas, att 23 § lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 21 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för

(Föreslagen lydelse)

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 21 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för

Nuvarande lydelse

att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir egendomen ej såld vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Föreslagen lydelse

att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte ränta därå, *beräknad* från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning *enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)*, och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir egendomen ej såld vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej — — — — — återlämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)**

Härigenom förordnas, att 58, 138 och 141 §§ konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

58 §

Penningar — — — — — medgives.

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta influtna medel, vare han skyldig att å belopp, som obehörigen innehållits, erlagga ränta *efter åtta för hundra om året*.

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta influtna medel, vare han skyldig att å belopp som obehörigen innehållits, erlagga ränta *enligt 5 § första stycket räntelagen (1974:)*.

Så länge konkursen — — — — — gäldenären.

Även efter konkursens — — — — — konkursdomaren.

138 §

För fordringar som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning emellan borgenärerna inbördes upphöra från

För fordringar som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning emellan borgenärerna inbördes upphöra från

Nuvarande lydelse

den dag, då beslutet om egendomsavträde meddelades; dock skall ränta beräknas till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari sådan fordran upptagits, är att räkna, där boet förslår till gäldande av mer än kapitalbeloppet av alla bevakade fordringar utom sådana som avses i 19 § förmånsrättslagen (1970: 979), och skall i sådant fall å fordran, för vilken ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas *efter fem för hundra om året* från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran som utgår med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § dessförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta varde ändock ränta *efter fem för hundra om året* därå beräknad från den dag, då beslutet om egendomsavträde meddelades.

Utgår fordran — — — — — betalningsdagen.

141 §

Borgenär — — — — — beslut avgjort.

År fordran — — — — — mot bevakningen.

Finnes borgenär, som lyft utdelning, skyldig att till konkursboet återbära vad han uppburit, skall han gälda ränta därå *efter sex för hundra om året från lyftningsdagen*.

Föreslagen lydelse

den dag, då beslutet om egendomsavträde meddelades; dock skall ränta beräknas till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari sådan fordran upptagits, är att räkna, där boet förslår till gäldande av mer än kapitalbeloppet av alla bevakade fordringar utom sådana som avses i 19 § förmånsrättslagen (1970: 979), och skall i sådant fall å fordran, för vilken ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas *enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)* från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran som utgår med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § dessförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta varde ändock ränta *enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)* därå beräknad från den dag, då beslutet om egendomsavträde meddelades.

Finnes borgenär, som lyft utdelning, skyldig att till konkursboet återbära vad han uppburit, skall han gälda ränta därå *beräknad från den dag medlen lyftes till den dag återbäring skall ske enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:), samt för tid därefter enligt första stycket i samma paragraf*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker**

Härigenom förordnas, att 20 § lagen (1955: 416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta *efter sex procent om året* från den dag, *då* beloppet utbetaltes av sparbanken.

(Föreslagen lydelse)

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta *beräknad* från den dag beloppet utbetaltes av sparbanken *till den dag återbäring skall ske enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:)*, samt *för tid därefter enligt första stycket i samma paragraf.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1)**

Härigenom förordnas, att 49 § sjölagen (1891: 35 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Till utgifterna för rederiets verksamhet skall varje redare bidra i förhållande till sin andel i fartyget. Underlåter redare att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och lägger huvudredaren eller annan redare ut beloppet, skall den försumlige betala *årlig* ränta på det förskottrade beloppet *efter det av riksbanken tillämpade diskontot ökat med fyra procent, dock lägst sex procent.*

(Föreslagen lydelse)

Till utgifterna för rederiets verksamhet skall varje redare bidra i förhållande till sin andel i fartyget. Underlåter redare att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och lägger huvudredaren eller annan redare ut beloppet, skall den försumlige betala ränta på det förskottrade beloppet *enligt 5 § första stycket räntelagen (1974:)*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag**

Härigenom förordnas, att 14 § lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Har bolagsman för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, äge han att för därigenom uppkommen fordran njuta ränta *efter fem för hundra* om året från den dag fordringen tillkom.

Försummar bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel, gälde ränta *efter ty nu är sagt*, från den dag tillskottet eller redovisningen bort ske.

(Föreslagen lydelse)

Har bolagsman för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, äge han att för därigenom uppkommen fordran njuta ränta från den dag fordringen tillkom. *För tid intill dess högre ränta börjar utgå till följd av vad i 2 eller 3 § räntelagen (1974:) stadgas, beräknas därvid räntan enligt 5 § andra stycket i nämnda lag.*

Försummar bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel, gälde ränta *beräknad enligt 5 § första stycket räntelagen*, från den dag tillskottet eller redovisningen bort ske.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i KF (1968: 576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar**

Härigenom förordnas, att 10 § KF (1968: 576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

Sedan tio — — — — — föranleda (ränteskillnadsersättning).
Kassan får — — — — — utge ränteskillnadsersättning.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *med en halv procent i månaden*.

(Föreslagen lydelse)

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *enligt vad som föreskrives i räntelagen (1974:)*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar**

Härigenom förordnas, att 24 § lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

För lån ————— bankens reservfond.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *med en halv procent i månaden*.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *enligt vad som föreskrives i räntelagen (1974:)*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag**

Härigenom förordnas, att 3 § lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Utöver ersättning för erlagda underhållsbidrag utgår ränta *efter sex procent från betalningsdagen*. Kan icke styrkas när underhållsbidragen betalats, beräknas ränta till skäligt belopp.

Utöver ersättning för erlagda underhållsbidrag utgår ränta *enligt 5 § andra stycket räntelagen (1974:) på varje erlagt belopp från dess betalningsdag*. Kan icke styrkas när underhållsbidragen betalats, beräknas ränta till skäligt belopp.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Bilaga 2

De remitterade förslagen

1 Förslag till**Räntelag**

Härigenom förordnas följande.

1 §

Denna lag är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område. Ränta på sådan fordran utgår enligt vad som sägs i det följande, om ej annat är avtalat eller särskilt föreskrivet.

2 §

Ränta utgår ej för tid innan fordringen är förfallen till betalning.

Återgår betalning på grund av att avtal häves till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott eller på liknande grund, utgår dock ränta för tiden från den dag betalningen erlades till den dag återbetalning sker eller ränta börjar utgå enligt 3 eller 4 §.

3 §

Försittes betalningstiden för fordran vars förfalldag är bestämd i förväg, utgår ränta från denna dag.

På fordran som grundar sig på sysslomans eller annans skyldighet att redovisa för medel som han mottagit av huvudmannen eller tredje man utgår ränta från dagen för redovisningen eller, om denna ej avges i rätt tid, från den dag redovisning bort ske.

4 §

I annat fall än som avses i 3 § utgår ränta på förfallen fordran, för vilken betalningstiden försittes, efter trettio dagar från den dag borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock ej skyldig att erlægga ränta för tid innan räkningen har kommit honom tillhanda eller han på annat sätt har fått del av kravet.

Avser fordran skadestånd eller annan sådan ersättning som ej kan fastställas utan särskild utredning, utgår ränta på förfallet belopp efter trettio dagar från den dag borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock ej skyldig att erlægga ränta för tid innan han har fått del av kravet och utredningen.

Ränta på förfallen fordran utgår dock alltid senast från dagen för delgivning av ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

5 §

Ränta enligt 2 § andra stycket beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med ett tillägg av två procentenheter.

6 §

Ränta enligt 3 eller 4 § beräknas för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med ett tillägg av fyra procentenheter.

7 §

Löper fordran enligt skuldebrev eller på grund av avtal med ränta när den förfaller till betalning och försittes betalningstiden, fortsätter ränta att utgå efter samma räntefot som gällde vid förfallodagen. Är denna räntefot lägre än den som anges i 6 §, höjes dock räntefoten till den där angivna, i fall som avses i 4 § dock först när ränta skall utgå enligt vad som föreskrives där.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Lagen gäller dock ej i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

2 Förslag till**Lag om ändring i handelsbalken**

Härigenom förordnas att 9 kap. 10 § handelsbalken skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

3 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom**

Härigenom förordnas att 38 § lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

38 §

I fråga om köparens skyldighet att gälla ränta skola de i 9 kapitlet 10 § handelsbalken stadgade grunder äga tillämpning; dock att vid handelsköp, där ej viss tid för köpeskillingens guldande är utsatt, ränta efter sex för hundra om året skall utgå från den tid godset avlämnades eller, i händelse dess avlämnande blivit av köparen fördröjt, från det dröjsmålet inträdde.

I fråga om ränta på köpeskillingen gälla bestämmelserna i räntelagen (1975: 00).

Äger säljaren kräva betalning mot att gods eller dokument hålls köparen tillhanda, utgår dock, även om förfallodagen ej är bestämd i förväg, ränta enligt 6 § räntelagen från den dag säljaren

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

framställer sådant krav samt, till följd av att betalningen därvid ej erlägges, innehåller gods eller dokument.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

4 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal**

Härigenom förordnas att 24 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

24 §

Är ej tid utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall, skall den fullgöras *en månad* efter det meddelande om försäkringsfallet kommit honom till handa; dock må betalning, i den mån den är beroende av utredning som i 22 § sägs, icke krävas förrän *fjorton* dagar förflutit efter det sådan utredning förebragts.

Är ej tid utsatt för fullgörande av försäkringsgivarens betalningsskyldighet i anledning av inträffat försäkringsfall, skall den fullgöras *trettio dagar* efter det meddelande om försäkringsfallet kommit honom till handa; dock må betalning, i den mån den är beroende av utredning som i 22 § sägs, icke krävas förrän *trettio* dagar förflutit efter det sådan utredning förebragts.

Förbehåll, varigenom tiden för betalningen gjorts beroende av något försäkringsgivarens beslut eller därav att betalningsskyldighet blivit genom laga dom ålagd försäkringsgivaren, må ej av denne åberopas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om försäkringsfall som har inträffat före ikraftträdandet.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev**

Härigenom förordnas att 6 § lagen (1936: 81) om skuldebrev skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

6 §

Är i skuldebrev ränta utfäst, skall den, där betalningstiden föresittes, utgå efter enahanda grund som före förfallodagen.

I fråga om ränta på skuldebrev gälla bestämmelserna i räntelagen (1975: 00).

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Är ränta ej utfäst, gälle i fråga om skyldighet att den giva vad i 9 kap. 10 § handelsbalken sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om skuldebrev på vilket ränta utgår vid ikraftträdandet.

6 Förslag till**Lag om ändring i ärvdabalken**

Härigenom förordnas att 22 kap. 5 § och 25 kap. 7 § ärvdabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

22 kap.

5 §

Å legat, som avser visst penningbelopp, äger testamentstagaren, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta *efter fem för hundra om året*, sedan fyra månader förflutit från testators död.

Å legat, som avser visst penningbelopp, äger testamentstagaren, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta, sedan fyra månader förflutit från testators död. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid fram till dess legatet enligt 1 § i detta kapitel skall utgivas och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

25 kap.

7 §

Finnes den dödförklarade sedermera vara vid liv, skall envar, som i följd av dödförklaringen tillträtt egendom, bära den åter. Samma lag vare, där den dödförklarade finnes hava avlidit å annan tid än den som antagits såsom dödsdag och med hänsyn därtill annan är berättigad till kvarlåtenskapen.

Har egendom som skall återbäras blivit till annan överläten, är jämväl denne återbäringsskyldig, där han ej var i god tro då han åtkom egendomen.

Då egendom återbäres, skall ock *guldans ränta eller avkomst* för tiden efter det innehavaren vann kunskap, att annan ägde bättre rätt till egendomen, eller stämning blev honom delgiven. Har han för egendomen haft nödig kostnad, skall den ersättas; nyttig kostnad skall ock ersättas, där den ej var gjord å tid som nyss sagts.

Då egendom återbäres, skall ock *utgivas avkastning som belöper på* tiden efter det innehavaren vann kunskap, att annan ägde bättre rätt till egendomen, eller stämning blev honom delgiven. Har han för egendomen haft nödig kostnad, skall den ersättas; nyttig kostnad skall ock ersättas, där den ej var gjord å tid som nyss sagts. *Ut göres*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

egendomen av penningbelopp, skall ränta gäldas på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från den dag innehavaren vann kunskap att annan ägde bättre rätt till beloppet eller stämning delgavs honom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

7 Förslag till**Lag om ändring i jordabalken**

Härigenom förordnas att 4 kap. 25 §, 12 kap. 53 och 60 §§ samt 13 kap. 19 § jordabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

25 §

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen *äger de i 9 kap. 10 § handelsbalken angivna grunderna tillämpning.*

I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen *gäller bestämmelserna i räntelagen (1975: 00).*

Om köpet enligt förbehåll i köpehandlingen häves på grund av utbliven betalning av köpeskillingen, skall köparen ersätta säljaren dennes skada.

12 kap.

53 §¹

Skall hyresgäst enligt hyresnämndens eller bostadsdomstolens beslut utge högre hyra för förfluten tid än som skolat utgå förut, är hyresrätten icke förverkad på grund av dröjsmål med betalning av det överskjutande beloppet, om betalningen sker inom en månad från den dag då beslutet vann laga kraft. Vad som sagts nu gäller ej, om skyldighet att flytta inträder för hyresgästen inom kortare tid än två månader efter nämnda dag.

På överskjutande belopp skall hyresgästen betala *sex procent* ränta som om beloppet förfallit till betalning samtidigt med den förut utgående hyran.

På överskjutande belopp skall hyresgästen betala ränta som om beloppet förfallit till betalning samtidigt med den förut utgående hyran. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid innan beslutet vunnit laga kraft och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

¹ Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt prop. 1974: 151.

Nuvarande lydelse

I beslutet får anstånd medges med betalningen av det överskjutande beloppet jämte ränta som avses i andra stycket, om skäl föreligger till det.

Föreslagen lydelse

I beslutet får anstånd medges med betalningen av det överskjutande beloppet jämte ränta som avses i andra stycket, om skäl föreligger till det. *Medges anstånd, får bestämmas att ränta till förfallodagen skall beräknas enligt 5 § räntelagen.*

60 §²

I mål om ersättning enligt 57 § skall rätten på yrkande av hyresgästen, om hyresvärden medger skyldighet att utge ersättning eller sådan skyldighet fastställts genom dom som vunnit laga kraft, förplikta hyresvärden att utge förskott i avräkning på den ersättning som kan komma att bestämmas.

Första stycket äger ej tillämpning, om det är uppenbart att förskottet blir obetydligt. Har beslut i fråga om förskott meddelats, får nytt yrkande om förskott ej upptagas till prövning förrän tre månader förflutit sedan det föregående beslutet vann laga kraft.

Beslut i fråga om förskott får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslut meddelas, skall parterna beredas tillfälle att yttra sig. Mot beslut som meddelats under rättegången skall talan föras särskilt. Mot hovrättens beslut får talan ej föras.

Har hyresgästen uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, är han skyldig att till hyresvärden betala tillbaka det överskjutande beloppet jämte *sex procent* ränta från dagen för beloppets mottagande.

Har hyresgästen uppburit förskott som överstiger den slutligt bestämda ersättningen, är han skyldig att till hyresvärden betala tillbaka det överskjutande beloppet jämte ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för beloppets mottagande till dess ersättningen blivit slutligt bestämd genom dom som vunnit laga kraft och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

13 kap.

19 §

När den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen är inne och lösesumman nedsatts enligt 18 §, upphör tomträtten med däri upplåtna rättigheter och blir inskrivningar i denna utan verkan. Innan nedsättning skett, får tillträde ej äga rum utan tomträttshavarens medgivande.

Har tomträtten frånträts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men är lösesumman då ännu icke nedsatt, är fastighetsägaren skyldig att betala ränta till tomträttshavaren *efter sex procent om året från nämnda dag.*

Har tomträtten frånträts på den genom uppsägningen bestämda tillträdesdagen men är lösesumman då ännu icke nedsatt, är fastighetsägaren skyldig att betala ränta till tomträttshavaren. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen*

* Senaste lydelse 1972: 252.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

(1975: 00) från tillträdesdagen till dess nedsättning skall ske och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

8 Förslag till**Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)**

Häri genom förordnas att 50 och 166 §§ utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*50 §¹

Ändras eller upphäves dom, varå utmätning, kvarstad eller annan verkställighet följt, gånge, ändå att klagan över senare beslutet föres, verkställigheten åter, där så ske kan; och fyller den, som verkställigheten sökt, all skada; vare ock den, som något lyfta eller tillträda fått, pliktig att det genast med dess ränta eller avkomst till sökandens vederpart återställa. *Äro penningar lyftade, gälde ränta därå efter sex för hundra om året från lyftningsdagen.*

Ändras eller upphäves dom, varå utmätning, kvarstad eller annan verkställighet följt, gånge, ändå att klagan över senare beslutet föres, verkställigheten åter, där så ske kan; och fyller den, som verkställigheten sökt, all skada; vare ock den, som något lyfta eller tillträda fått, pliktig att det genast med dess ränta eller avkomst till sökandens vederpart återställa. *Ha pengar lyfts, utgår ränta därå enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag medlen utbetalades till den dag återbetalning skall ske och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

166 §²

Om någon fått lyfta medel innan frågan om bättre rätt därtill blivit slutligt avgjord och han blir skyldig att helt eller delvis återbära medlen, skall han betala *sex procents årlig ränta* på beloppet. I fall som avses i 159 § är den som lyft medlen dock ej skyldig att, om borgenären sedermera anmäler sig, betala ränta för längre tid än från det att utmätningsmannen eller överexekutor krävt återbetalning.

Om någon fått lyfta medel innan frågan om bättre rätt därtill blivit slutligt avgjord och han blir skyldig att helt eller delvis återbära medlen, skall han betala *räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden från den dag medlen utbetalades till den dag återbetalning skall ske och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.* I fall som avses i 159 § är den som lyft medlen dock ej skyldig att, om bor-

¹ Senaste lydelse 1921: 301.

² Senaste lydelse 1971: 495.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

genären sedermera anmäler sig, betala ränta för längre tid än från det att utmätningsmannen eller överexekutor krävt återbetalning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

9 Förslag till**Lag om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1)**

Häri genom förordnas att 49 § sjölagen (1891: 35 s. 1)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

49 §

Till utgifterna för rederiets verksamhet skall varje redare bidra i förhållande till sin andel i fartyget. Underlåter redare att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och lägger huvudredaren eller annan redare ut beloppet, skall den försumlige betala årlig ränta på det förskottrade beloppet *efter det av riksbanken tillämpade diskontot ökat med fyra procent*, dock lägst sex procent.

Till utgifterna för rederiets verksamhet skall varje redare bidra i förhållande till sin andel i fartyget. Underlåter redare att på anfordran betala sitt bidrag till beslutad utgift och lägger huvudredaren eller annan redare ut beloppet, skall den försumlige betala ränta på det förskottrade beloppet *enligt 6 § räntelagen (1975: 00)*, dock med lägst sex procent.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

10 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag**

Häri genom förordnas att 14 § lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

14 §

Har bolagsman för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, äge han att för därigenom

Har bolagsman för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, äge han att för därigenom

¹ Lagen omtryckt 1974: 621.

Nuvarande lydelse

uppkommen fordran njuta ränta efter fem för hundra om året från den dag fordringen tillkom.

Försummar bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel, gälda ränta efter ty nu är sagt, från den dag tillskottet eller redovisningen bort ske.

Föreslagen lydelse

uppkommen fordran njuta ränta från den dag fordringen tillkom. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid intill dess högre ränta skall utgå till följd av 3 eller 4 § räntelagen.*

Försummar bolagsman att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel, *skall han gälda ränta enligt 6 § räntelagen* från den dag tillskottet eller redovisningen bort ske.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

11 Förslag till**Lag om ändring i vattenlagen (1918: 523)**

Härigenom förordnas att 9 kap. 22 § vattenlagen (1918: 523) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Om ersättning i fall som avses i 21 § betalas *senare än som föreskrives där*, skall den ersättningskyldige *erlägga sex procent årlig ränta på ersättningen från den dag marken tillträdades eller företaget eller åtgärden utfördes*. Inlösen fullbordas utan hinder av att ränta ej betalas.

Föreslagen lydelse

9 kap.

22 §¹

I den mån ersättning i fall som avses i 21 § betalas efter utgången av frist som anges i 21 § första, andra eller fjärde stycket skall den ersättningskyldige utge ränta på ersättningen från fristens utgång enligt 6 § räntelagen (1975: 00). Inlösen fullbordas utan hinder av att ränta ej betalas.

Har marken tillträts eller företaget eller åtgärden utförts före fristens utgång, skall den ersättningskyldige utge ränta på ersättningen enligt 5 § räntelagen från den dag tillträdet skedde eller företaget eller åtgärden utfördes till dess betalning sker eller ränta börjar utgå enligt första stycket i denna paragraf.

¹ Senaste lydelse 1974: 273.

Försummar den ersättningskyldige att betala ersättning som avses i 21 §, skall länsstyrelsen på ansökan av den ersättningsberättigade låta uttaga beloppet jämte ränta. Reglerna i utsökningslagen (1877: 31 s. 1) om verkställighet av lagakraftägande dom i tvistemål, varigenom betalningsskyldighet blivit någon ålagd, äger därvid motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

12 Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

Härigenom förordnas att 39 a, 58, 138 och 141 §§ konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 a §¹

Den som är skyldig att återbära egendom skall även utge den avkastning som belöper på tiden efter delgivning av stämning i målet. *Den som* skall återbära egendom vid återvinning enligt 30 § kan dock förklaras skyldig att utge den avkastning han uppburit sedan han mottog egendomen.

Den som är skyldig att återbära egendom skall även utge den avkastning som belöper på tiden efter delgivning av stämning i målet. *Utgöres egendomen av penningbelopp eller skall ersättning utges för egendomens värde, utgår ränta enligt 5 § räntelagen (1975: 00) till den dag återbäring skall ske och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

Skall någon återbära egendom vid återvinning enligt 30 §, kan han förklaras skyldig att utge även avkastning som belöper på tiden från det att han mottog egendomen till dess att stämning i målet delgavs honom. Ränta för sådan tid beräknas enligt 5 § räntelagen.

Den som nedlagt nödig eller nyttig kostnad på egendom som återbäres har rätt till ersättning därför, om ej särskilda skäl föreligga däremot.

Återvinnens säkerhet som grundas på inteckning, skall inteckningshandlingen återställas eller, om den behövs som bevis för fordringen, tillhandahållas för utbyte eller dödning av inteckningen. Kan det ej ske, skall ersättning utgå.

¹ Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt remiss till lagrådet den 13 september 1974 av förslag till ändringar i konkurslagen m. m.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

58 §²

Penningar, som inflyta under förvaltningen av konkursbo, skola, i den mån de icke äro erforderliga till bestridande av löpande utgifter, av förvaltaren inom en vecka från det de influtit å konkursboets räkning mot ränta insätts i bank, som av rättens ombudsman godkännes. Till bestridande av löpande utgifter må ej mer innehållas än av ombudsmannen medges.

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta influtna medel, vare han skyldig att å belopp, som obehörigen innehållits, erlägga ränta *efter åtta för hundra om året.*

Försummar förvaltaren att inom ovan föreskrivna tid insätta influtna medel, vare han skyldig att å belopp, som obehörigen innehållits, erlägga ränta *enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från den dag insättning bort ske.*

Så länge konkursen pågår, avlämne förvaltaren inom en vecka från utgången av mars, juni, september och december månader varje år till ombudsmannen räkning över boets inkomster och utgifter i penningar under det gångna kvartalet. Har under någon del av kvartalet penningar inestått i bank, skall vid räkningen fogas av banken till riktigheten bestyrkt uppgift å de insättningar och uttagningar, som må hava under kvartalet förekommit. Räkningarna skola av ombudsmannen granskas ävensom hållas tillgängliga för borgenärerna och gäldenären.

Även efter konkursens avslutande skall förvaltaren hava boets medel insatta i bank, till dess lyftning påkallas av därtill berättigad borgenär. Förvaltaren skall underrätta konkursdomaren, i vilken bank medlen inestå, och inom en vecka från utgången av varje kalenderår till rättens ombudsman för granskning avgiva redovisning som i tredje stycket sägs. När medel ej vidare finnas att lyfta, skall ombudsmannen göra anmälan därom hos konkursdomaren.

138 §³

För fordringar, som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning emellan borgenärerna inbördes upphöra från den dag, då beslutet om konkurs meddelades; dock skall ränta beräknas till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari sådan fordran upptagits, är att räkna, där boet förslår till gäldande av mer än kapitalbeloppet av alla bevakade fordringar utom sådana som avses i 19 § förmånsrättslagen (1970: 979), och skall i sådant fall å fordran, för vilken

För fordringar, som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning emellan borgenärerna inbördes upphöra från den dag, då beslutet om konkurs meddelades; dock skall ränta beräknas till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari sådan fordran upptagits, är att räkna, där boet förslår till gäldande av mer än kapitalbeloppet av alla bevakade fordringar utom sådana som avses i 19 § förmånsrättslagen (1970: 979), och skall i sådant fall å fordran, för vilken

² Senaste lydelse 1941: 142.

³ Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt remiss till lagrådet den 13 september 1974.

Nuvarande lydelse

ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas *efter fem för hundra om året* från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran, som utgår med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § därförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta, varde ändock ränta *efter fem för hundra om året* därå beräknad från den dag, då beslutet om konkurs meddelades.

Utgår fordran, som icke löper med ränta före förfallodagen, icke fullt eller med förmånsrätt och var fordringen icke förfallen den dag, då beslutet om konkurs meddelades, skall utdelning för fordringen beräknas å det belopp, som efter en räntefot av fem för hundra om året utgör sådan fordrans värde å samma dag. För fordran, som nyss sagts och som utgår fullt eller med förmånsrätt, skall, där fordringen icke var förfallen den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, utdelning beräknas å det belopp, som efter nyss angivna grund utgör fordringens värde sistnämnda dag; har för sådan fordran betalning jämlikt 143 § tidigare uppburits och var fordringen icke då förfallen, skall utdelningen beräknas efter fordringens värde å betalningsdagen.

141 §

Borgenär äge innan tid för klander mot utdelningsförslag är ute ej annorledes än mot borgen lyfta vad honom i förslaget tillagts; ej heller må, om klander väckts, borgenär, vars rätt beröres av klandret, annorledes än mot borgen lyfta utdelning förrän klandret blivit genom laga kraftägande beslut avgjort.

Är fordran beroende av villkor, som i 136 § avses, eller är, där borgenär förelagts sådan edgång, som i 116 eller 123 § sägs, edgången ej fullgjord, må utdelning för fordringen ej lyftas. Samma lag vare i fråga om fordran, som är tvistig; dock att borgenär, vars fordran är fastställd genom beslut, som ej äger laga kraft, må mot borgen lyfta vad på fordringen belöper. Utdelning för fordran, som bevakats efter utgången av den för bevakning av fordringar utsatta tid, må ej lyftas under tiden för framställande av anmärkningar mot bevakningen.

Finnes borgenär, som lyft utdelning, skyldig att till konkursboet återbära vad han uppburit,

Föreslagen lydelse

ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas *enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran, som utgår med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § därförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta, varde ändock ränta *enligt 5 § räntelagen* därå beräknad från den dag, då beslutet om konkurs meddelades.

Finnes borgenär, som lyft utdelning, skyldig att till konkursboet återbära vad han uppburit,

Nuvarande lydelse

skall han gälda ränta därå *efter sex för hundra om året från lyftningsdagen.*

Föreslagen lydelse

skall han gälda ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag medlen lyftes till den dag återbäring skall ske och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet eller har, såvitt avser 39 a och 138 §§, konkursbeslutet meddelats före nämnda tidpunkt, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

13 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag**

Härigenom förordnas att 43 och 61 §§, 73 § 2 mom. samt 74 § lagen (1944: 705) om aktiebolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *efter sex procent om året från förfalldagen.*

Föreslagen lydelse

43 §

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från förfalldagen.*

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklarats förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklarats övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avscende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande anmaning, som i denna paragraf sägs, skall gälla vad i 41 § tredje stycket är stadgat.

61 §

Har i beslutet om aktiekapitalets ökning upptagits bestämmelse om minimeckning, skall inom sex månader från det beslutet fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 190 § 2 mom. vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit bifallna, för registrering anmälas det tecknade belopp,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minimibeloppet.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skola fogas:

1. teckningslistorna, så ock avskrift av desamma;
2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämans beslut om ökningen varit införd; samt
3. avskrift av den i 59 § omförmälda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Skjer ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 195 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte fem procent ränta därå.

Skjer ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 195 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för inbetalningen till den dag anteckning enligt 195 § 2 mom. sker i registret samt för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

73 §

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom., 68 § eller 72 § 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom., 68 § eller 72 § 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen uppburits intill dess högre ränta skall utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Samma lag vare, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 100 och 101 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

74 §

Av moderbolags vinst må, ändå att vinstutdelning eljest är medgiven, så stort belopp ej utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte fem procent ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande. *Skall utdelning återbäras, beräknas räntan enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen uppburits intill dess högre ränta skall utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, ansvare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelningen eller till verkställandet av detsamma, efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 208, 211 och 212 §§ stadgade grunderna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

14 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse**

Härigenom förordnas att 39 och 56 §§, 67 § 2 mom., 68 § och 195 § 2 mom. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

39 §

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas efter sex procent om året från förfallodagen.

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från förfallodagen.

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklaras förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har

Nuvarande lydelse

aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklaras övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande anmaning, som i denna paragraf sägs, skall gälla vad i 37 § tredje stycket är stadgat.

Föreslagen lydelse

56 §

Har i beslutet om aktiekapitalets ökning upptagits bestämmelse om minimateckning, skall inom sex månader från det beslutet fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit bifallna, för registrering anmälas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minimibeloppet.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören, skola fogas:

1. teckningslistorna, så ock avskrift av desamma;
2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämmans beslut om ökningen varit införd; samt
3. avskrift av den i 54 § omnämnda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 308 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte *fem procent* ränta därå.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 308 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för inbetalningen till den dag anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

67 §

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom. första eller andra stycket eller 63 § stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom. första eller andra stycket eller 63 § stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan

Nuvarande lydelse

utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

Föreslagen lydelse

utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid intill dess högre ränta börjar utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Samma lag vare, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 93 och 94 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

68 §

Av moderbolags vinst må, ändå att vinstutdelning eljest är medgiven, så stort belopp ej utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte fem procent ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande. *Skall utdelning återbäras, beräknas räntan enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid intill dess högre ränta börjar utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, ansvara de, som medverkat till beslutet om vinstutdelningen eller till verkställandet av detsamma, efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

195 §

2 mom. Varder räntebetalning eller vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan betalning eller utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

2 mom. Varder räntebetalning eller vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan betalning eller utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Rän-*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

tan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid intill dess högre ränta börjar utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag.

Samma lag vare, om till räntebetalning eller vinstutdelning använts vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 205 §, jämförd med 93 och 94 §§; dock må betalningen eller utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller hort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om räntebetalning eller vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar**

Härigenom förordnas att 19 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

19 §

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå. Samma lag vare, där gottgörelse, varom i 17 § 1 mom. förmäles och som icke infäknats i årsvinsten, utbetalats i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar och den som mottog gottgörelsen insåg eller bort inse nämnda förhållande.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. Samma lag vare, där gottgörelse, varom i 17 § 1 mom. förmäles och som icke inräknats i årsvinsten, utbetalats i strid mot vad i 18 § sägs eller mot bestämmelse i föreningens stadgar och den som mottog gottgörelsen insåg eller bort inse nämnda förhållande.

Ränta som avses i första stycket beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen uppburits intill dess högre ränta skall utgå till följd av 3 eller 4 § nämnda lag.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om utdelning eller utbetalning eller verkställandet av detta, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 106, 108 och 109 §§ stadgade grunderna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

16 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas att 28 §, 42 § 1 mom., 51 § 2 mom. och 121 § lagen (1955: 183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *efter sex procent om året* från förfallodagen.

Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta därå gäldas *enligt 6 § räntelagen (1975: 00)* från förfallodagen.

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklarats förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklaras övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Anmaning skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes. Anmaning skall anses vara given, när den kungjorts på det sätt, som gäller för kallelse till ordinarie bolagsstämma, samt, där aktietecknares postadress uppgivits eller upplysning om adressen utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas, till honom försänts i rekommenderat brev.

42 §

1 mom. Senast sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden skall för registrering anmälas, huru många nya aktier som till fullo betalats. Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter, skall innehålla uppgift om det sätt varpå inbetalningen skett.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

I anmälningen skall för registrering uppgivas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett. Vid anmälningen skola fogas:

1. teckningslistorna jämte avskrift av desamma;
2. ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämman beslut om ökningen varit införd; samt
3. avskrift av den i 40 § omnämnda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse om minimateckning, må registrering ej ske, med mindre full betalning erlagts för nya aktier med sammanlagt nominellt belopp ej understigande minimibeloppet. Har, enligt vad i 167 § 2 mom. sägs, i registret antecknats att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, är aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte fem procent ränta därå.

Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse om minimateckning, må registrering ej ske, med mindre full betalning erlagts för nya aktier med sammanlagt nominellt belopp ej understigande minimibeloppet. Har, enligt vad i 167 § 2 mom. sägs, i registret antecknats att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, är aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från dagen för inbetalningen till den dag anteckning enligt 167 § 2 mom. sker i registret och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

51 §

2 mom. Beslutas och verkställs vinstutdelning i strid med vad i 1 mom. eller 48 § stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, äro de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte fem procent ränta därå.

2 mom. Beslutas och verkställs vinstutdelning i strid med vad i 1 mom. eller 48 § stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, äro de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tid intill dess högre ränta börjar utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag.*

Detsamma gäller, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid med bestämmelser som avses i 91 och 92 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, äro de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställande av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 177, 180 och 181 §§ stadgade grunderna.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

121 §

Aktieägare, som verkställt tillskott för återställande av aktiekapitalet enligt vad i 120 § sägs, äga att av bankaktiebolagets blivande behållna vinstmedel erhålla åter vad av dem blivit tillskjutet jämte ränta efter den räntesats som avtalats, dock högst *sex procent om året*, innan annan utdelning må ske. Träder bolaget i likvidation, förrän sådant tillskott blivit till fullo återguld det, skall, sedan bolagets skulder blivit betalda, tillskottet, dock utan beräkning av ränta för tid efter bankrörelsens upphörande, återgäldas av bolagets tillgångar så långt de därtill förslå, innan någon utskiftning å aktierna må äga rum.

Aktieägare, som verkställt tillskott för återställande av aktiekapitalet enligt vad i 120 § sägs, äga att av bankaktiebolagets blivande behållna vinstmedel erhålla åter vad av dem blivit tillskjutet jämte ränta efter den räntesats som avtalats, dock högst *efter den räntesats som anges i 5 § räntelagen (1975: 00)*, innan annan utdelning må ske. Träder bolaget i likvidation, förrän sådant tillskott blivit till fullo återguld det, skall, sedan bolagets skulder blivit betalda, tillskottet, dock utan beräkning av ränta för tid efter bankrörelsens upphörande, återgäldas av bolagets tillgångar så långt de därtill förslå, innan någon utskiftning å aktierna må äga rum.

Har, efter det tillskott enligt 120 § förekommit, i anledning av uppkommen förlust nytt tillskott gjorts, skola de aktieägare som verkställt senare tillskott, i förhållande till aktieägare som förut verkställt tillskott äga sådan företrädesrätt, varom förmåles i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

17 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker**

Härigenom förordnas att 20 § lagen (1955: 416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

20 §

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta *efter sex procent om året* från den dag, då beloppet utbetaltes av sparbanken.

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från den dag beloppet utbetaltes av sparbanken *till den*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

*dag återbetalning eller återbäring
skall ske och för tid därefter enligt
6 § räntelagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

18 Förslag till**Lag om ändring i förköpslagen (1967: 868)**

Härigenom förordnas att 13 § förköpslagen (1967: 868) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 §

När förköpet fullbordats, skall kommunen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtalet fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen på grund härav har att utge skall kommunen betala *sex procent* ränta. Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som nedlagts på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen erhållit.

När förköpet fullbordats, skall kommunen ersätta köparen för vad denne enligt åtagande i köpeavtalet fullgjort före fullbordandet och för nödvändig kostnad i samband med köpet. På belopp som kommunen på grund härav har att utge skall kommunen betala ränta. *Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag köparen utgav beloppet till dess förköpet fullbordats och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.* Kommunen skall dessutom ersätta köparen för nödvändig kostnad som nedlagts på egendomen utöver vad som skäligen motsvarar värdet av den avkastning som köparen erhållit. *Ränta utgår på sådan ersättning enligt 6 § räntelagen för tid efter det att förköpet fullbordats.*

Har köparen avverkat skog annat än till husbehov eller avhänt egendomen annat än dess vanliga avkastning, äger kommunen erhålla ersättning härför. Detsamma gäller om köparen skadat egendomen eller eljest föranlett att den minskat i värde, om och i den mån det med hänsyn till förfarandets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

19 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Härigenom förordnas att 10 § förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Sedan tio år förflutit efter det att visst lån utlämnats till förening, får föreningen säga upp lånet till betalning efter ett år, om kassan icke finner att villkoren för dess förbindelser utgör hinder mot det. Föreningen är därvid skyldig att på det sätt och med det belopp som kassan bestämmer utge ersättning för den ränteförlust som inbetalningen kan föranleda (ränteskillnadsersättning).

Kassan får medge förening att betala lån även tidigare än enligt första stycket, om det kan ske med hänsyn till kassans förbindelser. Kassan kan i sådant fall föreskriva villkor för betalningen utöver skyldighet att utge ränteskillnadsersättning.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *med en halv procent i månaden*.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *enligt vad som föreskrives i räntelagen (1975: 00)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

20 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom förordnas att 3 § lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Utöver ersättning för erlagda underhållsbidrag utgår ränta *efter sex procent från betalningsdagen*. Kan icke styrkas när underhållsbidragen betalats, beräknas ränta till skäligt belopp.

Utöver ersättning för erlagda underhållsbidrag utgår ränta *enligt 5 § räntelagen (1975: 00) på varje erlagt belopp från dess betalningsdag*. Kan icke styrkas när underhållsbidragen betalats, beräknas ränta till skäligt belopp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

21 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar**

Härigenom förordnas att 24 § lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

För lån som förening fått från banken skall föreningen årligen på bestämd tid erlægga avtalad ränta, kapitalavbetalning och andra avgifter samt bidrag med belopp som behövs för bankens förvaltningskostnader och för avsättning till bankens reservfond.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *med en halv procent i månaden*.

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet *enligt vad som föreskrives i räntelagen (1975: 00)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före ikraftträdandet.

22 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom**

Härigenom förordnas att 43 § lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 §

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 41 § tredje stycket, skall handpenning tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från tillträdesdagen till och med den nya tillträdesdagen och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om fastigheten säljes med förbehåll för rättighet

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 41 § tredje stycket, skall handpenning tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte ränta därå, *beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från tillträdesdagen till och med den nya tillträdesdagen och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om fastigheten säljes

Nuvarande lydelse

som ej förbehållits vid den förra auktionen eller ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir fastigheten ej såld vid den nya auktionen är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Föreslagen lydelse

med förbehåll för rättighet som ej förbehållits vid den förra auktionen eller ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir fastigheten ej såld vid den nya auktionen är hela handpenningen förverkad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

23 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.**

Härigenom förordnas att 23 § lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 21 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procents årlig ränta* därå från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir egendomen ej såld vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Föreslagen lydelse

23 §

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 21 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *ränta* därå, *beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 00)* från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir egendomen ej såld vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

24 Förslag till

Lag om ändring i väglagen (1971: 948)

Härigenom förordnas att 55 § väglagen (1971: 948) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

55 §¹

Har väghållare erhållit vägrätt, är fastighetens ägare berättigad att av väghållaren få intrångsersättning och ersättning för annan skada till följd av vägens byggande eller begagnande, om det ej avtalats eller uppenbarligen förutsatts att ersättning ej skall lämnas. Samma rätt till ersättning har innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan marken togs i anspråk.

Vid ersättningens bestämmande gäller 4 kap. expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. 4 kap. 3 § nämnda lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

På ersättningen utgår *sex procent årlig ränta från den dag då marken togs i anspråk.*

På ersättningen utgår ränta *enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från den dag då marken togs i anspråk till den dag då betalning skall ske och för tid därefter enligt 6 § räntelagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

25 Förslag till

Lag om ändring i expropriationslagen (1972: 719)

Härigenom förordnas att 6 kap. 16 § expropriationslagen (1972: 719) skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Senaste lydelse 1972: 786.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

16 §

I den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av den i 7 § första stycket föreskrivna tremånadersfristen eller, om fastigheten dessförinnan helt eller delvis har tillträtts eller övergått på den exproprierande enligt 10 §, efter tidpunkten härför, skall den exproprierande utge sex procent årlig ränta på ersättningen, i förra fallet från fristens utgång och i senare fallet från den dag då tillträdet eller övergången skedde.

I den mån expropriationsersättning betalas efter utgången av frist som föreskrives i 7 § första eller andra stycket, skall den exproprierande utge ränta på ersättningen från fristens utgång enligt 6 § räntelagen (1975: 00). Har förhandstillträde ägt rum eller har fastigheten helt eller delvis övergått på den exproprierande enligt 10 §, skall den exproprierande utge ränta på expropriationsersättningen enligt 5 § räntelagen från den dag fastigheten tillträdde eller övergick på den exproprierande till dess betalning sker eller ränta skall utgå enligt första punkten i denna paragraf. Har fastigheten endast delvis tillträtts eller övergått på den exproprierande och skulle en skyldighet att i sådant fall betala ränta på hela ersättningen vara oskäligen mot den exproprierande, får räntebeloppet jämkas.

Expropriation fullbordas utan hinder av att ränta enligt första stycket ej betalas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

26 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.

Härigenom förordnas att 22 § lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

22 §

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 20 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte *sex procent* årlig ränta därå från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir skeppet ej sålt vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

När ny auktion hålles sedan inrop blivit ogiltigt enligt 20 § andra stycket, skall handpenningen tagas i anspråk i den mån det behövs för att sammanlagt samma belopp skall uppnås som vid den förra auktionen jämte ränta därå, *beräknad enligt 5 § räntelagen (1975:00)* från utsatt dag för köpeskillingens fördelning till och med den nya dagen för sådan fördelning och för att även kostnaden för den nya auktionen skall täckas. Detta gäller även om ändrade förhållanden inträtt. Vad som ej behöver tagas i anspråk skall återlämnas, när den nye inroparen fullgjort sin betalningsskyldighet. Blir skeppet ej sålt vid den nya auktionen, är hela handpenningen förverkad.

Hålles ej ny auktion, skall handpenningen användas till betalning av kostnader för förfarandet som blivit onyttiga. Vad som ej behöver tagas i anspråk återlämnas.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fall då den första auktionen har hållits före ikraftträdandet.

27 Förslag till**Lag om ändring i ledningsrättslagen (1973: 1144)**

Härigenom förordnas att 30 § ledningsrättslagen (1973: 1144) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

30 §

Ersättning enligt 13 eller 33 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist *eller, om tillträde har skett dessförinnan, efter tillträdet*, skall dessutom utges *sex procent* årlig ränta på ersättningen, i det

Ersättning enligt 13 eller 33 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist skall dessutom utges ränta på ersättningen *enligt 6 § räntelagen (1975:00)* från fristens utgång. *Har tillträde skett före*

Nuvarande lydelse

förra fallet från fristens utgång och i det senare fallet från den dag då tillträdet skedde.

Föreslagen lydelse

fristens utgång skall även utges ränta enligt 5 § räntelagen från den dag tillträdet skedde till dess betalning sker eller ränta skall utgå enligt andra punkten i denna paragraf.

I fråga om ersättning som avses i 13 § och förskott enligt 25 § äger 5 kap. 16 § fastighetsbildningslagen (1970: 988) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

28 Förslag till**Lag om ändring i anläggningslagen (1973: 1149)**

Härigenom förordnas att 32 § anläggningslagen (1973: 1149) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Ersättning enligt 13 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist eller, om tillträde har skett dessförinnan, efter tillträdet, skall dessutom utges sex procent årlig ränta på ersättningen, i det förra fallet från fristens utgång och i det senare fallet från den dag då tillträdet skedde.

Föreslagen lydelse

32 §

Ersättning enligt 13 § skall erläggas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet vann laga kraft. I den mån ersättningen betalas efter utgången av denna frist skall dessutom utges ränta på ersättningen enligt 6 § räntelagen (1975: 00) från fristens utgång. Har tillträde skett före fristens utgång skall även utges ränta enligt 5 § räntelagen från den dag tillträdet skedde till dess betalning sker eller ränta skall utgå enligt andra punkten i denna paragraf.

I fråga om ersättning som avses i första stycket och förskott enligt 27 § äger 5 kap. 16 § fastighetsbildningslagen (1970: 988) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

29 Förslag till**Lag om ändring i gruvlagen (1974: 342)**

Härigenom förordnas att 4 kap. 33 § gruvlagen (1974: 342) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid förrättningen fastställd ersättning skall betalas inom tre månader från det avslutningsbeslutet meddelades. På ersättningen utgår *sex procent årlig* ränta från dagen för detta beslut. Har förordnande enligt 32 § tredje stycket meddelats, skall dock räntan på ersättning som avser anvisad mark beräknas från den dag då marken tidigast får tillträdas.

Föreslagen lydelse

4 kap.
33 §

Vid förrättningen fastställd ersättning skall betalas inom tre månader från det avslutningsbeslutet meddelades. På ersättningen utgår ränta från dagen för *avslutningsbeslutet*. Har förordnande enligt 32 § tredje stycket meddelats, skall dock räntan på ersättning som avser anvisad mark beräknas från den dag då marken tidigast får tillträdas.

Ränta som avses i första stycket beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 00) för tiden till dess betalning skall ske och för tid därefter enligt 6 § samma lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om tid före ikraftträdandet. Har skyldighet att utge ränta uppkommit före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser även för tiden därefter.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 24 mars 1975.

Närvarande: justitierådet Bergsten, regeringsrådet Lidbeck, justitierådet Höglund, justitierådet Brundin.

Enligt lagrådet den 7 mars 1975 tillhandakommet utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 november 1974, har Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över upprättade förslag till

1. räntelag,
2. lag om ändring i handelsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom,
4. lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal,
5. lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev,
6. lag om ändring i ärvdabalken,
7. lag om ändring i jordabalken,
8. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
9. lag om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1),
10. lag om ändring i lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag,
11. lag om ändring i vattenlagen (1918: 523),
12. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
13. lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag,
14. lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse,
15. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
16. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
17. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
18. lag om ändring i förköpslagen (1967: 868),
19. lag om ändring i förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
20. lag om ändring i lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
21. lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
22. lag om ändring i lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom,
23. lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,
24. lag om ändring i väglagen (1971: 948),
25. lag om ändring i expropriationslagen (1972: 719),

slås huvudregeln, att dröjsmålsränta skall utgå efter en tidsfrist om trettio dagar från den dag borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning. I fråga om fordran på skadestånd och liknande ersättning föreslås i andra stycket en särregel, som också innehåller en trettiodagarsfrist. Fristerna har bestämts i överensstämmelse med köplagsutredningens förslag. I sin motivering till att ange fristerna till trettio dagar har utredningen anfört att frister bestämda på detta sätt är allmänt förekommande inom affärslivet vid betalning av räkningar för levererade varor o. dyl. Utredningen har vidare i anslutning därtill uttalat bl. a. att, i jämförelse med perioden en månad, trettio dagar synes vara att föredra därför att denna frist lättare kan tillämpas vid datamaskinteknik.

I vårt land var det längre tillbaka vanligt att tidsfrister i lagar och författningar angavs i dagar. Trettiodagarsfrister var därvid ofta förekommande. En frist kunde också vara bestämd i månader, och i sådant fall skulle varje månad enligt en allmän föreskrift därom beräknas till trettio dagar. I samband med tillkomsten av lagen (1930: 173) om beräkning av lagstadgad tid övergavs emellertid principen att ange och beräkna tidsfrister i dagar. I stället infördes den s. k. kalenderberäkningen som allmän princip. Som motiv för reformen anfördes att kalenderberäkningen för allmänheten tedde sig som den naturliga och att den var rådande "i handel och vandel". Därtill åberopades bl. a. att denna beräkningsmetod användes i andra nordiska länder. Samtidigt godtogs ett principuttalande av föredragande departementschefen av innebörd att det nya systemets genomförande skulle påskyndas genom att månadsberäkning konsekvent kom i tillämpning i nya lagar och att frister, som i äldre lagar angetts i trettiodagarsperioder, vid revision av lagarna byttes ut mot tidsbestämningar angivna i månader, i all den utsträckning det lämpligen kunde ske (NJA II 1930 s. 54).

De vid tillkomsten av 1930 års lag antagna principerna har nu varit rådande i mer än fyra decennier. Tidsfrister, bestämda i dagar, har härigenom numera blivit sällsynta i vår lagstiftning. Längre tider än fem dagar anges regelmässigt i veckor, månader eller år. Metoden att i enlighet härmed beräkna frister efter kalendern — vilken metod enligt det sagda vid tillkomsten av berörda lag ansågs naturlig för allmänheten — torde i dag ha vunnit ytterligare stadga i rättsmedvetandet. Användningen av annan metod kan därför leda till tvekan och missförstånd. Följaktligen synes endast skäl av betydande styrka få föranleda avsteg från grundsatsen om tidsfristens beräkning enligt kalendern. Särskilt gäller detta, om avsteg kan tänkas leda till rättsförluster för allmänheten. I detta sammanhang bör också nämnas att en av Europarådet år 1972 antagen konvention med syfte att få till stånd internationellt enhetliga regler om beräkning av tidsfrister är baserad på de principer som i vårt land infördes genom 1930 års lag.

Räntelagen avses inte skola gälla enbart inom affärlivet utan skall vinna tillämpning i fordringsförhållanden i allmänhet. Vid utformningen av lagens regler bör avgörande betydelse därför inte nödvändigtvis tilläggas den praxis i fråga om betalningstid som utbildats främst i förhållandet affärsmän emellan, där för övrigt trettiodagarsfristerna stundom torde tillämpas så att månadsberäkning i praktiken godtas. Ej heller torde användningen av datateknik vid fakturering och bokföring kunna anföras som väsentligt skäl för att införa en trettiodagarsfrist som allmän regel. Modern datateknik måste antas kunna utan större svårigheter anpassas så, att den kan användas även vid beräkning av tid enligt kalendarerna.

Utöver bestämmelsen om en trettiodagarsfrist innehåller paragrafen i första stycket den regeln att gäldenären ej är skyldig att erlægga ränta för tid innan räkningen har kommit honom till handa eller han på annat sätt har fått del av kravet. Den sålunda utformade regeln är oklar till sin närmare innebörd. Oklarheten beror på sammanställningen av de båda uttrycken "kommit honom till handa" och "fått del av". I gällande rätt har dessa båda uttryck olika innebörd. Det framgår bäst av bestämmelserna i 2 och 7 §§ avtalslagen. Uttrycket "komma till handa" betyder där, att en viljeförklaring kommit fram till adressaten på sådant sätt att denne är i tillfälle att omedelbart ta del av förklaringens innehåll. Det är däremot inte nödvändigt att han också verkligen fått del av innehållet. I allmänhet är det således tillräckligt att ett brev läggs ned i hans brevlåda (NJA II 1915 s. 166; Almén-Eklund, Lagen om avtal, 9:e uppl. 1968 s. 16 f.). Med samma innebörd förekommer uttrycket "komma till handa" i 27 och 51 §§ köplagen. Uttrycket "tager del av" i 7 § avtalslagen innebär däremot, att adressaten verkligen får del av förklaringens innehåll, t. ex. läser ett skriftligt meddelande (NJA II 1915 s. 178; Almén-Eklund, a. a. s. 32).

I föreliggande lagrådsremiss sägs i den allmänna motiveringen innebörden av den nu föreslagna regeln vara, att "gäldenären inte är skyldig att erlægga dröjsmålsränta för tid innan han har fått del av borgenärens krav", och i specialmotiveringen, att "ränta inte utgår förrän kravet har kommit gäldenären till handa". Såväl den föreslagna lydelsen av själva regeln som motiven tyder på att de båda uttrycken skulle ha samma innebörd, nämligen den som enligt det förut sagda tillkommer uttrycket "tager del av". Därpå tyder även utformningen av andra stycket andra punkten, som innehåller enbart uttrycket "fått del av". Det förut anförda ger emellertid vid handen, att detta inte stämmer överens med språkbruket i vår centrala civillagstiftning. Ett annat uttryckssätt bör därför väljas. Ett alternativ, som därvid kunde komma i fråga och som är tydligt nog, är delgivning. Att i förevarande sammanhang kräva delgivning torde emellertid vara att onödigt komplicera förfarandet. Krav på delgivning passar inte heller så väl i förhållanden som uteslutande

gäller enskilda parter emellan. Bäst synes vara att välja något av de uttryck som enligt det föregående redan finns inom civilrätten. Enligt lagrådets mening är lämpligast att anknyta till den tidpunkt då räkningen eller kravet kommer gäldenären till handa. En sådan regel innebär i fall då kravet framställs muntligen att den angivna tidpunkten sammanfaller med den då gäldenären eller behörigt ombud för denne får del av kravet.

På grund av det anförda vill lagrådet förorda, att de i paragrafen föreslagna trettiodagarsfristerna i stället anges till en månad, att första stycket andra punkten ges den lydelsen att gäldenären ej är skyldig att erlægga ränta för tid innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa, samt att andra stycket andra punkten får innehålla att gäldenären ej är skyldig att erlægga ränta för tid innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

5 och 6 §§

Räntefotens anknytning till det av riksbanken fastställda diskontot medför behov av en tillförlitlig publicering av de förändringar som beslutas rörande diskontot. För såväl domstolarna som allmänheten blir av betydelse att säkra uppgifter finns att tillgå både om diskontots höjd och om den tidpunkt från vilken en beslutad ändring gäller. En sådan publicering kan lämpligen ske i samma ordning som nu gäller för exempelvis basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring och det procenttal med vilket familjerättsliga underhållsbidrag skall ändras enligt 3 § lagen (1966: 680) om ändring av vissa underhållsbidrag, dvs. i Svensk författningssamling.

Övergångsbestämmelsen

Enligt förslaget skall den nya räntelagen ej gälla i fall då skyldighet att utge ränta har uppkommit före lagens ikraftträdande. Med den formulering som bestämmelsen fått innebär den, enligt vad som framhålls i motiven, att det är utan betydelse huruvida ränta rent faktiskt har börjat erläggas före ikraftträdandet. Det avgörande är i stället, sägs det, om skyldighet att utge ränta har uppkommit till följd av lag eller avtal. Emellertid synes den nya lagen böra bli tillämplig i det fallet att skyldighet att utge ränta inträtt före ikraftträdandet men räntan börjar löpa först därefter. Avfattningen av övergångsbestämmelsen bör med hänsyn härtill jämkas. Den kan lämpligen — i nära anslutning till köplagsutredningens förslag — få lyda att lagen ej gäller i fall då ränta enligt utfästelse eller eljest börjat löpa före ikraftträdandet. Övergångsbestämmelserna till ändringarna i handelsbalken, köplagen och skuldebrevslagen torde böra avfattas på motsvarande sätt.

Förslaget till lag om ändring i handelsbalken

Lagrådet hänvisar till vad som anförts vid övergångsbestämmelsen till räntelagen.

Förslaget till lag om ändring i lagen om köp och byte av lös egendom

Lagrådet hänvisar till vad som anförts vid övergångsbestämmelsen till räntelagen. Här torde emellertid orden "enligt utfästelse eller eljest" få utslutas.

Förslaget till lag om ändring i lagen om försäkringsavtal

Med hänvisning till vad lagrådet anført vid 4 § räntelagen hemställer lagrådet att i 24 § i förevarande lag endast den ändringen vidtas att "fjorton dagar" utbyts mot "en månad".

Förslaget till lag om ändring i lagen om skuldebrev

Lagrådet hänvisar till vad som anförts vid övergångsbestämmelsen till räntelagen.

Förslaget till lag om ändring i jordabalken

I motiven till de övergångsbestämmelser som upptagits i detta lagförslag görs vissa uttalanden angående övergångsförhållandena med avseende på de föreslagna ändringarna i 12 kap. 53 § jordabalken. Lagrådet vill endast anmärka att dessa uttalanden har motsvarande tillämpning på de ändringar som föreslås i fråga om 12 kap. 60 § jordabalken.

Förslaget till lag om ändring i sjölagen

Enligt detta förslag skall 49 § sjölagen få ändrad lydelse. Paragrafen har fått sin nuvarande lydelse enligt lagen 1973: 1064, som träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Det finns anledning räkna med att paragrafen i den nu föreslagna lydelsen kommer att träda i kraft samtidigt med att lagen 1973: 1064 sätts i tillämpning. Detta innebär att det inte kommer att bli aktuellt att tillämpa paragrafen i 1973 års lydelse. Vid sådant förhållande kan den föreslagna övergångsbestämmelsen utgå. I den mån övergångsfrågor skulle uppkomma torde dessa få bedömas enligt de övergångsregler som gäller för lagen 1973: 1064.

Förslaget till lag om ändring i vattenlagen

Enligt den föreslagna ändringen av 9 kap. 22 § vattenlagen skall dröjsmålsränta utgå vid för sen betalning och dessutom skall, om marken tillträtts eller om företaget eller åtgärden utförts före fristens utgång, avkastningsränta utgå från den dag tillträdet skedde eller företaget eller åtgärden utfördes till dess betalning sker eller dröjsmålsränta börjar utgå. Ändringen innebär ej endast en anpassning till den nu föreslagna räntelagstiftningen i övrigt. Den medför också full överensstämmelse med 6 kap. 16 § expropriationslagen, i det att avkastningsränta skall utgå från det marken tillträdde eller företaget eller åtgärden utfördes, så snart ersättningen betalas senare och alltså oberoende av om betalningen sker i rätt tid eller ej. Det är inte alldeles klart vad som avsågs i detta hänseende vid tillkomsten av paragrafen i dess gällande lydelse (jfr prop. 1974: 83 s. 206). Förslaget, som nu även skapar klarhet på denna punkt, föranleder ej erinran i sak. I redaktionellt avseende är förslagets utformning av bestämmelsen något oegentlig med hänsyn till att de ersättningar som avses i 9 kap. 21 § genomgående är sådana som fastställs efter det mark tillträtts eller företag eller åtgärd utförts. Avfattningen bör därför jämkas, förslagsvis så att paragrafen får lyda, att på överskjutande belopp som avses i 21 § första eller andra stycket och på ersättning som avses i 21 § fjärde stycket utgår ränta enligt 5 § räntelagen (6 § enligt lagrådets förslag) från den dag marken tillträdde eller företaget eller åtgärden utfördes samt att, om betalning ej sker i rätt tid, ränta utgår enligt 6 § räntelagen (7 § enligt lagrådets förslag) för tiden efter det dröjsmålet inträdde.

Förslaget till lag om ändring i lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Förslaget till ändring av 3 § i denna lag har utformats utan hänsyn till det läge som uppkommer, om dröjsmål med utbetalningen av ersättning varom i lagen är fråga skulle inträffa. Med hänsyn härtill torde sista meningen i övergångsreglerna sakna betydelse och därför kunna utgå.

Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.

Vad lagrådet anfört vid förslaget till lag om ändring i sjölagen har motsvarande tillämpning i fråga om förevarande lagförslag.

Övriga lagförslag

Förslagen föranleder ej erinran.

*Bilaga till lagrådets protokoll***Räntelag***Inledande bestämmelser*

1 §

Ränta på penningfordran inom förmögenhetsrättens område utgår enligt vad som avtalats eller utfästs eller är särskilt föreskrivet.

De bestämmelser som ges i det följande är tillämpliga i den mån ej annat gäller enligt vad nyss sagts.

Avkastningsränta i visst fall

2 §

På fordran som avser återgång av betalning då avtal hävts till följd av betalningsmottagarens kontraktsbrott eller på liknande grund utgår ränta för tiden från den dag betalningen erlades till och med den dag återbetalning sker eller, om återbetalning ej sker i rätt tid, den dag från vilken ränta börjar utgå enligt 4 eller 5 §.

Dröjsmålsränta

3 §

På fordran som är förfallen till betalning och för vilken betalningstiden försittes utgår ränta enligt bestämmelserna i 4 och 5 §§.

4 §

På fordran vars förfallodag är bestämd i förväg utgår ränta från förfallodagen.

På fordran som grundar sig på sysslomans eller annans skyldighet att redovisa för medel som han mottagit av huvudmannen eller tredje man utgår ränta från dagen för redovisningen eller, om denna ej avges i rätt tid, från den dag redovisning bort ske.

5 §

På annan fordran än som avses i 4 § utgår ränta från den dag som infaller en månad efter det borgenären har avsänt räkning eller på annat sätt framställt krav på betalning av bestämt belopp med angivande att underlåtenhet att betala medför skyldighet att utge ränta. Gälldenären är dock ej skyldig att erlägga ränta för tid innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa.

Avser fordringen skadestånd eller annan liknande ersättning som ej kan fastställas utan särskild utredning, utgår ränta från den dag som infaller en månad efter det borgenären har framställt krav på ersättning och lagt fram utredning som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan begäras av honom. Gälldenären är dock ej skyldig att erlägga ränta för tid innan kravet och utredningen har kommit honom till handa.

Oavsett vad som föreskrives i första och andra styckena utgår ränta senast från dagen för delgivning av ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande eller av stämning i mål om utgivande av betalning.

Räntefot

6 §

I fall som avses i 2 § beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av två procentenheter.

7 §

I fall som avses i 4 och 5 §§ beräknas ränta för år enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av fyra procentenheter.

8 §

Löper fordran med ränta när den förfaller till betalning och försittes betalningstiden, utgår ränta i fortsättningen enligt samma räntefot som gällde vid förfallodagen. Röntan skall dock utgå lägst enligt den i 7 § angivna räntefoten, såvitt gäller fordran som avses i 4 § första stycket genast och såvitt gäller fordran varom är fråga i 4 § andra stycket eller 5 § från den dag som där för varje särskilt fall föreskrives.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975. Lagen gäller dock ej i fall då ränta enligt utfästelse eller eljest börjat löpa före nämnda dag.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
 PROTOKOLL
 vid regeringssammanträde
 1975-04-03

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Lidbom

Proposition med förslag till rättelag m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. rättelag,
2. lag om ändring i handelsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom,
4. lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal,
5. lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev,
6. lag om ändring i ärvdabalken,
7. lag om ändring i jordabalken,
8. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
9. lag om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1),
10. lag om ändring i lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag,
11. lag om ändring i vattenlagen (1918: 523),
12. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
13. lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag,
14. lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse,
15. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
16. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
17. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
18. lag om ändring i förköpslagen (1967: 868),
19. lag om ändring i förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
20. lag om ändring i lagen (1969: 620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat den 29 november 1974.

21. lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,

22. lag om ändring i lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom,

23. lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,

24. lag om ändring i väglagen (1971: 948),

25. lag om ändring i expropriationslagen (1972: 719),

26. lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.,

27. lag om ändring i ledningsrättslagen (1973: 1144),

28. lag om ändring i anläggningslagen (1973: 1149),

29. lag om ändring i gruvlagen (1974: 342).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Förslaget till räntelag

I 2 § första stycket i det remitterade förslaget har tagits upp en bestämmelse om att ränta ej utgår för tid innan en fordran är förfallen till betalning. Lagrådet har ifrågasatt lämpligheten av denna bestämmelse och därvid bl. a. hänvisat till utredningens uttalande att det inte är uteslutet att det i något fall kan vara motiverat att avkastningsränta utgår även utan stöd av avtal eller särskilda bestämmelser. Med anledning därav har lagrådet hemställt att bestämmelsen i 2 § första stycket får utgå. För att det i lagen skall komma till uttryck att skyldighet att utge avkastningsränta i princip förutsätter avtal eller särskild lagregel föreslås att i stället 1 § skall formuleras om.

För egen del vidhåller jag min tidigare redovisade uppfattning att man i lagen bör klart slå fast att ränta före förfallodagen förutsätter avtal eller särskild lagbestämmelse. Enligt min mening finns det inte anledning att mjuka upp denna princip. Jag anser därför att 2 § första stycket bör ha det innehåll som har föreslagits i remissprotokollet. Rent lagtekniskt bör emellertid såväl denna bestämmelse som 1 § jämkas något.

Vad gäller 2 § andra stycket förordar jag att bestämmelsen förtydligas på sätt lagrådet har föreslagit.

I 4 § har tagits upp regler om dröjsmålsränta i fall då en fordrans förfallodag inte är bestämd i förväg. Jag biträder lagrådets förslag att paragrafens tidsfrister skall anges till en månad i stället för trettio dagar. Vidare anser jag liksom lagrådet att första stycket andra punkten bör ges den lydelsen att gäldenären ej är skyldig att erlägga ränta för tid innan räkningen eller kravet har kommit honom till handa. På motsvarande sätt bör i andra stycket andra punkten talas om tid då krav och utredning har kommit gäldenären till handa. Beträffande innebörden av

uttrycket "komma till handa" ansluter jag mig till vad lagrådet har anfört.

I anslutning till 5 och 6 §§ har lagrådet framhållit behovet av en tillförlitlig publicering av de förändringar som beslutas rörande diskontot. Jag har redan i remissprotokollet anfört som min mening att någon sådan publicering inte behövs. Jag har därvid hänvisat till att uppgifter om diskontot och ändringar däri får stor spridning genom massmedia och att det är lätt att hos riksbanken eller annan bank ta reda på vilket diskonto som gäller eller har gällt. Jag finner inte anledning att frångå denna uppfattning.

Lagrådets förslag till ändrad lydelse av *övergångsbestämmelserna* anser jag mig kunna godta. Vidare bör, med hänsyn till den tidpunkt då proposition kan föreläggas riksdagen, tiden för lagens ikraftträdande ändras till den 1 januari 1976.

Utöver de redaktionella ändringar som jag har föreslagit i det föregående bör även vissa andra redaktionella jämkningar göras i rättelagen. Jag anser mig därvid i allt väsentligt böra följa de förslag till ändrade formuleringar som framgår av bilagan till lagrådets protokoll. Jag finner det dock inte påkallat att, som lagrådet har föreslagit, bryta ut några av förutsättningarna för dröjsmålsränta i 3 och 4 §§ och låta dem bilda en ny 3 §.

Övriga lagförslag

De övriga lagförslag som har tagits upp i remissprotokollet bör liksom rättelagen träda i kraft den 1 januari 1976. Med hänsyn till att ikraftträdandetidpunkten förskjuts på detta sätt torde lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen och lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. komma att sättas i kraft tidigare än de ändringar som nu föreslås i berörda lagar. Det saknas då anledning att, som lagrådet har förordat, slopa de i remissprotokollet föreslagna övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i sjölagen och lagen om ändring i lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.

I 39 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen bör en mindre ändring göras, så att utgångspunkten för ränteberäkning i normala fall blir den dag då återvinning påkallas enligt reglerna i 40 b §. I allmänhet kommer således ränta att utgå från den dag då stämningsansökan ges in till rätten.

I övrigt ansluter jag mig till vad lagrådet har anfört i fråga om de lagförslag som vid sidan av rättelagen har tagits upp i remissprotokollet. Därutöver bör lagförslagen jämkas redaktionellt på vissa punkter.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	
1 Förslag till räntelag	2
2 Förslag till lag om ändring i handelsbalken	3
3 Förslag till lag om ändring i lagen om köp och byte av lös egendom	3
4 Förslag till lag om ändring i lagen om försäkringsavtal	4
5 Förslag till lag om ändring i lagen om skuldebrev	4
6 Förslag till lag om ändring i ärvdabalken	5
7 Förslag till lag om ändring i jordabalken	6
8 Förslag till lag om ändring i utsökningslagen	8
9 Förslag till lag om ändring i sjölagen	9
10 Förslag till lag om ändring i lagen om handelsbolag och enkla bolag	10
11 Förslag till lag om ändring i vattenlagen	10
12 Förslag till lag om ändring i konkurslagen	11
13 Förslag till lag om ändring i lagen om aktiebolag	14
14 Förslag till lag om ändring i lagen om försäkringsrörelse ..	16
15 Förslag till lag om ändring i lagen om ekonomiska föreningar	19
16 Förslag till lag om ändring i lagen om bankrörelse	20
17 Förslag till lag om ändring i lagen om sparbanker	22
18 Förslag till lag om ändring i förköpslagen	23
19 Förslag till lag om ändring i förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar	24
20 Förslag till lag om ändring i lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag	25
21 Förslag till lag om ändring i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar	25
22 Förslag till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av fast egendom	26
23 Förslag till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.	26
24 Förslag till lag om ändring i väglagen	27
25 Förslag till lag om ändring i expropriationslagen	28
26 Förslag till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.	29
27 Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen	29
28 Förslag till lag om ändring i anläggningslagen	30
29 Förslag till lag om ändring i gruvlagen	31
Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 29 november 1974	32
1 Inledning	32
2 Gällande rätt	33
2.1 Inledning	33
2.2 9 kap. 10 § HB	34
2.2.1 Stämningdagen som utgångspunkt för ränteberäkningen	34

2.2.2	Bestämd förfallodag	34
2.2.3	Analog tillämpning av 9 kap. 10 § HB	35
2.2.4	Ränteberäkning vid köp	37
2.2.5	6 § skuldebrevslagen	38
2.2.6	Ränta på skadestånd	38
2.3	Bestämmelser om ränta i övrigt inom den förmögenhetsrättsliga lagstiftningen	39
3	Utländsk rätt	41
4	Utredningen	41
4.1	Allmänna synpunkter	41
4.1.1	Dröjsmålsränta	41
4.1.2	Ränta av annat slag än dröjsmålsränta	44
4.2	Utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta m. m.	47
4.3	Räntenivån	49
4.3.1	Tekniken för bestämmande av räntenivån	49
4.3.2	Frågan om fast eller rörlig ränta under tid när ränta utgår	50
4.3.3	Dröjsmålsräntans höjd	51
4.3.4	Avkastningsräntans höjd	52
4.4	Vissa principfrågor	53
4.4.1	Lagstiftningens tillämpningsområde	53
4.4.2	Ersättning för individuell ränteförlust	54
4.4.3	Skadestånd innefattande räntegottgörelse	55
4.4.4	Anstånd m. m.	55
4.5	Räntelagen och specialreglerna	56
4.5.1	Allmänt	56
4.5.2	Försträckning och skuldebrev	57
4.5.3	Köpeskillning m. m.	58
4.5.4	Återkrav av betalning	58
4.5.5	Skadestånd	58
4.5.6	Redovisning	60
4.5.7	Regressanspråk	60
4.6	Räntebestämmelser som inte föranlett förslag av utredningen	61
4.7	Ikraftträdande m. m.	66
5	Remissyttrandena	67
5.1	Allmänna synpunkter	67
5.1.1	Dröjsmålsränta	67
5.1.2	Ränta av annat slag än dröjsmålsränta	69
5.2	Utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta m. m.	70
5.3	Räntenivån	71
5.3.1	Tekniken för bestämmande av räntenivån	71
5.3.2	Frågan om fast eller rörlig ränta	71
5.3.3	Dröjsmålsräntans höjd	72
5.3.4	Avkastningsräntans höjd	74
5.4	Vissa principfrågor	74
5.4.1	Lagstiftningens tillämpningsområde	74
5.4.2	Skadestånd innefattande räntegottgörelse	75
5.4.3	Anstånd m. m.	75
5.5	Räntelagen och specialreglerna	75
5.5.1	Försträckning och skuldebrev	75
5.5.2	Skadestånd	75
5.6	Räntebestämmelser som inte föranlett förslag av utredningen	77
5.7	Ikraftträdande m. m.	78

6	Föredraganden	80
6.1	Allmänna synpunkter	80
6.2	Dröjsmålsränta	84
6.2.1	Utgångspunkt för beräkning av dröjsmålsränta	84
6.2.2	Dröjsmålsräntans höjd	88
6.2.3	Frågan om fast eller rörlig dröjsmålsränta under den tid den skall utgå	90
6.3	Ränta för tiden innan en fordran har förfallit till betalning	92
6.4	Avkastningsränta	93
6.5	Vissa principfrågor	96
6.5.1	Räntelagens tillämpningsområde	96
6.5.2	Ersättning för individuell ränteförlust	96
6.5.3	Anstånd m. m.	99
6.5.4	Ränta på skadestånd m. m.	100
6.5.5	Regressanspråk	104
6.6	Räntelagen och specialreglerna	105
6.6.1	Allmänt	105
6.6.2	Försträckning och skuldebrev	106
6.6.3	Köpeskillning m. m.	107
6.6.4	Följdändringar till räntelagen i övrigt	108
6.7	Ikraftträdande m. m.	112
7	Upprättade lagförslag	113
8	Specialmotivering	114
8.1	Förslaget till räntelag	114
8.2	Förslaget till lag om ändring i handelsbalken	131
8.3	Förslaget till lag om ändring i lagen om köp och byte av lös egendom	132
8.4	Förslaget till lag om ändring i lagen om försäkringsavtal	134
8.5	Förslaget till lag om ändring i lagen om skuldebrev	134
8.6	Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken	135
8.7	Förslaget till lag om ändring i jordabalken	136
8.8	Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen	139
8.9	Förslaget till lag om ändring i sjölagen	139
8.10	Förslaget till lag om ändring i lagen om handelsbolag och enkla bolag	140
8.11	Förslaget till lag om ändring i vattenlagen	141
8.12	Förslaget till lag om ändring i konkurslagen	142
8.13	Förslaget till lag om ändring i lagen om aktiebolag	145
8.14	Förslaget till lag om ändring i lagen om försäkringsrörelse	146
8.15	Förslaget till lag om ändring i lagen om ekonomiska föreningar	147
8.16	Förslaget till lag om ändring i lagen om bankrörelse	147
8.17	Förslaget till lag om ändring i lagen om sparbanker	147
8.18	Förslaget till lag om ändring i förköpslagen	147
8.19	Förslaget till lag om ändring i förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar	148
8.20	Förslaget till lag om ändring i lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag	149
8.21	Förslaget till lag om ändring i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar	149
8.22	Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av fast egendom	149

8.23 Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.	150
8.24 Förslaget till lag om ändring i väglagen	150
8.25 Förslaget till lag om ändring i expropriationslagen	151
8.26 Förslaget till lag om ändring i lagen om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.	152
8.27 Förslaget till lag om ändring i ledningsrättslagen	152
8.28 Förslaget till lag om ändring i anläggningslagen	152
8.29 Förslaget till lag om ändring i gruvlagen	152
9 Hemställan	153
Bilagor	155
1 Utredningens förslag	155
2 De remitterade förslagen	169
Utdrag av lagrådets protokoll den 24 mars 1975	199
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 3 april 1975 ..	209